Bell HOOKS

Hep Aşka Dair

NOTA BENE

hep aşka dair

hepaşkadair • yenivizyonlar

bell hooks

NOTA BENE

hep aşka dair

yeni vizyonlar

bell hooks

çeviri: umur ida

NOTA BENE

NotaBene Yayınları

HEP AŞKA DAİR
Yeni Vizyonlar

Bell Hooks

Çeviri: Umur İda
Çeviri Editörü: Samiha Uluant
Kapak Tasarımı: Erkal Tülek
Dizgi: Ulaş Akyol

Orijinal adı: All About Love: New Visions
İlk baskısı, 2000 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde
William Morrow and Company, Inc. tarafından yapılmıştır.
Copyright © 2000, Gloria Watkins. HarperCollins Publishers, 195 Broadway, New York, NY 10007.

Türkçe yayın hakları AnatoliaLit aracılığıyla Nota Bene tarafından alınmıştır.
Yaymevinden izin alınmaksızın tümüyle veya kısmen çoğaltılamaz, kopya edilemez ve yayınlanamaz.

Şan Ofset Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti. Sertifika no: 12049
Hamidiye Mahallesi, Anadolu Caddesi No:50 Kağıthane/İstanbul 0212 289 24 24

1. Baskı
2018
İstanbul

ISBN : 978-605-260-139-6

www.notabene.com.tr ● facebook.com/NotaBeneYayinlari ● twitter.com/NotaBeneY
© Renas Yayıncılık Matbaacılık Filmcilik Reklam Yazılım Donanım Bilişim San. ve Tic. Ltd. Şti.
Rasimpaşa mah. Duatepe sok. 59/B, Yeldeğirmeni, Kadıköy / İstanbul
Tel: (216) 337 20 26 GSM: 533 680 51 59 Sertifika No: 18074

hep aşka dair

yeni vizyonlar

bell hooks

çeviri: umur ida

bell hooks

Hopkinsville, Kentucky doğumlu. Kültür eleştirmeni, feminist, teorisyen ve yazar. Mahlas olarak büyük büyükannesinin adını kullanan yazarın asıl adı Gloria Jean Watkins'tir. Kültür eleştirisi, anı, çocuk kitapları gibi farklı alanlarda otuzun üzerinde kitap yazan hooks'un başlıca ilgi alanları arasında toplumsal cinsiyet, ırk, sınıf, cinsellik, eğitim ve modern kültürde medyanın önemi gibi konular yer almaktadır. *Feminizm Herkes İçindir: Tutkulu Politika (Feminism Is for Everybody: Passionate Politics), Ain't I a Woman: Black Women and Feminism, Rock My Soul: Black People and Self-Esteem, Teaching to Transgress: Education as the Practice of Freedom, Teaching Community: A Pedagogy of Hope, Where We Stand: Class Matters, and We Real Cool: Black Men and Masculinity* kitaplarının yazarıdır.

umur ida

Çevirmen, konargöçer. Çeşitli dergilerde farklı mahlaslarla yayınladığı şiir, öykü ve denemelerin yanında yine farklı mahlaslarla yayınlanan otuzu aşkın kitap çevirisi bulunmaktadır.

Yazdığım ilk aşk mektubu sana gönderildi. Aynı şekilde, bu kitap da seninle konuşmak için yazıldı. Anthony! Benim en içten dinleyicim oldun. Seni hep seveceğim.

Süleyman'ın Ezgisi'nde* şöyle bir kısım geçer: "Onu buldum, ruhumun sevdiği adamı. Tuttum onu ve bırakmayacaktım." Tutunmak, o esrime anını yeniden tatmak ve yeniden bilmek birbirimizin yüzüne gerçekte olduğumuz hâlimizle, hileden, yalandan soyunmuş, çıplak ve utanmadan bakabileceğimiz yeri.

* Tevrat ve Zebur'u da kapsayan Musevilik dininin kutsal kitabı (Hıristiyanların Eski Ahit olarak adlandırdığı ve farklı yorumladığı) Tanah'ın son bölümünü oluşturan metinlerden biridir. Süleyman'ın Ezgiler Ezgisi ve Ezgiler Ezgisi adlarıyla da bilinir. ç.n.

İçindekiler

Ön Söz 9

Giriş
Lütfuna Mazhar Olmak 11

Bir
Berraklık: Sevgi Sözcükleri Söyle 27

İki
Adalet: Çocuklukta Sevgi Dersleri 39

Üç
Dürüstlük: Aşka Karşı Dürüst Ol 53

Dört
Adanma: Sevgin Sevgim Olsun 69

Beş
Tinsellik: İlahi Aşk 83

Altı
Değerler: Sevgi Etiğiyle Yaşamak 95

Yedi
Hırs: Sadece Sev 109

Sekiz
Topluluk: Bir Aradalığı Sevmek 129

Dokuz
Karşılıklılık: Sevginin Özü 143

On
Aşk: Ah Sevgili Aşk 161

On bir
Yitim: Hayatta ve Ölümde Sevmek 179

On iki
Şifa: Kurtarıcı Sevgi 193

On üç
Kader: Melekler Sevgiden Konuştuğunda 205

Alıntı Yapılan Kaynaklar 216

Ön Söz

Çocukken, benim için şu çok netti: Sevgi nedir bilmiyorsak, hayat yaşamaya değmezdi. Bu farkındalığa hayatımda varlığını hissettiğim sevgi sayesinde ulaştığımı söylemeyi dilerdim. Ama sevginin ne kadar önemli olduğunu öğrenmemi sağlayan şey, onun yokluğuydu. Babamın ilk kızıydım. Doğduğumda sevgiyle bakıldı yüzüme, el üstünde tutuldum, bu dünyada ve yuvamda istendiğim hissettirildi. Bugün bu sevilme hissinin beni ne zaman terk ettiğini hatırlayamıyorum. Bir gün geldi ve artık değerim yoktu, hepsi bu. Başlangıçta beni sevmiş olanlar yüzlerini çevirdiler. Onların kabul ve ilgilerini görmüyor olmak yüreğimi deldi ve beni korkunç bir kalp kırıklığı duygusuyla baş başa bıraktı.

Hüzün ve keder beni boğuyordu. Neyi yanlış yaptığımı bilmiyordum. Ne denediysem olmadı, düzeltemedim. O ilk terk edilişin, sevgi cennetinden o ilk sürgün edilişin açtığı yaraya başka hiçbir ilişki merhem olmadı. Yıllarca geçmişte asılı kalmış, kapana kısılmış hâlde, ileriye doğru tek bir adım atamadan yaşadım hayatımı. Her yaralı çocuk gibi, sadece zamanı geriye döndürmek ve yeniden o cennette olmak istedim; sevildiğimi

hissettiğim, aidiyet duyduğum o hatırda kalan esrime anında olmayı diledim.

Asla geriye dönemeyiz. Bunu artık biliyorum. Yalnızca ilerleyebiliriz. Kalplerimizin susuzluğunu çektiği sevgiyi bulabiliriz. Ama yıllar önce, küçücükken, kalbimiz hevesini dillendirecek sesten yoksunken yitirdiğimiz sevgi için çektiğimiz kedere boş verdikten sonra ancak. Bugün dönüp baktığımda, sevgiyi, aşkı arayarak geçirdiğimi düşündüğüm bütün o yılların, sadece yitirmiş olduğum sevgiyi geri kazanmaya, ilk evime dönmeye, ilk aşkın esrimesine dönmeye çalıştığım yıllar olduğunu görüyorum. Şimdiki zamanda sevmeye, sevilmeye aslında hazır değildim. Hâlen yas tutuyordum, hâlen o küçük kızın kırık kalbine, kopmuş bağlara tutunuyordum.

Bu hipnotize olmuş hâlimden çıktım ve içinde yaşadığım dünyayı keşfederken serseme döndüm. Bugünün dünyası sevgiye açık bir yer değildi. Ve fark ettim ki çevremdeki herkes sevgisizliğin günün gereği olduğunu ifade ediyordu. Ben çocukluğumda sevginin beni terk edişini ne denli yoğun duyduysam, ulusumuzun da sevgiden o denli vazgeçtiğini hissediyorum. Sevmekten vazgeçen ruhun yürümeyi göze aldığı çöller öyle engin ki eve dönüş yolunu bir daha asla bulamayabiliriz. Hem bu ilerleyişteki tehlikeye işaret etmek hem de sevmeye geri dönüş çağrısında bulunmak için aşka dair yazıyorum. Kurtarılmış ve yeniden cana gelmiş aşk, bizi sonsuz yaşam vaadine geri götürecektir. Sevdiğimizde, kalplerimizin konuşmasına izin verebileceğiz.

Giriş
Lütfuna Mazhar Olmak

Doğrudan kalbimizle konuşmamız mümkün. Çoğu kadim kültür bunu bilir. Gerçekten kalbimizle iyi bir arkadaşımızmış gibi sohbet edebiliriz. Modern yaşamda gündelik sorunlar ve düşüncelerle öylesine meşgulüz ki kalbimizle sohbet etmeye zaman ayırma hünerini, bu önemli hüneri unuttuk.

Jack Kornfield

Mutfak duvarımda, ilk kez yıllar önce Yale Üniversitesi'nde ders verdiğim dönemde işime giderken inşaat duvarlarında gördüğüm, dört fotoğrafa sığdırılmış bir grafiti asılı: "Aşk arayışı büyük kavgalarda bile devam eder," deklarasyonu parlak renklerle boyanmış. O dönem hemen hemen on beş yıldır birlikte olduğum partnerimden kısa süre önce ayrılmıştım ve sık sık öyle derin bir kedere gömülüyordum ki adeta kalbim ve ruhum hudutsuz bir ıstırap denizinde sürükleniyordu. Batıyor, boğuluyor olma hissiyle beni yüzeyde tutacak, güvenle kıyıya geri çekecek çapalar arıyordum soluksuz. İnşaat duvarlarını kaplayan ifade, çocuksu, tanımlanamaz hayvan çizimleriyle birlikte beni daima neşelendirdi. O bölgeden ne zaman geçsem, bloğun bir ucundan öbür ucuna kadar uzanan bu sevgi ihtimali olumlaması bana ümit verdi.

Yerel sanatçının adıyla imzaladığı bu çalışmalar kalbimle konuştu. Onları okurken sanatçının hayatında bir kriz yaşamakta olduğundan kuşkum yoktu, ya hâlihazırda yaşadığı kayba göğüs germeye çalışıyordu ya da kaybetme olasılığıyla yüzleşiyordu. Kafamın içinde, onunla, sanatçıyla sevmenin anlamı üzerine sohbet edip durdum. Ona neşeli grafiti çalışmasının beni nasıl bağladığından, aşka olan inancımı tazelememe yardım ettiğinden söz ettim. Deklarasyonun bulunmayı bekleyen bir aşk, hâlâ umut edebildiğim bir aşk vaadiyle birlikte beni düştüğüm kuyudan nasıl çekip çıkardığını anlattım. Acım tarifsizdi, biçare üzüntüme onca yıllık yoldaşlığın bitişi neden olmuştu ama daha önemlisi, kederimin kökeni aşkın var olmadığına, bulunamayacağına dair korkumdu. Ve aşk bir yerlerde saklanıyorduysa şayet, o yer neresi, ömür boyu bulamayabilirdim. Nereye dönsem sevme isteğini gölgeleyen iktidar büyüsü veya korku terörünü görürken aşkın vaadine inancımı korumam hayli güçtü.

Yine grafitinin karşısında günlük aşk meditasyonumu yapmaya can atar hâlde işe doğru yürüdüğüm bir gün, inşaat firmasının grafitiyi kireç badanayla kapattığını görünce serseme döndüm. Boya o denli parlaktı ki altındaki orijinal eserin ancak soluk izleri görülüyordu. Artık her zaman olduğu yerde beni bağrına basmayacak olan aşkın lütfuna dair bu törensel olumlamanın başına gelen karşısında allak bullak olmuş hâlde, yaşadığım hayal kırıklığını herkese anlattım. Nihayetinde biri, söz konusu cümlenin HIV pozitif bireylere gönderme yaptığı, sanatçı da olasılıkla gey olduğu için grafitinin badanalandığı yönünde bir söylentinin dolandığından söz etti. Belki de öyledir. Grafitiyi kireç boyayla kapatanların aşka duyulan özlemin, dillendirilmesi yetmeyen, aynı zamanda bilinçli bir şekilde izi

sürülen bu yoğun hasretin kamusal alanda açıkça itiraf edilmesini kendilerine tehdit addetmeleri pekâlâ mümkündü.

Yoğun bir çabanın ardından sanatçıyı buldum ve onunla sevmenin anlamı hakkında yüz yüze sohbet ettik. Kamusal sanatı hayattan taraf olan düşünceleri paylaşmak için bir araca dönüştürülebilme yollarından söz ettik. Ve ikimiz de inşaat firmasının aşka dair güçlü bir mesajı böyle duyarsızca silmiş olmasından duyduğumuz üzüntü ve rahatsızlığı dile getirdik. İnşaat duvarını unutmamam için söz konusu grafiti çalışmasının fotoğraflarını verdi. O günden beri yaşadığım her yerde bu fotoğrafları mutfak tezgâhının üzerine yerleştirdim. Her gün, su içmeye ya da dolaptan tabak, çanak almaya mutfağa gittiğimde, gerçekten bulunabileceğine dair umudumuzun azaldığı dönemlerde bile –aradığımız– bu aşk hasreti andacının önünde dururum.

Bugün kültürümüzde aşk üzerine kamusal tartışmalar pek yok. En iyimser görüşle, aşka duyduğumuz özlemden dem vurulan tek mecra popüler kültür. Arzuladığımız aşka dair anlatılar görmek, duymak için yüzümüzü döndüğümüz yer; filmler, şarkılar, magazin dergileri ve kitaplardan ibaret. Fakat bizi "tek ihtiyacımızın sevmek olduğuna" inanmaya çağıran '60'ların '70'lerin hayattan taraf söyleminin esamesi okunmuyor. Günümüzün en popüler mesajları aşkın anlamsızlığından, gereksizliğinden dem vuran mesajlar. Tina Turner'ın küstahça söylediği "What's Love Got to Do With It" adlı şarkının korkunç bir popülarite yakalamış olması bu kültürel değişimin çarpıcı bir örneğidir. Benden en az yirmi yaş küçük olan ünlü bir kadın rapçiyle röportaj yapmış ve kendisine yönelttiğim "Aşk Nedir?" sorusuna can yakıcı bir alaycılıkla verdiği yanıt karşısında hem afallamış hem de üzülmüştüm: "Aşk mı? O da ne? Hayatımda hiç öyle bir şey yaşamadım."

Bugünün gençlik kültürü aşk konusunda alaycı bir bakışa sahip ve bu sinizmin altında aşkın bulunamayacağına dönük hâkim görüş yatıyor. Harold Kushner, *When All You've Ever Wanted Isn't Enough* adlı kitabında bu durumu şöyle ifade eder: "Ne üzücü ki sevmekten korkan, kendini birine tümüyle vermekten korkan bir genç kuşak yetiştiriyoruz. Korkuyorlar çünkü sevmeyi göze alıp hüsran yaşadıklarında canlarının nasıl da yandığını göreceklerini düşünüyorlar. Korkarım bu gençler risk almadan ilişki kurmanın, ciddi bir duygusal yatırımda bulunmadan hazza ulaşmanın yollarını arayarak büyüyecekler. Hayal kırıklığının getireceği acıdan öylesine korkacaklar ki aşk ve sevinç ihtimallerinden feragat edecekler." Gençler aşka alaycı gözle bakıyorlar. Ama nihayetinde alaycılık, hayal kırıklığına ve ihanete uğramış bir kalbin maskesidir.

Irkçılık ve cinsiyetçilikle mücadele konularında ülkenin dört bir yanında verdiğim konferanslarda herhangi bir sosyal adalet hareketinde sevmenin önemine değindiğimde, dinleyiciler, özellikle gençler tedirgin oluyorlar. Gerçekte toplumumuzdaki bütün büyük sosyal adalet hareketleri, bir sevgi etiğini güçlü biçimde vurgular. Ne var ki genç dinleyiciler "dönüştürücü bir güç olarak sevgi" fikrini benimsemeye isteksizler. Onların gözünde aşk safların, acizlerin ve ümitsiz romantiklerin harcı. Bu tutumları, ileride dönüştükleri yetişkinlerde açıklayıcı biçimde tezahür ediyor. Hayal kırıklığına uğramış bir kuşağın sözcüsü olan Elizabeth Wurtzel, *Bitch: In Praise of Difficult Women*'da şunu ileri sürer: "Hiçbirimiz sevmek konusunda iyiye gitmiyoruz. Her geçen gün ondan daha çok korkuyoruz. Bizler iyi bir başlangıç yapmamız için güzel meziyetlerle donatılmadık ve yaptığımız seçimler aşkın ümitsiz ve faydasız olduğu yönündeki hissimizi güçlendirmekten

başka bir işe yaramıyor." Bu cümleler önceki kuşağın aşk hakkındaki söylediklerini yankılıyor.

Kendi kuşağımdan insanlarla sohbetlerimde, özellikle insanın yeterince sevildiğini hissetmemesi konusunu açtığımda, aşkın herkesi tedirgin ettiğini veya korkuttuğunu fark ettim. Kimi arkadaş sohbetlerinde terapiste görünmeyi düşünmem salık verildi. Aşk bahsini açıp durmamın arkadaşlarımı usandırdığını anladım ve terapiste görünürsem onlara da biraz nefes aldırmış olacağımı hissettim. Çoğu insan aşkın hayatımızdaki anlamına kafa yormaya başladığımızda ortaya çıkabilecek şeyden korkuyordu.

Diğer taraftan, kırk yaş üzeri yalnız bir kadın ne zaman lafı aşka getirecek olsa, cinsiyetçi bakış temelli varsayım anında devreye giriyor: Erkeksizlik başına vurmuş. Kadının hararetle ve doğrudan doğruya mevzunun kendisiyle ilgileniyor olabileceği kimsenin aklının ucundan geçmez. Felsefi bir çabayla sevginin, aşkın gündelik hayattaki metafiziksel anlamını kavramaya çalıştığını kimse düşünmez. Hayır efendim, o sadece ama sadece "baştan çıkaran cazibe" olmaya çalışıyor olabilir.

Hayal kırıklığı ve bütün hücrelerime sinmiş umutsuzluk hissi, sevmenin kültürümüzdeki anlamını daha derinlemesine düşünmeye başlamama yol açtı. Aşkı bulma arzum, aklımı veya bakış açımı yitirmeme yol açmadı; aksine beni daha fazla kafa yormaya, daha sık aşktan söz etmeye ve konu hakkında yazılan popüler ve daha ciddi çalışmaları okumaya teşvik etti. Aşkı tartışan kurmaca olmayan kitaplara daldığımda, kaynak çalışmalar olarak anılan ve kişisel gelişim kitapları kadar popüler olan "saygın" kitapların çok büyük bir çoğunluğunun erkekler tarafından yazılmış olduğunu şaşkınlıkla gördüm. Hayatım boyunca aşkı, kadınların yeryüzündeki diğer herkesten daha büyük bir

güç ve coşkuyla kafa yorduğu bir konu olarak düşündüm. Her ne kadar konuya ilişkin öngörülü kadın görüşü hâlen erkeklerin görüş ve yazıları kadar ciddiye alınmıyorsa da bu inancımı koruyorum. Erkekler aşka dair teoriler üretirken, kadınlar çoğunlukla aşkı pratik ederler. Çoğu erkek aşkı anladığını, dolayısıyla sevilmenin nasıl bir his olduğunu bildiğini düşünür. Biz kadınlarsa ekseriyetle aşkı isteyip, aşka hasret olup sevilmeme sabit durumu içinde olduğumuzu hissederiz.

Felsefeci Jacob Needleman'ın *A Little Book About Love* adlı okuma kitabında inceleyip yorumladığı bütün büyük aşk anlatıları erkeklerin kaleminden çıkmadır. Önerdiği önemli kaynaklar listesinde kadınların yazdığı kitaplar yer almaz. Edebiyat doktorası alana kadarki bütün eğitim hayatıma dönüp baktığımda –aşkın yüce tanrıçası olarak– göklere çıkarılan yalnızca tek bir kadın şair hatırlıyorum: Elizabeth Barret Browning. Bununla beraber o da yine vasat bir şair olarak anılırdı. Yine de edebiyatla en alakasız olanımız bile meşhur sonesinin ilk dizelerini bilirdi: "Seni nasıl seveyim? / İzin ver, bir bir sayayım." Bu, feminizm öncesi günlerdeydi. Modern feminist hareketle birlikte bugün Yunan şair Sappho da diğer bir aşk tanrıçası olarak aynı yüce mertebede.

O zamanlar yaratıcı yazım dersinde aşk şiiri beklenen şairler daima erkekti. Esasen, uzun yıllar birlikte olduktan sonra ayrıldığım partnerim de bana aşkını bir şiirle ilan etmişti. Hiçbir zaman duygusal biri olmamıştı ve aşk ne üzerine tartışılacak bir konu olarak ne de gündelik hayatın içinde bir pratik olarak ilgisini çekerdi. Ama konu hakkında söyleyecek anlamlı sözleri olduğundan zerre şüphesi yoktu. Öte yandan ben, bütün o olgun aşk şiiri yazma teşebbüslerimin aşırı duygusal ve içler acısı olduğunu düşünüyordum. Aşka dair yazmaya çalıştığımda

sözcükler beni yüzüstü bırakıyordu. Düşüncelerimi duygusal, aptalca ve sığ buluyordum. Oysa genç kızlık çağımda şiir yazarken, yetişkinliğimde yalnızca erkek yazarlarda göreceğim öz güvene sahiptim. Şiir yazmaya başladığım zamanlarda benim için biricik mevzu, en önemli tutku aşktı. Doğrusu, on iki yaşında yayınladığım ilk şiirimin adı "Aşka Bakış"tı. Kız çocukluktan kadınlığa doğru yol alırken bir yerlerde kadınların gerçekte aşk hakkında dünyaya öğretecekleri alelade bir şeyleri olmadığını öğrendim.

Seçtiğim yeni tema ölüm oldu. İş ölümü düşünmeye, ölümü yazmaya geldiğinde bir kadının ne denli ciddi olabileceğinden çevremdeki hiç kimsenin, öğretmenler de öğrenciler de dahil, şüphesi yoktu. İlk kitabımdaki şiirlerin tamamı ölüm ve ölmek temalıdır. Yine de, kitabın ilk şiiri olan "Kadının Matemli Şarkısı", sevgilinin kaybı ve ölümün anıları silmesine izin vermemekle ilgiliydi. Ölüm üzerine düşünmek beni daima gerisin geri aşka götürmüştür. Anlamlı bir biçimde, pek çok arkadaş, yoldaş ve tanışın ölümüne tanık olurken ki bunların çoğu erken ve beklenmedik ölümlerdi, aşkın anlamına daha da fazla kafa yormaya başladım. Kırkıma yaklaşırken, kadınların hayatlarında ki genellikle pratikte sıradan hayatlardır, çok sık görülmeye başlayan bir kanser türü korkusuyla yüzleşiyordum. Test sonuçlarını beklerken aklıma gelen ilk düşünce ölmeye hazır olmadığımdı, çünkü henüz kalbimin aradığı aşkı bulamamıştım.

Bu krizi atlattıktan kısa bir süre sonra, hayati tehlikemin olduğu ağır bir hastalık yaşadım. Ölüm olasılığıyla yüzleşirken, aşkın gerek hayatımdaki gerekse modern kültürdeki anlamını saplantı hâline getirdim. Yaptığım çalışma bir kültür eleştirisi olarak bana kitle iletişim araçlarının, başta filmler ve magazin dergilerinin bize aşk hakkında anlattığı her şeyi sürekli yakından

takip etme fırsatı sundu. Ekseriyetle anlatılan, herkesin aşkı arzuladığı ama aşkın gündelik hayat pratiğinde nasıl yaşanacağı konusunda tamamen afallamış durumda olduğumuz. Popüler kültürde aşk daima fantezi malzemesidir. Belki bu, aşk hakkındaki teorilerin neden çoğunlukla erkekler tarafından geliştirildiğini açıklayabilir. Fantezi hep öncelikle onların alanı olagelmiştir, gerek kültürel üretim alanında gerekse gündelik hayatta. Erkek fantezisi gerçekliği yaratabilecek bir şey olarak görülürken, kadın fantezisi salt kaçış olarak değerlendirilir. Dolayısıyla, aşk romanı kadının herhangi bir yetkinlik düzeyinde aşktan söz edebildiği biricik alan olarak kalır. Öte yandan, erkek romans janrını kendisine uygun görürse, yapıtı kadının yapıtına kıyasla kat be kat daha fazla ödüllendirilir. *The Bridges of Madison Country** gibi kitaplar bu duruma uç örneklerdir. Bu aşırı duygusal, sığ aşk hikâyesini bir kadın yazmış olsaydı (ki yazdı ama kendi döngüsünde), bütün toplumsal cinsiyet sınırlarını aşarak böyle ciddi bir anaakım başarısına dönüşmesi pek mümkün olmayacaktı.

Şüphesiz ki aşk temalı kitapların okur kitlesini ağırlıklı olarak kadınlar oluşturuyor. Fakat kadınların aşktan yana ve aşka dair daha fazla kitap yazmıyor oluşunu açıklamak için eril cinsiyetçilik tek başına yeterli değildir. Açık ki kadınlar erkeklerin aşk hakkında kurmak zorunda oldukları cümleleri duymaya can atıyorlar. Dişil cinsiyetçi düşünce, bir kadını başka bir kadının ne söyleyeceğini zaten biliyor olduğunu düşünmeye sevk

*Robert James Waller'ın Madison Country'nin tarihi köprülerinin fotoğraflarını çekmeye bölgeye giden fotoğrafçı ile kocası ve çocukları seyahatteyken çiftlik evinde tek başına yaşayan bir ev kadını arasındaki ilişkiyi konu edinen romanı. Roman daha sonra aynı adla sinemaya uyarlanmış, filmin başrollerini Clint Eastwood ile Meryl Streep paylaşmıştır. ç.n.

edebiliyor ve böyle bir okur, erkeklerin ne söylediğini okuyarak daha fazlasını öğrenmiş olacağını düşünebiliyor.

Geçmişte de aşkı konu edinen kitaplar okurdum ve yazarın cinsiyetini hiç düşünmezdim. Derdim, aşktan söz ettiğimizde neyi kastettiğimizi anlamaktı ve cinsiyetinin bir yazarın bakış açısını nasıl şekillendirdiğini gerçekten hesaba katmazdım. Ancak aşk konusunu ciddi biçimde tasavvur etmeye ve yazmaya başlayınca kadınların bunu neden erkeklerden farklı yaptığı üzerine düşünmeye başladım.

Aşk hakkındaki literatürü tekrar gözden geçirdiğimde, ataerkinin, kadınlar ve çocuklar üzerindeki erkek egemenliğinin sevgi açısından var olma biçimlerine etkisine kadın ya da erkek, çok az yazarın değindiğini fark ettim. John Bradshaw'un *Creating Love: The Next Great Stage of Growth* adlı kitabı bu konuda favori kitaplarımdan biridir. Bradshaw fevkalade cesurca bir çabayla erkek egemenliği (ataerkinin kurumsallaşması) ile aileye karşı duyulan sevgisizlik arasında bir ilişki kurmaya çalışır. Dikkatleri "içimizdeki çocuğa" çeken yapıtıyla tanınan yazar, ataerkiyi yok etmenin sevmeye doğru bir adım olacağına inanır. Gelgelelim aşk hakkındaki çalışması hiçbir zaman sabit bir ilgi ve takdir görmemiştir. Aşk konusunu ele alırken cinsiyetçi bakışın belirlediği toplumsal cinsiyet rollerini olumlayan erkek yazarlara gösterilen saygının bir benzerini asla görmemiştir.

Seven bir kültür yaratacaksak, düşünce ve davranış biçimlerimizde temel değişiklikler yapmak zorundayız. Aşk hakkında yazan erkekler aşkı kavradıklarından emindirler. Bu konumdan söz söylerler ve konumları söyledikleri şeyi hüküm kılar. Kadınlarsa arzuladığımız aşktan yoksun, onu anlamayan bir konumdan konuşurlar.

Aşktan söz eden bir kadın hâlâ kuşkucudur. Belki de bunun nedeni, entelektüel kadının aşka dair kurmak zorunda olduğu her cümlenin erkeklerin bize sunduğu vizyonlara doğrudan tehdit ve meydan okuma ağırlığı taşıyacak olmasıdır. Erkeklerin aşk konusunda söylemek zorunda oldukları şeyleri okumaktan keyif alıyorum. Sözcükleriyle yürekleri uyandıran Mevlana Rumi'mi de Rilke'mi de el üstünde tutuyorum. Erkekler aşkı genellikle fantezi aracılığıyla, somut olarak bildikleri şeyler üzerinden değil de hayal ettikleri şeyin imkân dâhilinde olması üzerinden konuşurlar. Bugün Rilke'nin pek çok yüce erkek tarafından bize sunulan ve gerçeklikle yüz yüze geldiğimizde bizi hüsrana uğratan bir yığın sevgi sözcüğünün hiçbirini yazmadığını biliyoruz. Ayrıca, her ne kadar canımı sıkmış, hatta delirtmiş olsa da, John Gray'in *Erkekler Mars'tan, Kadınlar Venüs*'ten kitabını okuduğumu, hatta sonra dönüp tekrar okuduğumu itiraf ediyorum. Fakat ben, pek çok kadın ve erkek gibi, aşkın anlamını fantezi dünyasının, hayalini kurduğumuz şeyin gerçekleşebilirliğinin ötesinde kavramak istiyorum. Aşkın hakikatlerini onları yaşarken bilmek istiyorum.

Erkekler Mars'tan, Kadınlar Venüs'ten kitabından John Wellwood'un *Love and Awakening*'ine kadar, erkeklerin aşk üzerine yazdığı yakın geçmişin popüler kişisel gelişim kitaplarının hemen hepsi feminizmin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin ortaya koyduğu bakış açılarından yararlanır. Bununla beraber yazarlar nihayetinde kadın ile erkek arasında temel doğal farklılıklar olduğunu savunan inanç sistemlerine bağlı kalmayı sürdürürler. Hâlbuki gerçekte, bütün somut kanıtlar tek bir şeye işaret etmektedir: Kadınlarla erkeklerin bakış açıları sık sık farklılık gösterse de, bu farklılıklar doğuştan gelen, yani "doğal" değil, öğrenilmiş özelliklerdir. Kadınla erkeğin tamamen

farklı duygusal evrenlerde yaşayan mutlak zıt varlıklar oldukları görüşü doğru olsaydı, erkekler hiçbir zaman aşk konusunda yüksek otorite olamazlardı. Çünkü kadına hissetme ve duygusal olma, erkeğe uslamlama ve duygusuz olma rolünü biçen toplumsal cinsiyet stereotipleri nazara alındığında, "erkeğin hası" aşk hakkında tek kelime etmekten imtina edecektir.

Konunun resmî "otoriteleri" addedilmelerine karşın, çok az erkek aşk hakkındaki düşüncelerini rahatça ifade eder, dünyayla paylaşır. Gündelik hayatta erkekler ve kadınlar aşk konusunda görece suskun kalma noktasında birbirlerinden pek de farklı değillerdir. Sessizliğimiz, belirsizlik karşısındaki kalkanımızdır. Aşkı tanımak isteriz. Ama aşk hakkında çok şey bilme arzumuzun bizi sevgisizlik uçurumuna adım adım yaklaştıracak olmasından korkarız. Ulusumuzu oluşturan vatandaşların çok büyük kısmı sevginin dönüştürücü gücünü yere göğe sığdıramayan bir dinin müritleriyken, birçok insan nasıl seveceğine dair en ufak bir fikre sahip olmadığını düşünüyor. Ve iş İncil'in sevme hünerine ilişkin teorilerini gündelik hayatta uygulamaya geldiğinde, hemen herkes inanç krizi yaşıyor. Kaybedilenler hakkında konuşmak, aşk hakkında konuşmaktan çok ama çok daha kolay oluyor. Sevgisizliğin ıstırabını kelimelere dökmek, aşkın hayatlarımızdaki varlığını ve anlamını tarif etmekten daha kolay geliyor.

Öğrenme koltuğunda kalbin değil aklın oturduğuna inanmamız öğretildiğinden, çoğumuz aşktan duygusal yoğunlukla söz edersek zayıf ve akılsız görüleceğimize inanırız. Söylemek zorunda olduğumuz şey sevgisizliğin sevgiden daha yaygın olduğu gerçeğine dikkat çekiyorsa aşktan konuşmak daha da zorlaşır. Öyle ki çoğumuz aşktan söz ederken tam olarak neyi kast ettiğimizden veya aşkın nasıl ifade edileceğinden pek de emin değilizdir.

Herkes aşk hakkında daha fazlasını bilmek ister. Sevmenin ne demek olduğunu, gündelik hayatımızda sevmek ve sevilmek için ne yapabileceğimizi bilmek isteriz. Sevgisizliğe saplanıp kalmış olanlarımızın gönlünü nasıl çeleceğimizi ve sevgiye açacağımızı bilmek isteriz. Ne var ki arzumuzun sağlamlığı, kültürel muammanın etkisini değiştirmez. Her yerde aşkın, sevmenin ne kadar önemli olduğu öğretilir ama sürekli fiyaskolar bombardımanına tutuluruz. Dinde, ailede, siyasette ve kendi aşk hayatlarımızda, kararlarımızda etken olanın, topluluk anlayışımızı güçlendirenin ve bizi bir arada tutanın sevgi olduğuna ilişkin çok az emare görürüz. Ama yine de bu iç karartıcı tablo hasretimizi değiştirmeye yetmiyor. Sevginin mutlaka üstün geleceğine umudumuzu koruyoruz. Sevginin vaadine inanmaktan vazgeçmiyoruz.

Tam da grafiti çalışmasının imlediği gibi, umudumuz çoğumuzun aşkın gücüne her koşulda inanmayı sürdürüyor oluşunda saklı. Sevgiyi tanımanın, tatmanın öneminin farkındayız. Sevginin hakikatlerini aramaya devam etmek gerektiğine inanıyoruz. Gerek dost sohbetlerinde gerekse söyleşilerde, kültürümüze sevgisizliğin, kalplerimize korkunun aşılandığından sıkça söz ediyorum ve benzer cümleleri aynı sıklıkla başkalarından da duyuyorum. Sevgi konusundaki bu çaresizliğimiz, sevmenin işlerimiz kadar ciddiye alınmayı hak ettiğine, ulus olarak varlığımızı devam ettirebilmemiz için en az başarma güdümüz kadar hayati önem arz ettiğine ilişkin hatırlatmalara, telkinlere burun kıvıran nasır tutmuş bir sinizmle kenetleniyor. Ulusumuz her ne kadar sevginin anlamını çözme, sevgiyi söze ve eyleme nasıl dökeceğimizi öğrenme noktasında bize pek az fırsat sunsa da, dünyada bir başka örneği bulunamayacak kadar harikulade bir şekilde aşk arayışının dümen tuttuğu bir kültüre sahip (sinemanın, müziğin, edebiyatın teması hep aynıdır).

Ulusumuzu yine eşit ölçüde yönlendiren diğer bir itki de cinsel takıntıdır. Cinselliğin çalışılmamış, örneklerle açıklanmamış, üzerine söz söylenmemiş tek bir yönü bile yoktur. Mastürbasyon dâhil bütün cinsellik pratikleri için "nasıl yapmalı" dersleri mevcuttur. Ne var ki sevgi okulları, aşk okulları yoktur. Nasıl seveceğimizi içgüdüsel olarak bildiğimiz varsayılır. Aksi yöndeki sayısız kanıta rağmen, aileyi hâlâ aşkın, sevginin ilkokulu kabul ederiz. Nasıl seveceğini aile hayatında öğrenmemiş olanlarımızdan sevgiyi romantik ilişkilerinde deneyimlemeleri beklenir. Ne var ki bu sevgi sıklıkla elimizden kayıp gider. Nihayetinde koca bir ömrü kök ailemizde ve devamında ne yapmamız, nasıl yaşamamız gerektiğini hiç bilmediğimiz ilişkilerde gördüğümüz ilgisizliğin, zalimliğin ve sevgisizliğin her hâlinin ruhumuzda açtığı yaraları onmaya çalışmakla tüketiriz.

Geçmişin yaralarına yalnızca sevgi şifa olur. Gelgelelim yaralarımız yeğindir. Öyle ki kalbimizi sıkı sıkıya kapatırız. Artık ne severiz ne gösterilen sevgiyi kabul ederiz. Kalplerimizin kapılarını sevginin, aşkın gücüne ve lütfuna ardına kadar açmak için teoride, pratikte sevgi hakkındaki cehaletimizi itiraf etme cesaretini göstermeye mecburuz. Sevmenin doğası hakkında öğretilen pek çok şeyin gündelik hayatta bir karşılığı olmadığını fark ettiğimizde yaşadığımız bozgun ve hayal kırıklığına göğüs germeye mecburuz. Gündelik hayatta sevme pratiği üzerine düşünerek, nasıl sevebileceğimize ve kültürümüzü sevginin kutsal mevcudiyetinin her yerde hissedildiği bir kültüre dönüştürebilmemiz için nelere ihtiyacımız olduğuna kafa yorarak yazdım bunları.

Hep Aşka Dair: Yeni Vizyonlar başlığının imlediği üzere, bizler sevginin, aşkın yeşerdiği bir kültürde yaşamak istiyoruz. Toplumumuzun her hücresine sinmiş sevgisizliği sona erdirmeyi arzuluyoruz. Bu kitap bize sevgiye, aşka nasıl geri döneceğimizi

anlatıyor. *Hep Aşka Dair: Yeni Vizyonlar*, sevginin dönüştürücü gücüne dair umutlandırıcı, neşelendirici bir bakış açısı ortaya koyarak sevme hünerini kavramanın radikal ve yeni yollarını sunuyor. Bize yeniden sevmek için ne yapmamız gerektiğini gösteriyor. Yüzümüzü sevmenin sırrına ererek, lütfuna mazhar olmak için yapmamız gerekenlere çeviriyor.

hep aşka dair

Bir

Berraklık: Sevgi Sözcükleri Söyle

> Biz toplum olarak aşktan utanırız. Ona müstehcen bir şey muamelesi yaparız. Ve bu durumu gönülsüzce kabulleniriz. Adını anarken bile dilimiz sürçer, yüzümüz kızarır... Aşk hayatlarımızdaki en önemli şeydir, uğruna savaşacağımız, hatta öleceğimiz bir tutkudur ama buna rağmen adlarına mesai harcamaya isteksizizdir. Hâlbuki onu akıcı ve hoş bir sözcük dağarcığı olmadan dolaysız bir şekilde dillendiremeyiz de düşünemeyiz de.
>
> Diane Ackerman

Hayatıma giren erkekler hep "sevgi" sözcüğünü kolayca söylemekten sakınan insanlar olmuştur. Kadınların sevmeye çok fazla anlam yüklediklerine inandıklarından temkinlidirler. Ve biz kadınların sevmekten anladığımız şeyin onların anladıklarıyla her zaman aynı olmadığını bilirler. "Sevmek" derken neyi kastettiğimiz konusundaki kafa karışıklığımız, yaşadığımız sevme güçlüğünün kaynağıdır. Toplumumuz sevginin anlamı için genel bir kavrayışa sahip olsaydı, sevme edimi bu kadar esrarengiz olmayacaktı. Sözlükler sevgiyi her şeyden önce "özellikle cinsel çekim söz konusuysa, bir kimseye karşı hissedilen içten, tutkulu yakınlık" şeklinde tanımlayarak romantik

aşka vurgu yaparlar. Elbette diğer tanımlar, okuru kişinin cinsel olmayan bir bağlamda da bu tür hisler besleyebileceği konusunda bilgilendirir. Gelgelelim derin düşkünlük, gerçekte sevginin anlamını açıklamakta yetersizdir.

Konu üzerine yazılan kitapların çok büyük bir kısmı açık tanımlamalardan sakınmak için elinden geleni yapar. Diane Ackerman, *A Natural History of Love*'ın giriş bölümünde, "Sevgi, kavranamaz." der. Birkaç cümle sonra ise şunu ileri sürer: "Herkes sevginin muhteşem ve gerekli olduğunu kabul eder ama ne olduğu üzerinde kimse anlaşamaz." Mahcup bir biçimde ekler: "Bu sözcüğü öyle baştan savma kullanırız ki o hem neredeyse hiçbir şey değildir hem her şey demektir." Kitapta kişinin sevme sanatını öğrenme çabasına yardımı dokunacak hiçbir açıklama yer almaz. Ne var ki sevmeyi kavrayışımızı bulandıran bir tarzda yazmak konusunda yalnız değildir. Sözcüğün anlamı bile gizem ardına saklanırken, insanların "sevgi" sözcüğünü kullanırken neyi kastettiklerinin tanımını yapmakta zorlanmaları şaşırtıcı olmasa gerek.

İşe ortak bir tanımla başlamış olsak, nasıl seveceğimizi öğrenmek ne kadar kolay olurdu, bir düşünün. "Sevgi" sözcüğü genellikle isim olarak tanımlanır fakat konunun daha aklı başında teorisyenlerinin tamamı sözcüğü fiil olarak kullandığımızda hepimizin daha iyi seveceğimizi bilir. Bu sözcüğe anlamlı bir tanım arayarak yıllar geçirdim ve nihayetinde Psikiyatr M. Scott Peck'in ilk kez 1978 yılında yayınlanmış olan değerli kişisel gelişim kitabı *The Road Less Traveled*'ta bulduğum tanım beni müthiş rahatlattı. Peck, Erich Fromm'u yankılayarak sevgiyi "kişinin kendinin veya bir başkasının tinsel gelişimini beslemek amacıyla benliğini genişletme iradesi" olarak tanımlar ve açıklayarak devam eder: "Sevgi, sevgi ne yaparsa odur.

Sevgi bir irade edimidir, yani hem bir niyettir hem de bir edim. İrade aynı zamanda seçimi işaret eder. Sevmek zorunda değiliz. Sevmeyi tercih ederiz." Seçim gelişmek için yapılacağından, bu tanım içgüdüsel olarak sevdiğimiz yönündeki yaygın kabul gören varsayımı reddeder.

Bir çocuğun doğumundan itibaren geçirdiği büyüme sürecine tanık olmuş herkes bebeklerin dil bilmezden, bakımından sorumlu kişilerin kimliğini ayırt etmezden önce, sevgi dolu bakıma yanıt verdiğini açıkça görür. Genellikle tepkileri memnuniyet dolu sesler çıkarmak veya yüz ifadeleri takınmak olur. Büyüdükçe, sevgi dolu bakıma kendisine sevgiyle bakan bakıcısına yakınlık göstererek, onu görünce sevinçle kuşlar gibi cıvıldayarak karşılık verirler. Yakınlık, sevginin bileşenlerinden yalnızca biridir. İçtenlikle sevmek için çeşitli bileşenleri bir araya getirmeyi öğrenmemiz gerekir: dürüstlük ve açık iletişimin yanı sıra ilgi, yakınlık, tanıma, saygı, adanma ve güven. Küçük yaşlarda sorunlu tanımlar öğrenmemiz, büyüdükçe sevmemizi güçleştirir. Doğru yola koyuluruz ama yanlış yöne gideriz. Çoğumuz bir duygu olarak sevme fikrini erken yaşlarda öğreniriz. Birinin bizi derin bir şekilde kendine çektiğini hissettiğimizde, enerjimizi o kişiye yükleriz ("*catect*"), yani duygu ve heyecanımızı o kişiye yatırırız. Sevilenin bizim için önemli hâle geldiği bu yatırım süreci, kateksi ("*cathexis*") olarak adlandırılır. Peck, kitabında yerinde bir saptamayla pek çok insanın "söz konusu yatırımı sevmek sandığının" altını çizer. Yatırım sürecinde kendilerini karşısındaki kişilere bağlanmış hisseden bireylerin, bu kişiler onları önemsemiyor veya incitiyor olsa bile nasıl ısrarla bu kişileri sevdiklerini söylediklerini hepimiz biliyoruz. Hissettikleri duygunun aşk olduğunda diretmeleri tam da gerçekte kateksi hissinin sonucudur.

Sevmeyi kendimizin ve bir başkasının tinsel gelişimini besleme iradesi olarak kavradığımızda incitildiğimiz ve istismara uğradığımız bir ilişkide sevgiden söz edilemeyeceği bizim için çok açıktır. İstismar ve ihmal, tanımları itibarıyla besleme ve ilgi göstermenin zıttıdır. Çocuklarını ve karısını dövdükten sonra sokağın köşesindeki bara gidip ailesini deliler gibi sevdiğini coşkuyla anlatan erkekleri sıkça duyarız. Kadına iyi bir gününe denk getirip soracak olsanız, o da kocasının dövse de onu sevdiğini savunabilecektir. Büyük bir çoğunluğumuz bir yandan sevildiğimize inanmamız öğretilirken bile, öte yandan iyi bir çocuk olmadığımızın öğretildiği, utandırıldığımız, sözlü ve/veya fiziksel istismara uğradığımız ve duygusal açıdan önemsenmediğimiz işlevsiz ailelerden geliyoruz. Ailelerimizde mevcut olan sevgiyi artık sevgi olarak görmemize imkân bırakmayacak olan bir sevgi tanımını benimsemek, birçok insana fazlasıyla endişe verici gelecektir. Çoğumuz istismarı kabul edilebilir kılan veya en azından yaşanan her neyse o kadar da kötü bir şey değilmiş gibi gösteren bir sevgi fikrine sadık kalmaya ihtiyaç duyarız.

Düşkünlük ve önemsemenin yanında saldırgan bir biçimde utandırma ve sözlü aşağılamanın da iç içe var olduğu bir ailede büyümüş biri olarak "işlevsiz" sözcüğünü kabullenmem hiç kolay olmadı. Gerek geçmişte gerekse bugün hâlâ kendimi ebeveynlerime ve kardeşlerime bağlı hissettiğim, aile yaşantımızın bütün olumlu yanlarıyla övündüğüm için, onları bir arada yaşadığımız günlerin tümüyle olumsuz veya kötü olduğunu anıştıracak bir terimle nitelemek istemedim. Ebeveynlerimin onları kötülediğimi düşünmelerini istemedim. Aile yaşantımda bana sunmuş oldukları bütün iyi şeyler için onlara minnettardım. Ancak aldığım sağaltıcı yardım sayesinde, "işlevsiz" terimini mutlak anlamda olumsuz bir yargı değil, yararlı bir tanım olarak

görebilir oldum. Kök ailem bütün çocukluğum boyunca bize işlevsiz bir ortam sundu, bu durum hâlâ geçerli. Fakat bu, söz konusu ortamda aynı zamanda düşkünlük, sevinç ve önemsemenin olmadığı anlamına gelmiyor.

Kök ailemde hemen her gün zeki bir kız olduğum için takdir edilip cesaretlendirilirdim, önemsenir, ilgi görürdüm. Ama birkaç saat sonra yine tam da fazla zeki olduğum için kafayı üşütüp akıl hastanesine yatırılacağım ve kimsenin de ziyaretime gelmeyeceği söylenirdi. Bekleneceği üzere, bu tuhaf ilgi ve acımasızlık karışımının tinsel gelişimime olumlu bir katkısı olmadı. Peck'in sevgi tanımını kök ailemde yaşadığım çocukluğa uyguladığımda, doğrusu, deneyimimi sevilme olarak betimleyemezdim.

Terapide kök ailemin sevgi gösterip göstermediğini tanımlama noktasına geldiğimde, ailem tarafından sevildiğimi hissetmediğimi, ama önemsendiğimi duyduğumu kederle kabul ettim. Kök aile dışındaki aile fertleri, örneğin büyükbabam tarafından gerçek anlamda sevildiğimi hissettim. Bu gerçek sevgi (ilgi, adanma, güven, tanıma, sorumluluk ve saygının birleşimi) deneyimi yaralı ruhumu besledi ve sevgisizlik edimlerini atlatabilmemi sağladı. Beni önemseyen bir ailede büyüdüğüm için minnettarım ve ebeveynlerim *kendi* ebeveynleri tarafından sevilmiş olsalardı bu sevgiyi kendi çocuklarına vereceklerine tereddütsüz inanıyorum. Kendilerine ne verildiyse onlar da bize onu verdiler: ilgi. Hatırlayın, ilgi, sevginin bir boyutudur ama sadece ilgi göstermemiz, sevdiğimiz anlamına gelmez.

Çocukluğunda sözlü ve/veya fiziksel istismara maruz kalmış pek çok yetişkin birey gibi, ben de hayatımın büyük bir kısmını başımdan geçen kötü şeyleri inkâr etmeye uğraşarak,

yalnızca önemsendiğimi bildiğim iyi ve güzel anların anılarına tutunmaya çalışarak geçirdim. Kendi örneğimde, ben ne kadar başarılı olduysam, çocukluğuma dair gerçekleri anlatma arzumu o kadar dindirmek istedim. Genelde, kişisel gelişim literatürü ve iyileştirme programları eleştirmenleri, meseleyi belli bir şekilde göstermekten hoşlanırlar. Onlara göre fazlasıyla büyük bir çoğunluğumuz, kök ailelerimizin dün de bugün de işlevsiz ve sevmede yetersiz olduklarına, yarın da böyle olacaklarına inanmaya hevesliyiz. Hâlbuki benim gördüğüm kadarıyla tam tersi bir durum söz konusu. Fazlasıyla şiddet ve istismar dolu bir evde büyümüş olsun, olmasın, benim gibi pek çok insan çocukluk deneyimlerine yönelik herhangi bir olumsuz eleştiriyi kabullenmekten kaçınır. Kabullenme genelde birtakım sağaltıcı müdahaleleri gerektirir; bu kimi zaman eğiten, bilinçlendiren kitaplar aracılığıyla kimi zaman terapi yoluyla gerçekleşebilir. Bunun öncesinde birçoğumuz çocuklukta yaşadıklarımızı eleştirel gözle sorgulamaya ve bunların yetişkinliğimizdeki davranışlarımız üzerinde nasıl etkileri olduğunu kavramaya dahi başlayamıyoruz.

İstismarın olduğu yerde asla seviliyor olamayacağımızı söyleyen bir sevgi tanımını kabul etmek birçoğumuza zor ve ağır gelir. Psikolojik ve/veya fiziksel istismara uğrayan çocukların çoğuna, ebeveynlik yapan yetişkinler tarafından sevgi ile istismarın bir arada var olabileceği öğretilmiştir. Uç vakalarda, istismarın sevginin bir göstergesi olduğu öğretilir. Yetişkinliğimizde sevgiyi algılayış biçimimizi sıklıkla bu sakat düşünme biçimi belirler. Dolayısıyla, nasıl ki çocukluğumuzda bizi incitenlerin aslında bizi sevdiği düşüncesine sadık kaldıysak, yetişkin birer birey olarak diğer yetişkinler tarafından incitildiğimizde de onların bizi sevdiğini iddia ederek durumu rasyonalleştirmeye

çalışırız. Kendimden örnek verecek olursam, çocukluğumda maruz kaldığım olumsuz utandırma edimleri bir yetişkin olarak aşk hayatımda da devam etti. Beni en temel ilişkilerimde bile sevgiyi bilmemiş olma ihtimalimle yüzleşmeye zorlayacak bir tanımı başlarda kabul etmek istemedim. Fakat yıllarca süren terapi ve eleştirel düşünme süreci, kişinin temel ilişkilerinde bile sevgi yoksunluğu çekmiş olduğunu fark etmesinin utanılacak bir şey olmadığını kabul etmemi sağladı. Eğer kişinin amacı kendini sağaltmak, ruhen iyi olmak ise, sevgisizlikle dürüstçe ve gerçekçi bir şekilde yüzleşmek iyileşme sürecinin bir parçasıdır. Sönümsüz sevgiden yoksunluk; ilgi, yakınlık veya hazzın olmadığı anlamına gelmez. Aslında, uzun soluklu romantik ilişkilerim de tıpkı ailemle ilişkim gibi öylesine ilgi doluydu ki süregelen duygusal işlevsizliği görmezden gelmek benim için hiç de zor olmazdı.

Temel ilişkilerimdeki sevgisizliği değiştirmek için her şeyden önce sevmenin anlamını sil baştan öğrenmek zorundaydım. Bu noktaya ulaştığımda nasıl seveceğimi öğrenebilirdim. Kesinlikle berrak bir sevme tanımını benimsemek sürecin ilk adımıydı. *The Road Less Traveled*'ı tekrar tekrar okumuş pek çok insan gibi, ben de bana hayatımın sevginin olmadığı bölgeleriyle yüzleşmeme yardımcı olan bir sevgi tanımı verdiği için yazara minnettarım. Sevgiyi "kişinin kendinin ve bir başkasının tinsel gelişimini beslemek amacıyla benliğini genişletme iradesi" olarak kavramayı ilk kez öğrendiğimde yirmilerimin ortalarındaydım. Yine de sevme ve sevilme kabiliyetimi boşa çıkaran öğrenilmiş davranış kalıplarından kurtulmam yıllar alacaktı. Hep duygusal olarak incitilmiş, sevilmeyi arzulasalar dahi sevmekle ilgilenmeyen erkekleri seçmem, sevme edimini özellikle zorlaştıran bir durumdu.

Aşkı tanımak, tatmak istiyordum ama kendimi bir başkasına vermekten, ona güvenmekten korkuyordum. İçten davranmaya çekiniyordum. Sevmekle ilgilenmeyen erkekleri seçerek sevmeyi hep tatmin edici olmayan bir bağlam içinde pratik edebiliyordum. Doğal olarak, sevilme ihtiyacım karşılanmıyordu. Aldıklarım oldum olası almaya alışık olduğum şeylerdi: Genellikle belli bir derecede düşüncesizlik, kayıtsızlık ve kimi koşullarda düpedüz zalimlikle iç içe geçmiş bir ilgi ve yakınlık. Zaman zaman ben de incitici oluyordum. Aşkı tanımak isterken gerçek anlamda yakınlaşmaktan korktuğumu fark etmem için uzun bir zaman geçmesi gerekti. Pek çoğumuz hiçbir zaman sevgiye dönüşmeyen yakınlık ve ilgi temelli ilişkileri tercih ederiz çünkü bunları daha güvenli buluruz. Talepler sevginin gerektirdikleri kadar çok değildir. Risk o kadar büyük değildir.

Dolayısıyla, çoğumuz aşkı arzularız ama risk almaya cesaret etmeyiz. Doğrusu, aşk düşüncesini saplantı hâline getirmiş olanlarımız dâhil, çoğumuz sevginin eksikliğini sıklıkla duyarken bile görece kabul edilebilir, az çok tatmin edici hayatlar yaşarız. Bu ilişkilerde gerçek yakınlık ve/veya ilgiyi paylaşırız. Çoğumuza bu kadarı yeterli gibi görünür çünkü genellikle kök ailemizde gördüğümüzden çok daha fazlasını alıyoruzdur. Kuşkusuz yine birçoğumuz sevmenin kişiye göre herhangi bir anlama gelebileceği düşüncesiyle kendimizi daha rahat hissederiz. Çünkü sevmeyi kesin ve berrak bir tanımla açıklarsak, bunun bizi korkunç bir yabancılaşmayla yoksunluklarımızla yüzleşmeye sevk edeceğini biliriz. Gerçek şu ki içinde yaşadığımız kültürde çok ama çok fazla insan sevmenin ne demek olduğunu bilmez. Ve bu bilmeme hâli bizim korkunç sırrımız, üstünü örtmek zorunda olduğumuz yoksunluğumuzdur, böyle hissederiz.

Hayatımın daha erken bir döneminde açık bir sevgi tanımıyla karşılaşmış olsaydım, daha sevgi dolu bir insana dönüşmem muhtemelen bu kadar uzun sürmeyecekti. Sevmenin ne demek olduğuna dair daha müşterek bir kavrayışı başkalarıyla paylaşmış olsaydım, aşkı yaratmak çok daha kolay olacaktı. Son dönemlerde yayınlanan kitapların da sevgi tanımlarının gereksiz ve anlamsız olduğunu ısrarla vurgulamaya devam etmeleri ayrıca üzücü bir durum. Aşkın erkekler için başka kadınlar için başka anlama geldiğini ve aynı dili konuşmadığımızdan iletişim kurma noktasında cinslerin birbirlerinin acizliklerini anlayışla karşılamaları, uyumsamaları gerektiğini ileri süren yazarlar beterin de beteri zaten. Bu yazın türü hayli popüler çünkü toplumsal cinsiyet rolleri, kültür ve sevgiye ilişkin sabit düşünme biçimlerinde en ufak bir değişiklik talep etmez. Daha sevgi dolu bireylere dönüşmemize yardım edecek stratejiler ortaya koymak yerine, herkesi sevginin olmadığı koşullara uyum sağlamaya çağırır.

Bu tür kitapları koşa koşa satın alanlar, erkeklerden daha çok kadınlardır. Böyle çünkü biz kadınlar, hepimiz sevgisizlikten kaygı duyuyoruz. Pek çok kadın hiçbir zaman sevmeyi, sevilmeyi gerçekleştiremeyeceğini düşünüyor, dolayısıyla mevcut ilişkilerindeki, özellikle de aşk hayatlarındaki acıyı hafifletmelerine, huzuru, keyfi ve neşeyi artırmalarına yardımcı olacak stratejilere dünden razılar. Kültürümüzde okurlara bu kitapların yazarlarına yanıt verme imkânı tanıyan bir yapı yok ve verdikleri bilgilerin gerçekten yararlı olup olmadığını, yapısal değişikler getirip getirmeyeceğini bilmiyoruz. Erkeklerden çok kadınların kişisel gelişim kitaplarını satın alıyor, çok satanlar listesindeki bu kitaplara bir dolu para harcıyor olması, bu kitapların gerçekte hayatlarımızı dönüştürmemize yardımcı olduğu anlamına gelmiyor. Ben tonlarca kişisel gelişim kitabı aldım,

okudum. Yalnızca birkaçı hayatımda bir fark yarattı. Ve bu durumdaki tek okur ben değilim.

Gerek kültürümüzde gerekse hayatlarımızda sevme pratiği üzerine devam eden bir kamusal tartışma ve bir kamu politikası olmadığından, temel kılavuzumuz olarak hâlâ kitaplara bakıyoruz. Birçok okur Peck'in sevgi tanımını kabul ediyor ve hâlihazırda yardımcı ve dönüştürücü olacak şekilde hayatlarında pratik ediyor. Söz konusu tanımı günlük sohbetlerde, sadece diğer yetişkinlerle değil, çocuklar ve gençlerle aramızda geçen sohbetlerde de sıkça kullanarak yaygınlaştırabiliriz. Sevgiye işler, yararlı tanımlarla açıklık kazandırılamayacağı yönündeki gizemli varsayımlara müdahale ettiğimizde, sevginin yeşermeye başlayacağı bir zemini hâlihazırda oluşturmaya başlamış oluruz.

Bazıları Peck'in sevgi tanımını kavramakta güçlük çekebiliyor. Sıkıntının kaynağı, yazarın kullandığı "tinsel" sözcüğüdür. Yazar bu sözcükle özümüzün akıl, beden ve tinin yekvücut olduğu boyutuna işaret eder. Özümüzde can katan bir kaide, bir yaşam gücü (kimilerimiz buna ruh der) barındırdığımız ve bu gücün beslendiğinde kendimizi gerçekleştirme, dışımızdaki dünyayla bütünleşme yetimizi daha da güçlendireceği düşüncesini benimsemesi için bireyin bir dinin inananı olması gerekmez.

Sevmeyi daima histen ziyade edim olarak düşünmekle işe başlamak, kişinin hesap verebilirliği ve sorumluluğu dolaysız olarak varsaymasını beraberinde getirecektir. Genelde bizlere "hislerimiz" üzerinde hiçbir kontrolümüzün olmadığı öğretilir. Buna karşın, edimlerimizin kendi tercihlerimiz olduğunu, ne yaptığımızı niyet ve iradenin belirlediğini çoğumuz kabul ederiz. Edimlerimizin sonuçları olduğunu da elbette kabul ederiz. Hislerimizi şekillendiren edimlere kafa yormak; her ebeveynin

çocuğunu sevdiği ya da insanın irade ve tercihi dışında öylece birine âşık olabileceği, bir erkeğin bir kadını sırf çok sevdiği için öldürebildiği "şehvet suçları" ve benzeri şeylerin gerçekten var olduğu yönündeki geleneksel olarak kabul gören varsayımlardan yakamızı kurtarmamızın bir yoludur. Sevgi, sevgi ne yaparsa odur; bunu sürekli aklımızda tuttuğumuzda, sözcüğü anlamını indirgeyen, değersizleştiren biçimde kullanmayacağız. Severken ilgi, yakınlık, sorumluluk, saygı, adanma ve güveni açıklıkla ve dürüstçe dışa vuracağız.

Tanımlar hayal gücünün olmazsa olmaz başlangıç noktalarıdır. Hayal edemediğimiz şeyi gerçekleştiremeyiz. İyi bir tanım başlangıç noktamızı imler ve yolun sonunda ulaşmak istediğimiz yeri bilmemizi sağlar. Arzuladığımız hedefte ilerlerken, yolculuğumuzun haritasını çıkarırız. İşe sevmekten söz ederken neyi kast ettiğimizi bilmekle başlayarak kendimizi vurduğumuz sevme yolculuğunda kılavuzumuz bu harita olacaktır.

İki

Adalet: Çocuklukta Sevgi Dersleri

> Erken yaşlardaki sert kopuşlar, temel insan ilişkisine saldırarak beyinde duygusal yaralar bırakır: Bize sevilebilir olduğumuzu öğreten [ebeveyn-çocuk] ilişkisidir. Bize nasıl seveceğimizi öğreten [ebeveyn-çocuk] ilişkisidir. Bu ilk bağlılığı gerçekleştirmeden tam anlamıyla insan olamayız ki doğrusu, insan olmayı zor bulmamız da olasıdır.
>
> Judith Viorst

Sevgiyi öğrenmeye çocuklukta başlarız. Evimiz ister huzurlu olsun ister sorunlarla dolu, ailemiz ister işlevsel olsun isterse işlevsiz, burası bizim ilk sevgi okulumuzdur. Ebeveynlerime bana sevgiyi tarif etmelerini sorduğumu dahi hatırlamam. Ailen sana hoşuna gidecek şekilde davrandığında, sen onlara hoşlarına gidecek şekilde davrandığında içinde hissettiğin hoş his: Çocuk aklımla sevgi bu demekti. Sevgi her zaman ve yalnızca iyi hisle alakalıydı. Ergenlikte yediğimiz azar ve dayağın üstüne bir de bu cezalandırmanın "bizim iyiliğimiz için" olduğu, "Bunu yapıyorum çünkü seni seviyorum." gibi cümleler söylendiğinde, kardeşler olarak hepimizin kafası karışırdı. Acımasızca cezalandırmak nasıl bir sevmenin göstergesi olabilirdi ki? Her çocuk gibi, bu yetişkin mantığını kabul etmiş numarası

yapardık ama içten içe bunun doğru olmadığını bilirdik. Bu yalandı, bilirdik. Tıpkı yetişkinlerin dövüp dövüp sonrasında "Bu benim canımı senin canından daha çok acıtıyor," dediklerinde yalan söylediklerini bildiğimiz gibi. Bir yandan incitici ve/veya zalimce cezalara çarptırılıp bir de kendilerine bunları yapanları sevip saymaları gerektiğini öğretmek: Bir çocuğun aklında ve kalbinde bundan daha fazla şaşkınlık yaratan bir şey yoktur. Böyle çocuklar sevmenin ne demek olduğunu sorgulamaya, var olduğundan kuşku duysalar bile sevgi için can atmaya çok erken yaşta başlarlar.

Diğer tarafta, güvenle sevmenin iyi bir his olduğunu görerek, asla cezalandırılmayarak, sevginin yalnızca ihtiyaçlarının karşılanması, arzularının tatmin edilmesiyle ilgili olduğuna inanmasına olanak tanınarak yetiştirilen de yığınla çocuk var. Bu çocukların akıllarında sevgi vermek zorunda oldukları bir şey değil, daha çok onlara verilen bir şeydir. Çocukların her isteklerinin yerine getirilmesi, ne istiyorlarsa yapmalarına izin verilmesi de başka bir ihmal biçimidir. Hiçbir şekilde istismara uğramamış, ilgisizlik görmemiş olmalarına karşın, sevginin anlamı hakkında bu çocukların zihinleri de ilgi görmemiş, duygusal açıdan terk edilmiş akranlarınınki kadar bulanıktır. Her iki grup da sevgiyi ilkin iyi hislerle ilişkili olarak düşünmeyi öğrenir; bir grup ödüllendirme, diğeri cezalandırma bağlamında öğrenir. Erken çocukluk döneminden itibaren, pek çoğumuza ebeveynlerimizi memnun edecek şeyler yaptığımızda sevileceğimiz öğretildi. Ve onlar bizi memnun ettiğinde onlara duyduğumuz sevgiyi ifade etmeyi öğrendik. Çocuklar büyüdükçe sevgiyi özen, yakınlık ve önemsenmeyle daha çok ilişkilendirirler. İsteklerini karşılamaya çalışan ebeveynlerini hâlâ sevgi gösteren kişiler olarak görürler.

Her sınıftan çocuk bana ebeveynlerini sevdiğini ve onlar tarafından sevildiğini söylüyor, sözlü veya fiziksel şiddet görenler bile. Tanımlamaları istendiğinde, küçük çocukların neredeyse tamamı sevginin iyi bir his olduğu, çok sevdiğin bir yiyeceği, hatta en sevdiğini yemek gibi bir şey, olduğu konusunda hemfikirdir. "Anneciğim beni seviyor çünkü benimle ilgileniyor ve her şeyi düzgün yapmama yardım ediyor." diyorlar. Birini nasıl sevdiklerini sorduğunuzda, sarılmak, öpmek, tatlı ve sevimli olmaktan söz ediyorlar. Sevginin kişiye istediğini –bu, sarılmak da olabilir yeni bir kazak ya da *Disneyland*'e gitmek de– vermekle ilgili bir şey olduğu düşüncesi, çocukların daha derin bir duygusal kavrayış geliştirmesini güçleştiren bir düşünme biçimidir.

Çocukların sevilecekleri evlerde dünyaya geleceklerini hayal etmek hoşumuza gider. Fakat ebeveyn olacak yetişkinler nasıl seveceğini bilmiyorsa, o evde sevgi olmayacaktır. Her ne kadar pek çok çocuk belli düzeyde bir ilginin esirgenmediği evlerde büyüyorsa da, buralarda sevgi hep sürmeyebiliyor, hatta hiç olmayabiliyor. Sınıfına, ırkına, cinsiyetine bakmaksızın, yetişkinler aileyi suçlarlar. Onların tanıklıkları sevginin olmadığı –karmaşa, ihmal, istismar ve baskının hüküm sürdüğü– çocukluk dünyalarını akseder. Lucia Hodgson yakın geçmişte yayınlanan kitabı *Raised in Captivity: Why Does America Fail Its Children?*'da Amerika Birleşik Devletleri'ndeki çocukların çok büyük bir bölümünün hayatlarında var olan sevgisizlik gerçeğini belgeler. Her gün bu kültür içinde yetişen binlerce çocuk, sözlü ve fiziksel istismara uğruyor, aç bırakılıyor, işkence görüyor, öldürülüyor. Ortak bir sesleri, herhangi bir hakları olmayan bu çocuklar aile içi terörizmin gerçek kurbanlarıdır. Onlara ne isterlerse yapabilecek ebeveyn yetişkinlerin malı olmaya devam ediyorlar.

Adalet olmadan sevgi olmaz. Yalnızca saygı değil, aynı zamanda çocuklar için temel yurttaşlık haklarının kanunlaştığı bir kültürde yaşayana kadar, çoğu çocuk sevgiyi bilmeyecek. Yaşadığımız kültürde müstakil konutlar kolaylıkla despotça ve faşistçe kullanılabilen kurumsallaşmış birer iktidar alanıdır. Mutlak kural koyucular olarak, ebeveynler hiçbir müdahale görmeksizin çocukları için en iyisinin ne olduğuna karar verebiliyorlar. Çocuk hakları ailenin dışında tutulduğunda, çocukların başvurabilecekleri hiçbir yasal merci kalmıyor. Cinsiyetçi tahakkümü reddetmek için eşit haklar ve adalet talebiyle örgütlenebilen kadınların aksine, çocukların evlerinde istismar ve baskıya maruz kaldıklarında kendilerine yardım etmeleri için güvenebilecekleri tek merci iyi niyetli yetişkinlerdir.

Hepimiz biliyoruz ki sınıfına, ırkına bakmaksızın, ebeveynlerin "çocuklarıyla" neler yaptıklarını sorgulamak veya buna karşı çıkmak üzere müdahale etmek yetişkinlerin nadiren yaptığı bir şeydir.

Konukların çoğunun eğitimli, yüksek gelirli meslek sahibi insanlar olduğu, çok ırklı, çok uluslu, eğlenceli bir partide, konu bir ara fiziksel şiddet görerek yetiştirilen çocuklarda disiplin meselesine geldi. Otuz yaşının üstündeki konukların hemen hepsi fiziksel cezaların gerekliliğinden dem vurdu. Odadakilerin çoğu çocukluğunda azarlanmış, tokatlanmış, dövülmüştü. Erkekler fiziksel cezalandırmanın gerekliliğini gür sesle dillendirirken, kadınlar ki çoğu birer anneydi, çocuklara vurmanın gerektiğinde, son çare olarak başvurulabilecek bir yöntem olduğunu belirtiyordu.

Bir adam çocukluğu boyunca annesinden çok fazla şiddet gördüğünden bahsederken, "bunun kendisinin iyiliğine olduğunu" ifade edince sözünü kestim ve eğer küçük bir çocukken

bir kadın tarafından acımasızca dövülmemiş olsaydı belki de bugün böyle azılı bir kadın düşmanına dönüşmemiş olabileceğini söyledim. Çocukluğumuzda şiddet gördüğümüz için ileride şiddet uygulayan bir yetişkine dönüşeceğimizi belirtmek fazla basite indirgeyici bir yaklaşım olsa da grubun fark etmesini istediğim şey, çocukken yetişkinlerin fiziksel şiddet ve istismarlarına maruz kalmamızın yetişkin hayatlarımızda zararlı sonuçları olduğu gerçeğiydi.

Genç bir kadın, bir çocuk annesi, oğluna bir kez olsun fiske vurmadığını, uygunsuz bir şey yaptığında tek tepkisinin oğlu gerekli mesajı alana kadar etini çimdiklemek olduğunu gururla söyledi. Ne var ki bu da şiddet içeren bir istismar şeklidir. Diğer konuklar genç anneyi ve oğlunu söz konusu yöntemleri dolayısıyla takdir ettiler. Şaşkına dönmüştüm. Odada çocukların haklarından konuşan tek kişi bendim.

Sözgelimi, başka bir grup insanla sohbet ederken, bir erkek bize gelip ne zaman istemediği bir şey yapsa karısını sıkıştırdığını, etini var gücüyle çimdiklediğini anlatsa tepkiniz ne olurdu diye soracak sorsam, muhtemelen ortamdaki herkes serseme dönecek, söz konusu eylemi zor kullanmak ve istismar olarak yorumlayacaktır. Gelgelelim, aynı edimin bir yetişkin tarafından bir çocuğa uygulanmasında herhangi bir yanlış görülmüyor. O gece o odadaki herkes ailelerini sevdiklerini söyledi. Hepsi üniversite mezunuydu. Çoğu kendisini iyi bir liberal, insan hakları ve feminizm savunucusu olarak tanımlıyordu. Fakat çocuk hakları söz konusu olduğunda, farklı bir standarda sahiptiler.

Daha sevgi dolu bir kültüre dönüşmek istiyorsak, en önemli toplumsal söylencelerden biri olarak ebeveynlere öğrettiğimiz istismar ve ihmalin sevgiyle bir arada var olabileceği söylencesinden kurtulmalıyız. İstismar ve ihmal sevgiyi çürütür. Sevginin

temelini istismar ve ihmalin zıttı olan ilgi ve yakınlık oluşturur. İstismar eden biri asla doğrulukla sevdiğini iddia edemez. Gelgelelim kültürümüzde ebeveynlerin sürekli yaptığı budur. Çocuklara, istismar görüyor olmalarına karşın sevildikleri anlatılır. Her şey bir yana, bir yerde istismarın yaşanıyor olması o yerdeki sevme pratiğinin başarısızlığın başlı başına kanıtıdır.

Boyhood, Growing Up Male'de kişisel anlatılarına yer verilen erkeklerin çoğu, ebeveynlerinden travma yaratan gelişigüzel şiddet ve istismar gördükleri hikâyeler anlatırlar. Bob Shelby babasından yediği dayaklardan duyduğu ıstırabı anlattığı "When My Father Hit Me" adlı makalesinde şunu söyler: "Babamla yaşadığım bu deneyimlerden istismarın iktidarını öğrendim. Annemi ve beni sürekli döverek aşağılamalarına tepki vermemizi etkili bir şekilde engelliyordu. Sınırlarımızı ihlal etmesine, ihtiyaçları, talepleri ve hakları olan bireyler olduğumuzu görmezden gelmesine itiraz edemiyorduk." Shelby makalesi boyunca sevmenin anlamı konusunda birbiriyle çelişen kavrayışlar ortaya koyar. Bir yandan şöyle der: "Babamın beni sevdiğine şüphem yoktu ama sevgisi yanlış yönlendirilmişti. Bana kendi çocukluğunda görmediği şeyi vermek istediğini söylerdi." Diğer yandan, şu itirafta bulunur: "Yine de bana en çok gösterdiği şey, sevilmek konusunda yaşadığı zorluktu. Hayatı boyunca sevilmemiş olma duygusuyla mücadele etmişti." Shelby, çocukluğunu tasvir ederken, babasının kendisine yakınlık gösterdiği ve zaman zaman bakımıyla ilgilendiğini açık bir şekilde belirtir. Ne var ki babası nasıl sevip sevileceğini bilmiyordu. İstismar, gösterdiği yakınlığın temelini çürütüyordu.

Bir yetişkin olarak anılarını yazan Shelby, gördüğü fiziksel istismarın çocuk ruhu üzerindeki etkisinden şu şekilde söz eder: "Attığı dayakların ağrısı arttıkça, acıyı kalbimde hissederdim.

Canımı en çok acıtan şeyin beni döven bu adama karşı duyduğum sevgi hissi olduğunu fark ettim. Sevgimin üzerini kapkara bir nefretle örttüm." Farklı ırklar ve sınıflardan başka erkeklerin kaleme aldıkları otobiyografilerde de benzer hikâyeler sıkça karşımıza çıkar. Bu noktada, sevgisizlikle ilgili söylencelerden biri de bunun yoksul kesimlere özgü bir durum olduğudur. Ne var ki sevgisizlik, yoksulluğun, maddi yetersizliğin bir sonucu değildir. Maddi açıdan sayısız ayrıcalıklara sahip olarak büyüyen çocuklar da duygusal ihmal ve istismar görür. *Boyhood, Growing Up Male*'deki erkeklerin çoğu, çocuklukta aldıkları yaralarla baş edebilmek için çareyi kimi terapilerde aramıştır. Sevgiye dönüş yolunu bulabilmek için öncelikle iyileşmeleri gerekiyordur.

Kültürümüzde pek çok erkek, çocuklukta maruz kaldığı şefkatsiz, incitici davranışların acısını hiçbir zaman atlatamaz. Çalışmalar sürekli ciddi biçimde aşağılanarak ve herhangi bir ilgi ve şefkat görmeden büyüyen kız ve erkek çocuklarında işlevsiz bireyler olma ve başkalarına fiziksel istismara yatkınlaşma olasılığının hayli yüksek olduğunu ortaya koyuyor. Jarvis Jay Masters, *Finding Freedom: Writings from Death Row** kitabının "Yaralar" başlığını verdiği bölümünde mahkûm arkadaşlarının (hepsi idam mahkûmu değildir) bedenlerini saran yaraların büyük çoğunluğunun insanın aklına ilk gelecek olan fikrin aksine yetişkinliklerinde karıştıkları şiddet olaylarından kalmadığını belirtir. Bu erkeklerin bedenleri, çocukluklarında yetişkin ebeveynlerden gördükleri şiddetin izlerini taşıyan yaralarla doludur. Fakat hiçbiri kendisini istismar mağduru olarak görmez, diyerek devam eder yazar: "Uzun hapishane hayatım boyunca, bu erkeklerin

*Silahlı soyguna karışmak suçundan hüküm giyip 19 yaşında San Quentin hapishanesine konan yazarın bu kitabı, hapishane hikâyelerinden oluşan bir derlemedir. ç.n.

çoğu gibi ben de bilinçsizce hapishane duvarlarının ardına sığındım. Çocukluklarında istismara uğramış yetişkinlere yönelik bir dizi kitap okuyana kadar kendi çocukluğumu sorgulamaya hiç girişmedim." Erkekleri grup tartışması için örgütleyen Masters şunları yazar: "Onlara bir düzineden fazla hapishanede kalırken çektiğim acıdan bahsettim. Ve yaşadığım onca olayın nihayetinde beni nasıl her şeye saldırmak istediğim bir kapana kıstırdığını anlattım. Kız, oğlan, istismara uğramış pek çok çocuk gibi bu erkekler de annelerinden, babalarından veya onlara ebeveynlik yapan diğer yakınlarından şiddet görmüşlerdi."

Masters, annesi öldüğünde onsuz olamayacağını hissederek derin bir kedere gömülür. Diğer mahkûmlar onun bu sevgisini anlamakta zorlanırlar. Nihayetinde annesi onu istismar etmiş, hiç umursamamıştır. Masters şu yanıtı verir: "Beni umursamadı, doğru. Ama o ölürken yanında olmak istediğimi, onu yine de sevdiğimi inkâr ederek ben de kendime karşı umursamaz olmak zorunda mıyım?" Masters'ın kalbi ölüm hücresinde bile açıktır, sevmeye, sevilmeye duyduğu özlemi dürüstlükle itiraf edebilir. Yetişkin ebeveynler tarafından incitilmek, bir çocuğun onları sevme ve onlar tarafından sevilme arzusunu nadiren ortadan kaldırır. Çocukluk yaraları olan yetişkinlerin çoğunda umursamaz ebeveynleri tarafından sevilme arzusu devam eder, bu sevgiyi hiçbir zaman görmeyecekleri acı gerçeğini çok açık bir şekilde kabul etseler bile.

Genelde çocuklar kendilerini inciten ebeveynlerine karşı içine düştükleri *kateksis* durumu nedeniyle onların yanında kalmak isterler. Akıllarında yer eden istismar karşısında bile, genellikle istismarı reddedip gelişigüzel ilgi gördükleri anlara yoğunlaşarak ebeveynlerinin kendilerini sevdiği yanlış varsayımına bağlı kalırlar.

Creating Love'ın giriş bölümünde sevgiye ilişkin bu çapraşıklığı "şaşırtma" olarak adlandıran John Bradshaw şöyle der: "Ben sevginin kan bağında saklı olduğuna inandırılarak yetiştirildim. Ailenizdeki herkesi doğal olarak severdiniz. Sevmek bir tercih değildi. Öğrendiğim sevgi, görev ve yükümlülüklerle mutlaktı... Ailem bana kültürümüzün sevgiyle ilgili kural ve inanışlarını öğretti... En iyi niyetle bile, ebeveynlerimiz genellikle sevgiyi bugün bizim istismar dediğimiz şeyle karıştırıyordu." Sevmenin anlamını, sevme hüneri ve pratiğini gizeminden arındırmak için, çocuklarla konuşurken doğru sevgi tanımlarını kullanmamız lazım. Ayrıca sevme ediminin istismarla lekelenmesine asla izin vermemeliyiz.

Çocukların tam yurttaşlık haklarının reddedildiği bizimki gibi toplumlarda yetişkin ebeveynlerin sevgi eğitimini nasıl vereceklerini öğrenmeleri hayati önem arz eder. Sınırlar koymak ve çocuklara uygunsuz davranışlara maruz kalmalarını önceden önleyecek şekilde kendi sınırlarını nasıl koyacaklarını öğretmek, seven bir ebeveyn olmanın temel unsurudur. Ebeveynler çocuklarını cezalar vererek terbiye etmeye başladıklarında, çocukların yanıt verirken kullanacağı yöntem de aynısı olur. Seven ebeveynler cezalandırmadan terbiye vermeye gerçekten uğraşır. Ama bu, hiçbir koşulda ceza vermemeleri anlamına gelmez. Daha çok, yapılan etkinliğe ara vermek veya tanıdıkları ayrıcalıkları kaldırmak gibi cezaları uygun görürler. Çocuklarına öz disiplini ve eylemlerinin sorumluluğunu almayı öğretmeye yoğunlaşırlar. Büyük çoğunluğumuzun terbiye etmenin tek veya eğer tek değilse temel yolunun cezalandırma olduğu ailelerde büyüdüğünü hesaba kattığımızda, cezasız bir terbiyenin mümkün olduğu düşüncesi birçoğumuza şaşırtıcı gelebilir. Disiplini öğrenmenin en kolay yollarından biri, gündelik hayatta

nasıl düzenli olunacağını öğrenmek, yaratılan dağınıklığı kendi başına toplamaktır. Bir çocuğa oyun bittiğinde oyuncaklarını yerlerine koyması gerektiğini öğretmek, tek başına bu bile, ona sorumluluk ve öz disiplini öğretmenin bir yoludur. Oyun esnasında oluşan dağınıklığı toplamayı öğrenmesi, çocuğa sorumlu olmayı öğretir. Çocuk bu basit edimden duygu karmaşalarıyla nasıl başa çıkacağını da öğrenir.

Televizyon programları gerçekten sevgi dolu ebeveynleri model olarak önümüze koyuyor olsa, ebeveynler bu becerileri buralardan da edinebilirler. Ailelere yönelik televizyon programlarında çocuklar genellikle üzerlerine titrenen, saygısız veya yaramaz olarak temsil edilirler. Ekseriyetle ebeveynlerinden daha yetişkinlermiş gibi davranırlar. Bugün televizyonda gördüğümüz şey aslında bizim için en iyi ihtimalle uygunsuz davranış, en kötü senaryodaysa sevgisiz davranış modelidir. Söz dinlemezliği ve şiddeti olumlayan *Evde Tek Başına* filmi, bu duruma çok iyi bir örnektir. Oysaki televizyon ilgili, sevgi alışverişinin olduğu aile ilişkilerini de pekâlâ sergileyebilir. Ailelerinin *Leave It to Beaver* veya *My Three Sons* gibi televizyon dizilerinde yansıtılan aile yaşantılarındaki kurgusal karakterleri gibi olmasını nasıl da istedikleri hakkında nostaljik sohbetler eden yetişkin kuşaklarımız var nihayetinde. Ailelerimizin ekranda gördüğümüz insanlar gibi olmalarını arzuluyorduk çünkü seven, sevilen ebeveynler ve aile fertlerini izliyorduk. Ebeveynlerimize ailelerimizin ekranda gördüğümüz aileler gibi olmasını istediğimizi söylediğimizde aldığımız yanıt, genelde söz konusu ailelerin gerçekçi olmadığı yönünde olurdu. Ne var ki gerçek başkaydı: Ebeveynlerimiz sevgi görmedikleri ailelerden geliyorlardı, nasıl seveceklerini bilmiyor, sevgi dolu bir aile ortamı oluşturamıyor ve televizyonda gördükleri şeyi gerçekçi olarak

göremiyorlardı. Gerçek olan, onların en iyi bildiği ve güvendiği şeyin içtenlikle bildikleri şey olduğuydu.

Sözünü ettiğim programlardaki sorun çözme yollarının ütopik bir yanı yoktu. Genellikle yanlış davranışın ele alındığı süreç ebeveyn-çocuk tartışması, eleştirel düşünme ve kendini affettirmenin yollarını bulma süreciydi. Adını andığım iki programda da asla tek bir ebeveyn figürü sunulmuyordu. *My Three Sons*'da anne karakteri olmamasına karşın, Charlie Amca ikinci bir ebeveyndi. Çocuk bakımını üstlenen birden çok bireyin olduğu sevgi dolu bir evde çocuk, ebeveynlerden birinin adaletsizce davrandığını hissettiğinde arabuluculuk, anlayış veya destek için diğer bir ebeveyne yönelebilir. Kadın, erkek, tek ebeveynli ailelerin sayısının gün geçtikçe arttığı bir toplumda yaşıyoruz. Fakat bu durumdaki bir ebeveyn bireyin bir arkadaşını karşılıklı iletişimleri sınırlı olsa bile bir ikinci ebeveyn figürü olarak seçme imkânı her zaman vardır. Vaftiz annesi ve vaftiz babası gibi kategoriler bu bakımdan önemlidir. En iyi çocukluk arkadaşım babasız çocuk sahibi olmaya karar verdiğinde, çocuğun vaftiz annesi, yani bir ikinci ebeveyn figürü ben oldum.

Arkadaşımın kızı annesiyle arasında herhangi bir anlaşmazlık veya iletişim sorunu yaşandığında müdahale etmem için bana gelir. Bu oldukça basit bir örnek. Yetişkin arkadaşım çocukluğunda hiç harçlık almamış ve kızına düzenli harçlık teklif edecek bir bütçeye sahip olmadığını düşünüyordu. Ayrıca kızının eline geçen bütün parayı şekerlemelere harcayacağına inanıyordu. Kızının bu konuda kendisine kızgın olduğunu anlatmasının ardından diyalog kurabilmek için üçümüz bir araya geldik. Ben harçlığın çocuklara öz disiplini, sınırları ve istekler-ihtiyaçlar değerlendirmesini öğretmenin iyi ve önemli bir yolu olduğunu ifade ederek konu hakkındaki görüşümü paylaştım.

Arkadaşımın az miktarda bir harçlığı karşılayamayacağı yönündeki ısrarına karşı çıkacak kadar maddi durumundan haberdardım. Aynı zamanda kendi çocukluğunda maruz kaldığı yanlışları bugüne taşımaması konusunda onu cesaretlendirmem gerektiğini düşünüyordum. Kızının bütün parasını şekerlemeye harcayacağı yönündeki kaygısı için de ona, kızına harçlığını verirken parasını tümüyle gereksiz şeylere harcamamasını ümit ettiğini belirtmesini ve ne olacağını yaşayıp görmesini tavsiye ettim.

Nihayetinde her şey yolunda gitti. Harçlık alıyor olmaktan son derece hoşnut olan kızı, parasını gerçekten önemli olduğunu düşündüğü şeyleri satın almak için kullandı ve şekerlemeler bu listede yoktu. Konuya başka yapıda bir yetişkin ebeveyn figürü dâhil olmuş olsaydı, bu ikisinin aralarındaki anlaşmazlığı çözmesi daha uzun sürebilir ve gereksiz soğukluklar ve kırılmalar yaşanabilirdi. Daha da önemlisi, iki yetişkin arasındaki sevgi ve saygıya dayalı bir iletişim (tartışma hakkında bilgi sahibi olması sağlanan) kıza sorunların nasıl çözülmesi gerektiği konusunda iyi bir örnek teşkil etti. Anne, eleştiriye açık olma isteğini ve kendi davranışları ve karar değişiklikleri üzerinde kızının da etkisi olduğunu göstererek kızına iyi bir model oldu. Ve bunu yaparken ebeveynlerin her zaman haklı olmayabileceklerini kabul etmiş olmakla kızının gözünde ne saygınlığını yitirdi ne de otoritesini.

Kültürümüzde toplumun her kesiminde sevgi dolu ebeveynler görmeye başlamadığımız müddetçe, insanların çoğu çocukların ancak cezalandırma yoluyla terbiye edilebileceğine, katı cezaların çocuklar için kabul edilebilir bir yöntem olduğuna inanmaya devam edecektir. Çocukların kendilerine gösterilen yakınlık ve ilgiye doğallıkla aynı şekilde karşılık verebilmelerinden hareketle, sevmeyi zaten doğuştan bildikleri ve dolayısıyla

sevme hünerini öğrenmeye ihtiyaçları olmadığı yaygın olarak kabul gören bir varsayımdır. Sevme iradesi çok küçük yaştaki çocuklarda bile mevcuttur, kabul. Ama bu, onların sevme şekilleri hakkında rehberliğe ihtiyaç duymadıkları anlamına gelmez. Söz konusu rehberliği yapacak olanlarsa yetişkinlerdir.

Sevgi, sevgi ne yaparsa odur ve çocuklara sevgi göstermekle sorumluyuz. Çocukları severken, onların birer eşya olmadıklarını, haklarının olduğunu ve bu hakları tanımak ve saygıyla kabul etmek gerektiğini bütün eylemlerimizle teyit etmeliyiz.

Adaletin olmadığı yerde sevgiden söz edilemez.

Üç
Dürüstlük:
Aşka Karşı Dürüst Ol

> Kendimizi partnerimize açıp bunun zarar değil sağalma getirdiğini gördüğümüzde, önemli bir şey keşfederiz: Yakın ilişki; bize dış görünüşler dünyasında bir sığınak, kendimiz olabildiğimiz, olduğumuz hâlimizle var olabildiğimiz bir mabet sunabilir... Böyle bir maskelerden soyunma –gerçekleri söyleme, içsel mücadelelerimizi paylaşma ve hassas uçlarımızı gösterme– hâli iki ruhun buluşmasını ve birbirine daha derinden temas etmesini sağlayan kutsal bir eylemdir.
>
> John Welwood

Çocukluğumuzda adil ve hilesiz oyun kavramlarını genellikle ilk olarak meselenin gerçeği söylemekle ilgili olduğu bir bağlamda öğrenmemiz tesadüf değildir. Adaletin özü, doğruyu söylemek; kendimizi ve dünyayı olmasını istediğimiz gibi değil, olduğu gibi görmektir. Son yıllarda sosyologlar ve psikologlar her geçen gün daha fazla yalan söylediğimiz bir toplumda yaşadığımızı sıkça ortaya koyuyorlar. Felsefeci Sissela Bok'un *Lying: Moral Choice in Public and Private Life* adlı kitabı, gündelik hayatta yalanın nasıl korkunç boyutlarda kabul görür ve yaygınlaşır olduğuna dikkat çeken ilk çalışmalardan biridir. M. Scott Peck, *The Road Less Traveled*'ta yalan üzerine bütün bir bölüm ayırır. Geniş bir okur kitlesine sahip olan bir diğer

fizyoterapist Harriet Lerner, *The Dance of Deception*'da cinsiyetçi sosyalleşmenin kadınları kendilerini mutlu etmek için numara yapmaya, manipüle etmeye ve yalan söylemeye nasıl teşvik ettiğine dikkat çeker. Lerner, sürekli rol yapma ve yalan söylemenin kadınları gerçek hislerine farklı yollardan nasıl yabancılaştırdığını, depresyona ve öz farkındalıklarını yitirmelerine nasıl yol açtığını gözler önüne seren genel bir çerçeve çizer.

Gündelik hayatın en önemsiz tarafları hakkında bile yalanlar uydurulur. "Bugün nasılsın?" gibi temel sorular karşısında bile kimi zaman yalan söyleriz. Yalan söyleyen insanların çoğu ya tartışmadan kaçınmak ya da karşısındakinin duygularını incitmemek için bunu yapar. Dolayısıyla, pek hoşlanmadığınız biri tarafından yemeğe davet edildiğinizde, doğruyu söyleyip daveti reddetmek yerine, bir bahane uydurursunuz. Oracıkta yalan söyleyiverirsiniz. Oysaki böyle bir durumda, eğer gerekçeniz karşı tarafı hiç yere incitebilecekse, yapmanız gereken gerekçe belirtmeksizin sadece daveti geri çevirmek pekâlâ olabilir.

Pek çok insan yalan söylemeyi çocuklukta öğrenir. Genellikle cezalandırmadan kurtulmak veya bir yetişkini hayal kırıklığına uğratmamak, üzmemek için yalan söyler. Ebeveynlerimizin bizi erdemli bir davranış olduğunu öğrettikleri dürüstlüğe teşvik ederken, günün sonunda kast ettiklerinin her koşulda daima doğruyu söylemek olmadığını fark ettiğimiz pek çok çocukluk anımızı çoğumuz dün gibi hatırlarız. Yetişkin bir otorite figürü tarafından kendilerine yöneltilen soruya dürüstlükle yanıt veren bir çocuğun cezalandırıldığı sayısız durum söz konusudur. Hâl böyle olunca, doğruyu söylemenin zarar görmelerine yol açabildiği bilinci, erken yaşlarda çocukların aklında yer eder. Dolayısıyla yalan söylemeyi incinmekten ve başkalarını incitmekten kurtulmanın bir yolu olarak öğrenirler.

Aynı anda hem dürüst olmaları hem de kullanışlı hilelere başvurabilmeyi öğrenmeleri gerektiği konusunda gördükleri ısrar karşısında pek çok çocuğun kafası allak bullak olur. Büyüdükçe yetişkinlerin ne kadar sık yalan söylediklerini görmeye başlarlar. Çevrelerindeki insanların çok azının doğruyu söylediğini fark ederler. Ben çocuklara daima doğruyu söylemeleri gerektiğinin öğretildiği bir çevrede büyüdüm ama yetişkinlerin bize salık verdikleri şeyi kendilerinin pek de yapmadığını fark etmem uzun sürmedi. Kardeşler arasında, zarif yalanlar veya yetişkinlerin duymak istediği şeyleri söylemeyi öğrenmiş olanlarımız, doğruyu söyleyenlerimizden daha fazla sevildi ve ödüllendirildi.

Herhangi bir çocuk grubunda bazı çocuklar için çok zorken, bazılarının neden hislerini gizleme (yani, bir durumu manipüle etmek için nasıl görünmeleri gerekiyorsa öyle görünme) becerisini hızlıca öğrendiği bir muammadır. Rol yapmak, çocuk oyunlarının beklenen bir boyutu olduğundan, rol yapma sanatında ustalaşmak için de mükemmel bir kaynaktır. Gerçeği gizlemek genellikle çocuk oyunlarının eğlenceli kısmıdır ama bu yaygın bir pratiğe dönüştüğünde sürekli yalana başvurma yönünde tehlikeli bir başlangıç hâlini alır.

Kimi zaman çocukların yalan söylemenin büyüsüne kapılmalarının nedeni, yalanın onlara yetişkinler üzerinde kullanabilecekleri bir güç verdiğini fark etmeleri olabiliyor. Düşünün bir: Küçük bir kız çocuğu okula gidiyor ve öğretmenine kendisinin evlatlık olduğunu söylüyor. Bu arada bunun bir yalan olduğunu elbette ki biliyor. Bu sayede çektiği ilgiden, gerek okulda öğretmeninden gördüğü şefkatten gerekse öğretmeninin edindiği bu yeni bilgi hakkında ailesiyle konuşmak istemesiyle durumdan haberdar olan ebeveynlerinin gösterdiği hayal kırıklığı ve öfkeden zevk alıyor. Çok sık yalana başvuran bir arkadaşım bana

insanları kandırmayı, onları gerçek olmadığını sadece kendisinin bildiği bir bilgiye göre hareket ederken görmeyi sevdiğini söyledi. Ve bu arkadaşım on yaşında.

Ben onun yaşındayken yalandan ödüm kopardı. Yalan kafamı karıştırır, afallatırdı ve söylemeyi beceremediğim için diğer çocuklar benimle alay ederlerdi. Bir gün annem ile babam ciddi bir tartışmanın ortasındayken, babam annemi yalan söylemekle itham etti. Sonraları kız kardeşlerimden biri bir akşam bebek bakmaya gittiği yalanını söyleyerek sevgilisiyle buluşmaya gitti. Döndüğünde sevgilisinin ona vurmuş olduğunu gördük ama babam "Bana yalan söyleme!" diye bağırmaya devam etti. Tepkisinin şiddeti, yalan söylemenin sonuçları hakkında içimize korku saldı ama kendisinin daima doğruyu söylemediğini bal gibi bildiğimiz gerçeğini değiştirmedi. Babamın favori yalan söyleme yöntemi saklamaktı. Soru sorulduğunda tavrı sessiz kalmak olurdu, böylece asla yalan söylerken yakalanmazdı.

Sevdiğim erkeklerin tamamı yaptıkları uygunsuz bir davranışla yüzleşmekten, bu davranışın sorumluluğunu almaktan kaçmak için yalan söylediler. Dorothy Dinnerstein, çığır açıcı kitabı *The Mermaid and the Minotaur: Sexual Arrangements and Human Malaise*'de şöyle bir içgörü paylaşır: Bir oğlan çocuğu hayatı üzerinde kontrol sahibi olan güçlü annesinin ataerki içinde aslında hiçbir gücü olmadığını öğrendiğinde, bu durum kafasını karıştırır ve içinde öfke uyandırır. Bu oğlan çocuğu için yalan söylemek, annesini güçsüz kılmak ve onun bu güçsüzlüğünü "dışa vurmak" için başvurduğu stratejik bir yol hâlini alır. Yalan söyleyerek annesini maniple edebilir; annesinin güçsüzlüğünü ifşa ederken bile bunu yapabilir. Bu durum ona kendisini daha güçlü hissettirir.

Erkekler gücü elde etmenin bir yolu olarak yalan söylemeyi öğrenirler. Kadınlar hem aynı şeyi yapar hem de güçsüzmüş gibi görünmek için yalan söylerler. Harriet Lerner kitabında ataerkinin kadınları erkekler karşısında sahte bir beni temsil etmeleri, erkekleri de kadınlar karşısında aynı şeyi yapmaları için teşvik ederek aldatmacayı sürdürme biçimlerinden söz eder. Dory Hollander, *101 Lies Men Tell Women* adlı kitabında, hem erkekler hem de kadınlar yalan söylerken, kendi topladığı veriler ve diğer araştırmacıların ulaştığı bulgulara göre, "erkeklerin daha fazla yalan söyleme eğiliminde olduğunu ve yine erkeklerin söylediği yalanların daha yıkıcı sonuçlar doğurduğunu" belirtir. Çoğu genç erkek, diğer insanlar üzerindeki ilk güç deneyimini kendinden daha güçlü olan yetişkinlere yalan söyleme heyecanıyla ve bunun yanına kâr kalmasıyla tadar. Diğer taraftan, sevdiği birini inciteceğini bile bile doğruyu söylemenin kendisi için çok zor olduğunu birçok erkekten duydum. Önemli bir şekilde, yalan söyleyen genç erkeklerin çoğu da bunu annelerini veya başkalarını incitmemek için yapmayı öğreniyor ve bunu öylesine alışkanlık ediniyor ki artık yalanı doğrudan ayırt etmeleri güçleşiyor. Ve bu davranışı yetişkinliklerinde de olduğu gibi sürdürüyorlar.

Genelde, iş yerinde yalan söylemeyi akıllarının ucundan dahi geçirmeyen erkekler, aşk hayatlarında sürekli yalan söylerler. Bu durum, kadınları kolay aldatılabilir ahmaklar olarak gören heteroseksüel erkekler için özellikle geçerlidir. Pek çok erkek yalan söylediğini çünkü bunun yanına kâr kaldığını, yalanlarının yakalansa bile affedildiğini gönül rahatlığıyla itiraf eder. Hayatlarımızda erkeklerin yalan söylemesinin neden daha kabul edilebilir olduğunu anlamak için öncelikle güç ve ayrıcalıkların neden erkeklere tanındığını anlamamız gerekiyor. Yanıt basit: Böyle

çünkü ataerkil bir kültürdeyiz ve onlar erkek. Ne zaman yasalara karşı gelmek, kuralları çiğnemek anlamına gelen eylemlere kalkışmaları gerekse, "erkek olmak", "adam olmak" kavramlarından dem vurulur. Ataerki bize filmler, televizyon programları, gazeteler, dergiler aracılığıyla sürekli aynı şeyi anlatır: Güçlü erkek istediği her şeyi yapabilir, buna hakkı vardır, onu erkek yapan doğrudan doğruya bu özgürlüğüdür. Erkeklereyse dürüst olmak "yumuşak" olmaktır mesajı verilir. Bir erkeği oğlan çocuklarından ayıran, onu sert erkek yapan şey, sahtekâr olma ve bunun sonuçlarına aldırış etmeme kabiliyetidir.

John Stoltenberg'in *The End of Manhood: A Book for Men of Conscience* adlı kitabı ataerkil kültürde erkeklere ideal olarak önerilen ve bütün erkeklerden sahte bir ben oluşturup bu bene yatırım yapmalarını bekleyen eril kimliğin kapsamını analiz eder. Oğlan çocuklarına ağlamamaları, acılarını, yalnızlıklarını ve incindiklerini açığa vurmamaları, sert olmaları gerektiği öğretilir ve hemen hepsi gerçek duygularını gizlemeyi, en kötü senaryoda hiçbir şey hissetmemeyi daha o yaşlarda öğrenir. Bu derslerin hocaları genellikle diğer erkekler ve cinsiyetçi annelerdir. Ebeveynlerin çocuklarını duygularını açıkça ifade etmeye özendirdiği en ilerici, sevgi dolu ailelerde büyüyen oğlanlar bile oyun alanlarında, okullarda, spor müsabakaları veya televizyon programları izlerken erkeklik ve duygular hakkında farklı bir anlayış geliştirirler. Ve yine bunlar da nihayetinde diğer oğlan çocuklarının kabul ettiği ve erkek otorite figürlerin onayladığı ataerkil erkekliği seçmeye yönelebilirler.

Victor Seidler, çarpıcı çalışması *Rediscovering Masculinity*'de şunu vurgular: "Bizler oğlan çocukları olarak dili kullanmayı öğrenir öğrenmez kendimizi dil aracılığıyla nasıl gizleyeceğimizi de öğreniriz. Dilde 'ustalaşmayı' öğreniriz ki dışımızdaki

dünyayı kontrolümüz altına alabilelim... İlişkilerimizde kendi mutsuzluğumuz, perişanlığımız için başkalarını suçlamayı öğrenmemize karşın, öte yandan herhangi bir şey için ne kadar az şey hissettiğimizi fark ettiğimizde duyduğumuz keder ve ıstıraba dokunurken erkekliğimizin nasıl sınırlı ve yaralı olduğunu da dile getirilmeyen bir düzlemde biliriz." Duygulara yabancılaşmak, erkeklerin yalan söylemesini kolaylaştırır çünkü çoğunlukla çocuklukta öğrendikleri erkeklik iddiasının sunduğu hayatta kalma stratejilerini harfi harfine uyguladıkları bir tür trans hâlindedirler. Bu başkalarıyla ilişki kuramama hâli, eziyet vermenin sorumluluğunu kabul edememe beceriksizliğini de içinde barındırır. Erkeklerin kendilerinden güçsüzlere, çoğunlukla da kadınlara yönelik aşırı şiddet içeren davranışlarını asıl kendilerinin kadınlar tarafından mağdur edildikleri iddiasıyla aklamaya çalıştıkları anlarda bu inkâr iyice su yüzüne çıkar.

Eril maskaralığın ne boyutta olduğuna bakmaksızın, çoğu erkek zaten içten içe kendini sevgisizliğin mağduru olarak görür. Herkes gibi onlara da çocuklukta sevginin hayatlarında var olduğu öğretilmiştir. Her ne kadar oğlan çocuklarına genellikle sevgi pek matah bir şey değilmiş gibi davranmaları öğretilse de, kalplerinde sevilmek için yanıp tutuşurlar. Bir dışavurum edimi olarak yalan söylemek, erkeklerin sevgi vaadinin iflası karşısında duydukları dinmez öfkeyi ifade etme biçimlerinden biridir. Ataerkiye sarılmaları, sevme özleminden etkin şekilde vazgeçmelerini gerektirir.

Ataerkil erkeklik, oğlan çocuklarından ve erkeklerden yalnızca kendilerini kadınlardan daha güçlü ve üstün görmelerini değil, aynı zamanda söz konusu hâkim konumlarını korumak için ne gerekiyorsa yapmalarını talep eder. Erkeklerin ilişkilerde güç kazanmanın bir aracı olarak kadınlardan daha sık yalana

başvurmalarının bir nedeni de budur. Bir grubun diğer bir grup, bir bireyin diğer bir birey üzerinde tahakküm kurduğu bir durumda sevginin var olabildiği savı, ataerkil kültürde yaygın kabul gören varsayımlardan biridir. Pek çok insan erkeklerin kadınlar ve çocuklar üzerinde tahakküm kurarken yine de onları sevebileceğine inanır. Psikanalist Carl Jung "İktidar arzusunun baskın olduğu yerde sevgi olmayacaktır." tespitiyle bunun aksi bir gerçekliği vurgular. Irkına, sınıfına bakmaksızın, hangi kadın grubuyla erkeklerle ilişkileri hakkında konuşacak olsanız, hep iktidar arzusu, erkeklerin yalanı kullanma biçimi ve karşısındaki insanı hâkimiyeti altında tutma ve kendine tabi kılmanın bir aracı olarak bilgi paylaşmama gibi pratiklere ilişkin hikâyeler dinlersiniz.

Bu toplumda yalan söylemenin kültürel olarak daha fazla kabul görmesinin kadınların daha fazla sosyal eşitlik kazanmasıyla aynı zamana denk gelmesi tesadüf değildir. Feminist hareket içindeki kadınlar başlarda erkeklerin üstünlüğünde ısrar ettiler çünkü paranın kontrolü erkeklerdeydi. Artık kadınların gelir elde etme gücü (erkeklerinkiyle eşit düzeyde değilse de) ciddi biçimde arttığından ve hâliyle bu durum kadınları ekonomik açıdan daha bağımsız bir konuma taşıdığından, egemenliklerini sürdürmek isteyen erkekler bugün kadınları sömürgeleştirmek ve güçsüzleştirmek için gizli ve sinsi stratejiler uygulamak zorundalar. En varlıklı kadın bile sevilmek istediği ve fakat sürekli yalanlarla kandırıldığı bir ilişkide var olarak dize getirilebilmektedir. Erkek partnerine duyduğu güvenin boyutuna bağlı olarak, yalan ve diğer ihanet biçimleri kuvvetle ihtimal öz güvenini ve öz saygısını tuzla buz edecektir.

Erkek egemenliğine biat, bu düşünceyi benimseyen erkeklerden (ki hepsi değilse de çoğu benimser) "her türlü yola

başvurarak" kadınlar üzerindeki tahakkümlerini sürdürmelerini talep eder. Aile içi şiddet konusuna kültürel olarak ciddi bir ilgi gösterilirken ve erkeklerin biz kadınları kendilerine itaat etmemiz için dövmelerine pratikte herkes karşıyken, çoğu erkek kadınları kendine tabi kılmanın yolu olarak psikolojik şiddete başvurur. Bu, toplumsal olarak kabul edilebilir bir baskı şeklidir ve yalan söylemek bu cephanelikteki en ağır silahlardan biridir. Erkek sahte bir benlik sergileyerek kadına yalan söylediğinde, üzerimizdeki "iktidarını" korumak için ödemek zorunda kaldığı ağır bedel, sevme ve sevilme becerisini yitirmesi olur. Güven, ilişkinin temelidir. Yalanlar güveni aşındırırken, gerçek bir ilişki yaşanamaz. Ötekiler üzerinde egemenlik kuran erkekler sürekli ilgiyi deneyimleyebilir ve bunu da sıklıkla yaparken, kendileri ile sevme deneyimi arasına bir bariyer koyarlar.

Erkek egemenliğine karşı çıkan bütün öngörülü erkek düşünürler, erkeğin ancak tahakküm kurma istencini reddettiğinde kendini yeniden sevmeye, sevilmeye açabileceğini ısrarla vurgular. Stoltenberg, *The End of Manhood*'da erkeklerin ancak adaleti severek benliklerini onurlandırabileceklerini ısrarla imler: "Adalet insanların sahip olabileceği belki de en önemli bağdır." Kendisi ve öteki için adalete kucak açması erkeğin ataerkil erkekliğin mutlak iktidarını kırmasını sağlayacaktır. Stoltenberg, "Hayatlarımızda Kadınlarla Nasıl Daha İyi İlişkiler Kurabiliriz" başlıklı bölümde şunları yazar: "Diğer erkeklerin erkeklik hâlleri daha ağır bastığında, bir erkeğin bir kadın ile arasındaki ilişkide eşitliğe kucak açma şansı yoktur. Erkek erkekliğini eşitlikten daha fazla sevmeye karar vermişse, bunun bütün kadınlarla ilişkilerinde öngörülebilir sonuçları olacaktır... Bilinçli bir erkek olarak yaşamayı öğrenmek, sevdiğin insanlara bağlılığının her şeyden daha önemli olacağına karar

vermek demektir, zaman zaman bu bağlılığın nedeniyle erkekliğinin diğer erkeklerce yargılandığını hissettiğin olsa bile." Erkek ve kadın kendisine ve karşısındaki insana sadık kaldığında, eşitliğe kucak açtığımızda, yalanların aşk yolunda anlamlı, özenli bir birliktelik olasılığını nasıl da korkunç biçimde azalttığını ve aşındırdığını yalınlığıyla göreceğiz.

Kültürümüzde hemen herkesin neyin kabul edilebilir olduğunu belirlemede başvurduğu standartlar erkeklerin değer ve davranışları olduğundan, yalan söylemenin ataerkil düşüncenin olmazsa olmaz bir unsuru olarak kolayca görmezden gelinebildiğini fark etmek gerekiyor. Yalanı öteki üzerinde iktidar kurma aracı olarak kullanan tek grup şüphesiz ki erkekler değildir. Esasen, ataerkil erkeklik erkeği benliğine ne kadar yabancılaştırıyorsa, aynı şey ataerkil kadınlığı benimseyen kadınlar için de bir o kadar doğrudur. Ataerkil kadınlığı, yani kadınların zayıfmış gibi, rasyonel düşünme yetisinden yoksunmuş gibi, aptal, ahmakmış gibi davranmaları gerektiğini savunan kadınlar da yüzlerinde maskeyle, yani yalan söyleyerek sosyalleşirler. Lerner'in *The Dance of Deception*'daki ana temalarından biri budur. Lerner biz kadınlara özellikle aile hayatında rol ve yalan yapılarına dâhil olmamızın nedenini keskin bir sezgiyle açıklar. Biz kadınlar genellikle erkekler istediğimiz veya hak ettiğimiz şeyleri bize versinler diye maniple etmek için yalan söyleme konusunda rahatızdır. Bir erkeğin öz saygısını pohpohlamak için de yalan söyleyebiliriz. Bu yalanlar duygusal hassasiyet ve yoksunluk düzeyimizi ki bunlar sahte düzeyler, bahane etmek için hissetmediğimiz duyguları hissediyormuş gibi yapma biçimine dönüşür.

Heteroseksüel kadınlar manipülasyon biçimi olarak erkeklere yalan söyleme derslerini sıklıkla diğer kadınlardan alırlar. Yalan söyleme konusunda kadınlar arası destekleşme örneklerinin

çoğunda temel kaygı, dengini bulup evlenmek ve çocuk yapmaktır. Çocuk sahibi olmak istediğimde, partnerim kendini hazır hissetmediğini söylemişti. O dönem birçok kadından partnerimin hislerini umursamayıp ona söylemeden kendi bildiğimi yapmam yönünde cesaretlendirici sözler duyunca şaşkına dönmüştüm. Bir çocuğun erkek ve kadın, biyolojik ebeveynlerinin her ikisi tarafından istenerek dünyaya getirilmesi hakkını yadsımakta beis görmüyorlardı. (Bir kadın bir sperm donörüyle çocuk yaptığında, ortada istenmeyen çocuğu reddedecek veya cezalandıracak görünür bir erkek ebeveyn olmadığından herhangi bir kandırma söz konusu değildir.) Saygı duyduğum kadınların erkeğin ebeveynlik ihtiyacını ciddiyetle değerlendirmiyor veya bir erkeğin ebeveyn olmayı gerçekten istemesinin en az kadının bunu istemesi kadar önemli olduğunu düşünmüyor olmaları beni rahatsız etmişti. Sevsek de sevmesek de hâlâ çocukların babalarının kim olduğunu bilmek isteyeceği ve öğrendiklerinde onu bulmaya çalışacağı bir dünyada yaşıyoruz. Babasının en başından doğmasını istemediği için reddedeceği bir çocuğu dünyaya getirdiğimi hayal dahi edemiyorum.

Doğum kontrolünün yeterli düzeyde olmadığı 1950'lerde büyüyen her kadın istenmeyen gebeliklerin bir kadının hayatının seyrini nasıl değiştirebileceğini iyi bilir. Yine de, o dönemde de bir erkeği duygusal olarak sonsuza dek kendine bağlamak için hamile kalmayı ümit eden genç kadınlar yok değildi. O günlerin çok geride kaldığını düşünürdüm. Ama cinsiyetler arası sosyal adaletin görece olduğu bir çağda, üstelik ilişki sallantıdayken, hâlen erkeği hayatında kalmaya veya evlenmeye zorlamak için hamile kalmayı seçen kadınların hikâyelerini duyuyorum. Bazı erkekler kendisine evlat verip onu baba yaptığında kadına sandığımızdan çok daha büyük, aşırı bir bağ hissedebiliyor.

Ama mesele biyolojik ebeveynlik olduğunda, erkeklerin yalan söylenmeye ve maniple edilmeye karşı koyamadıkları gerçeği, durumu makul veya doğru kılmaz. Yalan söylenmesini ve maniple edilmeyi kabul eden erkekler sadece güçlerinden feragat etmez, aynı zamanda kadınları "suçlayabilecekleri" veya kadın düşmanlığını aklayabilecekleri bir durum hazırlarlar.

Yalanın başkası üzerinde iktidar kurmak, onu bizatihi kendi iradesine karşı konumlandırmak için kullanıldığı bir başka durum da budur. Harriet Lerner okura dürüstlüğün ahlaki mükemmeliyetle aynı kefeye konan "gerçeği söyleme" eyleminin yalnızca bir boyutu olduğunu hatırlatır: "Ahlaki mükemmeliyet, kandırma ve sahtekârlığın yokluğudur." Ataerkil "kadınlık" maskesi kadınların çevirdiği dolapları çoğunlukla kabul edilebilir görür. Ne var ki kadınlar yalan söylediklerinde, hepimiz kadınların kalıtsal olarak kadın olmaları itibarıyla, doğruyu söylemede daha az becerikli olduklarını ileri süren o eski cinsiyetçi klişeyi haklı çıkarmış oluruz. Ki bu cinsiyetçi klişenin kökeni; Adem'le Havva hikâyesine, Havva'nın Tanrı'ya bile yalan söyleme hevesine kadar gidiyor.

Kadınlar ve erkekler herhangi bir bilgiyi sakladıklarında gerekçe sıklıkla mahremiyetin korunmasıdır. Kültürümüzde mahremiyet çoğunlukla gizlilikle karıştırılır. Açık, dürüst, doğruyu söyleyen bireyler, mahremiyete değer verirler. Duygu ve düşüncelerimizle baş başa kalabileceğimiz, sağlıklı bir psikolojik özerklik yaşayabileceğimiz ve ancak istediğimizde birileriyle paylaşacağımız alanlara hepimiz ihtiyaç duyarız. Oysa gizli tutmak genelde iktidarla ilgilidir, bilgiyi gizlemek, saklamakla ilgilidir. İyileşme programlarının birçoğu "Yalnızca sırlarınız kadar hastasınız." cümlesini bu nedenle ısrarla vurgular. Eski sevgililerimden birinin kız kardeşi çok sıkı saklanan ve abisinin

bile bilmediği, ensest ilişki içeren bir aile sırrını benimle paylaştığında, ona bunu abisiyle de paylaşmasını söyledim. O yapmazsa ben yapacaktım. Çünkü böyle bir bilgiyi ondan gizlemenin birbirimize verdiğimiz açıklık ve dürüstlük sözünü ihlal etmek olacağını biliyordum. Bu bilgiyi ondan gizleyerek, yani hâliyle annesi ve kız kardeşlerine katılarak aile işlevsizliğine ben de katkıda bulunmuş olacaktım. Söz konusu bilgiyi onunla paylaşmam sadakatime ve onun gerçekle baş edebilme dirayetine duyduğum saygının teyidiydi.

Mahremiyet, bağlarımızı güçlendirirken gizlilik ilişkimizi zayıflatır, zedeler. Lerner genelde gerçek ifşa olana kadar "sır tutmanın duygusal maliyetini bilmediğimizi" ifade eder. Gizlilik çoğunlukla yalan içerir ve yalan daima olası bir ihanet ve güven ihlali için zemin hazırlar.

Yalan söylemenin yaygın biçimde kültürel kabul görmesi, birçok insanın sevmeyi hiçbir zaman bilmeyecek olmasının başlıca nedenidir. Kişinin varoluşunun, benliğinin özü sırlar ve yalanlarla örtülüyken, kendisinin ve bir başkasının tinsel gelişimini beslemesi mümkün değildir. Bir insanın daima senin iyiliğini düşündüğüne güvenmek, sevme ediminin çekirdeğine, özüne sahip olmak kandırmanın olduğu bir düzlemde mümkün değildir. Her türlü makul edimi temel ahlaki ikilemler içine sürükleyen işte bu gerçekliktir. Biz toplum olarak doğruyu söylemeye olan bağlılığımızı tazelemeye daha önce hiç olmadığı kadar ihtiyaç duyuyoruz. Yalan söylemenin doğruyu söylemekten daha kabul edilebilir görüldüğü bir ortamda böylesi bir bağlılık elbette ki kolay iş değildir. Yalan söylemek öylesine kabul görür bir norm hâlini almış durumda ki insanlar doğruyu söylemek daha kolayken bile yalan söyler oldular.

Pratikte, ciddi bir akademik birikime sahip psikanalizcilerden bilimsel eğitim görmemiş kişisel gelişim gurularına kadar bütün akıl sağlığı pratisyenleri bize doğruyu söylediğimizde kendimizi müthiş biçimde tatmin olmuş ve çok daha aklı başında biri olarak hissedeceğimizi söylese de, çoğumuz o anda ayağa fırlayıp doğruyu söyleyenler safında durmaya heves etmeyiz. Esasen, bir insan gündelik hayatında dürüst davranmaya karar verdiğinde, kendimden örnek verecek olursam, basit konularda bile doğruyu söylemeye özen gösterdiği için doğruculukla "kafayı bozmuş" bir kaçık olarak görülüyor. Bir arkadaşım bana bir hediye verip hediyemi beğenip beğenmediğimi sorduğunda dürüstçe ve sağduyuyla yanıt vermeye özen gösteriyorum, yani gerçeği olumlu ve karşı tarafı önemseyen bir üslupla ifade etmeye çalışıyorum. Ama bu durumda bile benden dürüst olmamı bekleyen insan aldığı yanıttan genellikle rahatsız oluyor.

Bugünün dünyasında bize gerçeklerden korkmamız, gerçeklerin daima incitici olduğu öğretiliyor. Dürüst insanları saf ve potansiyel kaybedenler olarak görmeye özendiriliyoruz. Gerçeğin iş görmediği, yalanların daha önemli olduğu görüşünü derilerimizin altına çip gibi yerleştiren kültürel propaganda bombardımanı altında hepimiz birer potansiyel kurbanız. Tüketim kültürü özellikle yalana teşvik ediyor. Reklam, yalanı en fazla onaylayan kültürel araçlardan biridir. İnsanları sürekli yoksunluk hâlinde, bitmek bilmeyen bir istekler listesi içinde tutarak piyasa ekonomisini güçlendiriyor. Sevgisizlik tüketim çılgınlığı için bir lütuftur ve yalanlar yağmacı reklamcılık sektörünü tahkim eder. Kamusal yaşamda, özellikle medya aracılığıyla pohpohlanan yalanları pasif bir tutumla kabul ediyor olmamız, yalanı özel hayatlarımıza da sokmamıza yol açıyor. Hayatlarımızı açık ve dürüstlüğe adanmış bir şekilde yaşasak, kamusal

yaşamda magazin gazeteciliğinin satacak bir şeyi kalmayacaktır. Sevmeyi, aşkı öğrenmeye adanmışlık gerek kamusal yaşamda gerekse özel hayatlarımızda kendimizi tamamen ve açıkça var etme hevesiyle salt gerçekten ibaret bir hayata bağlayarak bizi sakınabilir.

Aşkı bilmek için her şeyden önce kendimize ve başkalarına dürüst olmak zorundayız. Korkularımızı, güvensizliklerimizi gizleyen sahte bir benlik inşa etmek bugün öylesine yaygın ki çoğumuz kim olduğumuzu, yalanlarımızın, maskelerimizin altında ne hissettiğimizi bile unutur olduk. Bu inkârı aşmak, açık ve dürüst olma arzumuzun perdesini aralamada daima ilk adımımız olacaktır. Yalanlar ve sırlar sırtımızda yük, göğsümüzde baskıdır. Sürekli yalan söyleyen kişi doğruyu söylemenin insana nasıl bir hafiflik hissi verdiğinden bihaberdir. Bu hissi tatmak için yalanlardan sıyrılması gerekir.

Feminist hareketin başlarında kadınlar erkekleri daha yakından tanıma arzumuzu, onları gerçekte oldukları hâlleriyle sevme isteğimizi açıktan konuşmaya başladılar. Olduğumuz hâlimizle sevilmek (yani, eril arzunun nesnesi olmak için kendimizi fantezi kimlikleri içinde bulmak zorunda kalmadan, fiziksel ve tinsel varoluş hlimizle kabul edilmek) arzumuzdan konuştuk. Ve erkekleri kendilerine karşı dürüst olmaya, kendilerini ifade etmeye zorladık. Daha sonra, erkekler kendi düşüncelerini ve duygularını paylaşmaya başlayınca bazı kadınlar bunlarla baş edemedi. Eski yalanları, dolapları, dümenleri arar oldular. Yetmişlerde, kristal küreye bakan bir falcı ve onun karşısında oturan bir kadının resmedildiği popüler bir Sylvia tebrik kartı vardı. Resmin hemen üstünde "O [erkek] hislerini hiç paylaşmıyor." yazılıydı. Falcının yanıtıysa içerideydi: "Gelecek yıl öğlen ikide erkekler hislerini paylaşmaya başlayacak. Ve ikiyi

beş geçe Amerika'daki bütün kadınlar buna pişman olacak." Bir başkasının düşüncelerini, inançlarını, hislerini duyduğumuzda bunları söz konusu kişi hakkında sahip olduğumuz algıya yansıtmakta zorlanırız. Manipülatif olmak daha da zordur. Zaman zaman erkeklerin kendilerine dair söylemek zorunda hissettikleri şeyleri duymak kadınlara ağır gelir çünkü söyledikleri şeyler bizim onları hayal ettiğimiz veya olmalarını istediğimiz hâlleriyle örtüşmez.

Erkeklerin çoğu içlerinde birer yaralı oğlan çocuğu taşır: Kendisi hakkındaki gerçekleri ilk kez dillendirdiğinde ebeveynleri tarafından şiddetle susturulmuş, gerçek hislerini duymak istemeyen ataerkil dünyanın eliyle ağzı sımsıkı kapatılmış bir oğlan çocuğu... Pek çok kadın içinde yaralı bir kız çocuğu taşır: Doğduğu günden itibaren hep kendisi dışında biri olması gerektiği öğretilen, insanların ilgisini ve memnuniyetini kazanmak için gerçek hislerini inkâr etmesi gerektiği öğretilen yaralı bir kız çocuğu... Erkekler ve kadınlar olarak birbirimizi dürüst olduğumuz için cezalandırarak yalanların daha iyi olduğu fikrini pekiştirmek dışında bir şey yapmıyoruz. Sevmek, âşık olmak için birbirimizin gerçeklerini duymaya, asıl önemlisi dürüstlüğün değerini savunmaya kendimizi seve seve açmalıyız. Yalanlar insana kendini daha iyi hissettirebilir ama sevgiyi, aşkı tatmasına yardım etmez.

Dört

Adanma: Sevgin Sevgim Olsun

> Adanma, gerçek bir sevme ilişkisinin doğasında vardır. Bir başkasının tinsel gelişimini gerçekten önemseyen biri, bu gelişmenin ancak sadakat ilişkisiyle beslenebileceğini bilinçli veya sezgisel olarak bilir.
>
> M. Scott Peck

Doğruyu söylemeye bağlılık, aşkın kalp atışı olan açıklık ve dürüstlüğün temelini oluşturur. Kendimizi gerçekte olduğumuz gibi görüp böyle kabul ettiğimizde, öz sevgi için gerekli temeli inşa ederiz. "Kendini sevmeden bir başkasını sevemezsin." sözünü hepimiz duymuşuzdur. Kulağa epey hoş geliyor. Fakat bu sözü duyduğumuzda kimi zaman biraz kafa karışıklığı hissederiz. Kafamız karışır çünkü kendini sevilebilir biri olarak görmeyen insanların çoğu, bu kanıya hayatlarının bir noktasında kontrolleri dışındaki güçler tarafından kendilerini sevilemez biri olarak görmeye zorlandıkları bir sosyalleşmeden ulaşmıştır. Hiçbirimiz kendimizi veya bir başkasını sevmeyi bilerek doğmayız. Ama ilgiye karşılık verebilme yetisine doğuştan sahibizdir. Büyürken ilgi, yakınlık ve sevinç görebilir, gösterebiliriz.

Kendimizi ve başkalarını sevmeyi öğrenip öğrenmememiz, sevgi dolu bir ortamda olup olmadığımıza bağlıdır.

Öz sevgi yalnız başına kalarak yeşermez. Kendini sevmek kolay iş değildir. Öz sevginin kulağa kolaymış gibi gelmesine yol açan basit önermeler durumu daha da güçleştirmekten başka bir işe yaramaz. Böyle önermeler insanları, madem bu kadar kolay neden ben başaramıyorum hissine sokarak kendilerine olan güven ve saygılarını da azaltır veya daha kötüsü kendilerinden nefret etmelerine yol açar. Bize sevmenin kendimizin ve bir başkasının tinsel gelişimini beslemek adına attığımız adımlar olduğunu söyleyen kullanışlı bir sevme tanımıyla yola çıkmak, öz sevgi meselesine yaklaşırken de iyi bir başlangıç kılavuzu sunacaktır. Sevmeyi güven, adanma, ilgi, saygı, tanıma ve sorumluluğun birleşimi olarak gördüğümüzde bu özellikleri geliştirmeye çalışabiliriz ya da bunlar hâlihazırda bizi biz yapan özelliklerimiz arasındaysa onları kendimize bakışımızı da kapsayacak şekilde genişletmeyi öğrenebiliriz.

Çoğu insan bu noktada geçmişi, özellikle de çocukluk dönemini eleştirel gözle incelemeyi; değersiz, yetersiz, deli, aptal, iğrenç vb. oldukları yönündeki fazlasıyla içselleştirdikleri ifadeleri bir bir kayıt tutup haritalandırmayı faydalı bulur. Ancak değersizlik hissini nasıl ve nereden aldığımızı bulup açığa çıkarmamız, bir şeyleri değiştirmemiz için nadiren yeterli olur; bu, sürecin yalnızca bir safhasıdır. Ben de diğer pek çok insan gibi çocukluğumda öğrendiğim olumsuz düşünce ve davranışları, özellikle benlik duygumu, kimliğimi şekillendirmiş olanları sorgulamayı yararlı buldum. Ama tabii kendimi iyileştirmemde bu tek başına yeterli olmadı. Bunu sizinle paylaşıyorum çünkü söz konusu süreçte başımızdan geçmiş bir hikâyeyi uzun uzun, dönüp dönüp anlatmamız, orada çakılıp kalmamız

işten bile değil ve bu, kişiye geçmişe ağlayıp durmak veya suçu başkalarına yüklemek dışında bir şey katmaz.

Öz saygımıza zarar veren kaynağı kavramak bizim için önemli olsa da, bu safhayı (ne zaman, nerede olumsuz sosyalleşmeye uğradığımızı saptamayı) es geçsek bile öz sevgimizi geliştireceğimiz bir zemin yaratmamız hâlâ mümkün. Bu safhayı es geçen bireyler doğrudan ikinci safhadan başlayarak yapıcı, hayatı olumlayan düşünme biçimlerini ve davranışları etkin şekilde hayatlarına sokmaya bakarlar. Kişinin uğradığı istismarın detaylarını hatırlayıp hatırlamaması önemli değildir. Söz konusu istismarın sonucu değersizlik hissiyse, öz saygısını kazanmanın yollarını bularak yine kendini iyileştirme sürecine girebilir.

Kırık bir kalp ancak düşük öz güven ve öz saygının üstesinden geldikten sonra kendini sevmeyi öğrenir. Nathaniel Branden'in kapsamlı yapıtı *Six Pillars of Self-Esteem*, öz saygının önemli boyutları olarak "bilinçli bir hayat pratiği, kendini kabul etme, kendine karşı sorumlu olma, öz güven, amaçlı bir hayat ve kişisel bütünlük pratiğinin" altını çizer. Bilinçli yaşamak kişinin kendisi ve üzerinde yaşadığımız dünya hakkında eleştirel düşünmesi demektir. Böyle yaşadığımızda kendimize beş temel soruyu; kim, ne, ne zaman, nerede ve neden sorularını sorma cesaretini gösteririz. Bu soruları yanıtlamak genelde bizi önümüzü aydınlatan bir farkındalık seviyesine taşır. Branden şunu ileri sürer: "Bilinçli yaşamak eylemlerimizi, isteklerimizi, değerlerimizi ve hedeflerimizi –en iyi yeteneğimizi ve bu yeteneğimizin neye dönüşebileceğini– ilgilendiren her şeyden haberdar olmaya çalışmak ve gördüğümüz, bildiğimiz şeye uygun davranmak anlamına gelir." Bilinçli yaşamak için, üzerinde yaşadığımız dünya ve en yakından tanıdığımız insanlar hakkında eleştirel düşünmeye cesaret edebilmeliyiz.

Genelde, kendini kabul etmeyen bireyler içten veya dıştan gelen olumsuz sesleri dinlemeyi bırakmayı, reddetmeyi, değersiz görmeyi tercih ederler. Olumlamalar kendini kabul etmek için çaba sarf eden herkeste işe yarar. Uzun yıllar terapötik sağalma ve kişisel gelişim yöntemleriyle ilgilenmiş olmama karşın, olumlamalar bana hep biraz klişe gelirdi. O dönem kimyasal madde bağımlılığı alanında terapist olarak çalışmakta olan kız kardeşim, bakış açımda somut bir değişime tanık olup olmayacağımı görmek için olumlamalara bir şans vermem konusunda beni cesaretlendirdi. Bir kâğıda gündelik hayatımla ilgili olumlamalar yazdım ve günlük meditasyonumun bir parçası olarak bunları her sabah tekrar etmeye başladım. Listenin başında kendime deklarasyonum vardı: "Eski kalıplarla bütün bağlarımı koparıyor ve hayatımda hep ileri gidiyorum." Olumlamaların yalnızca müthiş bir enerji kaynağı, olumluyu vurgulayarak güne başlamanın iyi bir yolu olmadığını, aynı zamanda onları gün içinde, özellikle strese girdiğim veya olumsuzluk dehlizlerine dalmak üzere olduğum anlarda tekrarlamanın da işe yaradığını gördüm. Kısacası, olumlamalar duygusal dengemi yeniden kurmama yardımcı oldu.

Kendini kabul etmek çoğumuz için zordur. Nihayetinde kafamızın içinde en başta bizi, sonra başkalarını sürekli yargılayan bir ses vardır ve bu ses sonu gelmeyen olumsuz eleştiri bağımlılığından zevk alır. Olumsuzluğun daha gerçekçi olduğunu öğrendiğimizden, bu ses olumlu bir sesten daha gerçekçi gelir. Olumsuz düşünmenin yerine olumlu düşünmeyi koymaya başladığımız saniye bütün yalınlığıyla görürüz ki olumsuz düşünme gerçekçi olmanın çok ötesinde, insanı sadece tamamen etkisiz kılar. Olumlu olduğumuzda sadece kendimizi kabul edip olumlamakla kalmayız, diğer insanları da aynı şekilde kabul edebilmeye, olumlayabilmeye başlarız.

Kendimizi ne denli kabul edersek, hayatımızın her alanında sorumluluk almaya o denli iyi hazırlanırız. Branden öz saygının üçüncü başlığını ele alırken kendine karşı sorumlu olmayı "eylemlerimin, hayatım ve refahım için ulaşacağım hedeflerin sorumluluğunu alma" isteği olarak tanımlar. Sorumluluk almak, kurumsallaşmış adaletsizlik gerçeğini inkâr etmek anlamına gelmez. Irkçılık, cinsiyetçilik ve homofobi; hepsi de engeller ve somut ayrımcılık vakaları yaratır. Sadece sorumluluk alarak ayrımcı eylemlerin yaşanmasını engellememiz de mümkün değildir. Ama adaletsiz uygulamalara nasıl tepki göstereceğimizi seçebiliriz. Sorumluluk almak, engeller karşısında dahi hayatlarımızı yaratabilme, kaderlerimizi mutluluğumuzu çoğaltacak şekilde belirleyebilme gücüne sahip olmamız anlamına gelir. Her gün bir çırpıda değiştiremediğimiz onlarca gerçeğin üstesinden gelmek için bu şekilde bir değiştirme edimini gerçekleştiriyoruz.

Birçok kadın eğitim hayatını sürdürme kararına destek vermeyen erkeklerle evli ve bu kadınların büyük çoğunluğu erkekleri kendi hâllerine bırakıp gitmedi. Bunun yerine yapıcı direniş stratejileri geliştirdiler. Konuştuğum kadınlardan birinin önündeki engel, kocasının fabrikada çalışıyor olmasıydı. Dahası, kocasından daha eğitimli olmaktan da hoşnutsuzdu. Ama tekrar iş hayatına dönmeyi istiyordu ve bunun için yüksek lisans yapması gerekiyordu. Seçimini ihtiyaçları ve istekleri için sorumluluk almaktan yana kullanırken bunun ailesinin refahını da artıracağına yürekten inanıyordu. İş hayatına geri dönmesi, öz güvenini artırmanın yanında onu yalnızlık ve hareketsizliğin sonucu olarak ortaya çıkan pasif agresif öfkeden ve bunalımdan da kurtardı. Ne var ki bu kararı almak ve gerçekleştirmenin yolunu bulmak hiç de kolay olmamıştı. Kazandığı bu bağımsızlık dolayısıyla ev işlerinde daha fazla sorumluluk almayı kabul

etmek zorunda kalmış olmaları, kocası ve çocuklarının canını epeyi sıktı. Fakat uzun vadede herkes kârlı çıktı. Ve bu değişikliklerin kadının öz saygısını olağanüstü biçimde artırarak öz sevginin kişinin kendini insanlara yapıcı bir şekilde ulaşacak boyutta büyütmesine nasıl imkân tanıdığını ona kanıtladığını söylemeye herhalde lüzum yoktur. Artık çok daha mutluydu, hakeza çevresindekiler de.

Bu değişimleri gerçekleştirebilmek için kadın, öz saygının Branden'ın "kendim için ayağa kalkma, olduğum gibi var olma, her türlü insan ilişkisinde kendime saygılı davranma isteği" olarak tanımladığı bir diğer hayati boyutunu pratik etmek zorunda kalmıştır. Birçoğumuz çocukluğumuzda ya ailemizde ya da okul ortamında utandırılmış olduğumuzdan, programı öğrenilmiş bir şablona bağlı kalarak yürütmek ve karışıklık çıkarmamak, çatışmadan kaçınmak için en sık başvurduğumuz eylem şeklidir. Çocuklukta çatışma genellikle utandırılmamızla sonuçlanan eleştiriler ve aşağılamaların zeminini oluşturur. Kendimizi savunma girişimlerimiz yetersiz birer korunma olarak başarısızlıkla sonuçlanır ve nihayetinde çoğumuz edilgenliğin saldırı olasılığını azalttığını öğreniriz.

Cinsiyetçi sosyalleşme, kadınlara öz güvenin kadınlık için bir tehdit olduğunu öğretir. Bu yanlış mantığın kabulü, düşük öz saygıya zemin oluşturur. Kendini savunma korkusu genelde iyi bir kız, hürmetkâr, hayırlı bir kız evlat olmak üzere eğitilmiş olan kadınlarda ortaya çıkar. Çocukluğumuzun geçtiği evde erkek kardeşim hiçbir zaman sırf kendisine söylenen bir şeye karşılık verdiği için cezalandırılmadı. Fikirlerini dile getirmesi, erkekliği açısından olumlu bir işaretti. Hâlbuki biz kız kardeşler ne zaman bir konuda fikir beyan edecek olsak ebeveynlerimizin bize söylediği, bunun kötü ve istenmeyen bir davranış olduğuydu.

Bize, özellikle babam tarafından kadın öz güveninin kadınsı bir şey olmadığı söylendi hep. Bu uyarılara kulak asmadık. Her ne kadar ataerkil bir aileydiysek de, kadınlar olarak babam ve erkek kardeşimden sayıca üstün olduğumuz gerçeği fikir belirtmeyi de söylenene karşılık vermeyi de güvenli kıldı. Gençlik dönemimizde feminist hareketin hayli yol almış olması ve bir söze sahip olmanın ve öz güvenin kişinin öz saygısını oluşturabilmesi için kaçınılmaz olduğunu onaylaması bizim için güzel bir şanstı.

Kadınların geleneksel olarak erkeklerden daha fazla dedikodu yapıyor olmasının bir nedeni, dedikodunun kadınların gerçek duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebildikleri bir sosyal etkileşim olagelmesidir. Kadınlar genelde normal zamanlarda kendi fikirlerini değil, dinleyicinin hoşuna gideceğini düşündükleri şeyi söylerler. Dedikodu yaparken ise, o zaman aslında ne düşündüklerini paylaşırlar. Olumlu bir öz saygı geliştirdiğimizde, başkalarını memnun etmek için oluşturulan sahte benlik ile gerçek benlik arasında bölünmeye ihtiyaç duymayacağız.

Feminist hareket kadınların olumlu öz güven sayesinde kazanılan kişisel gücü kavramalarına gerçekten yardımcı oldu. Gloria Steinem'in çok satan kitabı *Revolution from Within*, kadınları öz sevgi ve öz saygı için gerekli temeli oluşturmadan başarıya ulaşmanın getireceği tehlikelere karşı uyarıyordu. Steinem, içselleştirdiği bir kendinden nefret etme duygusu altında ezilmeye devam eden başarılı kadının, her durumda değişmeksizin başarılarını baltalayacak şekilde davrandığı sonucuna varır. Ve eğer kendinden nefret eden başarılı insan bu halini dışa vuramazsa, başarının gerçekte sakat kalmış öz saygıyı onarmadığını kimseye söyleyemeden bir başına ve çaresizlik içinde bir hayat sürebilir. Kadınlar öz sevgiye sahipmiş gibi görünmek, dış dünyaya öz güvenli ve güçlü imajı vermek zorunda hissettiklerinde durum

iyice karmaşıklaşır ve sonucunda kadınlar gerçek benlikleriyle psikolojik çatışma ve kopuş yaşadıklarını hissederler. Kimsenin gerçekte nasıl biri olduklarını bilmelerine izin veremeyecekleri hissiyle utanarak maskelerinin düşmesi korkusuyla insanlardan soyutlanmayı, yalnızlığı seçebilirler.

Bu durum erkekler için de geçerli. Güçlü erkekler kariyerlerinde istedikleri üstün başarıya ulaştıklarında, sıklıkla kendilerine zarar veren davranışlara yönelerek o zamana kadar yaptıkları onca şeyi kendi elleriyle dinamitlerler. Ülkemizin ekonomi piramidinin alt basamaklarında olan erkekler de tepesinde olanlar da bunu yapar. Başkan Clinton, aldatma eylemiyle hem ailesine verdiği kişisel bağlılık sözüne hem de Amerikan değerlerinin kusursuz örneği olma anlamında bu ülke insanlarına verdiği siyasi taahhüde ihanet etti. Ve bunu popülaritesinin zirvesindeyken yaptı. Hayatının çok büyük bir kısmını bütün olanaksızlara rağmen başarılı olmak için çalışmaya adamış biri olarak, eylemleri öz saygısında var olan temel bir yarılmayı gözler önüne seriyor. Beyaz, erkek, *Ivy League*'de* eğitim görmüş ve maaştan ayrı gelirleriyle birlikte fazlasıyla zengin bir insan olmasına karşın, sorumsuzca davranışları gerçek yüzünü ifşa etmesinin, dünyaya aslında görünmeye çalıştığı gibi "iyi adam" olmadığını göstermesinin bir yolu oldu. Kamusal anlamda utanç verici bir durum yarattı. Bu tavrın çocukluğunda ona değersiz olduğunu ve ne yaparsa yapsın hiçbir zaman bunu değiştiremeyeceğini hissettiren bir otorite figürünün yol açtığı utanma duygusunun bir yansıması olduğuna hiç şüphe yok. Düşük öz saygı sorunu yaşayan herkes bu örnekten ders çıkarabilir. Düşük öz saygının aşağılama ve nefret kökenli çürük temelleriyle yüzleşmediğimiz,

* Ivy League: Sarmaşık Birliği. ABD'nin en iyi sekiz üniversitesinin oluşturduğu birlik. ç.n.

bunları değiştirmediğimiz müddetçe, başarıya ulaşsak bile sürekli bocalamaktan kurtulamayacağız.

Öz saygının altıncı unsurunun "amaçlı yaşamak" olması tesadüf değildir. Branden'a göre amaçlı yaşamak; bilinçli bir şekilde hedefler belirleme sorumluluğunu almak, bu hedeflere ulaşmak için atılması gereken adımları tanımlamak, hedeflerimizle örtüşecek davranışlarda bulunmak ve eylemlerimizin sonuçlarına, bizi ulaşmak istediğimiz yere götürüp götürmeyeceğine özellikle önem vermektir. Konu çalışacağımız işi seçmek olduğunda, birçok insan bütün ilgisini amaçlı yaşamak mevzuna verebilir. Ne yazık ki çoğu çalışan iş konusunda çok fazla seçme şansları olmadığını düşünür. Çoğumuz yapmayı seçtiğimiz işin kendimizi sevme kapasitemiz üzerinde ciddi bir etkisi olacağını öğrenerek büyümüyoruz maalesef.

Zamanımızın büyük bir kısmını işte geçiririz. Nefret ettiğimiz bir işte çalışmak doğrudan doğruya öz saygımıza, öz güvenimize saldırır. Ne var ki çalışanların çoğu sevdiği işi yapamıyor. Fakat yine de hangi işte çalışıyor olursak olalım tatmin yaşamayı öğrenerek amaçlı yaşama kapasitemizi artırmak hepimiz için mümkün. Herhangi bir işi layıkıyla yaparak söz konusu tatmini yaşayabiliriz. Öğretmenlik yaptığım dönemde ki nefret ettiğim bir işti (hastalansam da işe gitmemek için bir bahanem olsa denilen türde bir iş), çektiğim acıyı hafifletmenin tek yolu, işimde elimden gelenin en iyisini yapmaktı. Amaçlı yaşamamı sağlayan bu strateji oldu. İşimizi iyi yaptığımızda, bundan keyif almıyor olsak bile, işten öz saygımız zarar görmeden ve mutlu çıkarız. Bu öz saygının daha tatmin edici bir iş aramaya karar verdiğimizde de bize yararı dokunacaktır.

Hayatım boyunca sadece keyif alacağım değil, aynı zamanda saydığım, hoşlandığım, sevdiğim insanlarla bir arada

olacağım işlerde çalışmaya gayret ettim. Sevgi dolu bir iş ortamında çalışma arzumu ilk açıkladığımda, arkadaşlarım hepten aklımı yitirmişim gibi tepki gösterdiler. Onlara göre, çalışmak ve sevmek bir arada olamayacak iki şeydi. Fakat ben sevme etiğiyle oluşturulmuş bir iş ortamında çok daha iyi çalışacağımdan emindim. Budizmdeki "doğru geçim" kavramının giderek daha geniş kitlelerce anlaşıldığı günümüzde, ruhsal huzurumuzu artıran işlerin sevme kapasitemizi güçlendireceği inanışını benimseyen insan sayısı her geçen gün artıyor. Ve işe severek gittiğimizde sevgi dolu bir ortam yaratıyoruz. Herhangi bir iş yerinden içeri adımımı attığım an, ortamdaki atmosferden çalışanların yaptıkları işten memnun olup olmadıklarını hissedebiliyorum. Marsha Sinetar, *Do What You Love, the Money Will Follow* adlı kitabında söz konusu kavramı okurları ilgi duydukları işi yapma ve böylece doğru geçimin anlamını yaşayarak öğrenme riskini almaya teşvik etmek için kullanır.

Sinetar'ın kitabı birçok anlamlı kavrayış içeriyor olmakla beraber, sevdiğimiz işi yaparsak paranın her koşulda kendiliğinden gelmeyeceği de aşikârdır. Her ne kadar moral bozucu olsa da, kitap okura severek yaptığı işte kazandığı deneyimsel farkındalıkların para kazanmaktan daha önemli olabileceğini belirtir. Kimi zaman, hayatımın daimi mevzularından biri olageldiği üzere, sevdiğim işi yapmak için gerekli araçları edinebilmek amacıyla pek de keyifli olmayan işlerde çalışmak zorunda kalıyorum. Mesleki kariyerimin hayli karmaşıklaştığı bir dönemde bir kulüpte aşçılık yaptım. Gürültüden ve sigara dumanından nefret ediyordum. Ama gece çalışıyor olmam sayesinde gündüzleri gerçekten yapmayı sevdiğim şeye, yazmaya ayırabiliyordum. Yaşanan her deneyim bir diğerinin değerini artırır. Gece işi bana sakin, huzurlu gündüzler verdi ve

bana sadece yazmak için mutlak gerekli olan yalnızlığın tadını çıkarmak kaldı.

Mümkün olduğunca sevdiğimiz işi yapmanın ve hoşlanmadığımız işlerden uzak durmanın yollarını aramak hepimiz için en iyisi olacaktır. Ama kimi zaman neyden uzak durmamız gerektiğini tam da o işi yaparak öğreniriz. Sevdikleri işi yaparak ekonomik açıdan yeterli bir gelir elde edebilen bireylere ne mutlu. Deneyimleri hepimize yol gösteren birer işaret fişeği görevi görüyor, doğru geçimin iş dışı hayatlarımızda huzur ve memnuniyeti güvenceye alarak öz sevgimizi artırabildiğini bütün yalınlığıyla gözler önüne seriyor.

Genelde, çalışanlar aile hayatları iyi olursa, iş yerinde insanlık dışı koşullarda çalıştırılmalarının, sömürülmelerinin çok da sorun olmadığını düşünür. Hâlbuki birçok iş öz sevgilerini sarsar çünkü onlardan sürekli işveren gözünde değerli olduklarını ispatlamaları beklenir. İş yerinde sefil ve mutsuz saatler geçiren bir birey bu olumsuz enerjisini eve taşır. Açık ki gerek sözel gerekse fiziksel aile içi şiddet erkeğin iş yerindeki mutsuzluğuyla ciddi ölçüde bağlantılıdır. Arkadaşlarımızı, sevdiğimiz insanları iç huzurlarını yok eden işlerden ayrılmak için çaba sarf etmeye çağırarak onlara bu konuda destek olarak öz sevgilerini artırmaları için cesaretlendirebiliriz.

Ücretli iş gücüne katılmayan, evde ücretsiz emek sunan kadınlar ve erkekler, diğer birçok mutlu işsiz insan gibi, çoğunlukla yapmak istedikleri şeyleri yapabilirler. Herhangi bir gelirle ödüllendirilmiyor olmalarına karşın yaşadıkları gündelik hayatlar; stresli, insanlık dışı bir çalışma ortamında yüksek ücret karşılığında bile çalışacak olsalar duyacakları tatminden daha fazlasını sunmaktadır. Hâlinden memnun ev emekçilerinin, gerek pek çok kadının gerekse evde durmayı tercih eden

az sayıdaki erkeğin özerklik kaynaklı neşe ve mutluluk hakkında bize öğreteceği çok şey var. Çünkü onlar kendi kendilerinin patronudurlar, çalışma koşullarını ve ödül kriterlerini kendileri belirlerler. Ve doğru geçimi geliştirme noktasında çoğu çalışan bireyden daha fazla özgürlüğe sahiptirler.

Çoğumuz yaptığımız işin kendimizi sevme kapasitemizi belirleyeceğini, mutluluğumuzu artırıp azaltabileceğini gençlikte bilmiyorduk. Çalışanların çok büyük kısmının kendini mutsuz hissettiği bir ulusa dönüşmüş olmamız şaşırtıcı olmasa gerek. İşlerimiz ruhumuzu bastırıyor. Öz saygıyı artırmak şöyle dursun, bir engel, olumsuz bir zorunluluk olarak görülüyor. Çalışma ortamına sevgiyi sokmak, yaptığımız işin niteliğine bakmaksızın söz konusu ortamın biz çalışanların kendimizi en iyi şekilde ifade edebildiğimiz bir yer hâline gelmesi için gerekli dönüşümü sağlayabilir. Severek çalıştığımızda ruhumuzu canlandırabiliriz; bu canlandırma bir öz sevgi edimidir, gelişimimizi besler. Ne yaptığımızla değil, o şeyi nasıl yaptığımızla ilgilenir.

Susan Lydon, *Knitting Sutra* adlı kitabında örgü örme işini doğru geçimin değerine ilişkin farkındalığını artıran, kendi iradesiyle seçtiği bir zanaat olarak açıklarken şöyle seslenir: "Örgü örmede, bu küçük hane içi dünyada bulduğum şey, sonsuzluk; tahayyül edemeyeceğiniz kadar genişleyen, derinleşen bir dünya. Hudutsuz ve ilham verme, heyecanlandırma, yaratıcı sevgileri açığa çıkarma kapasitesi, görünen o ki bitmez tükenmez bir dünya." Lydon geleneksel olarak "kadın işi" olarak düşünegeldiğimiz bu dünyayı, evde mutluluk yaratma edimi aracılığıyla takvayı keşfetme yeri olarak görür. Mutlu bir ev, sevginin serpilebileceği bir yerdir.

Evde mutluluk yaratmak, kendini sevmeyi öğrenmeye yeni başlayan yalnız yaşayan bireyler için özellikle yararlıdır.

Evimizi sevmeye, sevilmeye hazır olduğumuz bir yer hâline dönüştürmek için amaçlı bir gayret gösterdiğimizde, koyduğumuz herhangi bir nesne bile mutluluğumuzu artıracaktır.

Ben farklı evlere uygun temalar oluştururum. Şehirde yaşadığım apartman dairesinin teması, "sevginin buluşma mekânı..." Küçük bir kasabadan büyük şehre gelmiş bir birey olarak evimin gerçek anlamda mabetteymişim hissi vermesi gerektiğini fark ettim. Bu tek yatak odalı daire geçmişte yaşadığım evlere kıyasla çok küçük olduğundan, yanıma yalnızca gerçekten sevdiğim, onlarsız yapamayacağımı düşündüğüm eşyaları almaya karar verdim. İnsanın ne kadar çok şeyi dışarıda bırakabildiğini görmesi müthiş bir şey. Kasabadaki yerim ıssızlık temasına sahip. Ona "*soledad hermosa*" diyorum: güzel yalnızlık. Sakinlemek, durulmak, ilahi olanı deneyimlemek ve yenilenmek için oraya giderim.

Bu kitabın bütün bölümleri içinde yazarken en çok zorlandığım bölüm bu oldu. Arkadaşlarım ve tanışlarla öz sevgi üzerine ettiğim sohbetlerde, çoğumuzun öz sevgi fikrinden sanki bencillik, narsizm iması taşıyormuş gibi huzursuzluk duyduğunu şaşkınlıkla gözlemledim. Hepimiz öz sevgi konusunda yanlış yönlendiren nosyonlardan kurtulmalıyız. Öz sevgiyi ürkekçe benmerkezcilik ile, bencillik ile eş tutmaya bir son vermeliyiz.

Öz sevgi, sevme eyleminin temelidir. Öz sevgi olmadan sevme yönünde göstereceğimiz her türlü çaba başarısız olmaya mahkûmdur. Kendimizi severek içsel varoluşumuza başka bir insandan görmeye can attığımız koşulsuz sevgiye sahip olma olanağı tanımış oluruz. Başkalarıyla etkileşime geçtiğimiz her an, gösterdiğimiz ve gördüğümüz sevgi daima koşulludur. Koşulsuz sevgiyi başkalarını da kapsayacak şekilde genişletmek imkânsız değilse de nadiren başarabildiğimiz bir şeydir. Çünkü başkalarının davranışlarını kontrolümüz altında tutamaz,

eylemlere nasıl tepkiler vereceklerini öngöremeyiz veya yine kendi tepkilerimizi de mutlak kontrolümüz altında tutamayız. Ama kendi eylemlerimiz bizim kontrolümüz altında olabilir. Kendimizi sürdürülebilir kabul ve olumlamanın temeli olan koşulsuz sevgiye bırakabiliriz. Kendimize bu değerli hediyeyi verdiğimizde, başkalarına da bir yoksunluk alanından değil, tamamlanmış bir alandan ulaşabileceğiz.

Kendimize başkalarından görmeyi hayal ettiğimiz sevgiyi göstermek, kendimizi nasıl seveceğimiz konusunda en iyi rehberlerden biridir. Bir dönem kırk yaşını aşmış bedenim hakkında kendimi kötü hissettiğimi hatırlıyorum. Kendimi fazla kilolu, fazla şöyle, fazla böyle buluyordum. Bir yandan da bana beni olduğum gibi sevme hediyesini bahşedecek bir sevgilinin hayalini kuruyordum. Benim kendime vermekten imtina ettiğim kabul ve olumlamayı bana teklif edecek birinin hayalini kurmam ne kadar saçma, değil mi? "Kendini sevmeyi bilmiyorsan hiçbir zaman kimseyi sevemezsin." önermesinin ne anlam ifade ettiğini kavradığım an o an oldu. Ve kendime şunu dedim: "Kendine göstermediğin sevgiyi bir başkasından görmeyi bekleme!"

İdeal bir dünyada yaşasaydık, hepimize daha çocukluğumuzda kendimizi sevmemiz öğretilirdi. Kendi önem ve değerimiz içinde güvende hissederek, gittiğimiz her yere sevgi saçarak, ışıl ışıl parıldayarak büyürdük. Ama çocukluğumuzda, gençliğimizde kendimizi sevmeyi öğrenmemiş olsak bile, bizim için hâlâ umut var. Şu an ne kadar cılız olursa olsun, sevginin ateşi daima içimizde. Hep orada. Harlanmayı bekliyor. Kuytu bir köşede doğurulmayı, ışığa kavuşmayı bekleyen yaşam gücümüz o ve kalbimizden bizi uyandırmasını, ona dair o ilk anımıza geri götürmesini istiyor.

Beş

Tinsellik: İlahi Aşk

> Bir kadın ve bir âşık olarak sevgilimin gözüyle hareket ediyorum. Her neredeyse orada olmak istiyorum. Her ne çekiyorsa, paylaşmak istiyorum. Her kimse, o olmak istiyorum: Aşk için çarmıha geriliyorum.
>
> Avilalı Azize Teresa

İlahi ruhla iletişim hâlinde yaşamak, bütün canlıların içindeki sevgi ışığını görmemizi sağlar. Bu ışık diriltici bir yaşam gücüdür. Sevgiye kör, dilsiz, sağır bir kültürü diriltecek olan, tinsel uyanıştır. Ulusumuz ikiz tanrılara; para ve iktidara taparak dünyevi bireycilik yolunda öylesine uzun mesafe kat etmiş durumda ki ulaştığı yerde tinsel yaşama yer yok gibi görünüyor. Bununla beraber, Hıristiyanlığa, Museviliğe, İslam'a, Budizm'e veya diğer dinî geleneklere inandığını belirten Amerikan vatandaşlarının ezici çoğunluğu, tinsel yaşamın önemine şüphesiz inanmaktadır. Amerikan yaşamının içinde bulunduğu kriz, tinselliğe dönük bir ilgi yoksunluğundan kaynaklanıyor gibi görünmemektedir. Ne var ki söz konusu ilgi sürekli iki güç tarafından, maddiyatçılık ve hazcı tüketimcilik tarafından güdülmektedir.

Psikanalizci Erich Fromm 1950'lerin ortasında yazılmış olmasına rağmen günümüz dünyasında hâlâ geçerliliğini koruyan güçlü yapıtı *Sevme Sanatı*'nın sonuç bölümünde, "kapitalist toplumun altında yatan ilke ile sevme ilkesinin birbiriyle uyuşmaz olduğu" gerçeğine cesurca dikkatleri çeker. Fromm'un iddiası şudur: "Toplumumuz idari bürokrasiyle, profesyonel siyasetçiler tarafından yönetiliyor; insanlar sürü mantığıyla hareket ediyorlar, amaçları kendinden menkul birer amaç olarak daha fazla üretmek ve daha fazla tüketmek." Sonu gelmeyen tüketime dönük kültürel vurgu, dikkati tinsel açlıktan saptırır. Her türlü ihtiyacımızın maddi artışla karşılanabileceğini söyleyen mesajların kesintisiz bombardımanı altındayız. Sanatçı Barbara Kruger, tüketimciliğin insanları kendilerini var edenin sahip oldukları şeyler olduğunu düşünmeye sevk ederek sürü bilincini nasıl devraldığını göstermek amacıyla "Alışveriş yapıyorum, o hâlde varım." sloganlı bir çalışmaya imza attı. Sahip olma hevesi arttıkça tinsel boşluk hissi de bir o kadar derinleşmektedir. Duyduğumuz tinsel boşluğu tüketim ile doldurmaya çalışırız. Yeterince sevgi görmüyor, göstermiyor olabiliriz ama her zaman alışveriş yapabiliriz.

Ulusal olarak duyduğumuz tinsel açlık, hayatlarımızdaki duygusal yoksunluğa dair keskin farkındalığımızdan ileri geliyor. Bu, sevgisizlik karşısında bir tepkidir. Kiliselere, ibadethanelere gitmek, ruhumuzun en derinlerinden yükselen bu açlığı gidermeye yetmiyor. Örgütlü dinler tinsel açlığı gidermeyi başaramamaktadır çünkü tinsel yaşamı üretim merkezli meta kültürü değerlerini sürdürecek şekilde yorumlayarak bu dinler maddi taleplere uyum sağlamıştır. Bu, geleneksel Hıristiyan Kilisesi için ne kadar geçerliyse *New Age* tinselliği için de bir o kadar geçerlidir. Meşhur *New Age* ruhani eğitmenlerinin birçoğunun öğretilerini zenginlik, ayrıcalık ve iktidarın erdemlerini öven bir

gündelik hayat metafiziğiyle ilişkilendiriyor olması tesadüf değildir. Örneğin yoksulların yoksul olmayı, çile çekmeyi kendilerinin seçtiğini iddia eden *New Age* mantığına bakalım. Böyle bir uslamlama hepimizi hesap verme yükünden kurtarır. Sevgiye, daha büyük bir topluluğa kucak açmaya çağırmak yerine, uzaklaşma ve yabancılaşma mantığına yatırım yapılmasını salık verir.

Hayatın temeli olan dayanışma öylesine hiçe sayılır ki ayrılık ve bireysel kazanç kolaylıkla yüceltilebilir. Kökten dincilik genellikle özgün bir tinsel pratik olarak sunulur ve kitle iletişim araçlarında karşı kültürel dinî tasavvur ve pratiğin kendine hiçbir koşulda yer bulmadığı bir boyutta sergilenir. İster Hıristiyan, ister Müslüman veya başka bir inanca sahip olsunlar, kökten dinci insanlar genelde dinî düşünceyi onu muhafazakâr bir statükoya uyduracak ve bu statükoyu meşrulaştıracak şekilde düzenler, yorumlarlar. Kökten dinci düşünürler için din; emperyalizmi, militarizmi, cinsiyetçiliği, ırkçılığı, homofobiyi aklamada kullanılan bir araçtır. Bütün büyük din geleneklerinin özü olan sevginin birleştiriciliği mesajını reddederler.

Hâliyle, dinî öğretilere inandığını söyleyen çoğu insanın bu inançları yansıtacak davranışlar sergilemiyor olması doğaldır. Örneğin, Hıristiyan kilisesi, toplumumuzda ırksal olarak en ayrımcı kurumlardan biridir. Martin Luther King Jr., Amerikan Hıristiyanlarına yazdığı mektupta ayrımcılığı destekleyen inananları Pavlus *personası* üzerinden paylar: "Amerikalılar, sizi her türlü ayrımcılıktan kurtulmaya çağırıyorum. Ayrımcılık İsa'da bulduğumuz birliğin küstahça reddedilmesidir. Ayrımcılık, 'ben-sen' ilişkisinin yerine 'ben-o' ['*I-it*'] ilişkisini koyarak kişileri nesne statüsüne düşürür. Ruhu yaralar, kişiliği aşağılar... Topluluğu yok eder, kardeşliği mümkünsüz kılar." Bu, örgütlü dinin bu dünyada nasıl yaşamamız, öteki dünya için

ne yapmamız gerektiğine ilişkin dinî ilkeleri nasıl yozlaştırdığını ve çiğnediğini gösteren örneklerden yalnızca bir tanesidir. Hıristiyan olduğunu iddia eden veya dindar olduğunu göğsünü gere gere söyleyen bütün herkesin, herkes tarafından sevilen örnek bireyler olduğu bir dünyada hayatımız nasıl farklı olurdu, bir düşünsenize...

Tinsellik ve dinî inanışın bariz bir şekilde suistimal edilmesi, hele ki karşı kültürel olarak gerçek bir tinsel uyanış kaygısı ifadelerine tanık olmadığımızda bizi tinsel yaşam konusunda mutlak çaresizliğe sürükleyebilir. İster Tibet'in kurtuluşu için dayanışma içinde çalışan Amerikalı Budistler olsun isterse küresel ölçekte yardıma muhtaç insanların yiyecek ve barınma ihtiyaçlarını karşılayan Hıristiyanlık temelli örgütler olsun, sevme ediminin cisimleşmiş örnekleri olan oluşumlar; umudumuzu diri tutmamıza, ruhumuzu iyileştirmemize yardımcı olur. Dünya genelinde, liberter teoloji sömürülenlere, ezilenlere mevcut tahakkümü sona erdirme mücadeleleriyle doğrudan ilişkili bir tinsel özgürlük vizyonu sunar.

Fromm'un *Sevme Sanatı*'nı yayınladığı tarihten on yılı aşkın bir zaman sonra, Martin Luther King Jr.'ın vaazlarının derlemesinden oluşan *Strenght to Love* kitabı yayınlandı. Bu vaazların başlıca odak noktası bütün hayatı saran ve yekpare kılan bir tinsel güç olarak sevgiye övgüdür. Tıpkı Fromm'un yapıtı gibi bu makaleler de kapitalizmi, maddiyatçılığı, sömürü ve insandışılaştırmayı pekiştirmek için başvurulan şiddetin kritiğini yaparak tinsel yaşamı savunur. King, 1967'deki savaş karşıtı konuşmasında şöyle seslenir: "Sevgi derken bir çeşit duygusal ve zayıf tepkiden bahsetmiyorum. Bütün büyük dinlerin hayatın birleştirici yüce ilkesi olarak gördüğü güçten bahsediyorum. Sevgi nihai gerçeklik kapısını açacak anahtardır. Bu

Hindu-Müslüman-Hıristiyan-Yahudi-Budist nihai gerçeklik inanışı, Yuhanna'nın birinci mektubunda çok güzel özetlenir: 'Birbirimizi sevelim çünkü sevgi Tanrı'dandır. Seven herkes Tanrı'dan doğmuştur ve Tanrı'yı tanır.'" King hayatı boyunca sevgi elçisi oldu. 1970'lerin sonlarına geldiğimizde artık tinsellikten konuşmak eskisi kadar havalı değildi ve ben çareyi King'e ve Thomas Merton'a dönüp yapıtlarını tekrar tekrar okumakta buldum. Dinî kâşifler ve düşünürler olarak her iki isim de tinsel tatmin olarak sevme edimine odaklanır.

Sevginin dönüştürücü gücünü yücelten Merton "Love and Need" adlı makalesinde şöyle yazar: "Sevgi, aslında hayatın yoğunlaştırılması; eksiksiz, tamam, bütün olmuş bir hayattır... Hayat yoğunluğun zirvesine, değer ve anlamın doruğuna doğru tırmanır; burada bütün saklı yaratıcı olasılıklar harekete geçer ve kişi bir başkasıyla karşılaşma, ona karşılık verme ve onunla birlik olmada kendisini aşar. Dünyaya gelme nedenimiz bu birlik ve bu öz-aşkınlıktır. Sevgide kendimizi karşımızdakine vermeden tam anlamıyla insan olamayız." Fromm, King ve Merton'un sevgiye dair öğretileri günümüz yapıtlarının büyük kısmında yazılanlardan bütünüyle farklıdır. Bu üç ismin yapıtlarında bizi dünyayla daha fazla birlik olmaya sevk eden etkin bir güç olarak sevgiye vurgu vardır. Bu yapıtlarda, sevme edimiyle bir bireyi sadece daha yüksek bir yaşam doyum düzeyine çıkarmak amaçlanmaz, sevme edimi yüceltilir çünkü tahakküm ve baskıyı ortadan kaldırmanın asıl yolu olarak görülür. Bu önemli söylem, yani sevginin siyasallaştırılması günümüz yazınının yokluğudur.

Sevgi hakkındaki popüler *New Age* yorumların ne kadar tadını çıkarıyorsam, bireysel olarak kendini geliştirmeye çok fazla önem verirken topluluk bağlamı içinde sevme edimini o denli önemsemeyen tinsel retoriğin güçlendirdiği narsizm tehlikesi

karşısında da çoğunlukla dehşete düşüyorum. Bir meta olarak paketlenen tinselliğin bir egzersiz programından farkı yoktur. Tüketiciyi hayatı konusunda daha iyimser hâlde bırakabilir fakat toplumumuzu kendimizle ve başkalarıyla geliştirme gücümüzü sürekli engeller. Parker Palmer, *The Active Life: Wisdom for Work, Creativity, and Caring*'de dolu dolu bir hayatın öneminden söz ederken şöyle seslenir: "Hayatta olmak, capcanlı olmak, eylemektir... Eylem benim için diğer varlıklar ve tin ile birlikte gerçekliği yaratabileceğimiz her türlü şey olabilir... Eylem, tıpkı kutsal bir varlık gibi, göze görünmez ruhun görülebilir suretidir, içimizdeki gücün tezahürü, dışa vurumudur. Fakat eylerken yalnızca içimizde olanı ifade edip dünyanın şekillenmesine yardım etmeyiz, aynı zamanda dışımızda olanı alır ve içsel benliğimize yeniden biçim veririz." Tinsel yaşama bağlılık; iyi kitaplar okumaktan, huzurla inzivaya çekilmekten daha fazlasını gerektirir. Düşünme biçimimizle eyleme biçimimizi kaynaştırma yönünde bir heves, bilinçli bir eylem ister.

Tinsel yaşam her şeyden önce ara-varoluş (*inter-being*) ve birbirine bağlantılılık (*interconnectedness*) ilkelerini onurlandıran bir düşünme ve davranma biçimine bağlılıkla ilgilidir. Tinselden bahsederken hayatlarımızda beşeri arzunun ötesinde bir yer, koşulları değiştirecek ve/veya bizi yönlendirecek güçlerin bulunduğu gizemli bir yer olduğuna ilişkin herkesin içinde var olan kabulü kastediyorum. Ben bu güçleri, "ilahi ruh" olarak adlandırıyorum. Ruh dolu bir hayat yaşamayı seçtiğimizde, aşkın ruhların varlığını tanır ve kutlarız. Bu var olan ruhu kimisi Tanrı, kimisi sevilen, kimisi üst bilinç, kimisi üst irade olarak anar. Bazılarıysa bu gücün olduğu şey itibarıyla adlandırılamayacağını söyler. Onlara göre bu güç, sadece içimizde ve aracılığımızla dolaşan ruhtur.

Tinsel yaşama adanma; sevmenin her şey olduğu, gerçek kaderimiz olduğu daimi ilkesini kabul etmemiz anlamına gelir. Sevgisizlik kültürüne uyum sağlamamız yönündeki yoğun baskıya rağmen, hâlâ sevgiyi tanıma arayışındayız. Bu arayışın kendisi ilahi ruhun tezahürüdür. Hayatı tehdit eden nihilizm; ırk, sınıf, cinsiyet ve ulus sınırlarını aşarak modern kültürün her noktasına nüfuz etmiş durumdadır ve belli bir noktada hepimizin hayatını etkilemektedir. Tanıdığım herkes dünyanın gidişatı konusunda duydukları ümitsizlik ve çaresizlikten mustarip. Tüm dünyayı kuşatan insan icadı savaşlar, açlık ve kıtlık, gündelik hayat pratiği olarak şiddet gerçeği, arkadaşların, yoldaşların, sevgililerin beklenmedik şekillerde ölümlerini getiren hastalıklar... İnsanı çaresizliğin eşiğine getiren çok fazla şey var. Sevgiyi tanımak veya sevgiyi tanıma umudunu korumak, bizi bu çaresizlik uçurumuna düşmekten kurtaracak biricik dayanak noktasıdır. Jack Kornfield *A Path with Heart*'ta şunu der: "Sevgiye, sevgi hareketine duyulan özlem; bütün eylemlerimizin altında yatan budur."

Tinsellik ve tinsel yaşam bize sevme gücü verir. Geleneksel din inanış ve pratiklerle hiçbir ilişkisi olmayan bireylerde özünde gündelik hayatın kutsal boyutlarını yücelten bir hayat seçmek nadiren gerçekleşebilen bir durumdur. Gurular tinsel uyanışımız için kolaylaştırıcı görevi gören önemli rehberlerdir. Benzer görüşleri paylaştığımız ruhlarla birliktelik ve yakınlık tinsel gelişmemiz için bir başka kaynaktır. Tinsel arayışa girenler içlerindeki ışığın saçılmasına olanak tanıyanlardır, dolayısıyla başkaları da sadece örnek olmayı değil, bunun yanı sıra tinselliğin eylemlerine, varlık olarak sahip oldukları alışkanlıklara kusursuz biçimde içkin olduğunu kendilerine sürekli hatırlatmayı onlardan görebilirler. Jack Kornfield müthiş bir kavrayışla şöyle seslenir:

"Şayet sevemiyorsak diğer bütün tinsel öğretiler boşunadır. Şayet en temel ve basit yollardan mutlu olmayı beceremiyorsak, şayet başkalarına ve bize verilen hayatın kendisine kalpten dokunamıyorsak en yüce varoluş hâlleri, en istisnai tinsel başarılar bile önemsizleşir. Aslolan, nasıl yaşadığımızdır."

İşlevsiz ailelerde öğrendiğimiz kafa karıştırıcı sevgi mesajlarından farklı, karşı bir sevgi anlatısıyla pek çoğumuzun ilk kez karşılaştığı yer kilisedir. Hıristiyan inanışının mistik boyutları (hepimizin bir olduğu, sevginin her şey olduğu inancı) kiliseye giden bir çocuk olarak benim için bir kurtuluş noktası olmuştur. Kilisede sadece Tanrı'nın sevgi olduğunu öğrenmedim, aynı zamanda çocukların kalplerinde ve ilahi ruhlarında özel olduklarını fark ettim. Yazar olma hayali kurar, aklımın diriliğine diğer her şeyden çok değer verirken "sevgi faslı"nı Birinci Korintliler'deki kalbî pasajlardan öğrenmek benim için muhteşem bir şanstı. Çocukluğumdan beri şunu savunan pasaj üzerine düşünüp durdum: "Eğer insanların ve meleklerin diliyle konuşursam ama sevgim olmazsa gürültü çıkaran bir çan, şangırdayan bir zil olurum. Ve eğer peygamberlik güçlerim olursa ve bütün sırları, bütün bilgileri bilir, dağları yerinden oynatacak kadar inancım olursa ama sevgim olmazsa ben bir hiçim. Bütün mallarımı hibe etsem ve bedenimi yaksınlar diye teslim etsem ama sevgim olmazsa bunun bana bir yararı olmaz." Lisansüstü çalışma yıllarım boyunca bir yandan doktoramı vermek için canhıraş çalışırken tinsele değer vermeyen bir dünyada tinsel yaşama bağlılığımı sürdürme mücadelemde, yüzümü hep sevginin başatlığını vurgulayan bu öğütlere döndüm. Sundukları bilgelik, kalbimi katılaşmaktan kurtardı. Sevmeye, sevilmeye açık olmak akademik hayatım açısından da son derece önemliydi. İçinde yaşadığım çevre, yakından

tanıdığım insanlar sevmeye, bir avunma ve yenilenme mevzii sunan tinsel yaşama çok da değer vermez.

İmlemek yerinde olacaktır, tinsellik hakkında bilgilenmek, tinsel yaşama adanmak demek değildir. Jack Kornfield bunu şu şekilde ifade eder: "Tinsel yaşama soyunduğumuzda aslolan basittir: Yolumuzun kalbimize ulaştığından emin olmalıyız. Gerçek bir tinsel yolculuğa çıkarken evimize çok daha yakın olmak, hemen burada, önümüzde durana odaklanmak, yolumuzun en derin sevgimize çıkacağından emin olmak zorundayız." Gündelik hayatlarımızda kutsal olanı deneyimlemeye başladığımızda, alelade işleri bile nitelikli bir odaklanmayla ve ruhu yükselten bir bağlılıkla yerine getireceğiz. İlahi ruhun her yerde olduğunu göreceğiz. Bu, güçlüklerle karşılaştığımızda bir kat daha geçerlidir. Pek çok insan yalnızca bir sorunla karşılaşınca üzüntüsünün, acısının mucizevi bir şekilde şıp diye geçmesini ümit ederek tinsel düşünceye yüzünü döner. Genelde bu insanların çoğu bu çilehanenin, özümüzün incindiği bu yerin, kabul edilip benimsendiğinde aynı zamanda bir huzur ve olanaklar evi olduğunu görür. Istıraplarımız elbette bir çırpıda sona ermez ama biz artık sorunlarımızı simyacı bilgeliğiyle geri dönüştürme becerisine sahibizdir. Böylece ıstıraplarımız, yepyeni bir şekilde büyümeyi mümkün kılmada kullanacağımız verimli atıklar hâlini alırlar. Kutsal Kitap'ın bize "Çeşitli sınanmalarla karşılaştığınızda hepsini sevinçle ciddiye alın." öğüdünde bulunma nedeni budur. Istıraplarımızı kabullenmeyi öğrenmek, tinsel yaşam ve pratiğin bize sunduğu hediyelerden biridir.

Tinsel pratik anlam kazanmak için ille de örgütlü bir dinle ilişkili olmak durumunda değildir. Bazı bireyler hayatla aralarındaki kutsal bağı doğal yaşamla bir bütün olmakta, varlığımızı borçlu olduğumuz ekosisteme saygılı bir şekilde yaşamakta

bulur. Meditasyon yaparak ya da dua ederek de sinagoga, kiliseye, camiye giderek de yaşadığımız yeri mabede dönüştürerek de kutsal ruhlarla bütünleşebiliriz. Bazıları için, gündelik hayatta birilerine yardım etmek, dışımızdaki insanlara dönük sevgimizi ifade eden olumlu bir tinsel pratiktir. Kendimize iç ve dış dünyamızı canlandıran ilahi güçlerle temas hâlinde kalma sözü verdiğimizde, tinselde bir yaşam sürmeyi tercih etmiş oluruz.

Düşünce ve eylem kılavuzu olarak tinsel öğretiler üzerine çalışıyorum ve karşı kültürel tinsel uyanışın kitaplarda, dergilerde, bireylerin kutsalı kutlamak, kutsalla birleşmek için bir araya gelen küçük insan topluluklarında görünür olduğunu söylemeliyim. Diğer hakikat kâşifleriyle kardeşlik kurmak bize asli esini sunar. Tinsel pratiğimin Hıristiyan gelenekteki en eski köklerinden beri, geleneksel kiliseyi ibadet ve mensubiyet yeri olarak görmeye devam ediyorum. Ayrıca, Budist bir pratiği de yerine getiriyorum. Meditasyon yapıyor, dua ediyorum. Herkes hayatını en çok geliştirecek, güzelleştirecek tinsel pratiği seçmelidir. İlerlemeci hakikat kâşiflerinin hepimizi sürekli hoşgörülü olmaya çağırmaları, yollarımız birbirinden farklı olsa da sevgide tek bir cemaate dönüştüğümüzü hatırlatmaları bundandır.

Karşı kültürel olarak yavaş yavaş gerçekleşen tinsel uyanış, hepimiz tinsel pratik tutkumuzu susturan veya ortadan kaldıran anaakım kültürel tabuları kendi isteğimizle kırdığımızda çok daha gündelik bir norm hâlini alacaktır. Uzun süredir kendimi tinsel pratiğe adamış olduğumdan birçok arkadaşımın, meslektaşımın haberi yoktu. İlerici düşünürler ve eğitimciler arasında, ateist görüşleri ifade etmek; ilahi ruha duyulan tutkulu bir adanmışlığı ifade etmeye kıyasla çok daha modern, havalı ve kabul edilebilirdi. Ben de çevremdeki insanlara tinsel inanışlarımdan söz edersem onları inanç değiştirmeye çalışıyormuşum,

kendi inançlarımı bir şekilde onlara dayatıyormuşum gibi algılanmaktan korkuyordum.

Diğer taraftan, öğrencilerimin hayatın manasızlığı karşısındaki çaresizliklerine, ümitsizliklerine, korkularına, hissettikleri derin yalnızlık ve sevgisizliğe tanık oluyordum ve tinselliğin hayatımdaki yerinden daha açık söz etmeye başlamamı sağlayan da bu oldu. Gencecik, pırıl pırıl öğrenciler odama geliyor, yaşadıkları buhranları, umutsuzluklarını anlatıyorlardı. Onlara hayatımda defalarca benzer durumlarla karşılaştığımı paylaşma cesaretini göstermeden onları öylece dinleyip üzüntülerini paylaşmam sorumsuzca bir tutum olacaktı. En sık sordukları sorulardan biri, hayatımı sevinçle yaşamayı nasıl becerdiğim oluyordu. Doğrusu istenirse onlarla tinsel yaşam hakkında açıkça konuşmayı canı gönülden istiyordum ve yaptığım seçimlerden ki hiç kuşkusuz bir başkası için ille de doğru ve gerçekçi seçimler olmak zorunda değiller, konuşmanın bir yolunu bulmak zorundaydım.

Benim inancımda Tanrı, sevgidir. Bu sevgi ki her şeydir, bizim gerçek kaderimizdir. Bana güç veren şey bu inancımdır. İnancımı günlük meditasyon ve dua ile, tefekkür ve eyleyiş ile, ibadet ve iyilik sevgisi ile yaşıyorum. Sharon Salzberg *Lovingkindness*'ın ön sözünde, Buda'nın tinsel pratiği "kalbin, yani sevginin özgürleşmesi" olarak tanımladığını aktarır. Salzberg tinsel pratiğin bir başınalık hissinin üstesinden gelerek "içimizdeki ışıltılı, neşeyle dolu kalbi açığa çıkarmamıza ve bu ışıltıyı dünyaya yaymamıza" yardım edeceğini unutmamamızı salık verir. Herkes ruhunun ihtiyaçlarını bilmeli, onlarla temas hâlinde olmalıdır. Bu bağlantılılık bizi tinsel uyanışa, sevgiye çağırır. Yuhanna'nın İncil'inde bir pasaj bize şöyle seslenir: "Sevgiyi bilmeyen kişi henüz ölüdür."

Sevgiye uyanış, tinsel uyanıştır.

Altı

Değerler: Sevgi Etiğiyle Yaşamak

> İnsan toplumunun kendisini radikal Tanrı sevgisiyle yeniden düzenleyeceği gün için yaşamalı, o gün için çalışmalıyız. Gerçek anlamda demokratik bir paradigmada, iktidar uğruna iktidar sevgisi diye bir şey yoktur.
>
> Marianne Williamson

Sevgiye uyanış, ancak iktidar ve tahakküm saplantımızdan sıyrıldığımızda gerçekleşebilir. Kültürel olarak Amerikan hayatının her alanı –siyaset, din, çalışma hayatı, aile ve aşk ilişkileri– bir sevgi etiği temeline oturtulmalıdır ve bu mümkündür. Söylemlerimizi ve eylemlerimizi belirleyen, kültürün altında yatan değerleri ve etiğidir. Sevgi etiği herkesin özgür olma, layıkıyla ve iyi yaşama hakkına sahip olduğunu varsayar. Hayatlarımızın her alanının zeminine sevgi etiğini koyabilmemiz için toplumumuzun değişimi kabul etmesi gerekir. Erich Fromm *Sevme Sanatı*'nın son kısmında şunu der: "Eğer sevgi fazlasıyla bireyci, marjinal bir fenomen değil, toplumsal bir fenomen olacaksa önemli ve radikal değişiklikler kaçınılmazdır." Sevmeyi seçen bireyler hayatlarını sevme etiğinin üstünlüğünü yücelten bir şekilde değiştirebilirler ve değiştirirler de. Saygı

ve hayranlık duyduğumuz bireylerle çalışmayı seçerek bunu yaparız; kendimizi her şeyimizle ilişkilerimize vererek bunu yaparız; hayatımızı ve kaderimizi gezegendeki diğer herkesin hayatı ve kaderiyle gönülden bir tutarak, böyle bir küresel bakış benimseyerek bunu yaparız.

Sevgi etiğine bağlılık, bize farklı bir değerler bütünü sunarak hayatlarımızı köklü şekilde dönüştürür. Dürüstlük, açıklık ve kişisel bütünlüğün özel ve kamusal, her türlü kararda ifade edilmesi gerektiği yönünde bir inanç temelinde büyüklü, küçüklü seçimler yaparız. Ben kendi adıma, kültürel açıdan bıraktığım gibi bulamayacaksam da ailemle aynı yerde yaşayabilmek adına küçük bir şehre taşınmayı tercih ettim. Maddi açıdan istedikleri yerde yaşama imkânına sahip olmalarına karşın, evlerinde yaşlı ebeveynleriyle birlikte, onların sağlığıyla ilgilenerek yaşayan arkadaşlarım var. Sevgi etiğiyle yaşayarak sadakate değer vermeyi, maddi kazançların ötesinde sürdürülebilir ilişkilere bağlılığı önemsemeyi öğreniriz. Kariyer hedeflerimiz, para kazanma kaygılarımız gündemimizin önemli başlıkları olmaya devam edebilir fakat bunlar hiçbir koşulda insan yaşamına ve refahına gösterilecek özen ve değerin önüne geçemez.

Sevgi etiğini benimseyip de hayatı daha neşeli, daha dolu dolu yaşar hâle gelmemiş tek bir insan dahi tanımıyorum. Etik davranmanın hayatlarımızdan eğlenceyi aldığı yönündeki yaygın kanı yanlıştır. Gerçekte, etik yaşamak yabancılarla karşılaşmalarımız dâhil, hayatımızdaki bütün ilişkilerde tinsel gelişimimizi güvenceye alır. Aksine, etik dışı davranmak, eylemlerimizin sonuçlarını düşünmeden hareket etmek; kilolarca sağlıksız abur cubur yemeye benzer. Tadı güzel gelse de günün sonunda bedenimiz özünde hiçbir besin almamış olur ve bitmek bilmeyen bir yoksunluk ve açlık hisseder. Etik dışı

davrandığımızda, özümüzü önemsizleştirecek, başkalarını kişiliksizleştirecek şekilde hareket ettiğimizde, ruhlarımızın yaşadığı da benzer bir yoksunluktur.

New Age yazılardaki tanıklıklar da yine sevgi etiğini benimsemenin hayatı iyi yönde dönüştürdüğünü teyit eder. Ancak bu bilgilerin çoğu yalnızca sınıfsal ayrıcalıklara sahip bireylere ulaşabiliyor. Ve maddi, manevi refah içinde hayatlar süren, her kesimden insanlarla arkadaşlıklar kuran ve bu sayede kişisel bütünlüklerini besleyen bireyler; sıklıkla dünyanın geri kalanına bütün bunlara öylece sahip olmalarının imkânsız olduğunu söylerler. Burada bize ırkçılığın hiçbir zaman bitmeyeceğini, cinsiyetçiliğin hep burnumuzun dibinde biteceğini, zenginlerin kaynakları asla paylaşmayacaklarını söyleyen şom ağızlıları kastediyorum. Onların hayatlarına bir günlüğüne girebilmiş olsak muhtemelen hepimiz şaşkına dönerdik. Bize asla sahip olamayacağımızı söyledikleri şeylerin hemen hepsine sahipler. Ama tümüyle kapitalizm temelli bir refah görüşüyle tutarlılık içinde, her şeyin herkese yetecek miktarda olmadığına, iyi hayatı yalnızca bir avuç azınlığın yaşayabileceğine yürekten inanırlar.

Yakın geçmişte bir üniversitedeki konuşmamda, hepimizin düşünme ve eyleme biçimlerimizi değiştirebileceğimize içtenlikle inandığımı vurgulayarak beyazların ön yargılara meydan okuyacak ve bunları değiştirecek biçimde ırkçılık karşıtı söylemler üretme gücüne duyduğum inancı ifade ettim. Bu inancımın temelinde ütopik bir özlem yatmıyor, bilakis ulusumuzun tarihi aynı zamanda adalet ve özgürlük için hayatlarını ortaya koymuş bireylerin tarihi olduğu için buna inanıyorum. Sözünü ettiğim bireylerin istisnai karakterler olduklarını söyleyenler oldu, onlara katıldığımı belirttim, haklılardı. Fakat hemen arkasından ekledim: Kendimizi değişimi reddedenlerden değil,

değişim yaratanlardan biri olarak görebilmemiz için düşüncemizi değiştirmemiz gerekiyor. Söz konusu karakterleri istisnai yapan şey başkalarından daha zeki, daha iyi olmaları değildi; onlar savundukları değerleri yaşamaya istekliydiler.

Başka bir örnek daha... Ülkeyi kapı kapı dolaşıp insanlara aile içi şiddet konusundaki görüşlerini soracak olsanız hemen herkes kadına yönelik şiddeti desteklemediğini, bunun ahlaken de etik olarak da yanlış bulduğunu söyleyecektir. Gelgelelim kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmanın biricik yolunun ataerkiyi reddetmekten geçtiğini ve bunun erkeklerin salt biyolojik farklılık nedeniyle kadınlardan daha fazla hak ve ayrıcalıklara sahip olmaları gerektiği, erkeklerin kadınları idare edebilmek için üzerlerinde tahakküm kurmak zorunda oldukları yönündeki hâkim görüşün artık kabul edilemeyeceği anlamına geldiğini söylediğinizde, tartışma oracıkta kapanacaktır. İnsanların savunduklarını iddia ettikleri değerler ile bu değerleri gerçeğe dönüştürme; daha eşit bir toplum yaratmak için düşünceyle eylemi, teoriyle pratiği örtüştürme istekleri arasında koca bir uçurum vardır.

Ulusumuz yurttaşlarının büyük kısmı ne yazık ki bir yandan dünyanın en demokratik ülkelerinden birinde yaşıyor olmaktan gurur duyarken diğer yandan zorba, faşist hükümetlerin idaresinde yaşayan insanlar için ses çıkarmaktan, onların haklarını savunmaktan ölesiye korkuyor. İnandıkları doğru için eyleme geçmekten çekiniyorlar çünkü bunun muhafazakâr statükoya meydan okumak anlamına geleceğini biliyorlar. İnandığın doğruyu savunmaktan geri durmak, kültürün yanı sıra bireysel ahlak ve etiği zayıflatır. Dolayısıyla ırk, sınıf, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin yurttaşlarının çoğunun bir yandan dindar olduğunu, sevginin ilahi gücüne inandığını iddia ederken diğer

yandan sevgi etiğini benimsemekten ve bunun davranışlarımıza rehberlik etmesine izin vermekten –hele ki bunun radikal bir değişimi desteklemek anlamına geleceğini bilerek– kolektif olarak uzak durduğu bir ulus olmamıza şaşmamalı.

Radikal değişim korkusu, çoğu yurttaşı aklına ve kalbine ihanet etmeye sevk etmektedir. Hâlbuki Allahın her günü radikal değişikliklere maruz kalıyor, korkumuzu yenerek bunlarla yüzleşebiliyoruz. Bu değişiklikler ekseriyetle statükonun dayatmaları oluyor. Örneğin, çığır açan yeni teknolojiler bilgisayarları hepimize kabul ettirmeyi bildi. Bu "bilinmeyeni" kabullenme isteğimiz, aslında radikal değişim korkumuzla pekâlâ yüzleşebileceğimiz ve onu yenebileceğimizi gösteriyor. Bizi sevmeye dair kolektif korkumuzla yüzleşmeye cesaretlendirmek muhafazakâr statükonun işi değil, kuşkusuz. Sevgi etiğinin geniş kitlelerce kabulü; hepimizin muhafazakârların göz yumduğu, desteklediği birçok kamu politikasına topluca başkaldırmamız anlamına gelecektir.

Gerekli değişimi yapma esin ve cesaretini verecek bir sevgi etiği iddiasında bulunacaksak toplumdaki ortak sevgi korkusuyla yüzleşmek gerekiyor. Fromm yapılması gereken değişiklikler konusunda şunu söyler: "Toplum; insanın sosyal, sevecen doğasının sosyal varlığından ayrılmayacağı ama onunla yekpare olacağı bir biçimde örgütlenmelidir. Eğer sevgi, göstermeye çalıştığım gibi, insan varlığının problemine makul ve tatmin edici bir cevap ise, sevginin gelişmesini görece önleyen her toplum; uzun vadede insan doğasının temel gereksinimleriyle çatışmaları itibarıyla helak olmalıdır. Esasen, sevgiden konuşmak 'vaaz vermek' değildir ve bunun nedeni son derece basittir. Sevgiden konuşmak, her insanın nihai ve gerçek ihtiyacından konuşmaktır... Salt istisnai-bireysel bir fenomen olarak değil, sosyal bir

fenomen olarak sevgi ihtimaline duyulan inanç, tam da insan doğasını kavramak temelli rasyonel bir inançtır." Korkuyu yenmemizi sağlayacak olan bu inançtır. Söylemde ve eylemde açıklanabilir olduğuna inandığımız şey için ayağa kalkma güç ve cesaretinin tohumlarını ekerek sevginin dönüştürücü gücüne olan inancımızı kolektif olarak geri kazanabiliriz.

Yuhanna'nın birinci mektubundaki şu pasajı özellikle çok severim: "Sevgide korku yoktur; mükemmel sevgi korkuyu def eder çünkü korkuda azap vardır. Korkan insan sevgide mükemmelleşemez." Çocukluğumda bu pasajı ilk okuduğumda büyülenmiştim. Beni en çok cezbedense tekrarlanan "mükemmel" sözcüğüydü. Başlarda bir süre bu sözcüğü sadece hatasızlık veya kusursuzlukla ilişkili olarak değerlendirdim. Bana mükemmel olmanın daima insanın erişemeyeceği bir noktada durduğu çünkü biz insanların yapımız gereği mükemmel olamayacağımız, daima bedenimizin gizemiyle sınırlarımızın çizildiği, yani belli sınırlarımız olduğu yönünde bir anlayış benimsemem öğretildi. Buradan baktığımda mükemmel sevgi beni rahatsız ediyordu. Mükemmel sevgiye çağrı değerli ama bir o kadar imkânsız bir çağrıydı. Nihayetinde, "mükemmel" sözcüğüne daha derin, daha karmaşık bir anlayış arayışına girdiğimde bulduğum şey, "arıtma" iradesine vurgu yapan bir tanım olacaktı.

Sonra bir anda pasaj açıklığa kavuştu. Sevmek; arıtılan, durumdan duruma geçerken simyacı hüneriyle dönüştürülen bir süreç olduğunda "mükemmel sevgi" korkuyu def edebilirdi. Sevdikçe korku kaçınılmaz olarak yiter. Bu sonuç, kişinin mükemmeliyete erişmek için çalışması gerektiği yönündeki görüşün akşine kişinin mücadelesini şart koşmaz, kendiliğinden gerçekleşir. Mükemmel sevginin hediyesi budur. Hediyeyi kabul etmek için her şeyden önce, "sevgide korkuya yer olmadığını"

kavramamız gerekiyor. Ama korkarız ve korku bizi sevmeye güvenmekten alıkoyar.

Tahakküm kültürleri itaati güvenceye almak için korkuyu kullanır. Toplumumuzda sevgiden sıkça söz edilirken korkuya pek kafa yorulmaz. Kültür olarak güvenlik fikrine saplantılıyızdır ama neden böyle aşırı endişe ve dehşet hâlinde yaşadığımızı sorgulamayız. Korku, tahakküm yapılarını kollayıp destekleyen temel güçtür. Bilinme arzusunu değil, ayrı durma arzusunu yüceltir. Güvenlik duygusunun daima aynılıktan geçtiği öğretildiğinde, her türlü farklılık bir tehdit olarak algılanır. Oysa sevmeyi seçtiğimizde, korkuya karşı yabancılaşmaya ve ayrılmaya harekete geçmeyi seçmiş oluruz. Sevme seçimi başkalarıyla ilişkilenme, kendimizi başkalarında bulma seçimidir.

Çoğumuz korku zindanlarına atıldığımızdan sevgi etiğine yürüyüşün yolu bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Felsefeci Cornel West'in ifadesiyle, "dönüşüm siyaseti" ümidimizi tazeleyecektir. Toplumumuzun bütün hücrelerine sinen nihilizme dikkat çeken West şöyle seslenir: "Argümanlarla, analizlerle nihilizmin üstesinden gelinemez, o ancak sevgi ve ilgiyle ehlileştirilebilir. Ruhundaki hastalığın tedavisi için kişinin ruhuna dönmesi gerekir. Bu dönüş; kişinin kendi değerini olumlamasıyla, başkalarını gözetmeyle beslenen bir olumlamayla gerçekleşir." Hayatı tehdit eden çaresizlik hissinden kurtulma çabasıyla her geçen gün daha fazla birey sevgi etiğine yüzünü dönmekte ve bu durumu, söz konusu dönüşümün kültürümüzde giderek yayılmakta olduğunu gösteren bir işaret olarak okumak mümkün. Thomas Moore'un hayatlarımızı kuvvetlendiren değerleri yeniden düşünmeye ve başkalarıyla bağlantılılığımızı olumlayan seçimler yapmaya davet eden yapıtı *Care of Soul* gibi kitaplar geniş kitlelerce okunduğunda, güvenimiz tazelenecektir.

Sevgi etiğini benimsememiz gündelik hayatımızda sevmenin bütün yönlerini –ilgi, adanma, güven, sorumluk, saygı ve tanıma– faydalı kılmamız anlamına gelir. Bunu ancak farkındalık geliştirerek başarabiliriz. Farkında olmak, neye ihtiyaç olduğunu görebilmek için eylemlerimizi eleştirel gözle değerlendirmemizi sağlar ve böylece ilgili, sorumlu olabilir; saygı duyabilir ve tanıma, öğrenme yönünde bir irade ortaya koyabiliriz. Durmadan sevginin bir sır, bir bilinmez olduğunu anlatan mesajlar bombardımanı altındayken sevgiyi, sevmeyi tanımayı sevmenin önemli bir parçası olarak kavramak hayati önem taşır. Filmler bize birbirine âşık çiftler olarak birbirleriyle iki çift laf etmeyen, birbirlerine dokunmadan, cinsel ihtiyaçları, hoşlandıkları ve hoşlanmadıkları şeyler hakkında söyleşmeden yatağa giren insanlar gösterir. Esasen, medyanın verdiği mesaj açıktır: Bilgi; aşkın, sevginin inandırıcılığını azaltır Onu erotikleştiren, aşkınlığa taşıyan şey, cehalettir. Bu mesajları verenler genellikle sevme sanatı hakkında hiçbir fikri olmayan ve gerçek bir sevme-sevilme ilişkisini nasıl resmedeceklerini bilmediklerinden bunun yerine kendi gizemli vizyonlarını koyarak ceplerini dolduran yapımcılardır.

Hepimiz medyadan sevginin gerçekliğini yansıtan imgeler sunmasını talep edecek olsak hiç şüpheniz olmasın, bu gerçekleşecektir. Böyle bir değişimin kültürümüzü radikal biçimde dönüştürmesi ise kaçınılmazdır. Medya tahakküm ve şiddet etiği üzerinde duruyor ve onu sürdürüyor çünkü imaj yaratıcılarımız sevginin gerçeklerine kıyasla bu gerçekler hakkında kat be kat bilgililer. Şiddetin nasıl bir şey olduğunu hepimiz biliyoruz. Kültürel çalışmalar alanında eleştirel medya analizi üzerine çalışan akademisyenlerin tamamı, olumlayanlar da olumsuzlayanlar da şiddet imgelerinin, özellikle aksiyon ve kan içeren

şiddet imgelerinin izleyicinin dikkatini durağan, huzur verici imgelerden daha fazla çektiği konusunda hemfikirdir. Yaşadığımız kültürde gördüğümüz imgelerin büyük kısmını küçük bir grup insan üretiyor ve bu insanlar da kültürel hayal gücümüzü yakalayacak, harekete geçirecek ve dikkatimizi çekecek sevgi imgelerinin nasıl üretilebileceğine en azından bugüne kadar kafa yorma ihtiyacı duymadılar.

Eğer yaptıkları işin arka planında sevgi etiği bilgisi olsa yarattıkları imgeler hakkında eleştirel düşünmeleri gerektiğini idrak etmeleri kaçınılmaz olurdu. Ve bu, söz konusu imgelerin kültürümüz üzerindeki etkileri, gündelik hayattaki düşünme ve eyleme biçimlerimizi nasıl şekillendirdiği üzerine tekrar tekrar kafa yormaları anlamına gelirdi. Sevgi bilmedikleri bir alansa gerekli kavrayışı sunacak danışmanlar tutarlardı. Her ne kadar kimi akademisyenler izlediğimiz şiddet imgeleri ile gündelik hayatta karşılaştığımız şiddet pratikleri arasında doğrudan bir bağlantı olmadığını ileri sürseler de sağduyuya dayalı hakikat bakidir: Hepimiz alıcısı olduğumuz imgelerden etkileniriz ve izlerken haleti ruhiye olarak bu imgelerin içindeyizdir. Tüketiciler eğlenmek isteseler ve eğlence diye karşımıza konan imgeler şiddet ve insanlık dışı imgeler olsa bu eylemlerin gündelik hayatımızda daha kabul edilebilir olduğu ve bu tür davranışlara ahlaki bir öfke ve kaygıyla tepki vermemizin daha az olası olduğu görüşü kulağa makul geliyor. Öte yandan, sevgi dolu insan etkileşimi imgelerini daha fazla görsek bunun hayatlarımızda olumlu bir yansıması olacağı muhakkak.

Gördüğümüz imgelerin ezici çoğunluğunu ataerkil bir bakış açısının oluşturduğunu kabul etmeden medyada sunulan imge türlerini değiştirmekten söz edemeyiz. Ataerkil düşünce ve bakış değişmeden bu imgeler değişmeyecek. Kendilerini ataerkil

iktidarın mağduru olarak görmeyen kadınlar ve erkekler, ataerkil düşünceye meydan okuma ve onu değiştirme ihtiyacını ciddiye almakta hâliyle zorlanırlar. Fakat yeniden eğitim her zaman mümkün. Geniş kitleler ataerkil kurumlardan, özellikle de erkek egemenliğinden ciddi anlamda ve olumsuz biçimde etkilenmektedir. Gördüğümüz imgelerin çoğunu ataerkiyi geliştirmeyi üstlenen bireyler üretmektedir ve sürmesini arzuladıkları değerler ve sosyal kurumları yansıtan temsiller sunmaları şüphesiz ki kendi çıkarlarınadır. Ataerki; tıpkı diğer bütün tahakküm yapıları (örneğin ırkçılık) gibi herkesin bütün insan ilişkilerinde bir ast bir üst olduğuna, bir tarafın güçsüz, diğer tarafın güçlü olduğuna ve dolayısıyla güçlünün güçsüzü yönetmesinin doğal olduğuna inanacak şekilde sosyalleşmesine bel bağlar. Ataerkil düşüncenin, iktidar ve denetimin sürmesini destekleyenler için bu durum ne anlama gelirse gelsin kabul edilebilirdir. Hâliyle bu şekilde düşünerek sosyalleşen her birey; sevgi ve ilgi sahnelerini değil tahakküm ve şiddet sahnelerini ilgi çekici bulacak, bunlarla şevke gelecektir. Gelgelelim söz konusu birey her zaman için ürünlerini satacağı bir tüketici kitleye muhtaçtır ve bizim değişim talep etme gücümüz işte tam da burada yatıyor.

Modern feminist hareket; bu düşünme biçimine müdahale etmek, meydan okumak, onu değiştirmek için çok fazla şey yaptı, yapıyor. Kadınlara ve erkeklere daha dolu, daha tatmin edici hayatlar yaşama fırsatı sunuyor olmakla beraber, ataerkil düşünce hâlen iktidar sahipleri için yegâne norm olarak varlığını koruyor. Fakat bu, değişim talep etme hakkımız olmadığı anlamına gelmiyor. Tüketiciler olarak da gücümüz var. Zamanımızı, enerjimizi veya bütçemizi hayatı olumlayan değerleri yansıtmayan, sevgi etiğini bastıran imgelerin üretimine ve yayılmasına destek

olacak biçimde harcamayı tercih etmeyerek bu gücümüzü her anımızda kullanmamız mümkün. Buradan sansürcülük gibi bir argümana ulaşılmamalı. Dünyamızdaki kötülüklerin çoğunun müsebbibi medya değildir. Örneğin, aile içi şiddeti medyanın yaratmadığı aşikârdır. Aile içi şiddet evlerde televizyon yokken de yaygındı. Ama medyanın bütün bu şiddet biçimlerini güzellediği ve ilgi çekici, baştan çıkarıcı bir görünüme soktuğu herkesin kabul ettiği bir durumdur. Bu imgeleri üretenler, medyayı şiddete karşı çıkmak için de aynı kolaylıkla pekâlâ kullanabilirler. Şiddeti hoş gören imgeler, bunlar bizi daha "şiddet yanlısı" yapsın veya yapmasın, şiddetin kabul edilebilir bir sosyal denetim aracı olduğu, bir birey veya grubun başka bir birey veya grup üzerinde hegemonya kurmasında bir sakınca olmadığı nosyonunu teyit eder.

Sevgi etiğinin yürürlükte olduğu bir sosyal koşulda hegemonya var olamaz. Jung'un iktidarın üstün olmasını istediğimizde sevginin azalacağına ilişkin kavrayışı akılda tutulmalıdır. Sevgi var olduğunda bugünü belirleyen hükmetme, iktidar kurma arzusu olamaz. Toplumumuzdaki bütün büyük toplumsal özgürlük ve adalet hareketleri sevgi etiğini yüceltmiştir, yüceltmektedir. Sevginin değerlerinde kök bulan ulusun, kentin, mahallenin ortak çıkarı hepimizi bu çıkarı koruma ve güçlendirme arayışına sürükler. Bütün kamu politikaları sevgi temelinde belirlense işsizlik, evsizlik, çocukların eğitim sorunu, madde bağımlılığı ve benzeri kaygılarımız olmayacağı çok açık.

Kentlerde ve taşrada bütün kamu politikaları sevgi etiğinden beslense bireyler bir araya gelerek herkesin huzurunu sağlayacak programlar tasarlarlar. Melody Chavis'in muhteşem kitabı *Altars in the Street: A Neighborhood Fights to Survive*, bize yaşam alanlarını geliştirmek, güzelleştirmek için bir araya gelen

farklı ırk ve sınıflardan bireylerin gerçek yaşam hikâyesini anlatır. Chavis, ailesini siyahların çoğunlukta olduğu bir mahalleye taşıyan bir beyaz kadının bakış açısından konuşur. Sevgi etiğini benimseyen biri olan Melody, huzur ve sevgi dolu bir ortam oluşturmak isteğiyle komşularına katılır. Çalışmaları başarıya ulaşır ama kamu politikası ve kent yönetiminden destek görmemeleri, işleri aksatıyordur. Aynı zamanda idam mahkûmlarına yardım etme odaklı bir işte daha çalışan Melody şunları söyler: "Bazen idam mahkûmlarıyla da mahallemde de yapmaya çalıştığım şeyin kendi ailemde gördüğüm şiddet karşısında biraz kontrolü ele almaya uğraşmak olduğunu düşünüyorum. Ben çocukluğumda şiddet karşısında tümüyle savunmasızdım." Chavis'in kitabı, en sorunlu topluluklar içinde bile sevgi etiğinin neler başarabileceğini göstermesinin yanı sıra terör ve şiddetin kabul gören normlar hâlini aldığında insan yaşamı üzerinde doğurduğu trajik sonuçların kaydını tutuyor.

Küçük topluluklar hayatlarını sevgi etiği ekseninde örgütlediklerinde gündelik hayatın her alanı, herkes için olumlu bir hâle dönüşebilecektir. Kentucky'li şair Wendell Berry, *Another Turn of the Crank* adlı düzyazı kitabında, kaynakları paylaşma ve komüncülük etiğini benimseyen kırsal topluluklarda var olan olumlu değerleri güçlü bir üslupla anlatır. Berry, çalışmasının kapsamını büyük şirketlerin çıkarlarının kırsal toplulukları nasıl yok ettiğini içerecek boyutta genişletirken söz konusu yıkımın her türlü toplulukta korkunç bir hızla norm hâlini aldığı hatırlatmasında bulunur. Şair, sevme ve komün ruhuyla varlığını sürdüren topluluklarda yaşayan bireylerin hayatlarından öğreneceğimiz çok şey olduğunun altını çizerken bu tür topluluk mensuplarının sahip oldukları kimi değerleri aktararak bize şöyle seslenir: "Bu insanlar cömert ve dostça bir öz sunum

bakışına sahipler. Kıyasıyla rekabet kuralıyla hayatta kalabileceklerine, gelişebileceklerine inanmazlar. Kendileri dışında her şeyi alt ederek, yok ederek, satarak veya sömürerek başarıya ulaşacaklarına inanmazlar. Şiddetten iyi bir şey çıkacağından kuşkuludurlar. İnsan kültürünün doğasındaki en değerli şeyi korumak ve çocuklarına aktarmak isterler... Açgözlülüğün; devlet çıkarları, topluluk çıkarları olarak açıklanamayacağını bilirler... İşin ne demek olduğunu bilirler: İş iyi olmalıdır, insanı tatmin etmeli, büyütmelidir. İş, onu yapan için gerçekten mutluluk verici ve işe yarar olmalıdır."

Küçük kasabalarda yaşamayı sevmemin temel nedeni, buraların genellikle sevgi etiğine dayalı temel ilkelerin varlığını sürdürdüğü ve insanların hayatlarını bu standartlara göre yaşamaya çalıştığı yerler olmalarıdır. (Artık yılın yalnızca belli zamanlarında) yaşadığım küçük kasabada müthiş bir komşuluk ruhu, dostluk, ilgi ve saygı ruhu hâkim. Doğup büyüdüğüm kasabanın mahallelerinde de aynı değerler mevcuttu. Zamanımın büyük kısmını New York'ta geçiriyor olsam da burada da herkesin birbirini tanıdığı bir kooperatif apartmanında yaşıyorum. Ortak huzur ve iyiliğimizi koruyor, güçlendiriyoruz. Evlerimizi herkesin kendini rahat hissedeceği iyi birer ortam hâline getirmeye çalışıyoruz. Kişisel bütünlük ve ilginin hayatlarımızı güzelleştirdiği konusunda hemfikiriz. Sevgi etiği ilkelerine uygun hayatlar sürmeye çabalıyoruz.

Hayatlarımızı sevgi etiği ilkeleri (ilgi, saygı, tanıma, kişisel bütünlük ve iş birliği yapma iradesi göstermek) temelinde yaşamak için her şeyden önce bu cesareti gösterebilmeyiz. Korkularımızla nasıl yüzleşeceğimizi öğrenmemiz, kendimizi sevgiye açma yolunda atacağımız bir adımdır. Korkularımız hiçbir yere gitmeyebilir, öylece yolumuzun önünde durmaya devam

edebilir. Fakat hâlihazırda tercihini sevgi etiğini benimsemekten yana kullanmış olanlarımız, bu etiğin düşünme ve eyleme biçimlerimizi yönlendirmesine izin vererek şu bilgiye erişmişlerdir: Işığımızın parıldamasına olanak tanıdığımızda başkalarını kendimize çeker, kendimizi başkalarının ışığına kaptırırız. Hiçbirimiz yalnız değiliz.

Yedi

Hırs:
Sadece Sev

> Hırs ve nefretin yok olması, özgürleşmenin temelidir. Özgürleşme "kuşkusuz ki kalbin azadı"dır, öyle güçlü bir hakikatin idrakidir ki o noktadan geriye dönüş artık mümkün değildir.
>
> Sharon Salzberg

Her ne kadar komşularımızla yakın temas içinde yaşıyorsak da toplumumuzda çok fazla insan kendini yabancılaşmış, dışlanmış ve yalnız hissetmektedir. Yalıtılma ve yalnızlık, bunalım ve çaresizlik hissinin başlıca nedenleridir. Fakat bunlar, nesnelerin insanlardan daha önemli olduğu bir kültürde yaşamanın doğal sonucudur. Maddiyatçılık, yaşam odağının salt edinme ve tüketime dayalı olduğu narsistik bir dünya yaratır. Narsizm kültürü sevginin yeşerebileceği bir alan değildir. "Ben" kültürünün ortaya çıkışı, ulusumuzun Anayasası ve Haklar Kanunu'nda yer alan demokrasi vizyonunu layıkıyla gerçekleştirememiş olmasına doğal bir tepkidir. "Ben" kültüründe bir başımıza kalmış olan biz yurttaşlar sadece tüketiriz; başka hiçbir şeyi, hiç kimseyi düşünmeden tüketiriz. Tahakküm etiğinin hüküm sürdüğü dünyada hırs ve sömürü norm

hâlini alır ve peşleri sıra yabancılaşma ve yalnızlığı getirir. Hayatlarımızda yoğun şekilde hissettiğimiz tinsel ve duygusal yoksunluk, meta hırsı ve aşırı tüketim için kusursuz bir üreme alanıdır. Sevginin olmadığı bir dünyada insanlarla ilişkilenme hevesinin yerini mülkiyet hırsı alır. Duygusal ihtiyaçlar emek isterken ve karşılanması çoğunlukla hayli zorken, maddi arzuları yerine getirmek çok daha kolaydır. Ulusumuz patolojik narsizm hastalığına demokrasinin sürdürülebilirliğinin güvencesi olan özgürlük ve adalet vizyonunu sarsarak ekonomik getiriler sunan savaşlar çağında yakalandı.

Bugün gençlerin bir çift tenis ayakkabısı veya afili bir ceket için insan yaralayabildiği hatta öldürebildiği bir dünyada yaşıyoruz. Bunun nedeni yoksulluk değil. Ulusumuzun tarihinde ciddi yoksulluk dönemleri mevcut ve o dönemlerde yoksul birinin lüks bir eşya için birini öldürdüğünü tahayyül bile edemezsiniz. Kaynak –para, yiyecek veya soğuktan koruyacak bir kışlık mont gibi basit bir şeyler– edinme kaygısıyla hırsızlık yapmak veya birine saldırmak yaygınlaştığında, kişilerin hayatı gereksiz bir nesne için duyulan maddi arzudan daha değersiz bir hâl alır ve burada herhangi bir değerler sisteminden söz etmek mümkün olmaz.

1950'lerin ortalarında ulusumuz yurttaşlarının büyük çoğunluğu, zengini de fakiri de dünyanın en güzel yerinde yaşadığını düşünürdü. Çünkü demokrasi vardı, insan haklarına önem verilirdi. Ulusumuzun vizyonuna ilişkin bu algı yurttaşlarına güç veriyor, toplumdaki özgürlük mücadelelerini besleyen bir katalizör görevi görüyordu. Donella Meadows, "Chicken Little, Cassandra, and the Real Wolf: So Many Ways to Think About the Future" adlı makalesinde, önsezili bir bakış açısının önemine vurgu yapar: "Vizyon, kişinin yürekten istediği bir geleceği ifade eder

ve bunu öyle duru, öyle ikna edici bir şekilde yapar ki enerji, uzlaşı, duygudaşlık, siyasi irade, yaratıcılık, kaynaklar, özetle bu vizyonu gerçekleştirmek için gereken her şeyi bir araya toplar." Ulusumuzun küresel savaşta aktif biçimde yer alması, yurtta ve dünyada demokrasiye bağlılığını sorgulamaya açmıştır.

Söz konusu vizyon, Vietnam Savaşı'yla eksilmeye başladı. Savaş öncesinde yurttaşlık hakları mücadelesi, feminist hareket ve cinsel özgürlük hareketi öncülüğünde umutlandırıcı bir adalet ve sevgi vizyonu geliştirilmişti. Ne var ki yetmişlerin sonlarına gelindiğinde dünyayı kaynakların eşitçe üleşildiği, herkese anlamlı bir hayat sunan daha demokratik, barışçıl bir yere dönüştürme hedefi doğrultusunda mücadele eden radikal hareketlerin başarısız olmasının ardından, insanlar sevgiden konuşmayı bıraktılar. Ülkemizde ve dünyada yaşanan can kayıpları, arkalarında yıkım ve felaket bırakırken korkunç bir ekonomik bolluk yarattı. Amerikalılardan özgürlük, sevgi, eşitlik ve adalet vizyonlarından vazgeçmeleri ve bunların yerine para ve maddiyat tanrısını koymaları istendi. Bu toplum vizyonu, emperyalist savaş ve adaletsizlik ihtiyacını destekledi. Barış, adalet ve sevgi için mücadele eden liderlerin suikasta kurban gitmesi, ulusumuzda büyük bir çaresizlik hissi yarattı.

Ekonomik büyüme geçmiş haklarından mahrum edilmiş kadınlar ve erkeklere iş imkânları yaratırken bile psikolojik olarak hepimiz korkunç bir ümitsizlik içindeydik. Bireyler kamusal alanda adalet aramak yerine, teselliyi ve kaçışı özel hayatlarına kapanmakta buldular. İlk başta pek çok insan yeniden dostluk ve denge bulabilmek umuduyla aile ve yakın çevresine döndü. Fakat ülkedeki şaha kalkmış sevgisizlikle yüzleşmek zorunda kalmak, kahredici bir kültürel umutsuzluk duygusu yarattı. Bireyler kendilerini yalnızca dünyayı değiştirme kapasiteleri

konusunda çaresiz hissetmiyorlardı, kendi gündelik hayatlarındaki duygu durumlarında temel olumlu değişiklikleri gerçekleştirebilmekten bile aciz hissediyorlardı. Boşanma oranları, evliliğin güvenli bir liman olmadığını gösteren ilk işaretti. Aile içi şiddet ve her türlü çocuk istismarı vakalarının yaygınlığı karşısında gelişen politik farkındalık, ataerkil ailenin bir sığınma alanı sunamayacağını bütün çıplaklığıyla ortaya çıkaracaktı.

Kontrol edilemez gibi görünen bir duygusal evrenle karşı karşıya kalan insanların bazıları, başarılı bir yaşamı kişinin ne kadar para kazandığı ve bu parayla ne kadar çok şey alabildiğiyle ölçen yeni bir Protestan çalışma etiğini benimsediler. İyi hayat artık bir aradalıkta ve ilişkilerde saklı değildi, onu ancak birikimde ve hedonistik, maddi arzuların tatmin edilmesinde aramalıydık. İnsan odaklı bir toplumdan nesne odaklı bir topluma doğru gerçekleşen bu değerler değişikliğine uyum sağlayan zenginler ve ünlüler, özellikle film yıldızları ve şarkıcılar biricik kültür ikonları olarak görülmeye başladılar. Vizyon sahibi siyasi liderler ve aktivistler artık tarih olmuştu. Bir anda çalışma hayatında etiğin hiçbir önemi kalmamıştı. Tek hedef para kazanmaktı, her ne pahasına olursa olsun, daha çok para kazanmak... Yozlaşma ve yolsuzluğun yaygınlaşması; sevgi etiğine duyulan umudu tazeleme, yeniden yeşertme fırsatı bile vermiyordu.

Yetmişlerin sonlarında paraya tapmak; ayrıcalıklı insanlar arasında yolsuzluğu kabul edilebilir kılmanın, maddi şatafat paradigmasını norm hâline getirmenin bir ifadesiydi. Çoğu insan için ulusumuzda yolsuzluğun günün gereği kabul edilmesi, Beyaz Saray'daki etik ve ahlak dışı davranışların ve başkanların geçmişte örneği olmayan sahtekârlıklarının ortaya çıkışıyla birlikte başladı. Söz konusu etik yoksunluk, büyük şirketlerle ilişkileri olan hükümet yetkililerince emperyalizmi ulusal güvenlik

ve küresel egemenlik ile soslayarak örtbas edildi. Bu durum, geçmişte ahlaki kılavuzluk görevi üstlenmiş olan kurumsallaşmış dinin etkisinin zayıflamasıyla aynı döneme denk geliyordu. Kiliseler, sinagoglar maddi etiğin desteklendiği ve rasyonelleştirildiği yerler hâline gelmişti.

Yoksullar ve diğer alt sınıflar arasında paraya tapınma, kendini en bariz biçimde kapitalizmin bir avuç insan çıkarına çok iyi işlediği münferit mahallelerdeki uyuşturucu ticaretinde görülen emsalsiz tırmanışta gösterecekti. Büyük kısmı uyuşturucu satışından elde edilen kolay kazanç, yoksullara da zenginlerle aynı maddi hırsları tatmin etme olanağı tanıyordu. Arzulanan nesneler farklı olsa da edinme ve mülkiyet tatmini aynıydı. Hırs ve açgözlülük, günün gereğiydi. Refah içinde yaşayan bir avuç bireyi, şiddetle isteyip asla tatmin edemedikleri hırslarının koynunda kıvranan geri kalan fertleriyle, yoksul topluluklar egemen kapitalist kültüre ayna tutuyordu. Çocuklarına hep neyin doğru, neyin yanlış olduğunu, dürüstlüğün önemini öğretmeye çalışır, onlara ahlaklı ve etik bir hayat sunmak isterken birdenbire eve ailenin gerekli gereksiz masraflarını karşılayabilmelerini sağlayacak parayı getirmeleri için aynı çocukların sokaklarda uyuşturucu satmalarını kabul edebilir hâle gelen yoksul bir anne düşünün. Hayatı boyunca inandığı bütün etik değerleri yok eden, kadının isteklerinin ve yoksunluklarının fazlalığıdır. Artık kendini içinde yaşadığı tüketim kültüründen ayrıksı bir yerde konumlandırmıyordur, bu kültüre uyum sağlamıştır, bu kültüre ve taleplerine uygun yaşıyordur.

Sevgiymiş, aşkmış, artık onun düşüneceği şeyler değildir. Hayatı sevgi yoksunluğuyla yoğrulur. Yüreği taşlaşıp yüzünü daha ulaşılabilir hedeflere –barınma ve yiyecek sorununu çözmek, geçimini sağlamak, küçük maddi şımarıklıklar dahi

yapabilecek duruma gelmek vb.– döndüğünde hayatın daha kolay yaşandığını görmüştür bir kere. Onun için sevgiye kafa yormak bile artık ona sadece acı vericidir ve o da tıpkı diğer milyonlarca kadın gibi zaten yeterince acı çekmiştir. Sevgiyi, aşkı ararken hiç tatmadığı hazzı ve tatmini deneyimlemek için uyuşturucu maddelere yönelmesi işten bile değildir.

Gerek yoksul gerekse varlıklı kesimde madde bağımlılığının yaygın görülmesi maddi tüketime duyulan psikotik arzuyla bağlantılıdır. Madde bağımlılığı sevme yetimizi elimizden alır. İsteklere ve ihtiyaçlara saplanıp kalmak ki tüketimciliğin bizden beklediği tam da budur, psikolojik açıdan bireyde bitmez tükenmez bir isteme hâlini doğurur. Bu duygu durum öylesine yoğun bir ruhsal ıstırap ve işkence yaratır ki birey gevşeme ve rahatlamayı ancak uyuşturucularla sağlayabilir ve bu da bağımlılık sorununu beraberinde getirir. Bugün ülkemizde milyonlarca insan alkol ve yasal veya yasa dışı madde bağımlısıdır. Madde bağımlılığının norm hâlini aldığı yoksul kesimde tedavi olma gibi bir kültürün esamesi yok. Madde bağımlısı olan ve bu ihtiyacını karşılayacak araçlardan yoksun olan yoksullar, ciddi bir fiziksel ve duygusal yoksunluk pençesinde can çekişiyorlar. Madde bağımlısı bir birey yalnızca çektiği acıdan kurtulmak ister, sevgiyi düşünmesi mümkün değildir.

Stanton Peele, *Love and Addiction* adlı kitabında önemli bir kavrayışla, "Bağımlılık ilgiyle, ilişkiyle alakalı bir durum değildir." der. Bağımlılık sevmeyi mümkünsüz kılar. Bağımlı bireylerin hemen hepsinin öncelikli kaygısı, yoksunluğunu duyduğu şeyi –alkol, kokain, eroin, seks veya alışveriş– temin etmek ve kullanmaktır. Dolayısıyla bağımlılık, yaygın sevgisizliğin hem sonucudur hem de kaynağı. Bir bağımlının tek kutsalı maddedir. Duyduğu bitimsiz yoksunluğu tatmin etme hırsı, her türlü insan

ilişkisini yok eder. Bu arayışın doğasında hırs vardır çünkü arayışın sonu yoktur. Arzu bitimsizdir ve asla tatmin edilemez.

Elbette bağımlılığın yol açtığı hasar yoksulların hayatlarında daha çıplak görünür çünkü yoksullar ne zenginler gibi bağımlılıklarının üstünü örtebilecek araçlara sahiptirler ne de tedavi merkezlerine erişimleri mevcuttur. O.J. Simpson'a karşı açılan dava ulusal televizyonlarda haber yapıldığında, hâlihazırda işlevsiz olan bir ailede madde kullanımının duygusal yabancılaşmayı nasıl kolaylaştırabildiği henüz çok fazla tartışılan bir konu değildi. Aile içi şiddetin altı çizildi, bunun kabul edilebilir bir davranış olmadığı konusunda herkes hemfikirdi ama madde kullanımı için aynı durum söz konusu değildi. Madde kullanımı o dönem, olumlu duygusal etkileşim için gerekli koşulları yok eden önemli bir etmen olarak görülmüyordu.

Örneğin, Nicole Simpson'ın varlıklı ve ünlü simalar arasındaki yapay, şaşaalı hayat tarzıyla olan ilişkisini feda etmek istemediği için kendisini ve çocuklarını tehlikeli, hatta hayati risk içeren bir ortamda alıkoymuş olabileceği ihtimali üzerine merhametli bir yaklaşımla (kurbanı suçlayan bir yerden asla değil) konuşmak, kimsenin kabul edebileceği bir şey değildi. İstismarcı, zengin ve nüfuzlu erkeklerle birlikte olan kadınlar perde arkasında, yani politik olarak yanlış görülmekten korkmadıkları ortamlarda, güç ve zenginliğe bağımlılık seviyesinde düşkün olduklarını gönül rahatlığıyla söylemektedirler. Yani ortada herhangi bir maddi sorun olmadığında, kadınlar da erkekler de işlevsiz, sevgisiz ilişkiler içinde hayatlarını sürdürmeye devam edebilmektedir.

Bu ulusun bireylerini kendilerini hayati risk içeren koşullarda konumlandırmaya motive eden şey, hırstır. Hapishanelerimiz

hırsları, genellikle para tutkuları nedeniyle suça karışmış insanlarla doludur. Bu tutku, tüketimcilik değerlerini benimseyen bir birey için şüphesiz ki doğaldır. Hâlbuki bu bireyler para hırsıyla başka insanlara zarar verirken bizden onların davranışlarını anormallik, sapkınlık olarak görmemiz beklenir. Onların bizim gibi olmadıklarına inanmamız beklenir fakat konu üzerine yapılan çalışmalar, çoğu insanın para için yalan söylemekten çekinmediğini gösteriyor. Çoğu insan sürekli tüketmek arzusuyla baştan çıkarılmaya da ne pahasına olursa olsun zengin olmak için her şeyi yapmaya da hazır görünüyor. Son yıllarda insanların gerek şans oyunlarına gerekse kumarhanelerde oynanan oyunlara olan ilgilerindeki artış, para arzusunun bağımlılık hâline dönüşebileceği yönündeki farkındalığı artırmıştır. Ancak birçok işçi sınıfı ve orta sınıf bireyin yoğun emek sarf ederek kazandığı parayı zengin olma hayaliyle kumarda kaybetmesi, ulusal haberlere hiçbir zaman konu olmaz. Bu çalışkan yurttaşların çoğu kumar alışkanlıklarını sürdürebilmek için aile fertlerine yalan söylemekten, onları aldatmaktan imtina etmezler. Şüphesiz ki tutuklanıp hapse gönderilmeyecekler ama işlevsiz davranışlarının ailelerindeki güven ve ilgiyi yerle yeksan ettiği de ortada. Bu insanlar sevgi bağlarının maddi kazanç arzusundan daha önemli olmasını isteyen aile fertlerinden ziyade, kolay para kazanmak için her şeylerini riske atan mahkûmlar ile daha fazla ortak yana sahipler.

Michael Phillips *Seven Laws of Money* adlı kitabında "kolay yoldan zengin olma" hevesiyle hırsızlık yaparken yakalanıp hapse atılmış olan mahkûmlar arasında yaptığı görüşmelerden hareketle, bu insanların çoğunun çalışarak maddi servete ulaşabilecek kadar zeki ve çalışkan kimseler olduklarına dikkat çeker. Ama para kazanmak için her gün işe gidip çalışmak çok

zaman alacaktır. Maddi servet tutkusu ile istenen şeye hemen ulaşma arzusu arasındaki ilişki, bu maddiyatçılığın bağımlılık olduğunu gösteren son derece çarpıcı bir işarettir. İstenen şeye anında ulaşma ihtiyacı hırsın bir parçasıdır.

İnsanlar aşkı ararken de aynı hırs siyaseti devreye girer. İnsanlar anında, hemen doyuma ulaşmak isterler. Gerçek sevgi, gerçek aşk, ihtiyaçların anında giderildiği bir duygusal alan değildir. Gerçek sevgiyi tatmak için zaman ve bağlılık gerekir. John Welwood'un *Journey of the Heart: The Path of Conscious Love*'da hatırlattığı üzere, "Aşkın bizi kurtaracağını, bütün sorunlarımızı çözeceğini veya sabit bir mutluluk ve güvenlik hâli sunacağını düşünmek, sevginin gerçek gücünü –ki bu, bizi dönüştürme gücüdür– sarsarak bizi fantezi dünyasında mahsur bırakır." Pek çok insan aşktan bir uyuşturucu madde etkisi göstermesini, onları bir anda uçurmasını ve hep orada tutmasını bekler. Hiçbir şey yapmadan öylece oturup iyi hisleri almak isterler. Ataerkil kültürde erkekler aşkı, sevgiyi çaba sarf etmeden almaları gereken bir şey olarak görmeye özellikle meyillidirler. Sevginin taleplerini yerine getirmekten genellikle kaçınırlar. Sevme ediminin bizi davet ettiği potansiyel mutluluk noktası, aynı zamanda eleştirel bir bilinç ve acı yüzleşme noktası olduğunda çoğumuz derhal aşktan yüz çevirir.

Toplumumuzdaki işlevsiz ilişkilere yönelik bütün bu vurgulardan işlevsizliği sona erdirmeye kararlı, sevginin yeşerebileceği bir kültür yaratmaya adanmış bir ulus olduğumuz gibi varsayıma kolaylıkla ulaşılabilir. Fakat işin doğrusu, biz işlevsizliği normalleştiren bir ulusuz. İşlevsiz bağlara ne denli dikkatimizi verirsek ailelerin tamamının biraz dağınık durumda olduğu yönündeki işaretler o denli sıradanlaşacak ve aile denilen şeyin zaten böyle bir şey olduğu yönündeki görüşün o denli

yaygın olduğu görülecektir. Hedonistik tüketim gibi, ailelerin aşırılıklarını da normal kabul etmeye, asıl anormal olanın kişinin sevgi dolu, işlevli bir aileye sahip olabileceğini düşünmesi olduğuna inanmaya özendiririz.

Hırs siyasetinin normalleştirildiği bir kültürde yaşamanın sonucu budur. Verilen mesaj açıktır: Herkes daha fazla paraya sahip olmak, daha fazla şey satın almak ister, dolayısıyla bunları yapabilmemiz için yalan söylememizde, insanları aldatmamızda hiçbir sakınca yoktur. Sevginin aksine nesne arzusu, cebimizde nakit veya kredi kartımız varsa anında tatmin edilebilir. İstediğimiz şeyi hemen alıp daha sonra ödeyebilmek için birtakım kâğıtlara imza atmaktan da çekinmeyiz. Aynı şekilde, konu aşka geldiğinde de partnerimize öylece alabileceğimiz, gönlümüzce kullanabileceğimiz, daha sonra da bir kenara fırlatabileceğimiz bir nesne gibi davranmaya özendiririz. Tek kriter, bireysel arzularımızı tatmin edip edemeyeceğimizdir.

Açgözlü tüketim günün gereği olduğunda, karşıdaki bireyi insandışılaştırma kabul edilebilir bir hâl alır. Dolayısıyla insanlara nesne muamelesi yapmak sadece kabul edilebilir değil, aynı zamanda gerekli bir davranıştır. Bu bizim takas kültürümüzdür, piyasa değerleri tiranlığımızdır. Sevme, sevilme konusunda ne yapılacağını söz konusu değerler belirler. Sevgi karşısındaki sinizm; gençleri aşk diye bir şeyin olmadığına, bulunamayacağına, ilişkilere de sadece arzuları tatmin etmek için ihtiyaç olduğuna inanmaya sevk eder. "İhtiyaçlarını tatmin etmiyorsa ondan hemen kurtulmalısın." gibi cümleleri ne kadar sık duyuyoruz, bir düşünün. İlişkilere kullan-at bardak muamelesi yapılır. Çünkü bir farkları yoktur. Tek kullanımlıktırlar, atılabilirler. İşin bittiyse ya da hoşuna gitmediyse onu bırakır, yeni bir tane alırsın. Hâkim mantık bu olduğu sürece bağlılık

ilişkileri, (evlilik dâhil) sürdürülemez. Arkadaşlıklar ve sevgi dolu topluluklar önemsenmez, kurulamaz da.

Çoğumuz bencil ihtiyaçlarımız karşılanmadığında sevgi bağlarımızı korumak ve güçlendirmek için ne yapacağımızı bilmeyiz. Birçok insan oldukları yerde, yaşadıkları hayatlarda ve kurmayı tercih ettikleri ilişkilerde sevgiyi bulmayı diler ama bu bağları sürdürmek için yararlı stratejilere sahip olmadıklarını hisseder. Yanıt için gözünü medyaya çevirir. Hırsın olumlanması ve teşvik edilmesinde her geçen gün daha başat bir araç hâline dönüşen medyada, anlamlı ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesi yönünde oldukça sınırlı paylaşımlar görülür. Televizyon izleyicileri veya sinemaseverler ekranlarda, perdede biriktirme iradesi görmezler; bilakis akıllarına insanlarla bağlantı kurmak, ilişkilenmek değil, insanları tüketmek gerektiği yönünde mesaj bombardımanına tutan imgeler işlenir. Bugün sinemaya gittiğimizde öncelikle reklamları izlemek zorundayız. Karanlık bir salonda bir filmin büyüsüne kendimizi bırakma keyfini yaşamaya gideriz ve karşımıza reklamlar çıkar, algımıza ve duyarlılıklarımıza irademiz dışında bir saldırı gerçekleşir.

Hırs "ölümcül günahlardan" biri kabul edilir, olması gereken de budur çünkü hırs bize ortak menfaati gözetlememizi salık veren ahlaki değerleri aşındırır. Hırs insanın yaşam mücadelesinin doğasında var olan bağlılık ve topluluk bilincini zedeler. Herkesin ihtiyaç ve kaygılarını gözeten bireysel farkındalığı ortadan kaldırarak yerine benmerkezciliği koyar. Sağlıklı narsizm (öz sevginin temeli olan kendini kabul etme, kendine değer verme) yerini bireysel arzuların tatminini sağlayacak her türlü davranışı aklayan patolojik narsizme (ki burada artık sadece ben önemlidir) bırakır. Sevginin olduğu yerde daima var olan özgecilik, yani bir başkası için fedakârlık yapma iradesi

hırs tarafından ortadan kaldırılır. Sürekli b üyüyen vahşi emperyalizm kültürünü kamçılamaya korkunç paralar ayrılırken, ulusumuzun tek derdinin yoksulların aldığı devlet destekli sosyal hizmetler olması, bunların kesilmesinin istenmesi kuşkusuz şaşırtıcı değildir. Hırstan gözü dönmüş vurguncular hiçbir zaman tatmin olmazlar; hırs siyaseti bu ülkeyi tüketmekle yetinmez, tüm dünyada insanlığın doğal yaşama biçimi olmak zorundadır.

Cömertlik ve yardımseverlik ister komşuna hoş davranmak şeklinde olsun, isterse ilerlemeci bir iş paylaşımı sistemi kurmak veya devlet fonlu refah programlarını desteklemek şeklinde olsun, hırsın yaygınlaşmasına engel olma yönünde bir adımdır. Hırs siyaseti kültürel bir norm hâlini aldığında, her türlü yardım faaliyeti sehven şüpheli görülür ve bir zayıflık göstergesi olarak yorumlanır. Sonuçta ulusumuz yurttaşları gittikçe daha az yardımsever olmakta, daha büyük bir kibirle yoksul ve yardıma muhtaç yurttaşlarının tek sorununun yeterince çalışmamak olduğunu iddia ederek kendilerine hizmet eden politikaları, yani zenginlerin çıkarlarını gözetmektedir. Kaynakların paylaşımı konusunda, aile servetini miras alan bireylerin, yardıma muhtaç insanların paranın değerini bilmeleri için alın teri dökerek o paraya ulaşmaları gerektiği yönündeki uyarılarını duyunca şaşkına dönüyorum. Aileden miras kalan servet ve/veya maddi kaynaklar medyada nadiren tartışma konusu edilir çünkü zenginler paranın alınabilir bir şey olduğu fikrinin meşru kılınmasını istemezler, paranın sıkı çalışmanın bir ödülü olarak görülmesini kendileri açısından daha işlevsel bulurlar. Hâlbuki ekonomik anlamda kendilerine yeterliklerini güçlendirmek üzere bu mirası kabul edip kullanmaları, zengin olmak anlamında gerekli maddi kaynaklara sahip olmak için çok çalışmamızın pek de yeterli olmayacağının kanıtıdır. Hırs kültürünün bir diğer ironisi de

herhangi bir emek sarf etmeksizin kazançtan en fazla pay alanların yoksullara, işçi sınıfına alın teriyle ulaşılan maddi kaynakların değerini anlatma heves ve ısrarlarıdır. Elbette salt sınıf çıkarlarını koruyan ve kendilerinin sahip olduğu ayrıcalıklara sahip olmayanlara karşı hesap verebilirliklerini azaltan bir inanç sistemi kuracaklar, aksi beklenemez.

Marianne Williamson *The Healing of America*'da ulusumuzun ruhsal refahını tehdit eden şey olarak kaynakların paylaşımı konusundaki bu yaygın sinizme işaret eder: "Amerika'da çok fazla adaletsizlik var ve bu tezgâhın tartışılmaması gerekiyor; biz farkına varmayalım diye çok fazla acı yaşatılıyor, çok fazla çarpıtma yapılıyor. Bizlere bu sorunların tali olduğu ya da çözümlerinin çok maliyetli olacağı söyleniyor, sanki bütün mesele paraymış gibi. Bugün hırs meşru görülüyor, kardeşçe sevgi kabul görmüyor." Williamson bir *New Age* gurusu olmasına karşın kabul edilemez olana dair cesur söylemi popülaritesini azaltmadı, fakat çoğu okur bu özel kitabını hoş görmeyi tercih etmekle yetindi. Kitapta Williamson bizi direnmeye, bu adaletsiz düzeni değiştirmeye cüret etmeye çağırır. Kendisinin ayrıcalıklara sahip bir birey olarak büyüdüğünü inkâr etmeden hem kendisini hem bizi zenginliğin paylaşılmamasındaki suçumuzu sorgulamaya davet eder.

Hırsın diktelerine direnmek kimse için kolay değildir. Maddi isteklerden arınmak, bizi duygusal isteklerimizin açığa çıktığı bir alana girmeye zorlayabilir. Popüler *rap* şarkıcısı Lil' Kim ile yaptığım röportajda, şarkıcının aşkla hiç ilgilenmediğini görmek bende hipnotize edici bir etki yaratmıştı. Hayatında sevginin, aşkın olmadığından rahatlıkla söz ederken ilgisini en çok çeken konu daha fazla para kazanmaktı. Görüşmeden parçalanmış bir aileden gelen, ortaokul mezunu olup önüne çıkan

her türlü engeli aşarak maddi servete ulaşabilmiş genç bir siyah kadının sevmeyi, sevilmeyi öğrenmesine engel olan bariyerleri aşabileceğine dair büyük bir ümitsizlikle ayrıldım.

Hırs kültürü şarkıcının paraya tapınmasını onaylayıp meşru kılarken duygusal gelişimiyle asla ilgilenmez. Sevgiyi, aşkı tatmış, tatmamış, kim takar? Ne üzücü ki pek çok Amerikan yurttaşı gibi o da peşinde koştuğu ve ulaştığı servetin her türlü duygusal yoksunluğunu telafi edeceğine inanıyor. Diğer pek çok yurttaş gibi, o da medyanın zenginlerin duygusal sorunları konusunda verdiği mesajlarla ilgilenmiyor. Para gerçekten kayıpları ve sevgisizliği telafi edebiliyor olsaydı zenginlerin gezegenin en mutlu insanları olmaları gerekirdi. Ama aksine, Beatles'ın müthiş sözlerini hatırlamakta yarar var: "Para sevgimi satın alamaz."

İronik biçimde, servetlerini korumak ve artırmak konusunda aşırı hassas olan zenginler de tıpkı bitmeyen ihtiraslarının ıstırabını çeken hırslı yoksullar gibi giderek daha stresli ve tatminsiz olmaktadır. Zenginler için hiçbir şey yetmez, içleri asla rahat etmez. Ne var ki herkes zenginlere özenir. Richard Foster, *Freedom of Simplicity*'de şunları yazar: "İçimizi kemirip duran hırsımızın hayatlarımızı ne hâle getirdiğine bir bakın! Kendimizi devasa borçlara sokuyor sonra da batmamak için iki üç işte birden çalışmaya başlıyoruz. Sırf daha prestijli evlerde yaşayabilmek için gereksiz hareketlerle ailelerimizden kopuyoruz. Her şeye saldırıyor, her şeye yapışıyoruz ama asla yetmiyor. En beteri; gösterişli arabalarımız, şaşaalı eğlencelerimiz ve arka bahçelerimizdeki yüzme havuzlarından yurttaşlık haklarına, yoksul kenar mahallelere veya Hindistan'daki milyonlarca aç insana sıra gelmiyor. Hırs, şefkat ve merhamet bağlarını çürütmenin bir yoludur." Esasen *bu* ülkenin açlıktan kıvranan insanlarını görmezden geliyoruz, bu ülkede otuz sekiz milyon yoksul insan yaşıyor ve

onların hayatları, ulusumuzun kaynaklarını yurttaşlarına müşfik ve adil bir şekilde bölüştürmeyi başaramadığının kanıtıdır. Paraya tapınma kalplerimizi taşlaştırıyor, kendimizin ve başkalarının sömürüsünü ve insandışılaştırılmasını ister aktif olarak onamamızı isterse pasif bir şekilde göz yummamızı doğuruyor.

Altmışlı yılların radikal gençlerinin birçoğunun zamanında kıyasıya eleştirdikleri, yıkılmasını istedikleri sistemden yararlanarak bugünün azılı kapitalistlerine dönüşmüş olmaları üzerine çok fazla yazıldı, çizildi. Fakat barış ve sevgi kültürünün yerini kâr ve iktidar siyasetine bırakmasına yol açan değerler dönüşümünde kimse kendini sorumlu hissetmiyor. Hâlbuki böyle bir dönüşüm yaşandı çünkü herkesin genç ve tasasız olduğu ütopik hippi komün yaşamlarında filizlenen özgür aşk, sıradan işçi sınıfı ve emekli kesimin gündelik hayatında kök salmadı. Uçlarda, dışarıda yaşam sürerken radikal siyaseti kolaylıkla ve rahatlıkla savunabilmiş olan, sosyal adalete inanan genç ilerlemeciler; mevcut sistemi barış ve sevgi veya demokrasi ve adalet değerlerini olumlayacak şekilde değiştirmek ve yeniden örgütlemek gibi zorlu bir göreve soyunmayı istemediler. Çaresizliğe kapıldılar ve bu çaresizlik onları tek konforlu yer olarak mevcut toplumsal düzene teslim olmaya itti.

Bu kuşağın maddi konforu adaletten daha fazla sevdiğini fark etmesi uzun sürmedi. Adalet için, beyaz olmayan insanların ve her ırktan kadının hakları için hiçbir konfor aramadan birkaç yıl boyunca mücadele etmek elbette bir şeydi ama maddi sıkıntılarla boğuşabileceğin veya kaynakları bölüşmek zorunda kalacağın bir ömür tahayyül etmek bambaşka bir şeydi. Dolayısıyla, aşırı ayrıcalıklara isyan etmiş olan radikallerin ve/veya hippilerin çoğu çocuklarını büyütmeye başlayınca aynı maddi ayrıcalıklara –ve aynı zamanda buna isyan etme lüksüne–

sahip olmak istediler. Maddi açıdan kendilerini güvence altına almak istediler. Aynı zamanda, maddi imkânsızlıklar içinde büyümüş olan radikallerin ve/veya hippilerin birçoğu da maddi bolluk içinde yaşamlarını sürdürmek istiyordu. Komüncülük veya kaynakların paylaşılması vizyonunu desteklemeye devam etmeleri hâlinde daha azıyla hayatlarını idare etmek zorunda kalacak olmaktan korkuyorlardı.

Çok sonraları, leziz yemeklerin yendiği, hoş içkilerin yudumlandığı masalarda uslanmış radikallerden; yıllar önce gün gelip de büyük şirketlerin kollanıp desteklenmesini, sosyal yardımların kesilmesini isteyen "sosyal liberal veya paralı muhafazakâr" olacaklarını söyleseler bir taraflarıyla gülmekten kendilerini alamayacakları üzerine birbirlerine yaptıkları şakaları dinleyecektim. Williamson bu konuda şunu söyler: "Bugün Amerika'da görülen sosyal yardımlaşma karşıtı geri tepme, sosyal yardımların suistimaline karşı doğan bir geri tepme değildir; kamusal alandaki merhamet duygusuna karşı bir geri tepmedir. Amerika'da kişisel hayatlarımızın ahlak bekçiliğine soyunan ne kadar çok insan varsa sosyal ahlakı sorgulayan insan bir o kadar azdır. Dünyanın en zengin uluslarından biriyiz fakat yoksullarımıza harcadığımız miktar diğer gelişmiş Batılı ülkelerinkiyle kıyaslandığında devede kulak kalıyor. Amerika'daki her beş çocuktan biri yoksulluk içinde yaşıyor. Afro-Amerikan çocukların yarısı yoksulluk içinde yaşıyor. Evrensel sağlık hizmeti sunmayan tek gelişmiş Batılı ulus biziz." Bunlar kimsenin duymak istemediği gerçekler. Yurttaşlarımızın çoğu merhamet etiğini benimsemekten bile korkuyor çünkü bunu kendi güvenliği için bir tehdit olarak görüyor. Ancak bir başkasından daha fazlasına sahip olursa kendini güvende hissedebilecek şekilde beyinleri yıkanmış olan bu insanlar, sürekli birikim yapmaya

da *hâlâ* kendilerini emniyetsiz hissetmeye de devam ediyorlar çünkü her zaman onlardan daha fazla birikim yapan birilerinin olduğunu biliyorlar.

Hepimiz varsıl ile yoksul arasındaki uçurumun giderek açıldığına tanıklık ediyoruz. Refah ve bolluk içinde yaşayan, sınıfsal ayrıcalıklara sahip insanlar göz önünde tutulur ve kutlanırken bu bolluğun maliyeti elbette ki gizlenir, gözden uzak tutulur. Bir avuç insan aşırı lüks içinde yaşayabilsin diye milyonlarca insanın sefalet çekmesine tanıklık etmemiz gerekmiyor nihayetinde. Yakın geçmişte çok hızlı sınıf atlamış olan zengin bir adama bu yeni statüsünde en çok neyi sevdiğini sorduğumda, paranın insanlara neler yaptırabildiğini, onları nasıl değiştirdiğini ve değerlerini nasıl bir anda hiçe sayabilmeye sevk ettiğini görmekten hoşlandığı yanıtını verdi. Bu adam, hırs kültürünün vücuda gelmiş hâliydi. Zengin olmaktan duyduğu hazzın temelinde sadece başkalarından daha fazlasına sahip olması değil, aynı zamanda insanları küçük görme ve aşağılama gücüne sahip olması yatıyordu. İnsan, hırsını sürdürmek ve tatmin edebilmek için tahakkümü desteklemek zorundadır. Ve tahakküm dünyası daima sevgiden yoksun bir dünyadır.

* * *

Hepimiz savunmasız. Hepimizin aklı çelinebilir. Sevgi etiğini benimsemiş olanlarımız bile kimi zaman hırslı arzuların cezbediciliğine kapılabilmektedir. Böyle anlar çok tehlikelidir. Hırs sadece yozlaşmış bireylerin düşebileceği bir tuzak değildir. İyi niyetli, iyi kalpli bireyler de beklenmedik bir şekilde güç ve ayrıcalığa ulaşınca kendilerinden geçebilmektedirler. Başkanımız elindeki gücü kötüye kullanıp hükümet binasındaki bir kadın çalışanını rızaya bağlı olarak baştan çıkarttığında bu, hırsa

kamusal bir görünüm kazandırmış olur. Yaptıkları, hedonistik arzularını tatmin etmek uğruna her şeyi riske atmayı göze alabileceğini gösterir. Pek çok yurttaşın Clinton'ın yetkilerini kötüye kullanmasından bu işlerin böyle olduğu, onun tek şanssızlığının yakalanması olduğu sonucunu çıkarmış olması; hırs siyasetinin nasıl hoş görülüp onaylandığını gösteren bir başka kanıttır. Bu insanlar tam da sevme ve beraberinde sevdiklerimiz uğruna fedakârlıkta bulunma kapasitemizi tüketme tehlikesi barındıran tamahkâr zihniyetin temsilcileridirler. Diğer taraftan, malum olayın diğer öznesi olan kadın da maddi kazanç elde edebilmek için gerçekleri ve detayları maniple etmekten kaçınmamış, nihayetinde de hikâyesini satarak bir anlamda kendisini pazarlamıştır çünkü onun da gözünü ün ve para hırsı bürümüştür. Toplum da bu kolay yoldan köşeyi dönme oyununu hoş görmüştür. Esasen kadın daha hırslıdır çünkü o aynı zamanda mağdur görünmek istiyordur. Kapitalist fantezi bağımlılığını bilen her üçkâğıtçının sahip olduğu küstahlıkla, aralarındaki rızaya bağlı keyif ilişkisini bir aşk hikâyesi gibi görünebilsin diye sil baştan yazmaya dahi cüret eder. Ümidi bu fantezinin okuyan herkesi baştan çıkarması ve böylece aldatma, ihanet ve başkalarının hislerine kayıtsızlığın aşkla, sevgiyle asla yan yana duramayacağı gerçeğini görmezden gelinmesidir. Bu bir aşk hikâyesi değildir. Bu hırs siyasetinin, sevgiyi, aşkı yok edebilecek kadar şiddetli bir hırs siyasetinin kamuoyu önünde sahnelenmesidir.

Hırs sevgiyi ve şefkati altında ezerken sade bir yaşam bu duygulara alan açar. Sade bir yaşam, bireyin kendisini her gün sınayan hırsa karşı koymayı başarmasını sağlayan biricik yoldur. Tüm dünyada sade bir yaşam ve paylaşmanın önemini kavrayan insanların sayısı her geçen gün artmaktadır. Komünizm küresel ölçekte bir siyasi yenilgi yaşamış olsa da komünculük

siyaseti önemini korumaya devam etmektedir. Hırsın cezbediciliğine hepimiz karşı koyabiliriz. Dürüst ve yenilikçi liderleri destekleyerek kamu politikalarını değiştirmek için çalışabiliriz. Televizyonlarımızı kapatabiliriz. Sevgiye saygı gösterebiliriz. Gezegenimizi kurtarmak için düşüncesizce kirlilik yaratmaya son verebiliriz. Geri dönüşümü ve ekoloji dostu gelişmiş yaşam stratejilerini benimseyebiliriz. Kaynaklarımızı paylaşarak komüncülüğü ve bağımsızlığı yüceltebiliriz. Bütün bu eylemler hayata saygılı olmak, minnet duymak anlamına gelecektir. Kişisel çıkarlarımızı ertelemeyi ve eylemlerimizin sorumluluğunu almayı önemsediğimizde duygusal evrenimizi sadeleştiririz. Sade bir yaşam sevmeyi de sadeleştirir. Sade bir yaşam sürmeyi seçmek, sevme kapasitemizi kaçınılmaz olarak artırır. Şefkati öğrenmenin, tüm dünya topluluğuyla bağımızı her gün yeniden olumlamanın yolu sade bir yaşam sürmekten geçer.

Sekiz

Topluluk: Bir Aradalığı Sevmek

> Topluluk bölünmüş bir yaşamda kök salamaz. Topluluk dış şekil ve yapısını üstlenmezden çok önce, bölünmemiş bir benlikte bir tohum olmalıdır. Ancak kendimizle bir arada olduğumuzda başkalarıyla bir topluluk oluşturabiliriz.
>
> Parker Palmer

Dünyanın herhangi bir yerinde insan varlığını güvenceye almak için kadınlar ve erkekler kendilerini topluluk hâlinde örgütlerler. Yaşamı sürdüren topluluklardır; çekirdek aileler, "çiftler" veya kuşkusuz güçlü, dayanıklı bir birey değil. Sevme sanatını öğrenmek için topluluktan daha iyi bir yer yoktur. M. Scott Peck *The Different Drum: Community Making and Peace*'e şu temel deklarasyonla başlar: "Dünyanın kurtuluşu topluluk içinde ve sayesindedir." Peck topluluğu "birbirleriyle dürüstçe iletişim kurabilmeyi öğrenmiş, ilişkileri kendine hâkimiyet maskelerinin altına, derinlere doğru ilerleyen, 'birlikte gülüp birlikte ağlama' ve 'birbirlerinden memnun olma ve başkalarının derdini kendi derdi bilme' konusunda önemli bir bağlılık geliştirmiş" bir grup bireyin bir araya gelmesi olarak tanımlar. Hepimiz topluluk dünyasının içine doğarız. Yalnızca bir

ya da iki izleyenin olduğu bir yalıtılmışlık içinde dünyaya gelen çocuk sayısı çok azdır. Çocuklar topluluklar olasılığının çevrelediği bir dünyaya gözlerini açarlar. Aile, doktorlar, hemşireler, ebeler ve hatta hayran gözlerle bakan yabancılar bu bağlantılar alanını diğerlerinden daha içten oluştururlar.

Toplumumuzda "aile değerleri" ile ilgili sohbetler çoğunlukla anne, baba ve tercihen bir ya da iki kardeşten oluşan bir çekirdek aileye işaret eder. Amerika Birleşik Devletleri'nde bu çekirdek birim, çocuk yetiştirmede temel ve tercih edilen örgütlenme olarak kişinin optimal iyiliğini güvence altına alacak örgütlenme olarak sunulur. Elbette ki bu aile imgesi bir fantezidir. Toplumumuzda belki de hiç kimse böyle bir ortamda yaşamaz. Çekirdek ailede yetişen bireyler bile genellikle bunu diğer akrabaları da kapsayan daha büyük bir birim içinde bir alt birim olarak deneyimler. Kapitalizm ve ataerki, akrabaları da kapsayan daha büyük birimi sarsmak ve ortadan kaldırmak için tahakküm yapılarıyla birlikte yoğun mesai harcar. Aile; topluluğunun yerine daha özelleşmiş, küçük, despot bir birimi koyarak hem yabancılaşmanın yoğunlaşmasını sağlar hem de güç suistimallerini daha mümkün kılar. Anne üzerinde babaya mutlak iktidar, çocuklaraysa ikincil bir iktidar verir. Çekirdek ailelerin geniş ailelerden kopup uzaklaşmasını teşvik ederek kadınları tek bir erkeğe, yani kocaya, çocuklarıysa tek bir kadına, yani anneye daha bağımlı kılmaya çalışır. Güç suistimallerinin zeminini oluşturan dün de bugün de bu bağımlılıktır.

Ataerkil çekirdek ailenin çöküşü olanca açıklığıyla belgelenmiş durumdadır. Çekirdek aile ekseriyetle işlevsiz bir yapı olarak duygusal karmaşa, ilgisizlik ve istismar alanı olarak yalnızca inkâr sürecinde ısrarlı olanların gözünde çocuk yetiştirmek için en iyi ortamdır. Bu noktada, sadece büyüklükleri ve kan bağı

dışı akrabalıklar (yani evlenerek bir ailenin ve bu ailenin kan bağına dayalı ilişkilerinin içine giren bireyler) içermesi itibarıyla daha geniş ailelerin daha az işlevsiz olacağı yönünde bir çıkarım yapmayı asla önermiyorum fakat bu yapılar daha fazla çeşitlilik içerir ve dolayısıyla aralarında hem makul hem sevgi dolu olan birtakım bireylerin varlığı diğerine kıyasla daha olasıdır.

Kendi işlevsiz ailem hakkında açık açık konuşmaya ilk başladığım zamanlar annem çok öfkelenmişti. Ona göre, hayatımda elde ettiğim başarılar, çekirdek ailemde "o kadar da" acı çekmemiş olduğumun somut göstergesiydi. Ama ben kederli çocukluk dönemime rağmen ayakta durmayı ve başarılı olmayı bilmiş olmamı geniş ailemde beni eğitip yetiştiren ve bana umut ve olanaklılık hislerini aşılayan sevgi dolu bireylere borçlu olduğumu biliyorum. Çekirdek ailemdeki etkileşimlerin kural teşkil etmediğini, orada kabul gören kalıplar dışında farklı düşünme ve davranma yolları olduğunu bana bu insanlar gösterdiler. Bu çok yaygın bir durumdur. İşlevsiz çekirdek aileden ayakta ve zaferle çıkmak, psikanalizci Alice Miller'ın ifadesiyle "aydınlanmış tanıklar"ın varlığına bağlı olabiliyor. Pratikte, çocukluğunda gereksiz acılar yaşamış her yetişkin bireyin hikâyesinde inceliği, sevecenliği ve sıcaklığıyla umutlarını tazeleyen bir başka birey de vardır. Ve bu ancak ailelerimiz daha büyük toplulukların bir parçası olduğunda mümkün olabilir.

Özelleşmiş ataerkil çekirdek aile hâlen dünyadaki sosyal örgütlenmenin en son formudur. Dünya vatandaşlarının daha büyük çoğunluğu, geniş aile topluluklarından ayrı küçük birimler hâlinde yaşamak için gerekli maddi kaynaklara sahip değil ve hiçbir zaman da sahip olmayacak. Yapılan çalışmalar Amerika Birleşik Devletleri'nde ekonomik etmenlerin (yüksek barınma maliyeti ve işsizlik) hızla artık birer yetişkin olmuş çocukların

aile evinden daha geç ayrıldığı, genellikle bir süre sonra geri döndüğü veya hiç ayrılmadığı bir kültürel iklim yaratmakta olduğunu ortaya koyuyor. Antropologlar ve sosyologlar tarafından yürütülen araştırmalar; özelleşmiş küçük birimlerin, özellikle ataerkil düşünce ekseninde örgütlenmiş olanların herkes için sağlıksız ortamlar olduğunu gözler önüne seriyor. Dünya genelinde açık fikirli ve sağlıklı ebeveynlik, en iyi topluluk ve geniş aile ağları içinde gerçekleşmektedir.

Geniş aile topluluğun gücünü kavramak için iyi bir yerdir. Ne var ki bu yapı ancak bireyler birbirleriyle dürüstçe iletişim kurduğunda gerçek bir topluluk hâlini alabilir. İşlevsiz geniş ailelerin genel özelliği, işlevsiz çekirdek ailelerine benzer şekilde muğlak, bulanık iletişimdir. Aile sırları tutmak grupları genişleterek topluluk oluşturmayı sıklıkla mümkünsüz kılar. Bir dönem "Birlikte dua eden bir aile birlikte kalır." sloganının kullanıldığı bir reklam vardı. Dua bir iletişim kurma biçimidir ve aile fertlerinin birbirleriyle ilişki hâlinde kalmalarına kuşkusuz yardım eder. Bu sloganı ergenliğimde genellikle bizi dua etmeye zorlayan bir otorite figürünün ağzından ve ufak bir değişiklikle "Birbirleriyle konuşan aile birlikte kalır." şeklinde duyduğumu hatırlıyorum.

Geniş ailelerimizde (bize topluluk olarak önerilen ilk alandır) sevgiyi deneyimlemediğimizde özellikle çocukların topluluk kurma ve sevmeyi, sevilmeyi öğrenme fırsatını bulabildiği bir diğer alan arkadaşlıktır. Arkadaşlarımızı kendimiz seçtiğimizden çoğumuz –çocukluğumuzdan yetişkinliğimize– ilgi, saygı, bilgi ve ailelerimizde bulamadığımız ve gelişimimiz için gereksinim duyduğumuz her şey için arkadaşlarımıza yöneliriz. Susan Miller etkileyici biyografisi *Never Let Me Down*'da şöyle yazar: "Düşünüp duruyordum, sevgi burada bir yerde olmalıydı.

Dönüp içime baktım, tekrar tekrar baktım. Bulamadım. Sevginin ne olduğunu biliyordum. Oyuncak bebeklerim için, güzel şeyler için, belli arkadaşlar için duyduğum histi. Daha sonra Debbie'yi, en iyi arkadaşımı tanıyınca, sevginin insana kendini iyi hissettirdiğinden bir kat daha emin oldum. Sevgi sana kendini kötü hissettiren, kendinden nefret etmene yol açan bir şey değildi. Seni rahat ettiren, seni özgürleştiren, seni güldüren bir şeydi. Bazen Debbie ile kavga ederdik. Ama bu kavgalar farklıydı çünkü temelde, özünde birbirimize bağlıydık." Sevgi dolu arkadaşlıklar bize bir ilişki içinde bir aradalığın keyfini sürme fırsatı sunarken aynı zamanda her türlü sorunumuzu çözmeyi, farklılıkların veya anlaşmazlıkların üstesinde gelmeyi ve bunları birbirimizden kopmadan başarmayı öğretir.

Çoğumuz sevgiyi ya ilk ailemizde (kök ailemizde) bulacağımıza ya da burada bulamazsak romantik ilişkilerde, özellikle evliliğe veya uzun soluklu birlikteliklere dönüşen ikinci ailede oluşturmamızın beklendiğine inandırılarak yetiştirildik. Pek çoğumuz arkadaşlıkların hiçbir zaman aile bağları kadar önemli görülmemesi gerektiğini daha çocukluğumuzda öğreniriz. Ne var ki arkadaşlık, çok büyük bir kısmımız için kurtarıcı sevgi ve bizimle ilgilenen bir topluluğun yüzümüze ilk tebessümü kondurduğu yerdir. Arkadaşlıkta sevgiyi öğrenmek, bize bu sevgiyi aileyle kurduğumuz ilişkilere ve de aşk hayatımıza taşıma olanağı sunar. Sevdiğim bir arkadaşım henüz gencecik bir kadınken annesini kaybetti. Günün birinde bu arkadaşıma annemin bitmek bilmeyen şikâyetlerinden yakınırken lafımı kesip annesinin mızmızlanmasını duymak için her şeyini verebileceğini söyleyecekti. Beni anneme karşı sabırlı olmam için cesaretlendirirken annesinin ölümünde yaşadığı kederden söz ederek zamanında daha iyi iletişim kurmaya, uzlaşma yolları aramaya

daha fazla çaba göstermemiş olmasından hayıflandığını anlattı. Sözleri beni annemin gerçekten sevdiğim yanlarına odaklanmaya sevk etti. Arkadaşlıkta dürüstçe ve eleştirel yorumlar alabiliriz. Gerçek bir dostun daima bizim iyiliğimizi isteyeceğinden şüphemiz yoktur, tıpkı arkadaşımın benden annemin hayatımdaki varlığının tadını çıkarmamı istemesinde olduğu gibi.

Arkadaşlıklarımızın değerini sıklıkla hafife alırız. Birlikte eğlendiğimiz ilişkiler olsalar bile bu böyledir. Onları özellikle de aşk ilişkilerimizle bağlantılı olarak ikincil bir konumda tutarız. Arkadaşlıklarımıza reva gördüğümüz bu değersizleştirme, esasen bir boşluk yaratır ve bütün dikkatimizi âşık olduğumuz kişiye veya aşkı bulmaya yönelttiğimizde bu boşluğu fark edemeyebiliriz. Hâlbuki sırf bütün her şeyimizi romantik ilişkimize verebilmek için arkadaşlarımızla bağlarımızı kopardığımızda kendimizi adadığımız aşk ilişkisinin karşılıklı bağımlılığa dönüşmesi kuvvetle muhtemeldir. Yakın arkadaşlarım birilerine âşık olup da bir anda kendilerini geriye çektiklerinde özellikle büyük bir yıkım yaşadığımı söylemeliyim. En yakın arkadaşlarımdan biri kendisinden benimle görüşmemesi talebinde bulunan bir sevgiliyle birlikte olmaya başladığında hele, hepten yıkılmıştım. Sadece her şeyi birlikte yapmaya başlamakla kalmamışlar bir de arkadaşımın kimlerle arkadaşlık edeceğine sevgilisi karar vermek istemişti.

Dostluğumuzun gücü kendisini ilişkimizdeki değişiklerle açıkça yüzleşme ve gerekli birtakım düzenlemeler yapma isteğimizde kanıtladı. Bugün birbirimizi eskisi kadar sık görmüyor, her gün telefonda görüşmüyoruz ama bizi birbirimize bağlayan olumlu bağlar hâlâ sapasağlam duruyor. Romantik ilişkilerimiz ne kadar gerçek duygulara yaslanırsa partnerimizle aramızdaki ilişkiyi güçlendirmek için arkadaşlarımızdan uzaklaşmaya veya

tümden kopmaya o kadar az gerek duyarız. Gerçek sevginin, gerçek aşkın özü güvendir. Partnerimizin arkadaşlarına, bizim de kendi arkadaşlarımıza verdiğimiz öneme, bunun bizden bir şey götürmeyeceğine, arkadaşlarımızla görüşüyoruz diye bizim eksilmeyeceğimize güveniriz. Dostluklarda kurduğumuz derin ve güçlü bağların aşk hayatımızı da güçlendirdiğini deneyimleyerek öğreniriz.

Sevmeyi kişinin ilgi, saygı, tanıma, sorumluluk hissetme edimleriyle kendisinin ve bir başkasının tinsel gelişimini besleme iradesi olarak gördüğümüzde hayatımızdaki bütün sevgilerin temeli aynıdır. Sadece partnerlerimize, sevgililerimize tahsis edilmiş özel bir sevgi söz konusu değildir. Gerçek sevgi kendimizle, ailemizle, partnerimizle, sevmeyi seçtiğimiz herkesle aramızdaki sözleşmenin temelidir. İlişkilerin doğasına bağlı olarak farklı davranışlar sergilemek veya davranış biçimimizi belirleyen bağlılık değerlerini değiştirmek zorunda kalacakken sevgi etiğine yaslandığımızda bütün ilişkilerde daima aynı davranışları sergileriz. Hayatımdaki en uzun soluklu aşk ilişkilerimden biri, daha geleneksel bir tutumla onu diğer bütün ilişkilerimin üstünde tutacak biçimde davrandığım bir ilişkiydi. İlişki yıkıcı olmaya başladığında ayrılmakta zorlandım. Kendimi bir arkadaşımla ilişkimde asla tahammül göstermeyeceğim davranışları (sözlü ve fiziksel istismar) kabullenir hâlde bulmuştum.

Bana geleneksel olarak aşk ilişkisinin "özel" olduğuna, diğer bütün ilişkilerden hâliyle daha üstte tutulması gerektiğine inanmam öğretildi. Ellilerde ve öncesinde doğan kadın, erkek hemen herkes evlilikler ve/veya adanma gerektiren her türlü aşk ilişkisinin diğer bütün ilişkilerden daha önemli olduğu bilgisiyle sosyalleşti. İlişkimi görev ve yükümlülüklerden ziyade ısrarla üzerinde durduğum tinsel gelişim odaklı bir bakış açısıyla

değerlendirdiğimde istismarın bağları onarılmaz biçimde kopardığını kavramam zor olmayacaktı. Kadınların nezaketsizliğe, acımasızlığa tahammül göstermesi, affetmesi, unutması için küçük bir bağlılık emaresi, bir sevgi ifadesi olması gerekenden daha çok yetebilmektedir. Gerçekte doğru biçimde sevdiğimizde acımasızlık ve istismar karşısında verilecek sağlıklı, sevgi dolu tepkinin söz konusu şiddetin dışına çıkmak olduğunu biliriz. Fakat o dönem feminizme inanmış genç bir kadın olmama karşın, eşitlik hakkında politik olarak bildiğim ve inandığım onca şey çocukluğumda aldığım dinî ve ailevi terbiyenin, "ilişkiyi" kurtarmak için yapılması gereken her şeyin yapılmasını salık veren o malum terbiyenin gölgesinde kalmıştı.

Geriye dönüp baktığımda ilişkiyi en başından beri tehlikeye atan şeyin sevme sanatına ilişkin kayıtsızlık olduğunu görüyorum. On dört yılı aşkın süre devam eden birlikteliğimizde çocukluğumuzda öğrendiğimiz eski alışkanlıkları tekrar edip durmaktan, sevginin doğasıyla ilgili sahip olduğumuz yanlış bilgilere uygun davranmaktan birini sevebilmek için en başta kendimizde yapmamız gereken değişiklikleri görmeye, kavramaya sıra gelmemişti. En önemlisi, arkadaşlık ilişkilerimde özenle koruduğum saygı, ilgi, tanıma ve sorumluluk seviyesini buraya da taşımış olsaydım cinsel yönelimlerine bakmaksızın yaşadıkları ilişkide örtülü şiddete maruz kalan pek çok kadın ve erkek gibi, er ya da geç ya bu ilişkiyi bitirecektim ya da ilişki içinde kendi kendimi iyileştirebilecektim. Kadınlar arkadaşlık ilişkilerinde duygusal veya fiziksel herhangi bir istismara asla müsamaha göstermezken aynı ihlallerin düzenli olarak tekrarlandığı romantik ilişkilerini sürdürmektedirler. Hâlbuki iki ilişki türünde de aynı standartları uygulasalar mağduriyeti asla kabullenmeyecekler.

Çok fazla zamanımı ve enerjimi almış olan bu ilişkiye nokta koyduğumda hâliyle bir başıma, yapayalnız kaldım. Kişinin hayatını sevdikleriyle iletişim ve temas hâlinde olduğu bir sevgi çemberi içinde yaşamasının çok daha doyurucu olduğunu işte o zaman anladım. Çoğumuz bunu zor yoldan, kendimizi arkadaşlarla kurulmuş anlamlı ilişkilerin dışında, bir başına bularak öğreniriz. Yine, romantik ilişkide yaşadığımız terk edilme korkusu da terk edilme deneyimi de bize sevginin temel ilkelerinin her türlü anlamlı ilişkide aynı olduğunu gösterir. Güzel sevmek sadece aşkın, aşk ilişkisinin değil anlamlı her ilişkinin gereğidir. Arkadaşlıklarında asla kabul etmeyeceği ve kendisinin de asla yapmayacağı yalancılık ve sahtekârlığı aşk ilişkisinde yapmaktan da yapılmasını sineye çekmekten de gocunmayan bireyler tanıyorum. Karşılıklı sevgiyi paylaştığımız doyurucu dostluklar aşk ilişkilerimiz dâhil, diğer bütün ilişkilerimizde kılavuz görevi görür ve bize topluluğu, bir aradalığı öğrenme, tatma fırsatı tanır.

Sevgi dolu bir topluluk içinde merhametli ve bağışlayıcı olarak bağlarımızı koruruz. Eric Butterworth *Life Is for Loving*'de bir bölümü "sevgi ve bağışlayıcılık" başlığına ayırır: "Sevgisiz var olamayız ve sağalma, teselli bulma ve sevgiye yeniden ahenk göstermek için mutlak ve bütünsel bir bağışlayıcılıktan başka bir yol yoktur. Özgürlük ve barış istiyor; sevme, sevilme deneyimini tatmayı arzuluyorsak rahatlamalı ve affetmeliyiz." Bağışlamak cömertçe bir eylemdir. Kişiyi işlediği suçtan dolayı koyduğumuz hapishaneden serbest bırakmayı, ona karşı duyulan kin ve öfkeden arınmayı gerektirir. Affederek sevginin yolunu açarız. Bağışlamak bir saygı ifadesidir. Gerçek bağışlayıcılık karşımızdaki insanın olumsuz eylemlerini anlamaktır.

Bağışlayıcılık tinsel gelişme için gerekli olmakla beraber şüphesiz ki bir anda her şeyi mükemmel yapmaz. Sevgi konusu

üzerine yazılan *New Age* yazılarda sadece seversek her şey mükemmel olacakmış gibi bir algı sıklıkla sezilmektedir. Gerçekçi olmak gerekirse sevgi dolu bir topluluğun bir ferdi olmamız anlaşmazlıklar, ihanetler yaşamayacağımız anlamına gelmez; yine olumlu eylemler olumsuz sonuçlar doğurabilecek, iyi insanların başlarına yine kötü şeyler gelebilecektir. Sevgi bize bütün bu olumsuz gerçeklerle hayatı olumlayan ve güçlendiren bir noktadan mücadele etme olanağı tanır. Hayranlık duyduğum, arkadaşım olduğunu düşündüğüm bir meslektaşım, bir çalışmam hakkında nedenini hâlen bilmediğim bir biçimde çirkin ve saldırgan bir üslupla yazılar yazmaya başladığında şaşkına dönmüştüm. Eleştirileri abartılar ve yalanlarla doluydu. Olay karşısında duyduğum üzüntüden kurtulmak amacıyla onunla empati kurmaya, onu bunları yazmaya neyin itmiş olabileceğini düşünmeye başladım. Robin Casarjian, *Forgiveness! A Bold Choice for a Peaceful Heart*'ta şöyle seslenir: "Bağışlayıcılık, bizi yaşadığımız durumların biçare kurbanları olmaktan çıkarıp kademeli bir şekilde gerçekliğimizin güçlü ve sevgi dolu 'ortak yaratıcıları'na dönüştüren bir yaşam şeklidir... Bağışlayıcılık sevme yetimizi perdeleyen algı bulutlarının dağılmasıdır."

Merhamet ve bağışlayıcılık sayesinde söz konusu arkadaşımın çalışmalarını takdir etmeye devam edebiliyor, ilişkimizi yitirmiş olmamızdan duyduğum üzüntü ve hayal kırıklığıyla baş edebiliyorum. Merhamet göstermek, onun neden öyle bir şey yapmış olabileceğine kafa yormamı ve onu bağışlamamı sağladı. Bağışlamak onu hâlâ topluluğumun bir parçası olarak görebilmem ve kalbimde onun da talep etmesini canı gönülden dilediğim bir yeri olduğu anlamına geliyor.

Sevgi dolu bir topluluğu hepimiz arzu ederiz çünkü böyle bir topluluk hayatın neşesini artırır. Ama çoğumuz yalnızca

bir başımıza kalmaktan korktuğumuz için topluluk arayışına gireriz. Nasıl yalnız kalınacağını bilmek, sevme sanatının tam merkezinde durur. Yalnız kalabildiğimizde başkalarıyla onları bir kaçış aracı olarak görmeden birlikte olabiliriz. Teolog Henri Nouwen, hayatı boyunca yalnızlığın değerine vurgu yapmıştır. Kitap ve makalelerinin çoğunda bizi yalnızlığı mahremiyet ihtiyacı olarak görmeye cesaretlendirmiş, yalnızlığı kendimize gerçekçi bakabileceğimiz, sahte benliğimizi çıkarıp atabileceğimiz yer olarak tanımlamıştır. Nouwen, *Reaching Out* adlı kitabında bir başınalığın "günümüz insanının çektiği acıların en evrensel kaynaklarından biri" olduğunun altını çizer.

"Ne bir arkadaş ne de sevgili, ne koca ne karı, ne topluluk ne komün duyduğumuz o en derin ihtirası, birlik ve bütünlük ihtirasını bastırabilir." der Nouwen. Bilgelikle, bu duyguları ancak yalnızlığımızı kucaklayarak, ilahi ruhun orada kendi içinde açığa çıkmasına imkân tanıyarak bastırabileceğimizi belirtir: "Zorlu yol; dönüşüm yoludur, bir başınalıktan yalnızlığa dönüşme yoludur. Bir başınalığımızdan kaçmak, onu unutmaya, inkâr etmeye çalışmak yerine muhafaza etmeli, sakınmalı ve verimli bir yalnızlığa dönüştürmeliyiz... Bir başınalık acı verir, yalnızlık huzur... Bir başınalık bizi çaresizce başkalarına bağlanmaya iter, yalnızlık insanlara biricikliklerinde ve topluluğu oluşturmalarında saygı duymamızı sağlar." Sessiz vakit geçirmekten, yalnız kalıp düşünmelerden, dalıp gitmelerden keyif almaları öğretilen çocuklar, bu beceriyi yetişkinliklerine kuşkusuz taşırlar. Bir başına kalma korkularını yenmeye çalışan genç, yaşlı, çoğu birey; yalnızlığını kucaklamanın bir yolu olarak meditasyon yapmayı tercih eder. Dinginlik ve sessizlikte nasıl "oturulacağını" öğrenmek, yalnızlıktaki rahatlığı tatma yolundaki ilk adım olabilir.

Böyle bir yalnızlıktan çıkıp topluluğa karışmak, başkalarıyla arkadaşlık kurma kapasitemizi yukarılara çeker. Arkadaşlık kurarak bir başkasına nasıl yardım edileceğini öğreniriz. Yardım toplumsal sevginin bir diğer boyutudur. Elisabeth Kübler-Ross otobiyografi kitabı *The Wheel of Life*'ın son kısmında şu itirafta bulunur: "Sizi temin ederim ki hayatınızın en büyük hediyesi kalbinizi yardıma muhtaç olanlara açmanız olacaktır. En büyük iyilikler daima yardımdan gelir." Kadınlar yardımın anlamı konusunda bu dünyanın başöğretmenleridir, hep öyle olmuşlardır. İnsanları yardıma çağıran Azize Teresa gibi istisnai karakterlerin hatırasını hepimiz saygıyla anarız ama dünya kimliklerini hiçbir zaman tanımayacak olsa da herkesin bildiği, sabırla, şefkatle, sevgiyle yardım eli uzatan kadınlar var. Bu şefkatli kadınlardan öğreneceğimiz çok şey var.

Anneme karşı duyduğum sabırsızlıktan söz etmiştim. Hayatına baktığımda, başkaları için yaptıkları karşısında şaşkına düşmemek elde değil. Bana ve diğer bütün çocuklarına başkalarına yardım etmenin anlamı ve değerini öğretti. Çocukluğumda hastalarla, ölüm döşeğindeki insanlarla nasıl sabırla ilgilendiğine tanık oldum. Yakınmadan, gocunmadan insanlara kalacak yer verdi, yardım eli uzattı. Özgürce vermenin değerini ondan, onun eylemlerinden öğrendim. Bütün bunları hatırlıyor olmak önemli. Kadınların gündelik hayatta başkalarına neler verdiklerini, ne tür fedakârlıklarda bulunduklarını unutmak hepimiz için öyle kolay ki! Cinsiyetçi düşünce bu kadınların yardım etmeyi tercih ettikleri, verici olmayı özgür iradeleriyle benimsedikleri, bunun biyolojik kaderle alakalı olmadığı gerçeğini sıklıkla örtbas eder. Dünyada yardım etmeyi aklının ucundan dahi geçirmeyen, hatta hor gören yığınla insan yaşıyor. Bir kadının yardım etmesini "Çünkü anneler ve gerçek kadınlar bunu

yapar." şeklinde açıklayan biri o kadının insanlığını inkâr eder, dolayısıyla kadının eylemlerindeki cömertliği görmeyi asla başaramaz. Aynı şekilde, yardım etmeyi aklının ucundan dahi geçirmeyen hatta hor gören sayısız kadın var.

Fedakârlık yapma, gönüllülüğü sevme ediminin ve topluluk yaşamının gerekli bir boyutudur. Hiçbirimiz her şeyi kendi istediğimiz şekilde yapamayız. Bir şeylerden feragat etmek, ortak refaha bağlılığımızı sürdürmemizin bir yoludur. Fedakârlık yapma gönüllülüğümüz dayanışma bilincimizi yansıtır. Zenginle yoksul arasındaki uçurumun kapanmasının gerekliliğini imleyen Martin Luther King Jr. şu telkinde bulunur: "Bütün erkekler [ve kadınlar] tek bir kader giysisi içinde, kaçınılmaz bir karşılıklılık ağında sıkışıp kalmıştır. Birini doğrudan etkileyen şey dolaylı olarak hepimizi etkiler." Bu uçurum, kaynakların bölüşülmesiyle kapanır. Her gün, zengin olmayan ama maddi açıdan ayrıcalıklı konumda olan pek çok birey, elindekini başkalarıyla paylaşmayı tercih ediyor. Bazılarımız bilinçli bir tercihle aşar vergisi (kişinin gelirinin bir kısmını düzenli olarak vermesi diyebiliriz) verirken bazılarımız günlük bir sevgi ve iyilik pratiği olarak rastgele karşılaştığı ihtiyaç sahiplerine yardım ediyor. Karşılıklı vericilik topluluğu güçlendirir.

Topluluk içinde yaşamanın ve sevmenin yararlarını kavramak, bize yabancılarla korkusuzca tanışma ve açıklık ve kabul çemberine yeni insanlar katma olanağı tanır. Sırf tanımadığımız biriyle konuşarak, onun bu gezegen üzerindeki varlığını teslim ederek bile bir bağ kurarız. Topluluk içinde öğrendiğimiz dersleri her gün pratik etmek gibi müthiş bir imkâna sahibiz. Candan ve saygılı olmak bizi ötekine bağlar. Peck, *The Different Drum* adlı kitabında gerçek bir topluluğun amacının "kendimizle ve başkalarıyla sevgiyle ve barış içinde yaşamamızın yollarını aramak"

olduğunu hatırlatır. Etkinliklere, buluşmalara katılımı gerektiren diğer toplumsal değişim hareketlerinin aksine, bizler topluluk oluşturma sürecine her nerede yaşıyorsak orada başlayabiliriz. Küçük bir tebessümle, sıcak bir selamlamayla bir iki laflamayla, bir iyilik yaparak veya bize gösterilen nezakete aynı şekilde yanıt vererek bu süreci başlatabiliriz. Her gün ailelerimizi birbirleriyle bir araya getirip daha büyük bir topluluk olmaya çalışabiliriz. Erkek kardeşime yaşadığım şehre taşınmayı düşünmesini, böylece birbirimizi daha sık görebileceğimizi söylediğimde önerim onu müthiş memnun etti. Bu teklifim onun aidiyet duygusunu pekiştirirken onun benimle aynı şehirde yaşamaktan memnun olacağını duymak bana sevildiğimi hissettirdi. Ne zaman bir arkadaşım aile fertlerinden uzaklaştığından bahsedecek olsa ona ilişkilerini düzeltmenin, bağları yeniden güçlendirmenin bir yolunu bulmalarını öneririm. Kız kardeşim, kendisi lezbiyen, bir dönem aile fertleri çok sık homofobik davranışlar sergilediği için ailemizle bütün köprüleri atmak istediğini hissediyordu. Yaşadığı öfke ve hayal kırıklığını anlayan ve paylaşan biri olarak onu yine de temas hâlinde kalmanın bir yolunu bulması konusunda cesaretlendirdim. Zamanla diğer aile fertlerinde büyük olumlu değişimler gördü. Korkunun zaman içinde yerini anlayışa bıraktığını gördü ki eğer varoluşunun reddedilmesinden duyduğu kedere verebileceği tek tepki olarak ailesiyle bütün bağlarını koparmayı tercih etmiş olsaydı böyle bir şey asla olmayacaktı.

Aile yaralarımızı iyileştirmemiz bir aradalığı güçlendirir. Böyle yaparak yalnızca sevme edimiyle ilgileniriz ki bu sevgi yabancılarla yapıcı bir aradalıklar kurmanın da temelini oluşturur. Bir aradalıkta yarattığımız sevgi, nereye gidersek gidelim bizimledir. Kılavuzumuz bu bilgi olduğunda gittiğimiz her yeri sevgi dolu bir yere dönüştürürüz.

Dokuz

Karşılıklılık: Sevginin Özü

> Gerçek anlamda vermek enikonu keyifli bir edimdir. Verme niyetini oluşturduğumuzda, verme ediminde ve vermiş olduğumuz gerçeğini anımsarken mutluluk duyarız. Cömertlik kutlamadır. Birine bir şey verdiğimizde ona temas ettiğimizi hissederiz ve barış ve farkındalık yoluna bağlılığımız derinleşir.
>
> Sharon Salzberg

Sevgi bize cennetin kapılarını açar. Yine de birçoğumuz kapının dışında öylece durur, eşikten içeri adımımızı atmayı becerememiz; ardımızda bırakmayı göze alamadığımız onca şey biriktirmişizdir ve bunlar sevgi yolunda ayağımıza dolanır. Hayatlarımızda sevgi yolunda kılavuzumuz olmadığında çoğumuz sevmeye nasıl başlayacağımızı veya ne yapmamız, nasıl davranmamız gerektiğini bilmeyiz. Çaresizlik içindeki pek çok genç birey ya her şeyi "doğru" yaptıklarından emin olduklarında sevginin geleceğine ya da her şeyi doğru yaptıkları hâlde sevgiyi bulamadıklarına inanır. Sevme ve sevilme yönündeki gayretleri sadece stres, çatışma ve süreğen bir memnuniyetsizlik üretir.

Yirmilerimde ve otuzlarımın başlarında, sevginin ne demek olduğunu bildiğimden emindim. Ama ne zaman "âşık olsam"

kendimi acı çekerken buluyordum. Hayatımın en yoğun ve uzun soluklu iki ilişkisinde de partnerlerim alkolik babaların yetişkin oğlan çocukları oldu. İkisi de babalarıyla olumlu iletişim kurdukları tek bir anıya bile sahip değildi. İkisini de babalarından boşanmış ve bir daha evlenmemiş, çalışan anneler büyütmüştü. Huy, mizaç olarak babama benziyorlardı: sessiz, çalışkan ve duygusal olarak içine kapanık. Evime getirdiğim ilk erkeği hatırlıyorum. Kız kardeşlerim onu görünce şok olmuşlardı. Gözlerinde, "babamızın kopyası" ve "Sen babamızdan hep nefret ettin." cümleleri okunuyordu. O dönem hem babamdan nefret ettiğim düşüncesini hem de bir şekilde ona benzeyen bir hayat arkadaşı seçmiş olmam fikrini gülünç bulmuştum. İkisi de mümkün değildi.

Bu partnerimle on beş yıl süren birlikteliğimiz sonrasında, onun babama ne kadar benzediğini fark etmekle kalmadım, aynı zamanda babamdan hiçbir zaman görmediğim sevgiyi çaresizce onda aradığım acı gerçeğiyle de yüzleştim. Ondan hem sevgi dolu bir baba hem de sevgi dolu bir sevgili olmasını ve böylece yaralarımı iyileştirmesini beklemiştim. Beni sadece sevdiğini, çocukluğumda görmediğim ilgiyi bana onun gösterdiğini, incinmiş ruhumu iyileştirdiğini ve ona tekrar güvenip onu tekrar sevdiğimi hayal ederdim. Ama o bunları yapabilecek biri değildi. Ona sevgiye dair hiçbir şey öğretilmemişti. Sevginin gölgeliklerinde el yordamıyla ilerlemiş, birlikte çok büyük hatalar yapmıştık. Benden annesinin ona karşılık beklemeksizin, hatta hiçbir şey beklemeksizin verdiği koşulsuz sevgi ve hizmetin aynısını bekliyordu. Başkalarının ihtiyaçları karşısındaki kayıtsızlığı ve hayat denilenin tam da böyle olması gerektiğine duyduğu kendini beğenmiş inancı beni sürekli çileden çıkarırken ikimiz için duygusal emek sarf etmeye çabaladım, durdum.

Fazla söze lüzum yok, işin özü aradığım sevgiyi, aşkı bulamadım. Yabancısı olmadığım bir ailevi mücadele alanı içinde kalmaya devam etmiş oldum. Bize özel bir cinsiyetler savaşına giriştik. Bu savaşta ben Mars ve Venüs modellerini yıkmak için çarpıştım, böylece cinsiyet rollerine ilişkin ön yargılardan kurtulup içsel arzularımıza bağlı kalabileceğimize inanıyordum. O ise duygusal istekler ve ihtiyaçlar anlamında erkeklerin kadınlardan kalıtsal olarak farklı olduğu varsayımına yaslanan bir cinsiyetler arası farklılık paradigmasına sadık kalmaya devam etti. Ona göre benim sorunum, bu "doğal" rolleri kabul etmeyi reddediyor olmamdı. Feminizm çağındaki pek çok liberal erkek gibi o da kadınların eşit işe eşit ücret hakkına sahip olmaları gerektiğine inanıyordu ama mesele eve ve kalbe geldiğinde, bakıcılığın kadının rolü olduğunu düşünmeye devam ediyordu. Pek çok erkek gibi o da "tıpkı annesi gibi" bir kadın istiyordu çünkü böylece büyümek, yetişkin olmak işini kendisinin yapmak zorunda kalmayacaktı.

Tam da psikolog Dan Kiley'in çığır açıcı kitabı *The Peter Pan Syndrome: Men Who Have Never Grown Up*'ta tasvir ettiği türde bir erkekti. Seksenlerin başlarında yayınlanan kitabın kapağına bu kitabın Amerikan erkeklerini kuşatan ciddi bir sosyal psikolojik fenomeni, erkek olmayı reddeden oğlan çocuklarını anlattığı notu düşülmüştü: "Erişkin yaşına gelmiş olsalar da yetişkin sorumluluğu duygusuyla yüzleşmeyi beceremezler. Gerçek duygularını bilmez, en yakınlarına bile bağlanmaktan korkarlar, benmerkezci ve narsistirler, içlerindeki boşluk ve yalnızlık hissini normallik maskeleri ardına gizlerler." Bu yeni kuşak Amerikan erkekleri feminist kültürel devrimi deneyimlemişlerdir. Birçoğu babanın ortalıkta olmadığı evlerde büyümüştür. Feminist düşünürler onlara maço erkek olmak zorunda

olmadıklarını söylediklerinde ziyadesiyle mutlu olmuşlardır. Ne var ki geleneksel maço erkeğe dönüşmemenin tek alternatifi hiç büyümemek, oğlan çocuğu kalmak değildi.

Oğlan çocuğu kalmayı seçerek onları bunaltıcı boyutta koşulsuz bir ilgi ve bakımla büyüten anneleriyle aralarındaki "fazla sıkı" bağların acısına katlanmak zorunda kalmadılar. Sadece kendilerine anneleri gibi bakacak kadınlar buldular. Kadınlar anneleri gibi olmayı başaramayınca haylazlık yaptılar. Başlarda genç, militan bir kadın olarak ataerkiye dâhil olmayan bir erkek bulduğum için müthiş heyecanlıydım. Yetişkin olması için dürtmek, iteklemek, haykırmak görevi bile üstlenmeye değer görünmüştü. Fakat nihayetinde ulaştığım noktada istediğimin eşit bir partner, eşler arasında eşit bir aşk olduğunu gördüm, buna inandım. Onu bir yetişkine dönüştürmek istememin bedeli, onun oğlan çocuğu haylazlıklarını aşarken asla birlikte olmak istemediğim maço bir erkeğe dönüşmesi oldu. Saldırganlığının hedefi bendim, suçum onu oğlan çocukluğunu geride bırakmaya ikna etmiş olmaktı, erkek olmak görevine uygun biri olmadığı yönündeki korkularının suçlusu da benden başkası değildi. İlişkimiz bittiğinde kendini gerçekleştiren bir feminist kadın olma yolunda tomurcuk vermiş, çiçek açmıştım ama sevginin dönüştürücü gücüne inancımı yitirmenin eşiğine gelmiştim. Kalbim kırılmıştı. Kültürümüzün henüz bir özgür erkek ile bir özgür kadın arasındaki karşılıklı sevgiyi, aşkı olumlayacak seviyede olmadığından duyduğum korkuyla ilişkimi bitirdim.

İkinci ilişkimde ki bu kez çok daha genç bir erkekle birlikteydim, yine benzer iktidar mücadeleleri baş gösterdi. O, erkekliğin daima tahakkümle eş tutulduğu bir toplumda eriştiği yetişkinliğe sıkı sıkıya bağlıydı. Tahakküm kurmuyordu. Ama ilişkimizi salt kimin sözünün geçtiğinden ibaret bir iktidar ilişkisi olarak

gördüğü gerçeğiyle yüzleşmesi gerekiyordu. Bazı insanlar eski partnerimin sessizliğini büyük ölçüde sindirme ve gözdağı verme –"iktidarının" bir işareti– olarak görse de genç partnerimin suskunluğu aslında çoğunlukla tahakkümünün bir sonucu olarak okunmaya açıktı. Başlarda beni kendine çeken şey, ataerkil forma alternatif bir "erkeklik" sergiliyor olmasıydı. Gelgelelim nihayetinde erkekliğinin dış dünyada, daha geniş bir çevrede kabul görmediğini hissetti ve cinsiyetçi sosyalleşmenin eylem ve davranışlarını belirlemesine izin vererek erkeğin ve kadının rolleri mevzusunda daha geleneksel bir düşünceye bel bağlamaya başladı. Verdiği mücadeleyi gözlemlerken erkeklerin ataerkiye bağlı olmamayı tercih ettiklerinde nasıl da az destek gördüklerini fark ettim. Her ne kadar aralarında kuşak farkı olsa da hayatıma giren bu iki liberal erkeğin ikisi de sevgi meselesine çok fazla kafa yormamıştı. Kamusal alanda cinsiyet eşitliğini desteklemelerine karşın özel alanda çuvallıyor, sevgiyi, aşkı kadının meselesi olarak görüyordu. Onlar için ilişki, ihtiyaçlarını karşılayacak birini bulmaktan öte bir şey değildi.

Bu Mars-Venüs cinsiyetçi evreninde erkekler iktidar, kadınlar duygusal yakınlık ve bağ ister. Böyle bir dünyada hiç kimse sevgiyi gerçekten tanıma fırsatına sahip değildir çünkü düzen iktidar düzenidir, sevgi değil. İktidar ayrıcalığı, ataerkil düşüncenin özüdür. Böyle düşünmeleri öğretilen kızlar ve oğlanlar, kadınlar ve erkekler sevginin önemli olmadığına ya da önemliyse bile asla güçlü, tepede, egemen, iktidar olmak kadar önemli olmadığına ve doğrusunun da bu olduğuna inanırlar. Hayatlarında erkeklere özverili bir sevgi ve ilgi sunuyor gibi görünen kimi kadınlar, kafayı "sevgi" ile bozmuş gibi görünürler hâlbuki gerçekte eylemleri çoğunlukla gücü ele almanın örtülü bir yoludur. Erkek muadilleri gibi bu kadınlar da ilişkilerine aşk sözcükleriyle

başlarlar ama eylemleri, davranışları öncelikli gündemlerinin iktidar ve kontrolü sürdürmek olduğunu açık eder. Bu, ilişkide ilgi ve yakınlığın olmadığı anlamına gelmez. Ana dinamiğin iktidar mücadelesi olduğu ilişkileri bitirmek tam da bu yüzden bazı kadınlar ve erkekler için özellikle zordur. Bu sadomazoşist eğilimli iktidar dinamiğinin yakınlık, ilgi, sevecenlik ve sadakatle bir arada var olabilmesi ve genellikle de böyle var olduğu gerçeği; iktidar odaklı bireylerin söz konusu gündemlerini kendilerine dahi inkâr edebilmelerini kolaylaştırır. Olumlu eylemleri ilişkide sevginin üstün geleceği yönünde umut verir.

Kadın veya erkek, bir tarafın kontrolü elde tutmayı arzuladığı bir ilişkide sevgi maalesef asla üstün gelmeyecektir. Yaşadığım ilişkiler hem acıydı hem tatlı. Sevginin bütün unsurları mevcuttu ama partnerlerim sevmeye, aşkı gündemde tutmaya bağlı kalmadılar. Sevgiyi bilmeyen biri için karşılıklı doyum ve gelişmenin bir sevgililik ilişkisinin temeli olabileceğine güvenmek hiç kolay değildir. O yalnızca iktidar dinamiğini anlar, ona inanır; ast-üst ilişkisine, sadomazoşist bir tahakküm mücadelesine inanır ve ne ironiktir ki bu paradigmalar çerçevesinde hareket ettiğinde kendini "daha güvende" hisseder. İhanete yatkınlığı itibarıyla güven fobisi geliştirmesi olasıdır. En azından iktidar dinamiğine tutunduğunda bilinmeyenden asla korkmak zorunda değildir çünkü iktidar oyununun kurallarını iyi bilir. Her koşulda, sonuç öngörülebilirdir. Sevme edimi herhangi bir güvenli alan önermez. Yitim, keder, acı riski hep vardır. Kontrolümüz dışındaki etmenlere göre davranmak zorunda kalma riskini göze alırız.

Birey çocukluğunda sevmeyi, sevilmeyi duyması, tatması gereken bölgeden yaralar alabilir ve bu yaralar öyle travmatik olabilir ki o bölgeyi iyileştirme yönündeki her çaba ona mutlak

anlamda tekinsiz, hatta kimi zaman hayati tehlike içeren bir eylem gibi görünebilir. Erkekler açısından bu özellikle geçerlidir. Biz kadınlar çocuklukta ne tür travmalar yaşamış olursak olalım, sevgiye yönelmemiz için kültürel destek görürüz. Bu desteğin altında şüphesiz ki cinsiyetçi mantık yatıyor olmakla birlikte yine de bu, kadınların gerek sevgiye kafa yorma gerekse anlamını, önemini kavrama noktasında daha fazla cesaretlendirildiği gerçeğini değiştirmez. Sevgiye duyduğumuz aşikâr özlem ifade edilebilir, olumlanabilir. Ne var ki buradan bütün kadınların bütün erkeklerden daha iyi sevebildiği sonucu çıkmaz.

Ataerkil düşünce kadınları sevmeleri gerektiğine inanmaları için cesaretlendirir ama bu, sevme işinde erkeklere kıyasla duygusal anlamda daha donanımlı olduğumuz anlamına gelmez. Pek çoğumuz sevmekten korkarak daha ziyade bir eş bulmaya odaklanırız. Kadınları eş bulabilmek için aldatmaya, her türlü manipülasyonu yapmaya teşvik eden *The Rules: Time-tested Secrets for Capturing the Heart of Mr. Right* gibi kitapların büyük ticari başarı elde etmesi, günümüzün gereği olan sinizmi sarih bir şekilde gözler önüne sermektedir. Bu tür kitaplar eski kafa cinsiyetçi cinsiyet farklılığı nosyonlarını meşru kılar ve kadınları, kadın ile erkek arasında karşılıklı saygı, açıklık ve ilgiye dayalı bir ilişki olamayacağına inandırmaya çalışır. Kadınlara ilişkilerin daima iktidar, manipülasyon ve baskı meselesi olduğu, karşındaki insana iradesi dışında dahi olsa istediğin şeyi yaptırmak meselesi olduğu mesajı verilir. İktidar oyununu oynarken kadınsı hile ve baştan çıkarmaları nasıl kullanmaları gerektiği öğretilir; asla ama asla nasıl sevmeleri, nasıl sevilmeleri konusunda bilgiler verilmez.

Popüler kişisel gelişim literatürü, büyük ölçüde cinsiyetçiliği normalleştirir. Genellikle huy, tabiat olarak değerlendirilen

alışkanlıkları erkek egemenliğini sürdürüp güçlendiren öğrenilmiş davranışlarla ilişkilendirmek yerine, bu farklılıklar değer yüklü ve politik değil de doğuştan gelen ve mistik farklılıklarmış gibi davranılır. Bu tür kitaplarda, erkeğin hislerini dürüstçe ifade etmedeki beceriksizliğinden ve/veya reddinden sıklıkla olumlu bir eril erdem olarak söz edilirken, kadınlardan bunu duygusal yalnızlaşma ve yabancılaşmaya yol açan öğrenilmiş bir davranış biçimi olarak görmek yerine kabul etmeyi öğrenmeleri beklenir. John Gray bu durumu "erkeğin inine çekilmesi" olarak tasvir eder ve yalnız kalmak isteyen erkeğini rahatsız eden kadının şüphesiz ki cezalandırılacağını varsayar. Gray değişmesi gerekenin kadın davranışı olduğuna inanır. Cinsiyet eşitliğine karşı olan kişisel gelişim kitapları; kadınların besleme, doyurma konusuna aşırı yatırım yapmasını bakım konusunda öğrenilmiş bir yaklaşım olarak değil, ekseriyetle "doğal", doğuştan gelen bir özellik olarak tanımlar. *New Age*'in yin ve yang, dişil ve eril çift cinsiyetlilik vb. mistik hatırlatmalarını daha süslü ve akıl çelici bir şekilde ambalajlanmış aynı eski cinsiyetçi stereotiplermiş gibi göstermek için türlü ayak oyunları yapar.

Sevgiyi tanımak, tatmak için hayatlarımızda hangi şekle bürünüyor olursa olsun, cinsiyetçi düşünceyle bütün bağımızı koparmak zorundayız. Söz konusu bağ bizi daima gerisin geri cinsiyetler arası çatışmaya, cinsiyet rolleri konusunda kadınları *ve* erkekleri *azaltan* bir düşünce tarzına döndürecektir. Sevme sanatını icra etmek için her şeyden önce sevmeyi seçmeliyiz; sevmeyi, sevilmeyi öğrenmek, tatmak istediğimizi kendimize itiraf etmeliyiz, bunun ne anlama geldiğini bilmesek dahi! Sevginin, aşkın gücüne bütün inancını yitirmiş sinik bir bireyin gözü kapalı, körü körüne inanmak dışında bir seçeneği yoktur. Deepak Chopra *The Path to Love*'da sevginin yapamayacağı

hiçbir şey olmadığını akılda tutmamızı salık verir: "Sevgi yoksunluğunun yarattığı boşluk, ancak sevmeyi ve sevilmeyi yeniden öğrenerek doldurulabilir. Sevginin yer çekimi kadar gerçek bir güç olduğunu ve her gün, her saat, her dakika sevgiyle yaşamanın bir fantezi olmadığını, aksine doğal hâlimizin tam da böyle olması beklendiğini hepimiz kendimiz için keşfetmek zorundayız." Her gün sevgiyle desteklenmeye ihtiyaç duydukları, çoğu erkeğe hiç anlatılmamıştır. Cinsiyetçi düşünce genellikle erkeklerin sevgiye duydukları özlemi kabul etmelerini ve sevme yolunda kadınları kendilerine kılavuz almalarını engeller.

Kadınlara sevme ediminin bir parçası olarak temel ilgi, alakayı nasıl sağlayacakları ebeveynleri tarafından, onlar değilse medya aracılığıyla ta çocukluklarında öğretilir. Empati kurmayı, besleyip büyütmeyi, en önemlisi dinlemeyi bizlere öğretirler. Genellikle bu pratiklerle sosyalleşmeyiz, bu sayede sevebilir veya sevme bilgisini erkeklerle paylaşabiliriz ama asıl önemlisi, böylece çocuklarla ilişkide anne olabiliriz. Esasen çoğu yetişkin kadın sevgi ve bakıcılık hakkında hiçbir fikri olmayan ataerkil partnerlerle (kadın veya erkek) bir araya gelebilecek şekilde yeniden sosyalleşmek amacıyla ilgi ve saygı (sevginin iki önemli unsuru) konusundaki temel anlayışları kolaylıkla terk eder. Bir çocuğun kendisine kötü lakaplar takmasına, onu aşağılamasına asla boyun eğmeyecek olan bir kadın aynı davranışları bir erkekten gördüğünde kabul edebiliyor. Kadın anne-çocuk ilişkisinde gösterdiği ve talep ettiği saygıyı, yetişkin ilişkilerinde önemli görmüyor; erkekten talep ettiği saygı kadının eş bulmak ve onu elinde tutmak isteğini karşıladığı müddetçe sorun olmuyor.

Çok az ebeveyn çocuklarına yalan söylemeyi öğretir. Ama kâh düpedüz aldatarak kâh gizli kapaklı işler çevirerek sürekli yalan söylemek kabul edilebilir, mazur görülebilir bir yetişkin

erkek davranışıdır. Dürüst olmayı tercih etmek, sevme sürecinin ilk adımıdır. Aldatan bir sevgi icracısı olamaz. Tercih dürüst olmaktan yana yapıldıktan sonra, ikinci adım iletişimdir. *The Healing of America*'da dinlemenin önemine odaklanan Marianne Williamson, felsefeci Paul Tillich'in dinlemenin sevginin ilk sorumluluğu olduğuna ilişkin vurgusuna dikkat çeker: "Dinlemeyi öğrenmeden, derin bir iletişim kurmayı öğrenemeyiz; başkasına, kendimize ve Tanrıya kulak vermeliyiz. İbadet kabilinden dinlemek bir kalbin iyileşmesi için de bir ulusun iyileşmesi için de güçlü bir araçtır... Bu noktadan iyileşme merdiveninin bir sonraki basamağına, yani gücüyle iyileştirmek ve iyileşmek için özgün hakikatimizle iletişime geçme kapasitemize adım atarız." Dinlemek sadece karşımızdaki insanın ağzından çıkanları duymak değildir, bununla birlikte kendi kalbimizin sesini, iç sesimizi duymayı öğrenmemiz demektir.

İçimizdeki yalnızlığa dokunmak, bu yalnızlığın acısını anlatmasına izin vermek yine sevgi yolculuğuna başlamanın yollarından biridir. Gerek heteroseksüel gerekse eşcinsel ilişkilerde, incinen partner genellikle partnerinin bu acıyı "duymak" istemediğini görür. Pek çok kadından partnerleri onları dinlemeyi veya onlarla konuşmayı reddettiğinde duygusal bir yıkım hissettiklerini duyuyorum. Kadınlar bir dertlerini paylaşmak üzere kendilerini açtıklarında, genellikle "dırdır etmek"le itham edilirler. Bazı kadınlar partnerlerinin "aynı boktan konuyu duymaktan bıktıklarını" çok sık işitirler. Her iki durum da öz saygıyı yerle yeksan eder. Çocuklukta örselenmiş, incitilmiş olanlarımız genellikle acılarını ifade ettiklerinde utandırıldılar, aşağılandılar. Dolayısıyla, seçtiğimiz partner de bizi dinlemediğinde bunun üzerimizdeki duygusal etkisi gerçekten yıkıcı oluyor. Genelde, acımızdan bahsettiğimizde bizi anlasın, anlamasın,

şefkatle yanıt vermeyi beceremeyen partnerler dinlemeyi de sıklıkla beceremezler çünkü ifade edilen acı onların kendi güçsüzlük ve acizlik hislerini tetikler. Çoğu erkek kendini çaresiz, aciz hissetmeyi asla istemez. Bu nedenle, kimi zaman kendi duygusal savunmasızlıklarına tanık olmamak için partnerini şiddetle susturmaya yönelir. Bir çift bu dinamiği saptayabildiğinde, uygun zamanlarda (çünkü yorgun, gergin veya başka bir şeyle meşgul bir insana kendi acılarından söz etmeye çalışmak beyhude bir çabadır) birbirlerinin acılarını dinledikleri kısa sohbetler gerçekleştirerek karşılıklı ilgi meselesi üzerine çalışabilirler. İki bireyin şefkatli bir dinleme için bir araya geleceği bir zaman belirlemek iletişimi ve bağları güçlendirir. Sevme edimini yerine getirmeye adandığımızda duyduklarımız canımızı yaksa bile dinlemeyi biliriz.

M. Scott Peck'in popüler bilimsel yapıtı *The Road Less Traveled*, bağlılığın önemini ısrarla vurgular ve olumlar. Disiplin ve özveri, sevme edimi için ilişkilerin en başından itibaren ve gittikçe artan bir önemle şarttır. Peck şöyle yazar: "Yüzeysel bile olsa bağlılık gerçek bir sevgi ilişkisinin temeli, esasıdır. Derin bağlılık ilişkide başarıyı garanti etmez ama bunun için diğer bütün etmenlerden daha fazla yarar sağlar... Bir başkasının tinsel gelişimini gerçekten önemseyen biri, söz konusu gelişimi ancak ve ancak bağlılık ilişkisiyle kayda değer biçimde destekleyebileceğini ama bilinçli ama içgüdüsel olarak bilir." Bizi dertlerimizden, sorunlarımızdan bir çırpıda kurtulmanın yolunu bulmaya teşvik eden bir kültürde yaşıyor olmamız nedeniyle, görece bile olsa en ufak bir duygusal sorunda kolayca yıkıma uğrayan bireylerden oluşan bir ulus hâlini aldık. İlişkilerde bir sorunla karşılaştığımızda çoğunlukla verdiğimiz ilk tepki bağlılığımızı korumak değil, köprüleri atmak oluyor.

Sevgi yolunda ilerlerken içimizde, aramızda veya başka bireylerle anlaşmazlık baş gösterdiğinde özellikle yaşadığımız güçlükleri kolayca aşamıyorsak derhal moralimiz bozulur, cesaretimiz kırılır. Aşk ilişkilerinde, pek çok insan yararsız bir bağlanma tuzağına düşmekten korkarak hemen ilk anlaşmazlıkta kaçar veya bağlılıktan kaçınmak için gereksiz, keyfe keder sorun çıkartır. Daha lütfunu tatmadan sevgiden, aşktan kaçar. Sıkıntı belki de sevmenin mutluluğuna katılmak için geçmesi gereken eşiktir ve sıkıntıdan kaçarak sevmenin hazzındaki doygunluğu hiçbir zaman bilemez.

Düzmece sevgi nosyonları bize sevgiyi hiçbir acı duymayacağımız, sabit bir mutluluk hâlinde var olacağımız bir yer olarak öğretir. Öncelikle bu inanışlardaki sahteliği açığa çıkarmak ve sevmeye başladığımızda dertlerin, acıların sona ermeyeceği gerçeğini görmek ve kabul etmek zorundayız. Sevgisizlikten sevgiye doğru yaptığımız kimi kısa geçişlerde ıstırabımızın öncesinden daha da şiddetlendiği durumlar olabilir. Eski zaman ilahilerinden birinde dendiği gibi, "Gözyaşları bütün gece akmaya devam edebilir ama sabah neşeli olacaktır." Acıyı kabul etmek sevme ediminin bir parçasıdır. Bu, yapıcı acıyı şımarıkça incinmelerden ayırt etmemizi sağlar. Hayatımızda sevginin vaadi asla gerçekleşmiyorsa belki de nedeni, en zor sevme ediminin bizi cennete götürecek yolun derin uçurumlardan geçtiğine güvenmektir. Guy Corneau *Lessons in Love*'da pek çok erkeğin duygusal anlamda acı çekmekten ölesiye korktuğunu ve bu yüzden oldukça uzun süre içine kapanarak en sonunda sevgisiz bir hayatı bile isteye tercih ettiğini öne sürer: "Hatırı sayılır sayıda erkek sırf aşkın duygusal ıstırabı ve bunun yarattığı çatışmayla baş etme cesaretini gösteremediği için kendini ilişkiye adamamaya karar verir." Kadınlar bu tür erkekleri yeniden hayata

ve sevgiye döndürmeye çalıştıkları için sıklıkla küçümsenirler. Çünkü bu erkekler aslında güzellik uykusundadırlar. Eğer ilgili, özenli davranan kadınlar erkeklere kendilerini nasıl yeniden hayata döndürebileceklerini öğretme işini üstlenmese çok daha yabancılaştığımız, çok daha fazla şiddetin hüküm sürdüğü bir dünyada yaşıyor olabilirdik. Fakat bu sevme işi; erkekler ayağa kalkmayı, büyümeyi neden reddettiklerini sorgulamadıkları sürece kısır ve yararsız bir çabadır. Bu noktada bağlarını koparıp kendi yollarında yürümeye devam etmeleri kadınların öz sevgileri açısından olumlu bir hareket olacaktır.

Kadınlar erkeklere kılavuzluk etmeye gayret gösterirler çünkü ataerkil düşünce bu işe müsaade eder; gerçi bir yandan da erkeklere kadınların kılavuzluğunu reddetmeyi öğreterek bu gayretleri boşa çıkarır. Ataerkil düşünce erkeklerin duygusal ihtiyaçlarını karşılamalarının daha olası olduğu cinsiyete dayalı bir düzenleme yaparken, böyle bir düzenlemede kadınlar elbette ki kendi duygusal ihtiyaçlarından mahrum kalacaklardır. Duygusal ihtiyaçlarının karşılanması, kişinin daha büyük bir psikolojik refaha kavuşmasına yardımcı olur. Sonuç olarak erkeklere ataerkinin tam da onların üstün tutulması ve hâliyle insanları yönetmeye daha uygun olması gerektiği yönündeki ısrarıyla titizlikle örtüşen bir avantaj sunulur. Kadınların duygusal ihtiyaçları karşılanacak olsa ve karşılıklılık norm hâline dönüşse erkek egemenliği albenisini yitirecektir. Ama ne üzücü ki cinsiyetçi erkekliğine dönük feminist eleştiriye tepki olarak yükselen erkek hareketi, erkekleri kendi hisleriyle temas kurmaya ama bunu "güvenli" bir içerikte yapmaya, ekseriyetle diğer erkeklerle paylaşmaya teşvik etmiştir. Bu hareketin önde gelen isimlerinden Robert Bly'ın erkekler ve sevgi hakkında söyleyeceği pek bir şey yoktur. Hareketin erkekleri birbirlerini

sevgi konusunda entelektüel kadınları incelemeye yönlendirmeyi tercih etmemişlerdir.

Sevgi yolunda yürümeyi tercih edenler bir kılavuzdan müthiş destek görürler. Bizi yarı yolda bırakmayacağına veya yanlış yola saptırmayacağına güvendiğimiz bir kılavuz, korkularımızın üstesinden gelmemizi sağlayabilir. Tanımadığımız insanlara büyük bir cesaretle güvenebilme hünerimize her zaman hayran olmuşumdur. Hastalandığımızda doğruca hastanenin yolunu tutar ve bizi iyileştirmelerini ümit ettiğimiz, hiç tanımadığımız insanların eline kendimizi gönül rahatlığıyla bırakırız. Ne var ki söz konusu duygusal güven olduğunda hayatlarımızda çok önemli yerleri olan en sadık dostlarımıza bile kendimizi bırakmaktan çoğunlukla korkarız. Bu kuşkusuz yanlış bir düşüncedir ve eğer sevgiyle dönüşmeyi gerçekten istiyorsak bunu aşmamız gerekir.

Sevme pratiği zaman alır. Kuşkusuz bu toplumda çalışma hayatları bireyleri gerek fiziksel gerekse duygusal olarak hepten perişan etmediği zaman bile, onlara sevme sanatına layığıyla mesai harcamaları için oldukça sınırlı zamanlar bırakır. Çok yoğun çalışmaktan sevgiye ayıracak vakit bulamadığını, hayatında sevgiye yer açmak için ya daha az çalışmak ya da hepten işinden ayrılmak zorunda olduğunu söyleyen çok fazla insan var. *Regarding Henry*, *The Fisher King* gibi filmler yakalandığı ölümcül bir hastalık neticesinde zamanını nasıl ve nelerle değerlendirmesi gerektiğini yeniden gözden geçiren yönetici sınıf erkeklerine dair duygusal hikâyeleri konu edinse de, gerçek hayat güçlü ve nüfuzlu erkekler ve kadınların hayatlarında sevgiye yer açmak için bir saniye bile durmaya vakit bulamadığı çok fazla örnekle dolu. Elbette hayatı işten ibaret olan insanlarla birliktelik yaşayan bireyler, partnerlerine sevgi kılavuzluğu etmekten yorularak yoğun bir öfke biriktirmeye başlayabilmektedir.

Vergilerimizle herkesin sevmeyi öğrenebileceği okulların kurulması desteklense hiç şüphesiz işsizlik gibi bir problem de kalmayacak, iş bölüşümü de norm hâlini alacaktır. Sevgiyi hayatlarımızın merkezine koyduğumuzda çalışmak bütünüyle farklı bir anlam ve odağa sahip olacaktır.

Sevgiyi pratik ettikçe daha verici olmak isteriz. Bir başkasına kabul göstermeyi reddetmek anlamında bencillik, aşk ilişkilerinde yaşanan hüsranların başat kaynağıdır. Robert Sternberg'in *Love the Way You Want It*'teki ifadesiyle, "İlişkilerin çökmesine en sık neyin yol açtığı sorulsa... kesinlikle bencillik derim. Bizler şu an narsizm çağında yaşıyoruz ve pek çok insan karşısındakinin ihtiyaçlarına kulak vermeyi ya hiç öğrenmemiş ya da unutmuş durumda. Doğrusu, ilişkinizi –tek gecelik değil, uzun soluklu ilişkinizi– iyileştirmek adına kendinizde bir değişiklik yapmak istiyorsanız partnerinizin menfaatlerine kendi menfaatlerinizle eşit muamele gösterin." Gerek aşk ilişkilerinde gerekse diğer bütün ilişkilerde cömertçe verebilmek, karşınızdaki insanın sizden özen beklediğini fark ettiğiniz anlamına gelir. Özen önemli bir kaynaktır.

Bütün kaynakları cömertçe paylaşmak, sevgiyi ifade etmenin somut bir yoludur. Bu kaynaklar zaman da olabilir, dikkat, nesne, beceri, para da... Bir kez sevme yoluna dümen kırdığımızda vermenin ne kadar kolay olduğunu göreceğiz. Bağışlayıcı olmak bütün sevgi icracılarının verebileceği kullanışlı hediyelerden biridir. Bu bizi sadece başkalarını suçlamaktan, bitmek bilmeyen sevgi yoksunluğumuzun kaynağı olarak görmekten kurtarmakla kalmaz, aynı zamanda eylemliliği deneyimlememizi, sevgi görme ve göstermenin bizim de sorumluluğumuz olabileceğini fark etmemizi sağlar. Yoksunluk hislerimiz için başkalarını suçlamamız yersiz çünkü bu hislerimizle nasıl ilgileneceğimizi biliriz.

Kendimizi sevgiye nasıl bırakacağımızı, sevginin çevremizde olduğunu biliriz. Kendimizi ve başkalarını bağışladığımızda duygusal yoksunluk konusunda duyduğumuz öfke ve hiddet büyük ölçüde söner. Bağışlayıcılık bizi sevgiye açar ve hazırlar. Bizi canıgönülden vermeye hazırlar.

Vermek bizi herkesle iletişime, birliğe taşır. Bu bizim için her şeyden herkese yetecek kadar olduğunu anlamanın da bir yoludur. Hıristiyan geleneğinde bize vermenin "cennetin kapılarını açtığı" öğretilir, vermek "almaya yer bırakmayacak bir mutluluk" sunar. Ataerkil toplumda tahakkümle bağlarını koparmak isteyen erkekler için sevme edimine başlamanın en iyi yolu verici olmak, cömert olmaktır. Feminist düşünürlerin erkek ebeveynliğinin değerini bu denli yüceltmelerinin nedeni budur. Ergen çocuk bakıcılığı işlerinde çalışan erkeklerin çoğu, bakım hizmeti sunmanın keyfini hayatlarında ilk kez deneyimlemektedir.

Birbirimize verici olarak karşılıklılığı deneyimleyemeyi öğreniriz. İktidar mücadelelerinden kök alan cinsiyet savaşını bitirmek için kadınlar ve erkekler her bireyin kişisel gelişiminin konu edilmesini ve beslenmesini güvenceye alan bağlar temelinde bir karşılıklılığa ulaşmaktan yana olmalıdır. Bu, neşeyi, sevinci tanıma gücümüzü artırır. Sharon Salzberg *A Heart As Wide As the World*'de şunu hatırlatır: "Cömertlik pratiği bizi bağımlılık ve eklenti olma halinden doğan bir başınalıktan azat eder." Salzberg'in "aymış aklın başat özelliği" olarak tanımladığı cömert bir kalbe erişmek aşk bağlarımızı perçinler. Vermek aynı zamanda almayı öğrenmenin de yoludur. Gerçek sevgiyi tanıdığımızda, karşılıklı alma-verme pratiği gündelik bir ritüele dönüşür. Cömert bir kalp daima açıktır, gidiş gelişleri almaya hazırdır. Böyle bir sevginin içindeyken, asla terk edilme korkusu

duymayız. Gerçek sevginin sunduğu en değerli hediye budur: daima ait olduğumuzu bilme deneyimi.

Vermek ruha eczadır. Tinsel gelenek sevmeyi bilene hediyeler vermemizi öğütler. Sevgi bir eylem, katılımcı bir duygudur. İster öz sevgi isterse başkalarını sevme sürecine yoğunlaşmış olalım, sevgiyi hayata geçirme hissinin ötesine geçmek zorundayız. Sevmeyi bir edim olarak görmek bu yüzden yararlıdır. Eylediğimizde, kendimizi yetersiz veya aciz hissetmeyiz; sevgi yolunda atılacak somut adımlar olduğundan emin olabiliriz. İletişim kurmayı, dinginliği, kalbimizin ihtiyaçlarına kulak vermeyi ve başkalarını dinlemeyi öğreniriz. Sevdiklerimizin neşesini de hüznünü de can kulağıyla dinleyerek şefkati öğreniriz. Sevgiye giden yol ne meşakkatlidir ne de gizli; sadece tercihimizi bu yola çıkmaktan yana kullanmamız lazım. Bunu nasıl yapacağımızı bilmiyorsak kalbin özüne giden yolu, sevgiye, aşka geri dönüş yolunu bize gösterecek aydınlanmış, açık fikirli sevgi dolu bir ruh daima vardır.

On

Aşk:
Ah Sevgili Aşk

Sevgili Aşk diyor ki bana:
Nerede, nasıl, ne zaman
Ne'm alacaksın benim?..
Seninim ben. Doğduysam senin için...
Ne'm alacaksın benim?..
Avilalı Azize Teresa

Ah, aşka dönüş! Hep hayalini kurduğumuz, hiç tatmadığımız sevgiye, sahip olduğumuz ama vermeye hazır olmadığımız sevgiye, aradığımız romantik ilişkiye dönüş! Bu ilişkilerin –diğer bütün ilişkilerden daha fazla– bizi kurtaracağına, arındıracağına inanırız. Gerçek aşk arındırma gücüne sahiptir ama tabii biz böyle bir arınmaya hazırsak. Eğer kurtarılmayı istiyorsak aşk bizi kurtarır. Aşkı arayan pek çok insan kendilerini değersiz hissetmelerinin, kimsenin onları oldukları gibi sevmeyeceğine inanmalarının öğretildiği çocuklar geçirmiştir ve bu nedenle sahte benlikler oluşturmuşlardır. Yetişkin hayatlarında, bu sahte benliklerine âşık olan insanlar çıkar karşılarına. Ama bu aşk uzun sürmez. Bir noktada, gerçek benlik ara ara kendini göstermeye başlar ve bunu hayal kırıklığı izler. Sevmeyi seçtikleri

kişi tarafından reddedilmeleri çocuklukta aldıkları mesajın teyidi-dir: Kimse onları oldukları gibi sevmeyecektir.

Çok azımız aşk ilişkilerine sevgi görmek için başlarız. Bildik aile dramlarını tekrar etmeye mahkûm sevgi bağlarına gireriz. Türlü acılar, hüzün, yabancılaşma, boşluk; çocukluğumuzda neler yaşamış olursak olalım, nice insandışılaştırma eylemine maruz kalmış olsak da,aşkın bizim olacağını öğreten bir kültürde yetişmiş bireyler olduğumuz için, bu isteğimiz gerçekleşir ve nedenin bu olduğunu genellikle bilmeyiz. Biz hayallerimizdeki kızla tanışacağımıza inanırız. "Beyaz atlı prens bir gün gelecektir." buna inanırız. Bu ikisi tam da onlardan beklediğimiz üzere, çıkagelirler. Sevgilimizden ortaya çıkmasını istemişizdir ama onlarla ne yapacağımız hakkında çoğumuzun net bir fikri yoktur; yaşamak istediğimiz aşk buydu, aşkı yaşamak istediğimiz biçim buydu. Ama bizler henüz kalplerimizi ardına kadar açmaya hazır değildik ki.

Yazar Toni Morrison ilk romanı *En Mavi Göz*'de aşk ideasını "insanlığın düşünce tarihinin en yıkıcı fikirlerinden" biri olarak tanımlar. Yıkıcılığını, seçme iradesi ve kapasitesinden yoksun olarak âşık olduğumuz yönündeki düşünceye borçludur. Pek çok aşk "bilgini" tarafından sürdürülen bu yanılsama, sevmeyi öğrenme biçimimizin yerini alır.

Aşk bir proje olarak tasvir edilir ve medya, özellikle sinema endüstrisi bizi bu projenin mimarları ve planlamacılarının kadınlar olduğuna inandırmaya çalışır. Kadınların aşk konusunda fazlasıyla duygusal, uslanmaz romantikler olduklarını, erkeklerin kadınlar nereye götürürse oraya gittiklerini hayal etmek herkesin hoşuna gider. Heteroseksüel olmayan ilişkilerde bile bir bireye dişil, diğerine eril rolün tayin edildiği bir lider

ve havarisi paradigması sıklıkla baskındır. Partnerimize seçim yapma ve karar alma yetisinden yoksun bir şekilde "âşık olduğumuz" –çünkü kimya diye bir şey vardır, bir çıt sesi duyarız ve işte olan olur, sökün eder ve dizginleri ele alır– fikrini hokkabaz şapkasından çıkaran elbette ki lider rolünü oynayan kişidir. Böyle bir aşk düşüncesi ne hissettiklerine dokundurmamak isteyen ataerkil erkeklik nosyonlarıyla sosyalleşen erkekler için özellikle kullanışlıdır. Thomas Merton'ın "Love and Need" adlı makalesindeki saptamasıyla, "'Aşka düşmek' [*fall in love*] ifadesi, aşka ve hayatın kendisine dönük –korku, dehşet, büyülenme ve şaşkınlık karışımı– tuhaf, olağan dışı bir tutumu yansıtır. Kaçınılmaz ama asla tamamen güvenilmemesi gereken bir şey karşısında duyulan kuşku ve tereddüdü anıştırır." Ne hissettiğinizi bilmiyorken aşkı seçmeniz zordur, dolayısıyla en iyisi düşmektir. Hem böylece eylemlerinizin sorumluluğunu almak zorunda da kalmazsınız.

Ellilerde yazan Fromm'dan günümüzde Peck'e kadar psikanalizciler "aşka düşme" fikrini eleştirseler de emeksiz birleşme fantezisine yatırım yapmaya devam ederiz. Seçim ve iradeden yoksun olduğumuza, sürüklendiğimize, kendimizi kaptırdığımıza inanmaya devam ederiz. Fromm *Sevme Sanatı*'nda ısrarla bir eylem olarak sevmekten "esas olarak bir irade edimi"nden söz eder: "Birini sevmek sadece güçlü bir his değildir; bir karardır, bir yargıdır, bir vaattir. Sevgi sadece bir his olsaydı birbirini sonsuza dek sevme vaadinin bir temeli olmazdı. Bir his gelir ve geçebilir." Peck, Fromm'un tanımından hareketle sevgiyi "kişinin kendinin veya bir başkasının tinsel gelişimini beslemek amacıyla benliğini genişletme iradesi" olarak tanımlarken şunu da ekler: "Sevme isteği, sevginin kendisi değildir. Sevgi, sevgi ne yaparsa odur. Sevgi bir irade edimidir, yani hem

bir niyettir hem de bir edim. İrade aynı zamanda seçimi işaret eder. Sevmek zorunda değiliz. Sevmeyi tercih ederiz." Böyle müthiş kavrayışlara ve bilgece tavsiyelere rağmen, çoğu insan aşka düşmekten çok daha özgün, daha gerçek bir düşünceyi, yani aşkı seçme fikrini benimsemeye yanaşmaz.

Harriet Lerner *Life Preservers*'ta aşka duyduğumuz özlemi betimlerken insanların çoğunun "olgun, entelektüel, sadık, güvenilir, sevgi dolu, özenli, duyarlı ve açık, nazik ve merhametli, yetenekli ve sorumluluk sahibi" bir partner istediğini belirtir. Bu isteğin yoğunluğu ne olursa olsun diyerek ekler: "Çok azımız hangi ev eşyasını veya nasıl bir araba alacağımıza karar verirken sergilediğimiz nesnellik ve açıklığa müstakbel bir partneri değerlendirirken de başvururuz." Partnerimizi eleştirel gözle değerlendirebilmemiz için hafif geriye çekilip kendimize, kendi ihtiyaçlarımıza, istek ve arzularımıza eleştirel gözle bakmamız gerekir. Görmek istediğim sevgiyi gösterip gösteremeyeceğimi görmek için elime kâğıt kalem alıp kendimi değerlendirmek benim için hayli zor bir iş oldu. Bir eşte bulunmasını istediğim özelliklerin listesini çıkarırken daha da zorlandım. Listemde on madde vardı. Daha sonra bu listeyi olası partnerlerim olarak seçtiğim erkeklere uyguladığımda, istediğim ile kabul etmeyi seçmiş olduklarım arasındaki uyuşmazlıkla yüzleşmek çok can acıtıcıydı. Önce kendi ihtiyaçlarımızı değerlendirip partnerimizi bunlara göre özenle seçmeye yöneldiğimizde sevebileceğimiz kimsenin olmadığını görmekten korkarız. Çoğumuz hiç partnersiz, sevgilisiz olmaktansa bir partnerimiz olmasını tercih ederiz. Açık olan şu ki sevgiyi, aşkı tanımaktan, tatmaktan çok bir partner bulmakla ilgilenebiliyoruz.

Sevgiye irade ve yönelmişlikle yaklaşmak konusundaki sohbetlerimizde, insanların bu iradenin sevgiyi, aşkı bitirmesinden

korktuklarını sık sık duyuyorum. Fakat aslında bu, o kadar basit değil. Aşka ilgi, tanıma ve saygı temelinden yaklaşmak gerçekte aşkı çoğaltacaktır. Olası eşimizle iletişime layıkıyla zaman ayırdığımızda, niyet ve istekleri paylaşmadan, üzerlerine konuşmadan kurulan romantik ilişkilerde yaşanan endişe ve korkunun zerresini duymayacağız. Bir kadın arkadaşım tanıdığı ve arzuladığı biriyleyken bile cinsel ilişkiden hep aşırı korktuğunu benimle paylaşmıştı. Korkusunun kaynağı bedeniyle ilgili hissettiği utançtı, çocukluğunda öğretilen aşırı hassaslıktı. Geçmişte erkeklerle yaşadığı cinsel ilişkiler bu utanç duygusunu daha da perçinlemişti. Erkekler genellikle onun bu korkusunu, endişesini önemsemiyordu. Arkadaşıma hayatına yeni girmiş olan bir erkekle cinsel hazdan, birbirlerinin neleri sevip nelerden hoşlanmadıklarından, ümitlerinden ve korkularından konuşmak gibi bir gündemle öğle yemeğine çıkmasını önerdim. Geri bildirim müthişti. Buluşma inanılmaz derecede erotik geçmişti; ilişkilerinde bu safhaya ulaştıklarında korkusuz ve huzurlu bir cinsel birliktelik yaşamanın temelini atmışlardı.

Erotik çekimin iki insan arasında yakın bir ilişki kurulması için katalizör görevi gördüğü doğrudur ama bu bir sevgi göstergesi değildir. Birbirini tanımayan iki insan arasında da heyecanlı, haz dolu cinsel ilişkiler yaşanabilir. Ne var ki toplumumuzdaki erkeklerin büyük çoğunluğu söz konusu erotik arzunun aşk olması gerektiğine ve öyle de olabileceğine ikna olmuştur. Penislerinin doğrusuna giden, erotik arzunun ayarttığı bu erkekler genellikle hiçbir ortak ilgi ve değeri paylaşmadıkları partnerlerle ilişkiler düşlerler. Ataerkil toplumda erkekler cinsel "performans sergileme" odaklı öyle yoğun bir baskı altındadırlar ki çoğu başka hiçbir şeyi gözü görmeksizin, umursamaksızın cinsel hazza ulaşacakları partnerlere yönelir. Bu hatalarının

üzerini çok çalışarak veya evlilik veya sevgililik ilişkileri dışında oyun arkadaşları bularak örterler. Hissettikleri sevgisizliğin adını koymaları epey uzun sürebilir. Sonrasında erkeklerin başarısızlığı hiçbir koşulda kabul etmeyeceği yönündeki cinsiyetçi direnci koruyabilmek amacıyla, söz konusu farkındalığın genellikle örtbas edilmesi gerekir.

Kadınlar nadiren erkekleri salt erotik bağ temelinde partner seçerler. Çoğu kadın cinsel hazzın öneminin bilincindedir ama aynı zamanda güçlü ilişkiler kurmak için sadece bunun yeterli olmadığını da bilir. Ve kabul edelim, kadına "bakıcı" rolünü veren cinsiyetçilik, duygusal ihtiyaçların açıkça dile getirilmesini kadın açısından makul kılar. Dolayısıyla, kadınlar daha çok duygusal bağ odaklı sosyalleşirler. Kadınlar erotik açlıklarının adını ancak feminist hareket ve cinsel özgürleşmenin sağladığı iznin ardından koyabilirken sevgi konusundaki açlıklarını daima dillendirebilmişlerdir. Bu, özlemini duyduğumuz sevgiyi, aşkı bulduğumuz anlamına gelmez kuşkusuz. Erkekler gibi bizler de genellikle sevgisizliği kabulleniriz çünkü partnerimizin karakterinin diğer yönlerinden etkileniriz. Cinsel tutku paylaşımı sorunlu bir ilişkide sürdürücü, bağlayıcı bir güç olabilir ama aşkı deneyimleme alanı değildir.

Hayatın en büyük hüzünlerinden biridir bu. Kadınlar ve bazı erkekler sıklıkla en yoğun erotik hazzı diğer açılardan kendilerini yaralayan partnerlerle yaşarlar. Cinsel çekimin yoğunluğu saygı, ilgi, güven, anlayış ve bağlılık için bir katalizör görevi görmez. Nadiren sevişen veya hiç sevişmeyen çiftlerin ömür boyu süren sevgiyi, aşkı bilmeleri mümkündür. Cinsel haz sevgi bağlarını güçlendirir fakat cinsel arzunun yokluğunda da bu bağlar yine var olabilir ve tatmin edebilir. Nihayetinde bir seçim yapmak zorunda olsak çoğumuz büyük aşkı uzun soluklu cinsel

tutkuya yeğleriz. Böyle bir seçim yapmak zorunda olmadığımız için şüphesiz ki şanslıyız çünkü yine çoğumuz âşık olduğumuz insanla tatmin edici bir cinsel hayata sahibiz.

En iyi seks ile en tatmin edici seks aynı şey değildir. İçimden geçeni, kalbimin arzu ettiğini vererek aklımı başından alıp bir kez güvenimi kazandıktan sonra usul usul veya aniden geri çekilen ilişki teröristi erkeklerle müthiş sevişmelerimiz oldu. Ve daha az hünere sahip sevgi dolu partnerimle ilişkilerimde derin bir cinsel doyuma ulaştım. Cinsiyetçi sosyalleşme nedeniyle, kadınlar cinsel tatmini kendi uygun görüngesinde değerlendirebiliyorlar. Cinsel tatminin değerini bilirken aşk ilişkimizin mutlak ölçütü olmasına izin vermiyoruz. Aydınlanmış kadınlar en az erkekler kadar erotik rastlaşmalar yaşamak isterler ama nihayetinde cinsel tatmini sevgi dolu, sıcak bir ilişki içinde yaşamayı tercih ederler. Eğer erkeklere cinselliği arzulamaları öğretildiği kadar aşkı arzulamaları öğretilse ve böyle sosyalleşselerdi kültürel devrim yaşanırdı. Mevcut hâliyle çoğu erkek, sevmeyi ve sevilmeyi becerip beceremediğiyle değil, cinsel performans ve cinsel tatminle ilgileniyor.

Cinsellik şüphesiz ki önemlidir fakat çoğumuz sevgiye, aşka duyduğumuz özlemi ne kadar ifade edebiliyorsak cinsel ihtiyaç ve isteklerimizi de bundan daha fazla dile getiremiyoruz. İroniktir, cinsel yolla bulaşan kimi ölümcül hastalıkların ortaya çıkması, günümüzde daha fazla çiftin cinsel davranış konusunda birbirleriyle konuşmalarına vesile olmuştur. Şimdiye dek hep "fazla lafın" her şeyin romantikliğini azalttığını iddia etmiş olan insanlar (ki bunların çoğu erkek) konuşmanın haz için hiç de tehdit olmadığını söyler oldular. Evet, cinsellikten konuşmak sadece onun doğasını değiştirir. Heyecan ve erotik yoğunluğun temeli hiçbir şey bilmemekken artık daha fazla bilgi sahibi olmak

esastır. Romantik ve/veya erotik yoğunluk azalmasından korkan pek çok insan düşünme biçiminde böyle radikal bir değişiklik yaptı ve konuşmanın aşkı öldürdüğü yönündeki eski varsayımlarının yanlış olduğunu şaşkınlıkla gördü.

Bu değişim karşısında gösterilen kültürel kabul; paradigmalarımızı, alışkanlığa dönüşmüş olan temel düşünce ve davranış kalıplarımızı değiştirebileceğimizin kanıtıdır. Hepimiz "aşka düşmek" konusundaki tavrımızı değiştirebiliriz. Yeni biriyle tanıştığımızda içimizde duyduğumuz o "çıt sesinin" aşkla ilgili veya değil, ilişkilenmeye dair gizemli bir algıdan ibaret olduğunu kabul edebiliriz. "Galiba âşık oldum." demek yerine, "Bana aşkı tanıma yoluna girdiğimi hissettiren biriyle tanıştım." demeyi tercih etsek her şey ne kadar farklı olabilir, bir düşünün. Veya "Aşka düştüm." yerine, "Seviyorum." veya "Seveceğim." dediğimizde! Dilimizi değiştirmeden aşk konusundaki alışkanlıklarımızın değişmesi pek olası değildir.

Aşk hakkında konuşurken kullandığımız geleneksel ifadeler hepimize huzursuz edici geliyor. Hepimiz bu ifadelerin ve bunların ardındaki düşüncenin ilişkilerimizi yürütememizin nedenlerinden biri olduğunu biliyoruz. Geriye dönüp baktığımızda ilişkilerden konuşma biçimimizin ilişkide yaşananları vahim boyutlara varacak düzeyde önceden haber vermiş olduğunu görürüz. Ben kendi içimde ve ilişkilerimde duyduğum duygusal yoksunluk karşısında gerek konuşma gerekse düşünme tarzımı ciddi ölçüde değiştirdim. Sevgi, aşk, his, niyet ve irade kavramlarının açık tanımlarından hareket ederek artık hiçbir ilişkime beni bunları eski alışkanlıkların nüksedeceği ilişkilere dönüştürmeye zorlayan bir farkındalık yoksunluğuyla başlamıyorum.

Sevme, sevilme arayışımda sayısız hayal kırıklığı yaşamış olsam da sevginin dönüştürücü gücüne olan inancımı hâlâ

koruyorum. Yaşadığım hayal kırıklıkları kalbimi kapatmama yol açmadı. Fakat çevremde ne kadar çok insanla konuştuysam, hayal kırıklığının o denli yaygın olduğunu ve bu durumun pek çok insanı artık sevgiye, aşka fazlasıyla küçümser gözle bakmaya sevk ettiğini fark ediyorum. Birçokları çok basit bir şekilde sevgiyi fazla abarttığımızı düşünüyor. Kültürümüz sevgiye ilginç bir fantezi veya bir çeşit mit olarak fazla anlam yüklerken sevme sanatı mevzuunda hiç oralı bile olmaz. Sevgi konusundaki hayal kırıklıklarımız doğrudan aşk hayatlarımızdan gelir. Sevme sanatını öğrenmediğimizden, bilmediğimizden aşkta başarısız oluruz. Mesele özünde bu kadar basit. Mükemmel tutkuyu genellikle mükemmel aşk sanırız. Bir partnerde olmasını istediğimiz her şeye sahip görünen biriyle tanıştığımızda duyduğumuz histir mükemmel tutku. "Görünen" diyorum çünkü kurduğumuz ilişkinin yoğunluğu genellikle gözümüzü kör eder. Gördüğümüz, görmek istediğimizdir. Thomas Moore *Soul Mates*'te romantik yanılsamanın büyüsü vardır ve "Ruh kısa ömürlü fantezilerde gelişir." der. Mükemmel tutku insana kendi özgün haz ve tehlikesini sunarken mükemmel aşkı arayanlarımız için bu tutku yalnızca süreç öncesi bir hazırlık safhası olabilir.

Mükemmel tutkudan mükemmel aşka ancak yanılsamalar bittikten sonra geçebilir ve doygun, baskın, erotik bağların oluşturduğu enerji ve yoğunluğu iç keşfimizi genişletmek için kullanabiliriz. Mükemmel tutkular genellikle büyüden uyanıp aslında sadece aklımızın başımızdan alındığını gördüğümüzde biter. Tutkumuz bize gerçekle yüzleşme, gerçek benliklere kucak açma cesaretini verirse mükemmel aşka dönüşür. Mükemmel tutku ile mükemmel aşk arasındaki bu anlamlı bağlantıyı daha ilişkinin başında kabul etmemiz, bizi aşkı seçmeye yetkin kılacak o elzem esini özünde barındıracaktır. İlgiyle, saygıyla,

tanıyarak ve sorumluluk göstererek, niyet ve iradeyle sevdiğimizde, aşkımız tatmin edici olacaktır. Aşkta mutlak doygunluğun olmadığına, gerçek aşk diye bir şeyin var olmadığına inanan bireyler bu varsayımlarına sıkı sıkıya tutunma ihtiyacı duyarlar çünkü böyle bir çaresizliği kabullenmek aşkın hayatın bir fenomeni olmasına karşın hayatlarımızda var olmadığı gerçeğiyle yüzleşmekten çok daha kolaydır.

Son iki yılda aşk hakkında çok fazla şey söyledim. Başlığım "gerçek aşk" idi. Aslında her şey kalbimin, gönlümün isteklerini dile getirmeye, arkadaşlarımla paylaşmaya karar vermemle başladı; katıldığım konferanslarda dinleyicilere, otobüste, uçakta hatta restoranda yanımda, yöremde oturan insanlara "Ben gerçek aşkı arıyorum." dememle başladı. Dinleyicilerimin hemen hepsi alaycı bir ifadeyle benim bir mitin peşinden koştuğumu söylediler. Gerçek aşkın varlığına hâlâ inanan çok azıysa "aşkın aranacak, bulunacak bir şey olmadığından" çok emindiler: "Aşk kendiliğinden gerçekleşir." Ben sadece gerçek aşkın varlığına bütün kalbimle inanmıyorum, aynı zamanda oluşumunun bir gizem olduğu –iradi herhangi bir çaba gerektirmeksizin gerçekleştiği– fikrine de kucak açıyorum. Ve eğer mesele bu ise, biz peşine düşsek de düşmesek de aşk başımıza gelecek demektir. Ama aşkı arayarak ne kaybederiz? Aşkı kaybetmeyeceğimiz muhakkak. Esasen incinmiş, hayal kırıklığına uğramış, yanılsamalar yaşamış olanlarımız; en çok da onlar aşkın gelmesini istiyorlarsa kalplerini açmalılar. Bu açılma eylemi de zaten yine aşkı aramanın bir hâlidir.

Gerçek aşkı tattım ben, tadını biliyorum. Ve bu deneyim ona duyduğum özlemi, onun peşine düşme hevesimi perçinliyor. Hayatımdaki ilk gerçek aşkı rüyamda yaşadım. Sinema konulu bir konferansa davet edilmiştim ve katılmayı pek istemiyordum.

Bir anda sayısız yeni fikir bombardımanına tutulmaktan nefret ederim; bünyemde fazla yemek yemişim gibi bir his uyandırır bu durum. Ama rüyamda bu konferansa katılırsam orada hayallerimin erkeğiyle karşılaşacağımı gördüm. İmgeler o kadar gerçekçi, o kadar canlıydı ki konferansa katılmak zorunda olduğum hissiyle uyandım. Bir kadın arkadaşımı arayıp rüyamı ona anlattım. Yaşanacaklara şahit olmak için benimle konferansa gelmeyi kabul etti. Birkaç hafta sonra, konferans yerine bir oturumun tam ortasında ulaşabilmiştik, konuşmacılar sahnedeydi. Rüyamda imgesini gördüğüm erkeği anında ayırt ettim. Oturumdan sonra onunla tanıştım ve sohbet ettik. Onunla tanışmak yıllar önce izini kaybettiğim bir akrabamı veya arkadaşımı görmek gibiydi. Akşam birlikte yemeğe çıktık. En başından beri aramızda karşılıklı bir tanışlık hissi vardı. Sanki birbirimizi yıllardır tanıyorduk. Sohbet koyulaşınca bana bir ilişkisi olduğunu söyledi. Şaşırdım, huzursuz oldum. Evrendeki ilahi güçlerin hayallerimdeki erkeği bu hayali gerçekleştirme olasılığının olmadığı bir zamanda karşıma çıkardığına inanamıyordum. Elbette ki hayallerim aşk ilişkisi yaşamaktı. Bu, gerçek aşkta zorlu bir derse giriş demekti.

Gerçek aşkla karşılaşabileceğimizi ve böyle bir rastlaşmanın cinsellik, adanmış bir ilişki hatta uzun soluklu bir haberleşme sürecine evrilmemişken bile hayatlarımızı dönüştürebileceğini o zaman öğrendim. Gerçek aşk miti –iki ruhun karşılaşıp birleştiği ve hayatlarının geri kalanını birlikte mutlu mesut yaşadığı masalsı bakış– çocukluk fantezisinden fazlası değildir. Ama kadın, erkek, çoğumuz bu fantezileri yetişkinliğimize taşırız ve bunun ya süreğen bir ilişkiyi getirmeyecek yoğun ve hayatımızı değiştirecek bir bağlantıya sahip olacağımız ya da bir ilişki içinde olacağımız anlamına geldiği gerçeğiyle başa çıkamayız.

Gerçek aşk her zaman ömür boyu mutlu bir birliktelik getirmez, getirdiğinde de aşkı sürdürmek yine emek ister.

Bütün ilişkilerin inişleri, çıkışları vardır. Romantik fantezi güçlüklerin, zor zamanların sürecin bir parçası değil, sevgi yoksunluğunun bir göstergesi olduğu yönündeki inanışı besler. Gerçekte, gerçek aşk güçlükleri aşar, böyle gelişir. Böyle bir aşkın temelinde büyümek, gelişmek, kendimizi, "bizi" gerçekleştirmek isteği vardır. Çatışma ve kaybetme hissine yol açmayan bir değişim yoktur. Gerçek aşkı deneyimlediğimizde, hayatlarımız tehlikedeymiş gibi, tehdit ediliyormuşuz gibi hislere kapılabiliriz.

Gerçek aşk temel bakım, iyi niyet ve yalın, olağan çekimden kaynaklanan sevgiden farklıdır. Hepimize sürekli birileri ilgi çekici gelir ve biliriz ki şans verilse anında sevebileceğimiz insanlardır (hâlleri, düşünce tarzları, görünüşleri vb. hoşumuza gider). John Welwood önemli yapıtı *Love and Awakening: Discovering the Sacred Path of Intimate Relationship*'te hepimizin aşina olduğu bu çekim türü, kendi ifadesiyle "kalp bağı" ile "ruh bağı" olarak adlandırdığı bir diğer tür arasında anlamlı bir ayrıma gider: "Ruh bağı, birbirlerinin dış görünüşlerinin ardında saklı bireysel doğalarındaki asli güzelliğe yanıt veren ve daha derin bir düzlemde birleşen iki kişi arasındaki salınımdır. Bu karşılıklı tanınırlık türü müthiş güçlü bir simyayı harekete geçirir. İki tarafın da en derin potansiyellerini keşfetmek ve hayata geçirmek amacı güttüğü kutsal bir birlikteliktir bu. Kalp bağı sevdiğimiz insanı olduğu gibi kabul etmemizi sağlarken ruh bağı onun olabileceği kişiyi ve bu etkiyle bizim dönüşebileceğimiz kişiyi gördüğümüz, sevdiğimiz ileri bir boyut açar." Bir insanla kalp bağı kurmak genellikle zor bir süreç değildir.

Hayatımız boyunca bizi sevgiye, aşka götürebilecek özel bir uyuşma hissettiğimiz pek çok insanla tanışırız. Ama bu uyuşma

bir ruh bağındakiyle aynı değildir. Çoğunlukla daha derin bir birleşme hâli içeren ruh bağı böyle olacaksa da olmayacaksa da gerçekleşir. Aslında kimi zaman nedenini bilmeden, hatta temas kurmak istemediğimiz hâlde bir insan bizi çeker. Gerçek aşkı bulmuş birçok çiftle konuştuğumda, hemen hepsi büyük bir keyifle çiftlerden biri hemen ilk görüşte, ilk görüşmede âşık olmadıysa da iki tarafın da gizemli bir şekilde kendini diğer bireye eklenmiş hissettiğiyle ilgili hikâyeler anlattı. Bireylerin gerçek aşkı bulduğunu hissettiği her örnekte, herkes söz konusu bağın alelade, basit bir bağ olmadığının altını özenle çizdi. Pek çok insan için bu şaşırtıcı gelebilir çünkü gerçek aşk fantezimiz aslında tam da böyle gerçekleşecektir: alelade ve basit.

Genellikle gerçek aşkın yoğun biçimde haz verici ve romantik, sevgi dolu ve gailesiz olacağını hayal ederiz. Doğrusu istenirse gerçek aşk tümüyle emektir. Şair Rainer Maria Rilke bunu bilgece gözlemlemiştir: "Pek çoğumuz aşkın hayattaki yerini de yanlış yorumlarız, onu bir oyuna ve keyfe dönüştürürüz çünkü oyun ve keyfin emek sarf etmekten daha mutluluk verici olduğunu düşündük fakat emek sarf etmekten daha mutluluk verici bir şey yoktur ve aşk, aşırı mutluluk olduğu için, tam da bu nedenle emekten de başka bir şey olamaz..." Gerçek aşkın özü karşılıklı tanınırlıktır, iki bireyin birbirini gerçekte oldukları hâlleriyle görmesidir. Genel yaklaşımın hoşlandığımız biriyle tanışmak ve kendi benliğimizi, hatta kimi zaman karşımıza daha çekici geleceğine inandığımız sahte bir benliği öne çıkarmak olduğunu hepimizi biliyoruz. Gerçek benliğimiz bütün yönleriyle ortaya çıktığında, iyi davranışlar sürdürülmesi güç bir hâle dönüştüğünde, maskeler çıkarıldığında hayal kırıklığı sökün eder. Bu gerçekten sonra –duygular incindikten, kalpler kırıldıktan sonra– bireyler sıklıkla karşısındaki insanı

çok yanlış tanımış olduğunu, sevdiği insanın tümüyle yabancı biri olduğunu hisseder. Gerçekte olanı değil, görmek istedikleri şeyi görmüş olduklarını fark ederler.

Gerçek aşk başka bir hikâyedir. Oluştuğunda bireyler genellikle birbirlerinin özlerine, asıl benliklerine dokunduklarını hissederler. Böyle bir ilişkiye başlamak korkutucu gelebilir çünkü saklanacak bir yerimiz olmadığını hissederiz. Biliniyoruzdur. Hissettiğimiz sevinç ve esrime bu aşkın bizi beslemesinden, gelişmeye, dönüşmeye zorlamasından kaynaklanır. Eric Butterworth gerçek aşkı şu şekilde tanımlar: "Gerçek aşk özel bir kavrayış biçimidir; bu kavrayış sayesinde potansiyelin mevcut bir gerçeklik olduğu yönünde bir yanılsama yaşamaksızın ve aynı zamanda kişinin şimdi, şu anda kendisini ifade ettiği düzlemi de tamamen kabul ederek onun var olduğu bütünlüğü görürüz. Gerçek aşk hâlihazırda yeterliklerden yoksun olan ama kendi güçlerinin farkına varabilme –mevcut hâlinden daha iyi görebileceğimiz– hedefine ulaşmasında içten ve tereddütsüz bir şekilde destek olmaya hazır olduğumuz bireyi kabul eder." Çoğu zaman aşktan karşımızdaki insanı olduğu gibi kabul etmek anlamını çıkarırız. Bir insanı değiştirmenin imkânsız olduğunu zor yoldan öğrenmemiş olanlarımız karşılarındaki insanı kalıba döker, olmalarını istedikleri ideal sevgiliye dönüştürmenin yolunu ararlar. Ne var ki kendimizi gerçek aşka adadığımızda değişmeye, sevgilimizin kendimizi gerçekleştirmemize, daha kendimiz olmamıza yardım edecek biçimde bizi etkilemesine kendimizi açarız. Bu değişme kararlılığı bir seçimdir. Karşılıklı uzlaşıyla gerçekleşir. Yine sohbetlerde duyduğum en yaygın bakış açısı gerçek aşkın "koşulsuz" olduğunu savunan bakış açısıydı. Gerçek aşk *koşulsuzdur* ama güzelleşmesi için sürekli yapıcı bir mücadele ve değişim kararlılığı gerekir.

Gerçek aşkın özü, kişinin eylemleri üzerine derinlemesine düşünmesi ve bunu sevdiği insana yönlendirmesi ve onunla paylaşmasıdır. Welwood'un ifadesiyle, "Aralarında ruh bağı olan iki varlık birbiriyle tam, açık bir diyalog kurmak ve olabildiğince derin bir şekilde söyleşmek ister." Dürüstlük ve açıklık anlayışlı bir diyaloğun temelidir. Çoğumuz birbirini içtenlikle seven iki yetişkinin birbirleriyle konuştuğunu, söyleştiğini gördüğümüz evlerde büyümedik. Televizyonlarda, filmlerde de bunu görmeyiz. Hâl buyken, hayatı boyunca hislerini paylaşmamaları öğretilmiş olan erkeklerle kaçımız, nasıl iletişim kurabileceğiz? Sevmek isteyen ve fakat bunu nasıl dillendireceğini bilemeyen erkekler öncelikle kalplerinin konuşmasına izin vermeyi ve sonra da doğruları söylemeyi öğrenmek zorundalar. Dürüst olma, kendimizi açma seçimi risklidir. Gerçek aşk deneyimi, bu riski göze alma cesaretini verir.

Bu riski göze alamadığımız sürece sevgiyi, aşkı tadamayız. Düstur açıktır: "Sevgi korkuyu def eder." Kalplerimiz hayatımız boyunca pek çok insana dokunur ama çoğumuz gerçek aşkı bir kez olsun tatmadan, bilmeden bu dünyadan göçüp gideriz. Ve bu asla bir tragedya değildir çünkü gerçek aşk yanaşır ve çoğumuz öteye kaçarız. Gerçek aşk inkâr etmek, gizlemek isteyebildiğimiz yönlerimize ışık tutup kendimizi yalınlığımızla, utanmadan görmemizi sağladığından gerçek aşkı tatmak istediğini söyleyen onlarcasının böyle bir aşkın çağrısıyla tornistan etmeleri şaşırtıcı olmasa gerek.

Aklımızı, kalbimizi ne kadar başımızdan savarsak savalım, büyüsüne inanmayı istediğimiz kadar reddedelim, gerçek aşk vardır. Ve herkes onu ister, umudunu yitirdiğini iddia edenler bile. Ama herkes buna hazır değildir. Gerçek aşk ancak ve ancak kalbimizi açtığımızda ortaya çıkar. Birkaç yıl önce hastalandım;

içimi korku kaplamıştı, kanserden şüpheleniliyordu ve doktor testlerin pozitif çıkmasının çok fazla ömrümün kalmadığı anlamına geleceğini anlatıyordu. Orada öylece uzanmış bu cümleleri duyduğumda ölemeyeceğimi çünkü buna hazır olmadığımı, gerçek aşkı tatmadığımı düşünüyordum. İşte tam o anda kendimi kalbimi açmaya adadım. Böyle bir sevgiyi almaya hazırdım. Ve o da geldi.

İlişkim sonsuza dek sürmedi ve bununla yüzleşmek hiç kolay olmadı. Kültürümüzün bütün aşk anlatıları insan bir kez gerçek aşkı bulduğunda bunun sonsuza dek süreceğini öğretiyordu bize. Ama bir ilişkinin sonsuza dek sürmesi iki tarafın da sevmeye kararlı ve adanmış olmasını gerektiriyor. Gerçek aşkın ağırlığını herkes kaldıramıyor. Yaralı kalpler aşktan yüz çeviriyor çünkü sevgiyi sürdürmek ve büyütmek için gerekli olan sağalma işine soyunmak istemiyorlar. Özellikle erkeklerin çoğu gerçek aşktan çok çabuk yüz çevirerek duygusal olarak kendilerini kapalı tutabildikleri ama bir yandan da karşısındakinden sevgi gördükleri ilişkileri tercih ediyor. Nihayetinde sevgiyi, aşkı değil, iktidarı seçiyorlar. Gerçek aşkı tatmak ve sürdürmek için bu iktidar istencinden kurtulmayı istemek zorundayız.

Gerçek aşkı tadan, bilen biri, karşılıklı ilgi ve büyümeyi, gelişmeyi deneyimlediği insanla ortaklıkları kalmadığında söz konusu sevginin dönüştürücü gücünün de yiteceğini bilir. Thomas Merton'un ifadesiyle, "Gerçek benliğimizi aşkta keşfederiz." Çoğumuz gerçek benliğimizi kabullenmeye, benimsemeye hazır değilizdir; özellikle bütünlük içinde yaşamak, bizi aşina olduğumuz dünyalara yabancılaştırdığında bu bir kat daha geçerlidir. Genelde kendimizi iyileştirme sürecine girdiğimizde bir süre kendimizi daha yalnız hissederiz. Yalnızlığı birlikteliğe yeğ tutmanın kişinin ruhunu beslemeyeceğini belirten Maya

Angelou bize "Babil'de yalnız yoktur." hatırlatmasında bulunur. Gerçek aşkla yüzleşme korkusu, bazı bireyleri gerçekten de yoksunluk ve tamamlanmamışlık koşullarına sürükleyebilir. Çünkü orada yalnız değillerdir, tehlike altında değillerdir.

Enikonu ve derinden sevmek bizi tehlikeye sokar. Âşık olduğumuzda tümüyle değişime uğrarız. Merton bunu şöyle açıklar: "Aşk sevdiğimiz kişiye yönelik düşüncelerimizden de davranışlarımızdan da daha etkilidir. Bütün hayatımızı dönüştürür. Gerçek aşk kişisel bir devrimdir. Aşk; fikirlerini, isteklerini, eylemlerini alır ve hepsini tek bir deneyimde, senin için yeni olan, yaşayan bir gerçeklikte birleştirir." "Senin için yeni" olandan genellikle derhal kaçarsın. Richard Bach otobiyografik aşk hikâyesi *Illusions*'ta hem bu kaçışını hem de geri dönüşünü anlatır. Aşka geri dönmek için, sevme ve sevilme ihtiyacını kabul etmek için uzun süreli duygusal ihtiyaçları olmayan biri olma fantezinden vazgeçmek, fedakârlık yapmak, boyun eğmek zorunda kalmıştır. Aşk tarafından dönüştürülmek ve yeni benliğimizin gücüne teslim olmak için eski benliğimizi feda ederiz.

Aşk birlikteliği bağlamında sevgi bize arzu edilen şenlikli bir atmosferde dönüştürülme eşsiz fırsatını sunar. "Aşka düşmeden" ruhumuzla bir başka insanın ruhu arasındaki gizemli birleşme anını fark edebilir ve aşkın gerçek benliğimize geri dönmemiz yönündeki çağrısını duyabiliriz. Bir başka ruhla yoğun bir şekilde ilişkilenmek bizi cesaretlendirir. Korkusuzca temas etme ve birleşme iradesini aşka adanmamız için harekete geçirici bir güç olarak kullandığımızda, gerçekten ve derinden sevebilecek, bitimsiz bir aşkla, "ölümden daha güçlü" bir aşkla sevecek, sevileceğiz.

On bir

Yitim: Hayatta ve Ölümde Sevmek

> Bütün arkadaşlıkların bir sonu olmadığına, bütün yaşayanlar ve ölüler arasında Tanrı'yı ve bir başka insanı gerçekten sevmiş olan azizlerin birlikteliğinin sürdüğüne inanmalıyız. Bunun ne kadar gerçek olduğunu deneyiminden bilirsin. Derin bir sevgiyle sevdiğiniz kişiler ölseler bile sadece anılar olarak değil, gerçek varlıklar olarak içinizde yaşarlar.
>
> Henri Nouwen

Sevgi bizi canlandırır. Yalnızlık içinde yaşarken böyle yaşamaktansa ölmenin daha iyi olacağını hissettiğimiz zamanlar olur; içimizdeki her şey sessiz, her şey kıpırtısızdır. Hareketsizizdir. Psikanalizciler bu ölümü yaşama hâlini, "ruh cinayeti" terimiyle tanımlarlar. Terim, İncil'deki "Sevgiyi bilmeyen henüz ölüdür." ifadesini yankılar. Tahakküm kültürleri ölüme susar. Şiddetin süregelen çekiciliği de güçlünün zayıfı ezmesinin doğal olduğundaki ısrarcılığı da bundandır. Kültürümüzde ölüme tapınma, sevmenin yerini alacak denli yoğundur. Erich Fromm ölüm döşeğindeyken çok sevdiği bir arkadaşına neden ölüm sevgisini hayat sevgisine tercih ettiğimizi sorar. Neden "İnsan ırkı nekrofiliyi biyofiliye tercih eder?" Hayatı anlamlı kılanın sevgi olduğunu tam anlamıyla kabul etmeyi kültürel

olarak beceremeyişimizi açıklamaya hayatını adamış biri olarak Fromm'un bu soruyu sorma nedeni şüphesiz ki retoriktir.

Sevgiden farklı olarak ölüm, hayatlarımızın bir noktasında mutlak surette hepimizi etkileyecektir. Birilerinin ölümüne tanık olacağız, kendimizi öleyazarken göreceğiz ve hayat göz açıp kapayıncaya kadar ellerimizin arasından kayıp gidecek. Sevgisizlik içinde yaşamak açıkça ve kolay kolay yakındığımız bir sorun olmayabilir. Ama öleceğimiz gerçeği; hepimiz için muazzam bir kaygı, endişe, korku yaratır. Her gün televizyon ekranlarında izlediğimiz ölüm görüntülerinden de hareketle, ölüme tapınma pekâlâ kültürümüzün bu korkuyu yatıştırma, yenme, bizim için huzurlu kılma çabasının bir biçimi olabilir. Modern kültürde ölümün anlamı üzerine yazan Thomas Merton şunu der: "Psikanaliz bize modern dünyayı istila eden ölüm arzusu hakkında bir şey öğretmiştir. Refah toplumumuzun ölüm sevgisine ciddi biçimde bağımlı olduğunu görüyoruz... Böyle bir toplumda, her ne kadar insani değerler hakkında resmî ağızlardan çok fazla açıklama yapılsa da gerçekte ne zaman yaşam ile ölüm, insan ile para, insan ile iktidar, insan ile bombalar arasında bir seçim yapılması gerekse, bu seçim daima ölümden yana olacaktır çünkü ölüm hayatın sonu veya amacıdır." Ölüm konusundaki kültürel takıntımız sevme sanatına harcanabilecek enerjiyi tüketmektedir.

Ölüme tapınma ister erkek isterse kadın tarafından ifade edilsin, ataerkil düşüncenin ana bileşenidir. İleri görüşlü teologlar dinin yaşadığı hüsranı kültürümüzün ölüm merkezli kalmasının bir nedeni olarak yorumlamaktadır. Matthew Fox *Original Blessing* adlı kitabında şunu der: "Batı medeniyeti ölüm sevgisini hayat sevgisine öylesine net bir biçimde tercih etmiştir ki dinî gelenekleri de kurtarılışı yaradılışa, günahı mutluluğa ve

bireysel içe bakışı kozmik farkındalık ve idrake tercih etmiştir." Ataerkil bakış açıları dinî öğreti ve uygulamaları esas itibarıyla belirlemiştir. Son dönemlerde bu öğretilerden hayatı olumlayan yaradılış temelli bir tinselliğe doğru bir dönüş söz konusudur. Fox bunu "*via positiva*", "olumlu yol" olarak adlandırıyor: "Yaradılışın hegemonyasında bu sağlam zemin olmadığında sıkıcı, şiddet yanlısı insanlara dönüşürüz. Ölüme âşık, ölümün gücüne ve hükümranlığına âşık ölü sevicilere dönüşürüz." Ataerkiye meydan okuyarak, barışı sağlayarak, eşitlik ve adalet için mücadele ederek ve sevgi etiğini benimseyerek bu ölüm tapınmasından uzaklaşırız.

İronik bir biçimde, ölümün mutlak gücünden duyduğumuz korkunun üstesinden gelme stratejisi olarak ölüme tapınma gerçekte bize teselli vermez. Bu derin bir endişe üretmekten öte bir şey değildir. Ne kadar çok manasız, yersiz ölüm sahnesi, gelişigüzel şiddet ve zulüm sahnesi izlersek gündelik hayatımızda o kadar korkaklaşırız. Tanımadığımız birine sevgiyle yaklaşamayız çünkü yabancılardan korkarız. Yabancının hayatımızı isteyen ölüm meleği olduğunu düşünürüz. Eğer deliliği gerçeklikle bağları koparmak olarak düşünürsek bu akıl dışı korku bir delilik tezahürüdür. Bir yabancıya kıyasla tanıdığımız birinden zarar görmemiz daha yüksek ihtimal olsa da korkumuzu bilinmeyene, tanıdık olmayana yöneltiriz. Bu korku şiddetli bir paranoya ve mutlak bir güvenlik takıntısını beraberinde getirir. Ülkemizde güvenlikli sitelerin mantar gibi yayılıyor olması bu güvenlik takıntısının yalnızca bir örneğidir. Özel güvenlikli, etrafı çevrili ve elektronik iç güvenlik sistemleriyle korunan siteler... Amerikalı yurttaşlar güvenliğe yılda otuz milyar dolardan fazla para harcıyor. Arkadaşlarımla böyle bir sitede kaldığım dönemde bütün bu güvenlik tedbirlerinin gerçek bir tehlikeye

karşı mı alınıyor olduğunu, gerçekten böyle bir tehlike olup olmadığını soruşturdum ve aldığım yanıt "Pek sayılmaz." oldu. Delilik düzeyindeki bu güvenlik takıntısının kaynağı gerçek bir tehlikeden ziyade, tehlike korkusuydu.

Kültürel olarak bu deliliğe her gün tanık oluyoruz. Bunun gündelik hayatın her alanına nasıl sızmış olduğuna dair sayısız hikâye anlatabiliriz. Örneğin, genç bir Asyalı erkek zili çaldığında beyaz yetişkin bir erkek kapıyı açıyor. Karşısında yolunu kaybedip adres soran bir yabancı var; hâliyle yüzünde, mimiklerinde herhangi bir saldırganlık ve nefretten eser yok. Beyaz adam silahını çekip onu vuruyor. Hayatını ve hanesini savunduğunu düşünerek yapıyor bunu. Bugün böyle bir kültürde yaşıyoruz. Her gün benzerlerine tanık olduğumuz cinnet hâlinin alelade bir örneği bu. Bu olayda asıl tehlike, asıl tehdit unsuru beyaz ırkın, kapitalizmin, ataerkinin üstünlüğüne inanan ve tabiatıyla rasyonel tepkiler verme yetisini yitirmiş olan ev sahibidir.

Beyaz üstünlüğü düşüncesi ona davranışlarına bakmaksızın beyaz olmayan herkesin tehdit olduğunu öğretmiştir. Kapitalizm ona malını, mülkünü her ne pahasına olursa olsun müdafaa etmesi gerektiğini öğretmiştir. Ataerki ona korkusunu şiddet yoluyla yenme iradesi göstererek erkekliğini kanıtlaması gerektiğini öğretmiştir; eyleme geçmeden önce birtakım sorular sormak, meseleyi anlamaya çalışmak hiç de erkekliğe yakışacak bir davranış olmayacaktır. Sonrasında medya bunu handiyse şakacı ve şenlikli, uydurma bir dille haber olarak sunar; sanki hiçbir trajedi yaşanmamış, sanki salt mülkiyet değerleri ve beyaz ataerkil şerefini kurtarmak için genç bir insanın hayatını feda etmesi gerekliymiş gibi! Televizyonları başında haberleri izleyenler kendilerini nihayetinde bir hata yapmış olan beyaz ev sahibinin yerine koymaya özendirilir. Bu "hatanın" masum bir genç

insanın vahşice öldürülmesine yol açtığı gerçeği hiç dışa vurulmaz; anlatı öyle titizlikle kurulmuştur ki izleyiciler kendilerini hatayı yapan kişiyle özdeşleştirilmeye sevk edilir; "herhangi bir tehdit hissettiğinde her ne pahasına olursa olsun mülkünü korumak" için kim olsa aynı şeyi yaparmış gibi hissetmemiz istenir. Ölüme tapınmanın uyandırdığı izlenim böyle bir şeydir.

Televizyon ekranlarında gördüğümüz, her gün tanık olduğumuz bütün ölüme tapınma pratikleri bizi farkındalıkla, berraklıkla ve gönül rahatlığıyla ölümle yüzleşmeye hazırlamaz. Ölüme tapınma köklerini korkudan aldığında dolu dolu ve güzel bir hayat sürmemize izin vermez. Merton bunu şöyle açıklar: "Pusuya yatmış bizi bekleyen ölüm düşüncesini takıntı hâline getirerek ölümü daha gerçek, hayatı daha az gerçek kılamayız. Hayatımız kendine karşı bölünür. Kendini sevmek ile kendinden korkmak arasında süren bir savaşa dönüşür. Bu durumda ölüm hayatın sonu olarak değil, yaşama korkusu olarak hayatın tam göbeğinde işlev kazanır." Dolu dolu yaşamak, yaşama korkusunu atmayı gerektirir. Bu korku ancak hayatı, yaşamayı sevmekle aşılabilir. Bu ulus fazla neşeli olmanın tehlikeli, iyimserliğin çılgınlık olduğuna inanılan dolayısıyla hayatı kutlamada, çocuklarımıza ve kendimize hayatı sevmeyi öğretmede hep zorlandığımız uzun bir geçmişe sahip.

Pek çoğumuz ancak ölümcül bir hastalığa yakalanınca hayatı sevmeye başlarız. Elbette, bana hayatımda sevginin yokluğuyla yüzleşme cesaretini veren de kendi ölüm olasılığımla yüzleşmem oldu. Ölüm ve ölmek odaklı modern pek çok ileri görüşlü çalışma sevmeyi öğrenmenin altını çizer. Sevmek tavrımızı ölüme tapınmadan hayatı kutlamaya dönüştürme imkânı barındırır. Gerçek bir aşka yazdığım ve hiçbir zaman göndermediğim mektupta şöyle yazmışım: "Arkadaşım kız kardeşinin anma

törenindeki konuşmasında 'Ölüm bize onu noksansız sevme sorumluluğunu yükledi.' dedi. Her şeyimizi verdiğimizi bildiğimizde, onlarla karşılıklı farkındalıklar paylaştığımızı ve aramızda ölümün bile hiçbir zaman değiştiremeyeceği, alıp götüremeyeceği bir sevgi bağı olduğunu bildiğimizde, o çok sevdiğimiz yakınlarımızın, arkadaşlarımızın kaybı çok daha kabul edilebilir oluyor. En ufak bir eksiklik, yoksunluk korkusu duymadan, telafi edilemez pişmanlıklarım olmadan ölümü kabullenebilmemi sağlayan bir aşkı tattığım için minnettarım. Bu senden bana bir hediye. El üstünde tutuyorum onu, hiçbir şey değerini azaltmayacak. Hep kıymetlim kalacak." Sevgi bunu yapar, dolu dolu yaşamamız ve huzurla ölmemiz için bize güç verir. Ve ölüm hayatın sonu değil, yaşamanın bir parçasına dönüşür.

Elisabeth Kübler-Ross ölümünden kısa süre sonra yayınlanan otobiyografisi *The Wheel of Life*'ta ölümle korkusuzca yüzleşebilmemizi sağlayan farkındalığa kendisinin nasıl ulaştığının hikâyesini anlatır: "Daha sonradan tanatolojinin –başka bir ifadeyle ölüm çalışmasının– doğuşu olarak anılacak olan dönemin ilk günlerinde en büyük hocam siyahi bir temizlikçi kadındı. Adını hatırlamıyorum... ama onda dikkatimi çeken şey, pek çoğu ağır vaka olan hastalar üzerinde yarattığı etkiydi. O odalarından her çıktığında hastaların tavırlarında somut bir farklılık gözlemliyordum. Sırrı neydi, bilmek istiyordum. Lise mezunu bile olmayan ama büyük bir sırra nail olan bu kadını çaresizce bir merakla gizli gizli gözetledim." Bu bilge siyahı kadının bildiği ve Kübler-Ross'un sahiplendiği sır, ölümle arkadaşlık etmek, onu korkusuzca karşılayarak hayattaki rehberimiz olmasına izin vermek zorunda olduğumuz bilgisiydi. Hayatında pek çok güçlüğün üstesinden gelmeyi bilmiş, birçok yakınını genç yaşta kaybetmiş olan siyahi temizlikçi kadın, ölüm hakkında korkusuzca

ve açıkça konuşma isteğiyle giriyordu ölüm odalarına. Bu isimsiz melek, Kübler-Ross'a hayatının en değerli bilgisini vermişti: "Ölüm benim için bir yabancı değil. Çok ama çok eski bir tanıdık." Bu, ölümün elinden tutma cesaretini göstermektir. Hayatımızda bu cesareti ancak sevgide, sevme ediminde buluruz.

Ölüm karşısındaki ortak korkumuz kalbin bir hastalığıdır. Tek çaresi de sevgidir. Pek çok insan ölüme çaresizlikle yaklaşır çünkü hayatlarını istedikleri gibi, gönüllerince yaşamamış, yaşamıyor olduklarının farkındadır. "Gerçek benliklerini" hiçbir zaman bulamamış veya kalplerinin susuzluğunu çektiği aşkı hiç tatmamışlardır. Kimi zaman, insanlar ölümle karşı karşıya geldikten sonra kendilerine hayatlarının büyük kısmında es geçmiş oldukları sevgiyi sunarlar. Kendilerini kabul eder ve öz sevginin çekirdeği olan koşulsuz sevgiyle sararlar. Marie De Hennezel *Intimate Death*'in ön sözünde ölüme yaklaşmanın, insanları nasıl da şevkle kendini gerçekleştirmeye sevk ettiğini anlatır. Hennezel şöyle der: "Bedenin sonsuzluğun eşiğinde çöktüğü o mutlak yalnızlık anında, herhangi bir normallikte ölçülemeyecek ayrı bir zaman işlemeye başlar. Çaresizlik ve acının kendini ifade etmesine, ölme uzamının hayatlarını ele geçirmesine, onlara sahip olmasına, hakikatlerini ortaya çıkarmasına izin veren bir başka varlığın yardımıyla birkaç günlük bir süreçte bir şey gerçekleşir. Kendilerine karşı dürüst olmanın özgürlüğünü keşfederler." Sevginin gücü karşısında ulaşılan bu ölüm döşeği farkındalığı, bir esrime anıdır. Sevginin gücünü öleyazarken değil de her günümüzde, her anımızda hissediyorsak kendimizi şanslı saymalıyız.

Günlerimizi severek geçirdiğimizde kendimize karşı dürüst olmak için mutlak olan ölüm tehdidini beklemek zorunda kalmayacağız. Farkındalıkla, berrak, duru bir akıl ve kalple yaşamak, ölüm gerçeğini hayatımızı dolu dolu yaşayacak bir şekilde

kabullenmemizi sağlar; nihayetinde biliriz ki ölüm daima bizimledir. Aramızda ölüme yabancı kimse yok! İlk yuvamız olan anne rahmi de hayata gelmeyi beklediğimiz bir mezar değil midir? İlk yaşam deneyimimiz canlandığımız andır, karanlıktan aydınlığa doğru hamlemizdir. Fiziksel olarak bir bebeğin rahimden çıkışını izlerken kelimenin gerçek anlamıyla bir mucizeye tanıklık ettiğimizi biliriz.

Gelgelelim ölümden yaşama geçişteki o büyülü ahengi unutmamız uzun sürmez. Ve ölüm çok geçmeden uzak durmak istediğimiz bir geçit hâlini alır. Fakat ulusumuz için ölümden kaçmak gittikçe zorlaşmaktadır. Ortalama insan ömrü uzamış olsa da sayısız ölümcül hastalık sevdiklerimizi, arkadaşlarımızı, tanıdıklarımızı genç yaşta aramızdan alırken ölüm tarihte hiç olmadığı kadar yoğun bir kuşatmayla etrafımızı sarmış durumda. Ölümün bu güçlü mevcudiyeti bile onun daima bizimle olduğu gerçeği karşısındaki kültürel inkârı delip geçemiyor, insanlar ölüm farkındalığının kendilerine rehberlik etmesine izin vermeyi reddediyorlar.

Ben küçük bir kız çocuğuyken annem ölüm olasılığından hep rahat ve kolay söz açardı. Ne zaman o gün yapılması gereken şeyleri ertesi güne erteleyecek olsak "Yarına çıkacağımızın garantisi yok." derdi. Bu, annemin bizi hayatı olabildiğince dolu yaşamaya zorlama biçimiydi, ancak böyle yaşadığımızda hiçbir pişmanlığımız olmayacaktı. Ölümle ilgili herhangi bir konuşmada arkadaşlarım veya yabancıların sanki bu kötümserlik veya hastalık emaresiymiş gibi davranmaları beni hep şaşırtmıştır. Ölüm hep aramızdadır. Onu daima ve salt olumsuz bir başlık olarak görmek onun her anımızı güzelleştirme gücünü gözden kaçırmak olur.

Neyse ki ölüm konusunu çalışan sağaltıcı ve teselli verici insanlar, ölüm gerçeğiyle nasıl yüzleşeceğimiz, ondan bir tabu gibi söz etmememiz konusunda bizi yönlendiriyorlar. Nasıl ki sözlerimizin zayıflık veya başarısızlık göstergesi olarak algılanmasından korkarak sevme, sevilme ihtiyacımızdan konuşmayı çoğunlukla beceremiyorsak benzer şekilde, ölüm ve ölen kişi hakkındaki düşüncelerimizi de nadiren başkalarıyla paylaşabiliriz. Dolayısıyla, yas tutmanın önemiyle yüzleşme konusunda kolektif bir kabiliyetsizlik sergiliyor oluşumuz şaşırtıcı değildir. Tıpkı ölünün genellikle arabayla taşınması ve böylece sürece sadece birkaç seçilmiş kişinin tanıklık etmesi gibi, yas tutan bireylere de kalabalıktan uygun bir şekilde uzaklaşmaları ve yalnız kalmaları öğütlenir. Her acının hızlıca aşılmasını öneren bir kültürde uzun süreli yaslar özellikle huzursuzluk verir. Kimi zaman çevremizde yas tutan insanlar olduğunu ama kederli ruhlarından hiçbir açık işaret görmediğimizi sezgisel olarak bilmek beni şaşkına çeviriyor. Bizlere, hepimize acısı hiçbir zaman dinmeyen ıstıraptan utanmamız öğretildi. Elbisemizdeki bir leke gibi, bizi defolu, sorunlu olarak yaftaladığı öğretildi. Acını yaşamak, anlatmak istemek, modern hayatla bağdaşmaz; modern hayatta kaba etler matem çamuruna oturmaz.

Sevgi, aşk utanç bilmez. Sevmek kedere açık olmaktır; hüzne, hiç bitmeyecek hüzne bile kendini açmaktır. Hüznü yaşama biçimimiz, sevmeyi bilip bilmediğimize göre değişir. Sevmek korkudan büyük ölçüde sıyrılmamızı sağlarken kederimize, hüznümüze rehberlik eder. Sevdiğimiz birini kaybettiğimizde acımızı utanma kaygısı duymadan yaşarız. Bu bağlılığın sevginin önemli bir boyutu olduğu düşünüldüğünde seven bireyler olarak bağlarımızı hayatta da ölümde de sürdürmemiz gerektiğini biliriz. Yasımız, kaybettiğimiz yakınımız için kedere

gömülmemiz bağlılığımızın bir ifadesi, aramızdaki iletişim ve birlikteliğin bir tezahürüdür. Bunu bilip sevgimizin bir tezahürü olarak yasımıza sahip çıkma cesaretini göstermek, yastaki duygusal simyayı inkâr etmemizi öğütleyen bir kültürde süreci şüphesiz ki kolaylaştırmaz. Kültürümüzün şiddetli keder karşısındaki şüpheciliği büyük ölçüde böyle bir tutkunun serbest kalması hâlinde bizi sürükleyip hayattan koparacağı yönündeki korkudan ileri gelmektedir. Ne var ki bu korku genellikle saptırılır. En derin anlamıyla keder yürek yangınıdır, insana teselli veren ve onu serbest bırakan kor ateştir. Acımızı tam anlamıyla yaşamayı reddettiğimizde göğsümüze bir gülle gibi oturur ve duygusal acı ve fiziksel hastalıklara yol açar. Bireyler sevdiklerini kaybetmiş oldukları gerçeğini kabullenip bu fikre alışamadığında keder öylece dinmez, boyun eğmez.

Sevgi, ölünün ardından bir matem ve bir kutlama ritüeli olarak yas tutmaya çağırır. Matemimizde kalbimizle konuşurken yitirdiğimiz insanın nasıl biri olduğu, nasıl yaşadığı hakkında içten bilgiler paylaşırız. Bize bıraktığı mirası adlandırarak varlığını onurlandırırız. Ölüme ve ölene sevgimizi hayattakilere yoğunlaştırmanın bir aracı olarak kullandığımızda kederimizi frenlemeye ihtiyaç duymayız.

Kübler-Ross, göz alıcı hayatının sonlarına doğru gerçekte ölüm diye bir şeyin olmadığına, bedeni terk etmenin yalnızca başka bir form almak anlamına geldiğine inanmıştı. Ölümden sonraki hayata, yeniden canlanmaya veya reenkarnasyona inanan insanlar gibi onun için de ölüm bir son değil, yeni bir başlangıçtı. Ne var ki bu bakış açıları ölümün bu dünyada vücuda gelmiş hayatlarımızı kuşattığı gerçeğini değiştirmez. Sevgi iki elin mezarı, ölümü aşarak el ele tutuşmasına olanak tanıyan tek güçtür. Birbirimizi nasıl seveceğimizi bilmemizin aynı zamanda

nasıl öleceğimizi bilmenin bir yolu olması bundandır. Şair Elizabeth Barrett Browning bir sonesinde "Seni ölümden sonra daha iyi seveceğim." derken anıların ve ölüyle kurulan birliğin önemini vurgular.

Ölenin unutulmasına izin verdiğimizde, bedenin bu hayattan göçüşünün ruhun da ölümü anlamına geldiği görüşüne yenik düşeriz. İncil'de ilahi ses "Size hayatı ve ölümü gösterdim, o yüzden hayatı seçin." der. Bedenin ötesinde yaşayan ruha kucak açmak, hayatı seçmenin bir biçimidir. Anma ritüelleriyle, ölenin ruhsal varlığını çağırdığımız ayinlerle, gündelik hayatta yitirdiklerimizin ruhunu yanı başımızda duyduğumuz basit alışkanlıklarla bu ruhu kucaklarız. Kimi zaman mevcut eylemlerimizde bize yol gösterici bilgeliklerine başvurarak veya onların kimi alışkanlıklarını tekrarlayarak yitirdiklerimizden yardım isteriz. Ve bizi alaşağı etmesine izin vermesek de hiçbir zaman bizi terk etmeyebilen kederimiz ölümüze saygı göstermenin, sahip çıkmanın bir yoludur.

Çok az insanın mükemmel sevginin ardına düştüğü bizimki gibi bir kültürde keder sık sık pişmanlıkların gölgesinde kalır. Söylemediğimiz şeylerin, küslüklerin pişmanlığını yaşarız. Zaman zaman kendimi hayatı olumlamayı, kutlamayı unutur hâlde ve bu dünyayla etkileşimimi büyütüp geliştirebilecek olan ölümü kabullenme noktasında kayıtsız davranırken bulduğum olur. Böyle zamanlarda durur ve düşünürüm; bir insanı kalbimden geçenleri söylemeden can acıtıcı cümlelerle baş başa bıraktığımı bilerek kendimle ve hayatla barışık olabilecek miyim diye sorarım kendime. Gündelik hayatımda insanların yanlarından ayrılırken sanki bir daha hiç görüşmeyecekmiş gibi davranarak ayrılmaya çalışıyorum. Bu pratik, üslubumuzu ve iletişim kurma biçimimizi değiştirir. Bu pratik bilinçli yaşamanın bir yoludur.

Edith Piaf'ın şarkılarında söylediği gibi, hayatı "hiçbir şeyden pişmanlık duymadan" yaşamanın biricik yolu, doğru geçim kaynağı ve doğru eylemin değerinin bilincine varmaktır. Ölümün daima bizimle olduğunu kavradığımızda ölüm, hissettiğimiz şeyi yapabileceğimiz anın hayalini kuramadığımız uzak bir gelecekle değil sadece şimdiyle sınırlı olduğunu hatırlayan sadık bir andaç görevi görür. Budist rahip Thich Nhat Hanh *Our Appointment with Life*'ta gerçek benliğimizi anı dolu dolu yaşayarak bulabileceğimizi öğretir: "Yüzünü ana dönmek hayatla temas hâlinde olmaktır. Hayat yalnızca şu anda bulunabilir çünkü 'geçmiş geçip gitmiştir' ve 'gelecek henüz gelmemiştir' Hayatla buluşmamız şu anda gerçekleşir. Buluşma yerimiz tam burasıdır, bulunduğumuz yerdir." İnsanları sürekli geleceğe dair planlar yapmaya sevk eden bir kültürde "şu anda burada olmak" kabiliyetini geliştirmek kolay değildir.

Anı dolu dolu yaşadığımızda, ölümün sadece son nefesimizi verirken değil, her nefes alışverişimizde bizimle olduğunu bilinçle kabul ettiğimizde, kontrolümüz dışında gelişen olaylar –işten çıkarılmak, ilişki yaşamak istediğimiz biri tarafından reddedilmek, yakın bir dostun, sevgilinin kaybı– karşısında hüsran ve yıkım yaşamayız. Thich Nhat Hanh bize "aradığımız her şeyi ancak şimdide, şu anda bulabileceğimizi" ve "bir şeyleri gelecekte aramak için anı kaçırmanın özü bir kenara atıp gölgesine tutunmak olduğunu" hatırlatır. Şu anda burada olmak plan yapmamak değil, ama gelecek planlarını gerçekleştirmek için az enerji harcamak anlamına gelir. Ve gelecek planları bir kez yapıldığında, artık onlarla bağımızı bir kenara bırakırız. Zaman zaman gelecek planlarımızı bir kâğıda yazıp göz önünden ve tabi aklımızdan çıkarmak bu anlamda işlevsel bir yöntemdir.

Ölümü sevgiyle kabullenmek, kontrolümüz dışındaki beklenmedik gelişmelerin, deneyimlerin gerçekliğini kabullenmektir. Bize bunu kabul etme cesaretini veren sevgidir. Hedeflerimizi, planlarımızı gerçekleştirebilecek miyiz diye sürekli kaygıyla, endişeyle yaşamak zorunda değiliz. Ölüm var ve varlığı bize planlarımızın geçici olduğunu her an hatırlatır. Sevmeyi öğrenerek değişimi kabul etmeyi öğreniriz. Değişim olmadan gelişme de olmaz. Hayat ve ölümün karşısındaki duruşumuz ve hayatı seçmeye hazır oluşumuz, manen ve madden kendimizi geliştirme irademizdir.

On iki

Şifa:
Kurtarıcı Sevgi

> Saklı şarap mahzenine götürüldük ve O'nun mührüyle mühürlendik; sevginin cefasıydı bu. Bu sevginin ateşi çekebileceğimiz her acıyı bastırır çünkü cefanın bir sonu vardır ama sevgi sonsuzdur.
>
> Tessa Bielecki

Sevgi iyileştirir. Sevgiyi, aşkı tadacağımız yerde yaralandığımızda, sevginin gerçekten her şeyi değiştirecek güce sahip olduğunu tasavvur etmek zordur. Geçmişte neler yaşanmış olursa olsun, kalbimizi sevgiye açtığımızda geçmişi unutmadan ama yeni ve farklı bir şekilde okuyarak, geçmişin içimizde farklı ve yeni bir biçimde yaşamasına izin vererek yeniden doğmuşçasına yaşayabiliriz. Geçmişin artık canımızı yakamayacağı, tazelenmiş bir kavrayışla önümüze bakarız. Ya da sevildiğimiz bir geçmişe sahipsek hayatımızda ara ara karşılaştığımız acıların mahiyeti ne olursa olsun, daima o hatırımızdaki dinginliğe ve mutluluğa geri döneceğimizi biliriz. Bilinçle hatırlamak kalp kırıklıklarımızı onarır. İyileşme böyle başlar.

Öğretilen düşünme biçiminin aksine, yersiz ve tercihten bağımsız başımıza gelen acılar bizi incitir ama ömürlük yaralar açmaz. Bizi imler. Acımızın iminin neye dönüşeceği bizim

elimizdedir. James Baldwin denemelerini derlediği *The Fire Next Time* adlı kitapta iyileşme sürecindeki ıstırap üzerine şunları yazar: "Istırap konusunda hassas olmayı kastetmiyorum ama acı çekemeyen insanlar asla büyüyemezler, kim olduklarını asla keşfedemezler." Büyümek, özünde hayatta her ne olursa olsun sorumluluk almayı öğrenme sürecidir. Büyümeyi seçmek, şifa veren bir sevgiye kucak açmaktır.

Akıl ve kalp daima iyileşme gücüne sahiptir çünkü hevesimizi sürekli yeniden canlandırma, ruhumuzu sağaltma kapasitesine hepimiz sahibiz. Manasız acı ve ıstıraplarla dolu, sevgisiz birer çocukluk geçirmiş olmalarına karşın bunların izlerini hissetmeyen insanlar tanıyabildiğim için bu insanlara özellikle minnettarım. Varlıkları; bana derinden hissetme düşüncesi bile tüyler ürpertici olan şeylere katlanmaya mahkûm olmadığımızı, şiddet ve istismar eylemlerinin bize dayattığı ıstırabı asla çekmek zorunda olmadığımızı hatırlatır. Zaman zaman beklenmedik bir hastalık veya bir yakının kaybıyla acıya gömülürüz. Bu acı biz istesek de istemesek de çıkagelir, hiçbirimiz bundan kaçamayız. Hayatlarımızda acının varlığı ille de işlevsizliğin göstergesi değildir. Bütün aileler de işlevsiz değildir. Maruz kaldığımız ve hâlen maruz kalmaya devam ettiğimiz işlevsizlikten kolektif olarak iyilerek çıkmamız ne kadar önemliyse bu durumun yokluğunu kutlamak, bunun tadını çıkarmak da o kadar önemlidir.

Aile kurumunun işlevsiz olmadığı, aksine sevgi dolu olduğu bir dünya hayal edemediğimiz sürece, aile hep ve salt yaralanma, incinme yeri olarak kalmaya devam edecektir. İşlevsel ailelerde de tıpkı işlevsiz ailelerde olduğu gibi bireyler anlaşmazlıklar, tartışmalar, mutsuz zamanlar ve acılar yaşarlar; fark bütün bunların nasıl karşılandığı ve çözüme kavuşturulduğunda kriz anlarında herkesin nasıl çözüm odaklı olduğunda saklıdır.

Sağlıklı ailelerde anlaşmazlıklar; baskı, utandırma veya şiddete başvurmadan çözülür. Kolektif olarak kültürümüzü sevgiye doğru ilerlettiğimizde bu tür sevgi dolu ailelerin medyada da daha sık temsil edilmeye başladığını göreceğiz. Gündelik hayatın her alanında daha görünür olacaklar. Bugün şiddet ve istismar hikâyelerini nasıl yoğun bir şekilde dinliyorsak, o zaman da güzel hikâyeleri öylesine yoğun dinleyeceğiz. Umudumuz bu yönde. Bu gerçekleştiğinde, işlevsel ailelerin görünürlük kazanmış mutlulukları ortak bilincimizin bir parçası hâlini alacak.

John Bradshaw *The Family: A Revolutionary Way of Self Discovery*'de şöyle bir tanım önerir: "İşlevsel, sağlıklı bir aile; bütün fertlerin ve fertler arasındaki her türlü ilişkinin tamamen işlevsel olduğu bir ailedir. Bütün aile fertleri birer birey olarak beşeri güçlerinin tamamını diğer fertlerin kullanımına açarlar. Bu gücü iş birliği için, bireyleşmek için ve kolektif ve bireysel ihtiyaçları karşılamak için kullanırlar. İşlevsel bir aile, olgun bireyler yetiştiren sağlıklı bir topraktır." Böyle bir işlevsel ailede öz saygı öğrenilir ve daima özerlik ile bağımlılık arasında bir denge vardır.

Aile türlerini tanımlamada "işlevsel" ve "işlevsiz" terimleri kullanılmazdan çok önce, çocukluk yaraları olanlarımız acı içinde olduklarını bilirlerdi. Ve bu acı yuvadan uçtuklarında da geçmezdi. Çocukluk travmalarımızda saplanıp kalmamıza yol açan, çektiğimiz acıdan çok kendimize zarar veren, kendimize ihanet eden davranışlarımızdı. Ne bir teselli bulabiliyorduk ne bir çıkış yolu. İyileşmeyi seçemezdik çünkü düzelebileceğimizden, kırılan parçalarımızı yeniden birleştirebileceğimizden emin değildik. Yaramazlık yaparak kendimizi rahatlatırdık. Ama bu rahatlama uzun sürmezdi. Genellikle hemen arkasından bunalım ve kahredici bir keder gelirdi. Kurtarılmayı arzulardık çünkü

kendimizi nasıl kurtaracağımızı bilmezdik. Çoğumuz tehlikeli yaşam bağımlısı olduk. Bu bağımlılık özümüzde iyi kalmamızı mümkünsüz kıldı. Diğer bütün bağımlılıklar gibi tek kurtuluşumuz, iyileşmemizin biricik yolu, bu bağımlılıktan sıyrılmayı ve sağlıklı olmayı tercih etmemizdi.

Hayatımın büyük kısmında birçok şekilde yaramazlık yaptım. Sevgi yolunda yürümeye başlamamla beraber, eski işlevsizliklerin müthiş bir hızla değişebildiğini görmek hayli şaşırtıcı olmuştu. Çocukluğumda kilisede bize kimsenin bireysel kurtuluş vaat edemeyeceği anlatılırdı; kurtuluşumuz kendi elimizdeydi. Kurtulmayı istememiz gerekiyordu. Toni Cade Bambara'nın *The Salt Eaters* adlı romanında bilge yaşlı şifacı kadınlardan intihara kalkışan genç bir kadına yardım etmeleri istenir. Şifacı kadınlar genç kadına şunu söyler: "Fakat kendinden emin olmalısın canımın içi; iyileştirilmeye hazır olmalısın çünkü bütünlük eften püften bir mesele değildir, iyi olduğunda çok ciddi bir değerdir." Öncelikli tercihimizi kurtarılmaktan yana yapmamız yaşadığımız sorun ve güçlüklerde destek ve yardıma ihtiyaç duymayacağımız anlamına gelmez. Kırıklığımızı, yaralanmışlığımızı kendimize itiraf edip kendimizi kurtuluşa açarak gönencimiz için sorumluluk aldığımıza dair ilk işareti birey olarak kendimiz vermeliyiz. Kalbimizi açmamız bizi önemseyen insanların sunduğu şifayı almamızı sağlar.

Her ne kadar hepimiz sevgiyi tanımak, tatmak istesek de gerçek sevgi arayışından sanki hep ve tek arayış buymuş gibi söz ederiz. Bütün olarak kültürümüzün ve *New Age* yazınının büyük ölçüde benliğe çok fazla vurgu yapıyor olması beni rahatsız ediyor. Sevgi dolu bir partner özlemimden söz edecek olduğumda, insanlardan sürekli böyle birinin olmadığını duyuyorum. Kendimi eksiksiz hissetmem için bir eşe, yarene veya

sevdiklerimden oluşan bir ortama ihtiyacım olmadığını, benliğimde tamam olmam gerektiğini söylüyorlar. İç doygunluk ve tatmin duygusunun başka insanlarla sevgi dolu birliktelikler içinde olsak da olmasak da mümkün olduğu kesinlikle doğru olmakla beraber, birliktelik özlemini dile getirmek de bir o kadar anlamlı. Başka insanlarla sevgi birlikteliği olmaksızın, kişi kendini ne kadar çok severse sevsin hayat daima eksik kalacaktır.

Tüm dünyada insanlar birbirleriyle her gün temas içinde yaşıyor. Birlikte çamaşır yıkıyor, yemek yiyor, uyuyor, sorunlara göğüs geriyor, sevinci ve kederi paylaşıyorlar. Kendi dışında kimseye güvenmeyen sağlam bir birey ancak ve ancak dünyadaki kaynakların çok büyük bir kısmını, üstelik geri kalan insanlar günlük hayatlarını bu kaynaklardan yoksun bir şekilde idame etmek zorundayken bir avuç ayrıcalıklı azınlığın kullandığı bir tahakküm kültüründe var olabilen bir figürdür. Bireyciliğe tapınma, bizi toplumumuzun her alanına nüfuz etmiş olan sağlıksız bir narsizm kültürüne götürmüş durumda.

Batılı gezginler, dünyanın en yoksul ülkelerine yaptıkları seyahatlerde maddi açıdan zengin olmamalarına karşın kocaman kalpleri olan insanlar arasındaki iletişim seviyesi karşısında şaşkına dönüyorlar. İnsanların dayanışmaya önem verdiği, bağımsız ve bireysel kazançtan ziyade ortak menfaat için çalıştığı kültürlerden gelen sayısız ruhani eğitmenin kaba bir bireycilik *etosuyla* hareket eden bolluk içindeki toplumumuza çekici gelmesi tesadüf değildir.

Kişisel kendini iyileştirme programlarında türetilen "karşılıklı bağımlılık" gibi terimler, aşırı bağımlılığın özellikle bağımlılık yapan davranışa dönük destekle ne denli sağlıksız olabildiğini enikonu gözler önüne sererken biz hâlâ sağlıklı *dayanışma*

konusunu konuşmak zorundayız. Tedavi odaklı hiçbir organizasyon, dayanışma ilkesini Adsız Alkolikler'den daha açık kanıtlayamaz. Bir kurtuluş yeri bulma arayışıyla AA toplantılarına katılan milyonlarca insan, kendilerini saran olumlayıcı bir topluluğun gerçek anlamda bir iyileşme ortamı yarattığını görür. Bu topluluk bireylere –bazısı için hayatlarında ilk kez– tadımlık bir kabul, ilgi, anlama ve sorumluluk, başka bir deyişle eylem hâlinde sevgi sunar. Nadiren, bir ihtimal elbette, bazılarımız herkesten uzaklaşarak, bir başına kalarak kendini iyileştirir. Fakat özünde, iyileşme bir topluluk edimidir.

Çoğumuz bu iyileşme ortamını benzer fikirde olduğumuz ruhlarla birlikte buluruz. Diğer bireyler kendilerini ilahi ruhla birlikte iyileştirirler. Farkındalığı, huzuru ve teselliyi ilahi ruhla birleşmede bulan Avilalı Azize Teresa şöyle der: "Kişinin Tanrı'sıyla konuşması için veya sevinci O'nda bulması için cennete gitmesi gerekmez. Bağırmasına gerek yoktur. Ne kadar kısık sesle konuşursak konuşalım, O bizi duyabilecek kadar yakındadır... Kişinin tek yapması gereken yalnız kalıp kendi içinde O'na bakmak ve böylesi iyi bir Misafir'den yüz çevirmeyip büyük bir tevazuyla O'nunla konuşmaktır..." Dua, konuşmanın tedavi ettiği bir alan sunar. Duanın ruhumuzu yatıştırdığını söyleyen kitapların yazılıyor olması şüphesiz ki günümüzde yaşanan ruhsal krizin bir işaretidir. Bütün dinî gelenekler, ister ayin ister dua isterse ilahiler olsun sözcükler vasıtasıyla kutsala ulaşmada huzur olduğunu bildirir. Ben tinsel teyakkuzumun bir göstergesi olarak her gün dua ediyorum. Dua ruhun gücünü artıran bir pratiktir. Kutsala ulaşmak bana daima beşeri düşünce ve iradenin sınırlarını hatırlatır. Sınırsız, sonsuz olana doğru uzanmak, ona ulaşmak inancımı besleyen, ruhumu güçlendiren bir pratiktir.

Dua kişiye özel bir itiraf ortamı sunar. "İtiraf ruha iyi gelir." önermesinde bir hakikat vardır. Kendi günahlarımıza tanıklık etmemize, hedefi şaşırdığımız yolları (bu da günahkârlığın bir tanımıdır) görmemizi sağlar. Ancak ruhsal ihmal durumlarını fark edip bunlarla yüzleşerek hesap verme sorumluluğunu üzerimize alabiliriz. Daniel Berrigan ile Thich Nhat Hanh ortak çalışmaları *The Raft Is Not the Shore*'da "gerçek bir köprü bina edilmesi için öncelikle yanılsama köprüsünün yıkılması gerektiğinin" altını çizerler. İlahi ruhla iletişim kurarak hesap verme ortamı isteyebilir ve ruhun kalbimizi açan ve bizi sevmeye hazırlayan bu dönüşümüne olan bağlılığımızı tazeleyebiliriz.

Sevgide şifa bulmayı tercih ettikten sonra bu dönüşümün getireceği inanç, ruhun devrim arayışı için elzem olan akli ve kalbî huzuru bize verecektir. Beklemek zordur. İncil metinlerinde kâşifin sabretmeyi öğrenmesi gerektiğine, beklemenin gücümüzü tazelediğine ısrarla vurgu yapmasının nedeni kuşkusuz budur. "Beklemeye" teslim olduğumuzda değişimlerin tahmin veya çaba gerektirmeden içimizde ortaya çıkmasına izin veririz. Bunu yaparak adımımızı inanca doğru atarız. Budizm'de bu teslim olma, oluruna bırakma pratiği bizi kendimize ve başkalarına yakınlık duyduğumuz bir merhamet ortamına taşır. Bu merhamet, yardımın iyileştirici gücünü fark etmemizi sağlar.

Eylem hâlindeki sevgi daima yardımla, tinsel gelişimimizi güçlendirmek için yapıp ettiklerimizle ilgilidir. Bireysel tefekkür, niyet ve terapötik diyalog, iyileşme için hayati önem taşır. Fakat kendimizi kurtarmanın tek yolu bu değildir. Başkalarına yardım etmek bizi diğer hiçbir terapötik uygulamanın götüremeyeceği kadar verimli bir yoldan kalbimize ulaştırır. Gerçekten yardım etmek için, egodan mutlak surette arınmalıyız; başkalarının ihtiyaçlarını fark edeceğimiz ve bunları karşılayabileceğimiz

alanı ancak bu şekilde açarız. Merhametimiz ne denli çoğalırsa kendimizi başkalarını kapsayacak şekilde genişletmenin yolları konusunda o denli farkındalık geliştiririz ki bu, iyileşmeyi mümkün kılar.

Merhameti tam anlamıyla kavramak, iyileşmemiz önünde engel teşkil eden bütün yüklerimizden kurtulmamızı sağlayan bir bağışlama ve tanıma sürecine girmek demektir. Merhamet bireylere başkalarıyla yargılamaksızın empati kurma ortamı hazırlar. İnsanları yargılamak yabancılaşmamızı pekiştirir. Yargıladığımızda, bağışlama kabiliyetimizi köreltiriz. Bağışlayıcılıktan yoksun olmak bizi utanç çamuruna saplar. Başkaları tarafından utandırıldığımız veya kendimizden utandığımız saygısızca tutumlar ruhlarımızı tekrar tekrar incitir. Utanç bizi kırar, zayıflatır ve iyileşmenin sunduğu bütünlükten uzak tutar. Bağışlamayı pratik ettiğimizde, utançtan arınırız. Utancımızın içinde daima kendimizi değersiz hissetme saklıdır. Bu bizi böler. Merhamet ve bağışlayıcılık bizi yeniden yekvücut kılar.

Bağışlayıcılık sadece yabancılaşmanın üstesinden gelmemizi sağlamaz, aynı zamanda başkalarını olumlama kabiliyetimizi artırır. Bilinçli bir bağışlayıcılık olmadan, gerçek bir uzlaşma yaşanamaz. Hem kendimizi hem başkalarını affetmek, merhamet ve bağışlayıcılığın bize vaat ettiği hediyedir. Bu, her türlü atıktan kurtularak başkalarını kendimiz gibi görebileceğimiz temiz bir alan açmak için yapılan bir boşaltma işlemidir. Casarjian *Forgiveness*'ta bu durumu şöyle açıklar: "Küçük bağışlama eylemleri bile daima kişisel düzeyde önemli sonuçlar doğurur. Küçük bağışlama eylemleri bile kişinin kendisindeki güven duygusuna ve başkalarının potansiyeline katkıda bulunur. Kötümser veya kusurlu değil, özünde umutlu ve iyimser olan insan

ruhuna katkıda bulunur. Kişinin insanları temelde bencil, yıkıcı ve günahkâr varlıklar olarak görmek yerine kendisini ve başkalarını sevgiyle oluşturmayı seçebileceği potansiyel olarak güçlü varlıklar olarak tanımasına katkıda bulunur."

Berrak bir akıl ve kalple; sevinç duymayı, etrafımızı saran duyumsal dünyaya dolaysız ve derin bir hazla bağlanabilmeyi öğreniriz. James Baldwin "Down at the Cross" adlı denemesinde şöyle seslenir: "Duyumsal olmak... hayatın enerjisine, hayatın kendisine saygı duymak, ondan zevk almak ve sevmekten bir ekmeği bölüşmeye kadar her anda orada var olmaktır." Şair Adrienne Rich *What Is Found There? Notebooks on Poetry and Politics*'te duyumsalın yitimine karşı uyarır: Duyumsal canlılık yaşam mücadelesinin olmazsa olmazıdır. Bu kadar basit, bu kadar tehlike bir noktadadır." Duyular dünyasına yabancılaşmak aşırı müsamahanın, çok fazla edinimin dolaysız bir sonucudur. Tam da bu nedenle sade yaşam iyileşmenin önemli bir parçasıdır. Hayatımızı sadeleştirmeye, yığıntılarımızdan –bunlar istekler yığını da olabilir, boş alan bırakmayan somut maddi yığın ve gereksiz meşguliyetler de– kurtulmaya başladığımızda duyumsal olma kabiliyetimizi geri kazanırız. Uyuşuk bedenin, duyular dünyasına sağır ve dilsiz kalan bedenin uyanması, sevginin ölümden daha güçlü olduğunu açığa çıkaracak bir diriliştir.

Sevgi kurtarır. Etrafımızı saran bütün bu sevgisizliğe rağmen, sevgiye duyduğumuz özlemi, bu özlemin yoğunluğunu ve şiddetini hiçbir şey perdeleyemez. Sevginin kurtarıcılığını kavramak, kalbin bilgisinin esnek bir yönüdür. Kurtarıcı sevginin iyileştirici gücü aklımızı çeler ve bizi iyileşme olasılığına çağırır. Kalbin bilgisinin varlığının izahını yapamayız. Bütün büyük gizemlerde olduğu gibi, hayatımız ne durumda olursa olsun, ne denli büyük günahkârlıklar veya çaresizlik içinde olursak

olalım, gizemli bir şekilde sevmeye davet ediliriz. Bu çağrının inadı bize umutlanmamız için bir neden verir. Umut olmadan sevgiye dönemeyiz. Bir başınalık algımızı kırıp pencerelerimizi fırsatlara açtığımızda umut bize önümüze bakma imkânı tanır. Bu bir olumlu düşünme pratiğidir. Olumlu olmak, daimi bir umut hâlinde yaşamak ruhumuzu tazeler. Sevginin vaadine olan inancımızı tazeleyen umut bizim akdimizdir.

Genci, yaşlısı, insanlardan umut yerine alaycı sözler duyduğum için sevgi üzerine düşünmeye ve yazmaya başladım. Sinizm, sevginin önündeki en büyük engeldir ve kuşku ve çaresizlikten ileri gelir. Korku kuşkuyu artırır. İnsanı felç eder. İnanç ve umut bizi korkularımızdan arındırır. Korku sevginin önünde durur. İncil'in "Sevgide korku yoktur." ısrarına kulak verdiğimizde cesurca düşünme ve eylemenin gerekliliğini kavrarız. Bu cümle bizi "mükemmel sevginin korkularımızı def edeceğini" bilerek huzura ermeye teşvik eder. Bu bizim andacımızdır. Korkumuz varsa bile mükemmel sevgiyi yaşayarak ondan kurtulabiliriz. Mükemmel sevginin simyası hepimize korkuyu yenecek bir sevgi sunar. Korkunun yol açtığı yalnızlaşma, yabancılaşma mükemmel sevgi sayesinde bütüne geri döner. Kurtarıcı olan mükemmel sevgidir; simya ateşinin harı gibi, kiri, pası küle çevirip ruhumuzu azat eden mükemmel sevgidir.

İncil'de sevginin korkuyu def etmesinin "Çünkü korku işkence eder." şeklinde açıklanması da yine oldukça önemlidir. Bu cümlelerin muhatabı doğrudan doğruya korkuyla hareket ettiğimizde hayatlarımızı esir alan azaptır. Sevme pratiği sürdürülebilir huzuru getiren bir şifadır. Dönüştüren sevme pratiğidir. Seven, sevilen biri korku nedir bilmez. "Sevgide korkunun olmadığını" kavrayarak yaşadığımızda, ıstırabımız diner ve sevgi cennetinin derinlerine doğru ilerleme dirayetine ulaşırız.

Kendimizi tümüyle sevgiye vermenin ruhumuzu tazeleyeceğini kabul ettiğimizde sevmede mükemmelleşiriz.

Sevginin dönüştürücü gücünün toplumumuzda tam anlamıyla kabul görmüyor olma nedeni, genellikle azap ve ıstırabın "doğal" hâlimiz olduğu yönünde yanlış bir inanışa sahip olmamızdır. Modern topluma hâkim süregelen trajedi iklimi de bu varsayımı doğrular görünmektedir. Yıkımın şaha kalktığı bir dünyada korkunun hüküm sürmesi kaçınılmazdır. Sevdiğimizde kalbimizin korkunun esiri olmasına daha fazla izin vermeyiz. Güçlü olma arzusunun kökeni şiddetli korkudur. Güç bize korkunun da sevgi ihtiyacımızın da hakkından gelebileceğimiz yanılgısı yaratır.

Sevgiye dönerek, mükemmel sevgiyi tadarak güç istencini dize getiririz. Kutsal kitabın mükemmel sevgiye dair ifadelerini günümüz için bu denli kehanet kabilinden ve devrimci kılan bu aydınlanmadır. İktidarla bağımızdan feragat edemediğimiz müddetçe, en ufak bir saldırıya açık olma duygusu bile kalbimizde şiddeti körüklediği sürece sevmeyi öğrenemeyiz. Sevgisizlik işkence eder.

Sevgiden, sevginin şifacılığı bilgisinden uzaklaşma yollarımıza dönük kültürel farkındalığımız kabul görürken acımız katmerlenir. Ama hasretimiz de öyle! Yoksunluk alanımız aynı zamanda olasılıklar alanıdır. Duyduğumuz özlemle, kendimizi bir hediye, vaat, yeryüzünde cennet olarak verilen sevgiyi almaya hazırlarız.

On üç

Kader: Melekler Sevgiden Konuştuğunda

> Sevgi bizim asıl kaderimizdir. Hayatın anlamını kendi başımıza bulmayız; bir başkasıyla buluruz.
>
> Thomas Merton

İlahi aşka inanmak daha çocukluğumda, yalnızlık ve hüznün altında ezildiğimi hissederken tesellim oldu. Kalbimi Tanrı'yla ve meleklerle konuşturabildiğimi bilmenin tesellisi yalnızlığımı azalttı. Kimse anlamazken, ruhun o ıstırap dolu, korkunç karanlık gecelerinde onlar hep oradaydılar. Orada, benimleydiler, gözyaşlarımı, yürek sızılarımı dinliyordular. Onları göremedim ama biliyordum, oradaydılar. Kulağıma sevginin vaadini fısıldadılar; kalbimle ilahi, müşfik, gizil bir dille konuştular, ruhumla her şeyin iyi olacağını bildirdiler.

Melekler şahittir. Hayatımız boyunca bizi izleyen, koruyan, bize yol gösteren muhafız ruhlardır melekler. Kimi zaman insan suretinde belirirler. Kimi zaman saf ruhturlar; görünmeyen, tasavvur edilemeyen ama sonsuza dek var olanlardır. Dinî uyanışın kültürümüzdeki varlığının bir işareti de meleklerle ilgili saplantımızdır. Melek imgeleri her yerdedir; filmlerde karakterlerdir, kitaplara, not kartlarına, takvimlere, perdelere, duvar kâğıtlarına

resimleri işlenir. Melekler bizim için bir masumiyet tasavvuru, suçla, utançla kirlenmemiş varlıklar imgelemidir. Onları ister Kıpti geleneğinde olduğu gibi karanlık, yuvarlak yüzlü suretler olarak hayal edelim, isterse genelde gördüğümüz gibi nur yüzlü, kanatlı varlıklar olarak düşünelim, melekler gökselin elçileridir. Onları hep içimizi rahatlatacak haberler getirirken görürüz.

Meleklere dönük kültürel tutkumuz cennet özlemimizin, dünyayı bağlanmışlık ve temiz kalplilik zamanlarına, candan olduğumuz bir zamana geri döndürme hasretimizin tezahürüdür. Her ne kadar genellikle gördüğümüz melek imgeleri neşeli ve müthiş sevinçli, ışıltılı çocuksu figürler olsa da melekler elçi olarak yükümüzün, hüznümüzün ve neşemizin ağırlığını taşırlar. Temsillerde sıklıkla bize aydınlanmanın ancak çocuksu hâle geri dönmek ve yeniden doğmakla geleceğini hatırlatırcasına çocuksu bir yüzle resmedilirler.

Melekleri hızla göklere ulaşan neşeli varlıklar olarak görürüz. Varlıkları ve taşıdıkları bilginin ağırlığı hiçbir zaman sabit değildir. Sürekli değişir, gerçek benliklerimizi, aklımızdan geçenleri görürler. Ruhi kavrayışa, sezgiye ve kalbin bilgeliğine sahiptirler; bilgi ve sorumluluğun birliğiyle dolan bir hayat vaadini temsil ederler. Ruhun esenliğinin muhafızları olarak bizimle ilgilenirler, bizimledirler. Meleklere özgü davranışlara yönelişimiz tinsel gelişimimize sarılma özlemimizi anımsatır. Sevgiye, sevmeye dönme yönündeki ortak arzumuzu açığa çıkarır.

Melekler hakkında çocukluğumda duyduğum ilk hikâyeler kilisede anlatılanlardı. Tanrı'nın elçileri olduğunu öğrendiğim dinî öğretilerden hareketle, melekler benim bilge rehberlerim oldular. Tinsel gelişimimizde bize yardım edebilirlerdi. İnsan ruhunun koşulsuz âşıkları olarak gerçekle korkusuzca yüzleşmemize

yardım etmek için oradaydılar. Çocukluğumdan kalan ve hatta yetişkin hayatıma taşıdığım en canlı melek hikâyesi, Yakup'un evine giderken yolda melekle karşılaşmasının anlatıldığı hikâyedir. Yakup sadece kutsal kitaptaki kahramanlardan biri değildir, aynı zamanda tutkulu bir âşıktır. Yakup genç bir erkek olarak aile içi çatışmalardan kaçarak akrabalarının yaşadığı topraklara gider. Orada ruh eşi, Rahel'le tanışır. Her ne kadar daha görür görmez Rahel'e âşık olduğunu anlasa da ancak yoğun mücadeleler ve acılardan sonra birbirlerine kavuşabilirler.

Yakup'un yedi yıl Rahel'e hizmet ettiği anlatılır; ama "ona olan aşkı öylesine büyüktür" ki bu yedi yıl Yakup'a birkaç gün gibi görünür. John Sanford *The Man Who Wrestled with God* bu hikâyeyi şu şekilde yorumlar: "Yakup'un âşık olabildiği gerçeği yabandaki yolculuğu boyunca ciddi bir ruhsal büyüme yaşadığını gösterir. O zamana kadar hayatındaki tek kadın annesi olmuştur. Hayatındaki en önemli kadının annesi olduğu ruhsal gelişme evresinde kaldığı sürece, bir erkek asla olgunlaşamaz. Bir erkeğin erosu, aşk ve ilişki kapasitesi, anneyle ilişkisinden azat edilmeli ve akranı bir kadına ulaşabilmelidir. Aksi halde o hep talepkâr, bağımlı ve çocuksu kalacaktır." Burada Stanford sağlıklı ilişkilenmeden farklı olan olumsuz bağımlılıktan söz eder. Anneleriyle olumlu bir şekilde ilişki hâlinde olan erkekler, bağımlılık ve özerkliği tartışarak söz konusu bağda bir denge kurabilir ve bunu diğer kadınlarla duygusal bağlar geliştirecek şekilde genişletebilirler. Aslında, çoğu kadın annesini gerçekten seven bir erkeğin annesine hep aşırı bağımlı olmuş, ondan her türlü ihtiyacını koşulsuz karşılamasını beklemiş bir erkeğe nazaran daha iyi bir arkadaş, partner, eş olacağını bilir. Gerçek sevgi kendimizin ve diğer insanın özerkliği konusunda bir farkındalık gerektirdiğinden, çocukluğunda sevgiyi tatmış, sevmiş bir erkek,

sağlıklı bireyleşme pratiklerini hâlihazırda öğrenmiştir. Yakup, Rahel için çalışırken yanlış seçimler yaparak, zor kararlar alarak büyür, olgunlaşır. Ve evlendiklerinde sevgi dolu bir eş olabilir.

Ruh eşiyle karşılaşmış olması Yakup'un kendini gerçekleştirme ve bütünlüğe erişme yolculuğunun bittiği anlamına gelmez. Tanrı'dan, kaçtığı evine geri dönmesi gerektiği yönünde bir vahiy alınca bir kez daha yabanda yolculuğa çıkmak zorunda kalır. Yine, bilge ruhani eğitmenlerin bize aktardığı kadarıyla, kendini gerçekleştirme ve tinsel gelişim yolculuğu zorluklarla doludur, meşakkatlidir. Genellikle başından sonuna zorlu bir yolculuktur. Çoğumuz ruh eşimizi bulunca güçlüklerin sona ereceğine inanırız. Aşk güçlüklerin sonunu getirmez, güçlüklerle gelişimimizi artıracak şekilde başa çıkmamızı sağlayacak araçları sunar. Aşk için çalışan ve sabreden Yakup ruhen güçlenir. Evine dönüş yolculuğuna çıkmak zorunda kalınca bu güce başvurur.

İlahi bir ses Yakup'a atalarının topraklarına geri dönmesi gerektiğini bildirir. Sevmeyi öğrenmiş bir erkek olarak Yakup sezgisel olarak kılavuzluk ister. Kalbinin sesine kulak verir. Yanıt gelince harekete geçer. En başta evinden ayrılma nedeni ikiz kardeşi Esav'la anlaşmazlığıdır ve dolayısıyla evine geri dönmek Yakup için korkutucudur. Fakat iç huzura, mutlak olgunluğa erişmek istiyorsa geçmişiyle yüzleşmek ve uzlaşma aramak zorundadır. Uzun eve dönüş yolculuğunda, Yakup sürekli Tanrı'yla sohbet hâlindedir. Dua eder. Düşünür. Issızlıkta teselli arayarak gecenin karanlığında durmadan yürür. Orada, tam olarak seçemediği bir varlık onunla güreşe tutuşur. Yakup'a kendisine fark ettirilmeden bir melekle yüz yüze gelme hediyesi verilmiştir.

Korkularıyla, iblisleriyle, kendi gölgesiyle yüzleşen Yakup güvenlik hasretine boyun eğer. Psikolojik olarak ilk geceye girer ve henüz tam anlamıyla uyanmadığı ruhsal bir uzama geri

döner. Adeta tekrar doğma mücadelesi veren, rahimde bir çocuğa dönüşür. Melek onun canını almak isteyen bir düşman değildir, bilakis verdiği mücadeledeki mutluluk kaynağını kavramasına yardım eden bir şahittir. Korkusu yerini sakinliğe bırakır. Jack Kornfield ve Christina Feldman *Soul Food: Stories to Nourish the Spirit and the Heart*'ta bizim de mücadele esnasında sakinliği seçmemizin mümkün olduğunu ifade ederler: "Bu sakinlikte, huzurun meydan okuma ve zorluğun zıttı olmadığını kavramaya başlarız. Işığın varlığının, karanlığın sona ermesinin bir sonucu olmadığını anlarız. Huzur zorlukların olmaması değildir; yargısız, ön yargısız ve metanetle zorluklarla beraber var olma kabiliyetimizde saklıdır huzur. Bu harekette açık yüreklilikle kendimizi ve dünyayı iyileştirme enerji ve inancına sahip olduğumuzu keşfederiz." Yakup düşmanını kabullendiğinde, karanlıktan aydınlığa doğru ilerler.

Aydınlıkta meleğin gitmesine izin vermek yerine, kutsanmayı talep eder ve kutsanır. Korkusundan kurtulup kalbini şefkatli dokunuşa açmadan kutsanamaz. Sanford şöyle der: "Yakup yaşadığı deneyimi anlamını kavramadan bırakmayı reddeder ve bu onun tinsel mükemmeliyete erişmiş bir insan olduğunu gösterir. Kendi tinsel ve psikolojik deneyimiyle güreşe tutuşan ve ne kadar karanlık ve korkutucu olursa olsun, anlamını kavramadan bu deneyimi bırakmayı reddeden herkes, Yakup'unkine benzer bir deneyim yaşıyordur. Böyle biri karanlıktaki mücadelesini yaşayarak tünelin diğer ucundan yeniden doğarak çıkabilir ama tinsel gerçeklikle karşılaştığında kaçan, geri çekilen biri asla dönüşemez." Meleğin Yakup'u kutsamasının bir yara şeklinde gelmesi güvenimizi tazelemelidir.

Yara almış olmak bir utanç vesilesi değildir, tinsel gelişim ve uyanış için gereklidir. Çocukluğumda, çocuklar için İncil'den

hikâyelerin olduğu kalın kitabımı açıp bu hikâyeyi her okuduğumda, yaralanmanın kutsanma olabilmesi fikrini ne kadar garipsediğimi hatırlıyorum. Çocuk aklımla benim için yaralanmak daima olumsuz bir şeydi. Başkalarından gelen acılar karşısında kendini savunamamak bir utanç kaynağıydı. Gershen Kaufman ve Lev Raphael'in *Coming Out of Shame*'deki iddiası şudur: "Utanç doğrudan doğruya kendimize dair deneyimlediğimiz en rahatsız edici duygudur çünkü utanma anında kendimizle derin bir ayrışma hissederiz. Utanç görünmez bir elin yenilgiye, bozguna veya reddedilmeye yanıt olarak açtığı yara gibidir. Kendimizle en bağlantısız, en kopuk hissettiğimiz an, aynı zamanda kendimizi bir kez daha kucaklamak, yeniden birleşmiş hissetmek isteriz. Utanç bizi başkalarından ayırır gibi kendimizden ayırır ve hâlâ yeniden birleşmeyi arzuladığımızdan, duyduğumuz utanç derinlerimize işleyecek kadar rahatsız edicidir." Yaralı olmaktan duyulan utanç pek çok insanı iyileşme arayışından alıkoyar. Acı çektikleri gerçeğini reddetmeyi, bastırmayı tercih ederler. Kültürümüzde, suçluluk duygusu hakkında çok fazla şey duyuyoruz ama utanç şiddeti konusunda aynı şeyi söyleyemeyiz. Utanç duyduğumuz sürece, kendimizi sevmeye değer görmemiz mümkün değildir.

İncitilmekten duyduğumuz utancın kökleri sıklıkla çocukluğumuza uzanır. Yine, acımızdan konuşmamayı bir erdem olarak öğrendiğimiz dönem de çocukluğumuzdur. Psikanalizci Alice Miller *Banished Knowledge: Facing Childhood Injuries*'de şöyle der: "Kişinin kendi acısını ciddiye almaması, umursamaması, hatta alaya alması kültürümüzde iyi bir davranış olarak görülür. Bu tavır erdem addedilir ve pek çok insan (bir dönem ben de onlara dâhildim) kendi kaderleri ve her şey bir yana, kendi çocuklukları karşısında sergiledikleri hassasiyet yoksunluğundan

gurur duyar." Günümüzde bir yandan utancı kırıp hayatlarındaki yaralarından söz etme cesaretini gösteren insanların sayısı her geçen gün artarken, diğer yandan yaralarımızla ilgili her türlü sohbeti alaya alan, kötü niyetli bir kültürel tepkiyle karşılaşıyoruz. Kişinin yara aldığı, mağdur olduğu bir durumu adlandırma çabasının küçümsenmesi de yine bir utanma biçimidir. Bu, psikolojik şiddettir. Utandırma kalplerimizi kırar.

Gerçek manada iyileşmede esenliği arayan bütün bireyler süreci mağdurluk noktasından, kibirli bir bakışla veya başkalarını suçlayıcı bir noktadan yaşamamanın önemli olduğunun bilincindedirler. Utancımızı ve acımızı cesaretle anlatabilmeliyiz ama bunu iyileşmek için yapmalıyız. Yaralarımızın üzerine gitmemiz başkalarını suçlamakla ilgili bir durum değildir fakat geçmişte incitilmiş olan bireylerin de bugün incitilen bireylerin de hem kendilerinin hem de acılarının müsebbiplerinin ve tabii tanıklarının hesap verme zorunluluğunda ve sorumluluklarında diretmesine olanak tanır. Yapıcı bir yüzleşme iyileşmemize yardımcı olur.

Yakup'un melekle karşılaşma hikâyesinin bir iyileşme anlatısı olma nedeni, Yakup'un masum olmasıdır. Meleği öfkelendirecek hiçbir şey yapmamıştır. Düşmanca çatışma yaratmaz. Hesap vermesi gereken bir şey yoktur. Ve yarası için de suçlanmaz. Ne var ki iyileşme ancak yarasını bir kutsama olarak kabul edebildiğinde ve eylemlerinin sorumluluğu üstlendiğinde gerçekleşir.

Hepimiz yaralar alırız. Büyük çoğunluğumuz sevgiyi tattığımız yerden yaralıyızdır. Bu yarayı çocukluğumuzdan yetişkinliğimize, hatta yaşlılığımıza kadar taşırız. Yakup'un hikâyesi bize iyileşmenin yolunun yaramızı kabullenmekten geçtiğini hatırlatır. Yakup savunmasızlığını kabul eder. Kornfield ve Feldman

acıyla dokunulduğumuz anın ve "hayattaki değişimlerin öngörülemezliğinin" kurtuluşu bulduğumuz an olduğunu hatırlatır: "Açık bir kalp ve berrak, odaklı bir akılla hayatımızdaki belli karanlık noktalara geri döndüğümüzde, direnmeyi bırakarak anlamaya ve iyileşmeye başlarız. Bunun için gözlerimizi iri iri açarak değil, aklımızın ve kalbimizin içsel algısını açarak derinden hissetmeyi öğrenmeliyiz." Yakup melekle güreşirken yüksek bir farkındalık hissi duyar. Bu mücadeleye girişmesi ona çatışmalarla yüzleşmek için yaptığı geri dönüş yolculuğunda sonuna kadar direnme ve yabancılaşarak ve uzaklaşarak yaşamaktansa anlaşmazlıkları çözme cesaretini verir.

Ulus olarak cesaretimizi toplamalı ve toplumumuzdaki sevgisizliğin bir yara olduğuyla yüzleşmeliyiz. Etimizi delen bu yaranın acısını kabullenip ruhumuzun derinlerinde büyük bir ıstırap duyduğumuzda, dönüşüm olasılığıyla, kalbimizde bir değişim yaşama ihtimaliyle karşı karşıya geliriz. Bu şekilde, yaranın teşhisi bir kutsamadır çünkü kendimizi vaat edilen sevgiyi almaya hazırlayacak biçimde ruhumuzla ilgilenmek için bu yaraya bakarız.

Sevgi ve iyilik yolunda nasıl ilerlememiz gerektiği bilgisini bize melekler verir. İster insan suretinde isterse saf ruh olarak çıkagelsinler, yönlendirir, yol gösterir, korurlar. Alice Miller meleklerin bir bireyin hayatındaki gücünü "aydınlanmış tanıklık" olarak adlandırır. Miller'a göre, işlevsiz bir ortamdaki yaralı bir çocuğa umut aşılayan, sevgi veren ve yol gösteren bir bireyde bu özellikle doğrudur. Tartışmanın, kavganın bitmediği, sevginin olmadığı bir aileden veya ortamdan gelen insanların çoğu kendilerine şefkatle, anlayışla yaklaşan, hatta kimi zaman çıkış yolu gösteren bireyleri anarlar. Hillary Clinton annesinin "sefil çocukluğundan" söz ederken "aile çevresi dışından

birilerinin çıkageldiğini ve hayatlarında fark yaratanın onların yardımı olduğunu" anlatır. Çocukluğumdan itibaren, sevdiğim yazarlarda, çetrefilli ve karmaşık olan hayatı anlamama yardım eden kitaplar yazmış olan o isimlerde sayısız melekle karşılaştım. Kalbimi şefkate, bağışlayıcılığa ve anlayışa açan bu kitaplar oldu. İrlandalı gazeteci Nuala O'Faolain anılarını kaleme aldığı *Are You Somebody?* adlı kitapta kitapların hayatını kurtaran doğasını anlatırken şöyle der: "Hiçbir şey olmasa bile, okumak için –şüphesiz ki– yaşamaya değer."

Alman şair Rainer Maria Rilke'nin otobiyografik yazıları daha ergenliğimde benlik bilincimi dönüştürmüştür. Kendimi yabancı, değersiz ve istenmeyen biri gibi gördüğüm bir dönemde Rilke bana yabancı olmayı yaratıcılık ve olasılıklar alanı olarak görmenin yolunu gösterdi. Çocukluk anılarımı anlattığım *Bone Black*'in sonuç kısmında şöyle yazdım: "Rilke içinde yaşadığım yabanın ruhuna anlam katıyor. Kitabı içine girip kendimi bulduğum bir dünya. Bana korkunç olan her şeyin gerçekte bizden yardım bekleyen aciz bir şey olduğunu söylüyor. *Genç Bir Şaire Mektuplar*'ı defalarca okudum. Boğuluyorum ve beni güvenle kıyıya ulaştıran sal oluyor." Bu kitabı psikolojik bir inzivaya çekilme döneminde kendime hediye ettim. Orada, yöredeki bir okulda papaz olarak çalışan bir keşişle tanıştım. Etkili hatiplerden biriydi. Çaresizliğimin en derin noktalarına kadar sezerek beni teselli etti. Ergenlik çağındaydım ve yaşamayı daha fazla sürdüremeyecekmişim gibi hissetmeye başlamıştım. İntihar arzusu gündüz düşüncelerimde, gece kâbuslarımda ardıma düşüyordu. Ölümün beni altında ezildiğim kederden kurtaracağına inanıyordum.

Çekildiğim inzivada tinsel tanıklıklara kulak verdikçe kederim katmerleniyordu. Ben kurtulma umudumun olmadığı

derin kuyulara düşercesine her geçen an yalnızlığımın arttığını hissederken insanların ilahi bir iple nasıl yukarı çekilebildiğini anlayamıyordum. Peder B.'ye bana baktığında ne gördüğünü veya ruhani rehberlik etmek için neden beni seçtiğini hiç sormadım. O ruhuma dokundu ve bana (ve temas kurduğu herkese) sevgi dolu bir ruh verdi. Varlığında seçilmiş olduğumu, sevildiğimi hissettim. Bizi ziyaret eden ve önsezili güçleri, şifa veren bilgelikleriyle hayatlarımıza dokunan yeryüzünün diğer melekleri gibi, onu da bir daha hiç görmedim. Ama varlığını da bana verdiği sevmek ve özgürce şefkat göstermek hediyesini de hiç unutmadım.

Meleklerin, meleksi ruhların varlığı; bize insan aklı ve iradesiyle izahı mümkün olmayan bir sırlar dünyasının varlığını hatırlatır. Kendimizi "tinsel" görelim veya görmeyelim, hepimiz hayatlarımızda bu sırrı ama az ama çok, bir şekilde deneyimleriz. Kendimizi doğru zamanda doğru yerde, oraya nasıl geldiğimizi bilmeden kutsanmaya hazır hâlde buluruz. Sıklıkla olaylara geriye dönük olarak bakar ve bize kılavuzluk eden, yönlendiren görünmez bir canın varlığını sezgisel olarak fark etmemizi sağlayan bir örüntünün izini süreriz.

Genç bir kızken tavan arasındaki yatağıma uzanır, ilahi ruhla sevginin, aşkın doğası hakkında uzun uzun konuşurdum. Neden sonra yalnız başınalığın gizliliğine, gecenin karanlığına sığınmadan aşktan konuşabilme cesaretini göstereceğim günün hayalini dahi kuramazdım. Dereler boyu bir başına dolanan Yakup misali, zifiri karanlık odamdaki sessizlikte aşkın sırrına mazhar olma arayışıyla aşkın metafiziğine sarılırdım. Bu sarılma farkındalığım artana kadar devam etti ve ardından yeni bir sevgi, yeni bir aşk tasavvuru geldi, beni buldu. Bugünden baktığımda, şimdiye kadar hep disiplinli bir tinsel pratikle –kalbi

açmak– uğraşagelmiş olduğumu görüyorum. Bu, sevgi yolunda adanmış bir kâşif olmamı, meleklerle korkusuzca yüz yüze konuşmamı sağladı.

Korkunun sevgiyi, aşkı tanımamız, tatmamız önünde nasıl durduğunu kavramak zorlu bir görevdir. Sevginin doğrularına inanmanın, hayatımızda bunları kılavuz bellemenin daha büyük bir ihaneti getireceği korkusuyla, kalplerimizin susuzluğunu çektiği sevgiden geri dururuz. Sevmek, ihanete uğranmayacağı anlamına gelmez. Sevmek kalbimizdeki ışığı yitirmeden ihanetle yüzleşmemize yardım eder ve yeniden sevebilelim diye ruhumuza tazelik aşılar. Hayatlarımız ne denli güçlüklerle, ne fenalıklarla dolu olursa olsun, sevgisizliğe karşı sevgiyi, aşkı seçerek bizimle, kalbimizle konuşan umudun sesine, meleklerin sesine kulak verebiliriz. Melekler sevgiden konuştuğunda, ancak severek yeryüzünde cenneti yaşayabileceğimizi anlatırlar. Cennetin evimiz, sevmenin gerçek kaderimiz olduğunu söylerler.

Alıntı Yapılan Kaynaklar

Jack Kornfield, *A Path with Heart*, Shambhala Publications, 1994

Diane Ackerman, *A Natural History of Love*, Random House, 1994

Judith Viorst, *Necessary Losses*, Simon & Schuster, 1986

John Welwood, *Love and Awakening*, HarperCollins, 1996

M. Scott Peck, *The Road Less Traveled*, Simon & Schuster, 1978

Tessa Bielecki, *Holy Daring*, Element Inc., 1994

Marianne Williamson, *The Healing of America*, Simon & Schuster, 1977

Sharon Salzberg, *A Heart As Wide As the World*, Shambhala Publications, 1997

Parker Palmer, *The Active Life*, HarperCollins, 1990

Henri Nouwen, *The Inner Voice of Love*, Doubleday, 1996

Thomas Merton, *Love and Liking*, Commonweal Publishing, 1997

bell hooks

İktidarın her türünün karşısında duran, ırkçılık karşıtı hareket ve feminist hareketin önde gelen aktivist-teorisyenlerinden olan bell hooks'un en büyük özelliği karmaşık teorik sorunları son derece basit ve anlaşılır bir dille geniş kitlelere sunabilme yeteneğidir. Ülkemizde "feminizm herkes içindir" adlı kitabıyla tanınan hooks; "Sevgi Neydi?" "Aşk Neydi?" sorularının ardına düştüğü bu kitabında, Erich Fromm ve M. Scott Peck'i yankılayarak sevmenin doğuştan gelen bir meziyet değil; bir irade, bir edim olduğunun altını çiziyor. Sevmeyi öğrenerek her an, her koşulda cesaretle, içtenlikle onu pratik etmek... Kendimizi ve ilişkilerimizi bir yoksunluktan değil, bütünlüklü bir varoluş hâlinden kurmak... İşte hooks'a göre gerek bireyin kendini gerçekleştirmesinin gerekse bireylerin eşitlik, adalet, özgürlük ve dayanışma temelli bir aradalığı olarak kurulması gereken toplumun tinsel, düşünsel ve edimsel gelişiminin biricik yolu budur.

Bizler sevginin, aşkın yeşerdiği bir kültürde yaşamak istiyoruz. Toplumumuzun her hücresine sinmiş sevgisizliği sona erdirmeyi arzuluyoruz. Bu kitap bize sevgiye, aşka nasıl geri döneceğimizi anlatıyor. *Hep Aşka Dair: Yeni Vizyonlar*, sevginin dönüştürücü gücüne dair umutlandırıcı, neşelendirici bir bakış açısı ortaya koyarak sevme hünerini kavramanın radikal ve yeni yollarını sunuyor. Bize yeniden sevmek için ne yapmamız gerektiğini gösteriyor. Yüzümüzü sevmenin sırrına ererek onun lütfuna mazhar olmak için yapmamız gerekenlere çeviriyor.

hep aşka dair

THG
0808011
LZP
THG0808011LZP

NOTA BENE

9 786052 601396